

MAGYAR KÖZTÁRSASÁG
KATONAI FELDERÍTŐ HIVATAL

VI. évfolyam 1. szám

2007. március

FELDERÍTŐ
SZEMLE

BUDAPEST

A Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal kiadványa

Felelős kiadó

Madarász Károly mk. vezérőrnagy
megbízott főigazgató

Szerkesztőbizottság

Elnök: Tóth András mk. ezredes

Tagok: Gulyás József ezredes

Keszmann Oszkár alezredes

Marton Csaba mk. ezredes

Svigruha Gyula okl. mk. alezredes

Vass Jenő ezredes

Lektorálták: Gál Csaba mk. ezredes

Gulyás József ezredes

Lakatos Zsolt alezredes

Orosz János alezredes

Dr. Sallai Imre ezredes

Tóth András mk. ezredes

Dr. Tömösváry Zsigmond dandártábornok

A kötetet összeállította: Tóth András mk. ezredes

Olvasószerkesztő: Vass Jenő ezredes

Tördelőszerkesztő: Gerencsérné Tóth Krisztina főtörzsőrmester

Készült 200 példányban, az MK KFH nyomdájában

Felelős vezető: Juhász József mk. őrnagy

ISSN 1588-242X

Felelős szerkesztő: Vass Jenő ezredes

TARTALOM

AZ OLVASÓHOZ

DR. TÖMÖSVÁRY ZSIGMOND DANDARTÁBORNOK

**A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG
KATONAI FELDERÍTŐ HIVATAL
TUDOMÁNYOS TANÁCSA 5**

BIZTONSÁGPOLITIKA

DR. BOTZ LÁSZLÓ ALTÁBORNAGY

**HAZÁNK BIZTONSÁGI RENDSZERÉNEK
HELYZETE ÉS FELKÉSZÜLTSGE
A VÁRHATÓ FENYEGETÉSEK ELHÁRÍTÁSÁRA 15**

LÉVAY GÁBOR ALEZREDES

**A GLOBÁLIS FELMELEGEDÉS
BIZTONSÁGPOLITIKAI HATÁSAI 35**

LESKÓ LÁSZLÓ TAMÁS ŐRNAGY

**AFGANISZTÁN – A MAGYAR SZEREPVÁLLALÁS ÉS
A BIZTONSÁGI KÖRNYEZET 55**

HÍRSZERZÉS – FELDERÍTÉS

DR. KIS-BENEDEK JÓZSEF EZREDES

**ÉSZAK-AFRIKAI ISZLÁM RADIKÁLIS CSOPORTOK
TEVÉKENYSÉGE EURÓPÁBAN 77**

LAKATOS ZSOLT ALEZREDES

**A TERRORISTA SZERVEZETEK
FELÉPÍTÉSE ÉS CSOPORTOSÍTÁSA 88**

VARGA ATTILA FŐHADNAGY	
TERRORIZMUS – AZ ISZLÁM DZSIHÁDISTA HÁLÓZATOK	97

HAJGATÓ TAMÁS SZÁZADOS	
OROSZ TITKOSSZOLGÁLATOK A MÚLT ÁRNYÉKÁBAN	107

DR. RÁCZ LAJOS EZREDES	
AZ ÖSSZNEMZETI ERŐ SZÁMÍTÁSA	120

ORSZÁGISMERTETŐ

TIHANYI MARIETTA MK. ALEZREDES	
SPANYOLORSZÁG – BÉKEFENNTARTÓ MISSZIÓK.....	134

FÓRUM

TORMA BÉLA EZREDES	
HÍRSZERZÉS ÉS FELDERÍTÉS AZ 1241. ÉVI TATÁRJÁRÁS IDEJÉN	152

TUDOMÁNSZERVEZÉS

VASS JENŐ EZREDES	
SZEMLETÜKÖR–2006.....	164

AZ OLVASÓHOZ

VASS JENŐ EZREDES – SZABÓ MIHÁLY EZREDES	
E SZÁMUNK TARTALMA	180

DR. TÖMÖSVÁRY ZSIGMOND
DANDÁRTÁBORNOK

**A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG
KATONAI FELDERÍTŐ HIVATAL
TUDOMÁNYOS TANÁCSA**

A társadalmi–politikai rendszerváltozást követően, a Magyar Honvédség és a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok átalakításával párhuzamosan változott, formálódott a Hivatal közvetlen jogelődjénél (Honvéd Vezérkar Katonai Felderítő Hivatal), illetve a Hivatalnál végzett tudományos tevékenység rendszere. A Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatala – jogelődjei munkáját folytatva – mindenkor kiemelt figyelmet fordított sajátos, meglehetősen széles körű tudományos ismereteket igénylő szakterületén a tudományos kutatásra és fejlesztésre. Minderre alaprendeltetése, a Magyar Köztársaság katonai biztonságának és védelmének szolgálata predesztinálja, s nem csak a szűkebb értelemben vett hadtudományi kutatásra, hanem személyi állományának folyamatos, tudományosan megalapozott, magas színvonalú szakmai és nyelvi felkészítésére és továbbképzésére, valamint a tudományos igényű tervező–szervező és végrehajtó munkára, tevékenységének minden területén.

A kezdetekről

A kormány tudománypolitikai irányelveiben meghatározottakat követve a Magyar Honvédség parancsnoka az 56/1992. (HK 22.) számú intézkedésében szabályozta a tudományos tevékenység rendjét. Később kiadták a honvédelmi miniszter 72/1993. (HK 23.) számú utasítását, amely a Honvédelmi Minisztérium Oktatási és Tudományos Tanácsának létrehozásáról intézkedett.

A fenti lépéseket követően, illetve részben azokkal párhuzamosan került sor a Hivatalnál a tudományos munka kereteinek kialakítására. A Honvéd Vezérkar Katonai Felderítő Hivatal vezetője, Fodor Lajos vezérőrnagy a 48/1993. számú intézkedésében szabályozta a tudományos munka rendjét. Az intézkedés bevezetőjében utalt arra, hogy a Tudományos Minősítő Bizottság Hadtudományi Szakbizottságának javaslatára **a Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége a Hivatalt hadtudományi kutatóhelyi minőségében megerősítette.** Ez azért is fontos számunkra, mert a KFH jogelődje korábban a HM ismert és elismert kutatóhelye volt!

A Hivatal vezetője a fenti intézkedésével 1993. május 1-jei hatállyal létrehozta a Tudományos Tanácsot (TT), ezt a testületet tekintjük a jelenlegi Tudományos Tanács jogelődjének.

Az intézkedés szerint a Tudományos Tanács *„a hivatalvezető tudományos munkát segítő, döntés-előkészítő, javaslattevő, koordináló és értékelő testülete”*, melynek rendeltetése *„a Katonai Felderítő Hivatal rendeltetésének, alapvető feladatainak tudományos megalapozása, az ezekkel kapcsolatos kutatások eredményeinek megítélése,*

azok Magyar Honvédségben történő hatékony alkalmazása érdekében végzendő tevékenység” volt – természetesen a kijelölt kutatóhelyi feladatok és célkitűzések érvényesítése mellett.

A Tudományos Tanács az alábbi összetételben alakult meg:

Elnök: Nagy Gyula ezredes

Titkár: Zakor Géza mk. alezredes

Tagok: Becski Géza alezredes

Dr. Jaczenkó László alezredes

Jobbágy Zoltán alezredes

Pados Ferenc alezredes

Simon Zoltán alezredes

Szabó Béla mk. alezredes

Török László alezredes

Erdei Imre őrnagy

Kispál Tamás őrnagy

Dr. Kovácsné Dr. Pösze Judit o. őrnagy

A Hivatal 1995-ben vesztette el kutatóhelyi státuszát, mivel az időközben elfogadott, a Tudományos Akadémiáról és a felsőoktatásról szóló törvények a korábbiaktól eltérően szabályozták a tudományos kutatói tevékenységet és annak intézményi háttérét. A Honvédelmi Minisztérium által 1995. május 30-án kiadott „*Irányelvek a Honvédelmi Minisztériumban és a Magyar Honvédségben folyó tudományos munkára*” című dokumentum 3.3.b. pontjában kerültek ismételt megnevezésre a tudományos kutatóhelyek, amelyek között Hivatalunk sajnos már nem szerepelt! Pedig ehhez minden lehetőséggel és adottsággal rendelkezett (és rendelkezik jelenleg is), hiszen alaprendeltetéséből adódóan olyan információk megszerzésével, értékelésével és feldolgozásával foglalkozik, amelyek a Magyar Köztársaság biztonságát érintik, és tudományos igénnyel készített anyagokkal segítik a katonai döntéshozók munkáját.

A tudományos munka újjászervezése

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény új helyzetet teremtett. **1996. szeptember 1-jén megkezdte tevékenységét a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal**, figyelmet szentelve a tudományos munka végzésére is, melynek fontosságát és szükségszerűségét senki sem kérdőjelezte meg. Időközben más jelentős változások is történtek.

1996 és 2000 között jelentősen felgyorsult a hazánk biztonságpolitikai helyzetében bekövetkezett változások üteme, amely jól értékelhető változást eredményezett a honvédelmi tárca tevékenységének teljes spektrumában, így a tudományos munka területén is. E változások leglényegesebb eleme a 94/1998. számú Országgyűlési határozat elfogadása (a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről) és hazánk NATO-tagdá válása (1999. március 12.) volt.

Számos fontos jogszabály került elfogadásra, illetve kiadásra a Magyar Honvédség hosszú távú átalakításával összefüggésben is. Mindezek a változások megkövetelték a tudományos tevékenység új helyzetéhez történő igazítását.

Az újragondoláshoz a vezérfonalat „*A honvédelmi miniszter irányelvei a honvédelmi tárca szervezeteinél végzendő tudományos tevékenységre*” (HK 19/2001.) című dokumentum teremtette, amelyben tisztázták a tudományos tevékenység fogalmát, elveit, céljait, valamint meghatározták annak rendszerét, bázisait, főbb szervezeti kereteit, az együttműködés rendjét és a tevékenység költségvetési feltételeinek biztosítását. A kutatóhelyekkel szemben is szigorú személyi, tárgyi és anyagi feltételeket határoztak meg.

Mindezek a változások és követelmények jó lehetőséget kínáltak – és egyben ösztönözték is az MK KFH vezetését – a Katonai Felderítő Hivatalban folyó tudományos tevékenység alapos „átvilágítására”, céljainak, feladatainak, szervezeti rendjének, személyi, tárgyi és anyagi feltételeinek áttekintésére.

A Hivatalon belüli tudományos munka újjászervezésére vonatkozó javaslatokat tartalmazó elgondolást az elemző és értékelő igazgató (Szabó Mihály ezredes) és a humán igazgató (Tömösváry Zsigmond ezredes) közösen készítették el és terjesztették elő a főigazgatóhoz, de annak kialakításában a Hivatal szinte valamennyi szervezeti eleme részt vett. Külön kiemelném Madarász Károly mk. ezredes, a főigazgató műveleti helyettese (a Tudományos Tanács későbbi elnöke) és dr. Jakus János alezredes (a Tudományos Tanács későbbi titkára) személyét, akiknek jelentős szerepe volt a tudományos munka újjászervezésével kapcsolatos tartalmi kérdések kidolgozásában, illetve azok realizálásában.

Az újjászervezés legsürgősebb feladatát a Tudományos Tanács újraválasztása, munka- és ügyrendjének elkészítése, a Hivatal éves, közép- és hosszú távú tudományos munkaterveinek, illetve a főbb kutatási témakörök összeállítása és jóváhagyása, valamint az eredményes és hatékony működéshez nélkülözhetetlen pénzügyi keretek kialakítása jelentette.

A Tanács tagjaira tett javaslatok kialakításánál fontos szempontnak tekintettük, hogy lehetőség szerint a Hivatal valamennyi fő szakterülete képviselve legyen.

Morber Ferenc vezérőrnagy, az MK KFH főigazgatója a 17/2001. számú intézkedésében elrendelte a Tudományos Tanács létrehozását, amely a következő összetételben alakult meg:

Elnök: Madarász Károly mk. ezredes

Titkár: Dr. Jakus János alezredes

Tagok: Dr. Czuth László mk. alezredes

Dr. Jaczenkó László ezredes

Józsa László ezredes

Keszmann Oszkár alezredes

Kis-Benedek József ezredes

Pászka Tibor mk. ezredes

Handwritten form with fields for Name (TUNIG), Gender (nem), and Date (2002 NOV 07). A purple stamp is visible on the right side of the form.

h.sz. példány

**A honvédelmi miniszter
.../2002. (HK)
határozata
a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal
tudományos kutatóhelyé minősítéséről**

A honvédelemről szóló 1993. évi CX. törvény (továbbiakban: Hvt.) 10. § g/ pontjában, valamint a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 11. § (1) bekezdés c/ pontjában kapott felhatalmazás alapján, figyelemmel a Hvt. 41. § (2) bekezdés s/ pontjára, valamint a honvédelmi tárca szervezeteinél végzendő tudományos tevékenységre vonatkozó, a honvédelmi miniszter 556/598. nyt. számú (HK 19/2001.) irányelveiben a tárca tudományos kutatóhelyeivel szemben támasztott követelményekre, az alábbi határozatot hozom.

1./ A Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal főigazgatójának kérelmére, a Honvédelmi Minisztérium Oktatási és Tudományos Tanácsának támogató javaslatára a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatalát (továbbiakban: MK KFH) **2002. november 01-jei hatállyal** a Honvédelmi Minisztérium **tudományos kutatóhelyévé minősítem.**

2./ Az MK KFH a tudományos tevékenységek személyi, tárgyi feltételeinek biztosításával, a speciális szakmai feladatai ellátásához szükséges kutatások folyamatos végzésével járuljon hozzá a hadtudományok és a kapcsolódó tudományterületek fejlesztéséhez.

3./ Az új kutatási eredményeket – a lehetőségeket figyelembe véve – tegye hozzáférhetővé a hadtudományi kutatók számára.

4./ A Szervezeti és Működési Szabályzatában megfogalmazott kutatóhelyi feladatokat a Hivatal Tudományos Tanácsának működtetésével kell biztosítani.

5./ Az MK KFH, mint kutatóhely, tudományos tevékenységéhez (tudományszervezés, kutatás, információellátás, kiadványozás stb.) szükséges anyagi (pénzügyi) forrásokat a részére meghatározott költségvetési előirányzatból kell biztosítani.

6./ Ez a határozat közzététele napján lép hatályba.

(János Ferenc)

2002.11.07

Tiszai Gyula ezredes
Tóth András mk. ezredes
Tömösváry Zsigmond ezredes

Állandó jegyzőkönyvvezető: Gerencsérné Tóth Krisztina törzsőrmester.

Az újjáválasztott Tudományos Tanács 2002. január 10-ei első ülésén elfogadta munka- és ügyrendjét, illetve az éves költségvetéséről és annak felhasználási szabályairól szóló főigazgatói intézkedéstervezetet; megvitatta a Tanács éves munkatervét, valamint a Hivatal éves kutatási és tudományos rendezvénytervét. Mindezek az MK KFH főigazgató 2/2002. számú intézkedésében öltöttek testet.

A Tudományos Tanács 2002. évi tevékenységét a már említett, HM Irányelvekben foglaltak, illetve a 23/2002. (HK 11.) és a 76/2002. (HK 25.) számú HM-utasítások, illetve a 17/2001. és 2/2002. számú főigazgatói intézkedések szellemében végezte. A tárgyévi munkatervben megfogalmazást nyertek a Hivatal különböző szakterületein jelentkező speciális, nagymértékben tudományos kutatási programok és rendezvények, amelyek megítélésem szerint hozzájárultak a 2002. évi szakirányú feladatok eredményes végrehajtásának tudományos megalapozásához.

A munkatervben rögzített feladatokon túl a tárgyévben a Tanács két fontos célt tűzött maga elé:

- elérni, hogy a Hivatal ismételten a HM kutatóhelyévé váljon, és
- 2002 végére előkészíteni – a Tudományos Tanács támogatásával – a Hivatal saját periodikájának kiadását.

Mindkét célkitűzést sikerült megvalósítanunk! A Hivatal kutatóhelyé történő minősítése érdekében előkészítettük a szükséges előterjesztést, a HM OTT 2002. október 2-ai ülésén megvitatta, majd felterjesztette. **A honvédelmi miniszter a 74/2002. számú határozatában az MK Katonai Felderítő Hivatalt 2002. november 1-jei hatállyal ismételten kutatóhelyé nyilvánította.**

A Tudományos Tanács 2002. február 7-i ülésén döntött arról, hogy önálló periodikát indít **Felderítő Szemle** címmel, és megválasztotta a Szerkesztőbizottságot.

Elnöke: Tóth András mk. ezredes

Tagjai: Dr. Czuth László mk. ezredes

Kis-Benedek József ezredes

Visky Károly mk. ezredes

2002 őszén elkészült az első szám, amely igencsak kedvező fogadtatásra talált a HM és az MH vezetői, illetve a tudományos műhelyek képviselői körében.

A Tudományos Tanács 2002. évben öt alkalommal ülésezett, az elhangzott vitákról, véleményekről és az elfogadott döntésekről jegyzőkönyvek készültek.

A Tanács tagjai kapcsolatfelvétel céljából látogatást tettek a HM Stratégiai és Védelmi Kutató Hivatalnál (SVKH), ahol a KFH doktorandusz képzésben részt vevő munkatársának ígértek szakmai támogatást, illetve a Hivatal siklósi bázisán, ahol tájékoztatást kaptak a SIGINT-képességek egyik speciális területén folyó gyakorlati munkáról.

A 2002-ben vállalt kötelezettségeink közül egyedül „*A béketámogató műveletek felderítő/hírszerző támogatása*” címmel tervezett konferencia került át – technikai problémák miatt – a következő esztendőre, valamennyi egyéb betervezett programunkat sikerült teljesítenünk.

2002-ben a Tudományos Tanács tevékenységét 3,2 millió forintos költségvetési támogatás segítette, amely elegendőnek bizonyult a betervezett feladatok végrehajtásához.

Összességében a **2002. év igen fontos mérföldkő volt a Tudományos Tanács életében.** Egyrészt sikerült szervezetileg újjárendezni sorainkat, elkészíteni a továbblépéshez szükséges terveket, újraszervezni kapcsolatrendszerünket, kiadni periodikánkat, ismét kivívni helyünket a tudományos kutatóhelyek sorában. Másrészt pedig már a „kezdő” évben is tartalmaz, hasznos munkával biztosítani a belső szakmai munka tudományos megalapozását!

A 2003 és 2007 közötti időszakban munkánkat a főigazgató által jóváhagyott munkatervek: A Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal Középtávú Tudományos munkatervei (2003–2006, 2004–2007, 2005–2008, 2006–2009, 2007–2010); az MK KFH Tudományos Tanácsa tárgyévenkénti ülésrendje; valamint a Hivatal tárgyévi Tudományos Munka- és Rendezvénytervei képezték.

Középtávú célkitűzéseink között az alábbiak szerepeltek:

- a Hivatal szervezeti rendjének megfelelően a szaktevékenységi körökbe tartozó döntések tudományos igényű megalapozásának támogatása;
- a Hivatal-szintű feladatokhoz kapcsolódó tudományos rendezvények szakszerű előkészítése és lebonyolítása;
- a szakterületeken folyó K+F tevékenység támogatása;
- a Felderítő Szemle című szakkiadvány tartalmi, formai továbbfejlesztése, a periodika minőségi színvonalának megőrzése, illetve emelése;
- a tudományos szervezetekkel való kapcsolattartás rendszerének kialakítása és megerősítése;
- a Hivatal érdekeinek képviselője a HM tudományos szervei előtt;
- a doktorandusz (PhD) képzésben részt vevő munkatársak tudományos tevékenységének támogatása;
- a Tudományos Tanács tervszerű, szervezett munkájának biztosítása;
- a Hivatal kutatóhellyé történő minősítésének követelményeként a KFH szakkönyvtárának előkészítése külső kutatók munkavégzéséhez, az ehhez szükséges feltételek megteremtésével.

A középtávú tervekben az általános célkitűzések mellett évente átlagosan 18–22 kutatási témát határoztunk meg, felelős szakmai szervezetek és nagybani határidők megjelölésével. E témakörök feldolgozására jellemző, hogy csak egy részüket sikerül egy tárgyévben befejezni, konkrét tudományos eredménnyel lezárni, a többségük két-három évre is „áthúzódó” feladatot jelent, az adott téma folyamatos időszertűsége miatt.

Így például a „lezárt” témák közé tartoznak, a teljesség igénye nélkül:

- *„A magyar rádiótechnikai felderítés története 1967-től 2003-ig, különös tekintettel a VSZ tagjaként, majd NATO-tagként végrehajtott felderítési feladatok jellemzőire és sajátosságaira”;*
- *„A rádióelektronikai felderítő adatfeldolgozás automatizálásának megvalósítási lehetőségei”;*
- *„A hivatásos haderő kialakításának tapasztalatai az egyes NATO-tagállamokban”;*
- *„A Hivatal informatikai helyzete”;*
- *„A rádióelektronikai felderítő tiszt, zászlós és tiszthelyettes továbbképzési rendszer reformjának szükségessége” és más fontosnak ítélt témák.*

Az „áthúzódó” témák között szerepelnek például:

- *„Az iraki misszió felderítő biztosításának megszervezése, tapasztalatok”;*
- *„A szaktechnikai alkalmazott kutatás és fejlesztés helyzete”;*
- *„Változások a közel-keleti országok proliferációhoz való viszonyában és tevékenységeiben”;*
- *„A katonai felderítés, hírszerzés és információ-szerzés jövője, jövőbeni lehetséges céljai, tevékenysége és módszerei”;*
- *„A válságkezelő és béketámogató műveletek felderítő biztosításának megszervezése, tapasztalatok”;*
- *„A nemzeti PRT-k felderítő támogatása”* – ugyancsak a teljesség igénye nélkül.

A munkaterveinkben rögzítetteknek megfelelően évente négy rendes és egy ünnepi ülést tartottunk, átlagosan 5–7 napirendi ponttal. Ez utóbbin a Magyar Tudomány Napjáról emlékeztünk meg rendszeresen, illetve részesítettük elismerésben a tudományos munkában kitűnt (évente 2-3 fő), illetve a tudományos tevékenység technikai támogatásában kiemelkedő munkát végzett munkatársainkat (évente 1-2 fő).

A Tudományos Tanács fontos szerepet töltött és tölt be a Hivatal tudományos kutatóhelyként történő működtetésében.

A polgári és katonai felsőoktatási intézményektől érkező konzultációs igényeket támogató szakmai szervezeti elemeinken túl főként a közel 24 ezer kötetes könyvtárunk segíti a belső és külső kutatók tudományos tevékenységét.

2003–2005 között évente 26–28 kutató járt rendszeresen a könyvtárban, 2006-ban 36 fő kért és kapott kutatási engedélyt.

Ugyancsak évente, rendszeresen szakmai gyakorlati lehetőséget biztosítunk a ZMNE hallgatói számára, de emellett számos egyéni konzultációs igény, illetve szakdolgozat készítésének támogatásához, konzulensi, vagy bírálói munka elvégzésének megszervezéséhez nyújt segítséget a Tanács. Részt vállalunk a KFH múzeuma csoportos, vagy egyéni látogatásának megszervezésében, de esetenként jegyzetkészítésben, előadások megtartásában is, a katonai és polgári tanintézetekben.

A Tudományos Tanács jelentős tudományszervezői és kidolgozó munkát végzett a Hivatal tudományos folyóiratának, a Felderítő Szemlének a rendszeres megjelentetésében (a Tanács keretében működő Szerkesztőbizottság útján), a katonai felsőoktatás meglévő rendszerének korszerűsítésében és új rendszerének (bolognai folyamat) kialakításában (ZMNE katonai nemzetbiztonsági szak), valamint a doktorandusz képzés támogatásában.

Ez utóbbival kapcsolatban fontosnak tartom megjegyezni, hogy a Tanács minden ülésén két-három doktoranduszt hallgattunk meg tanulmányi munkájuk helyzetéről, egyúttal konkrét ötletekkel és ajánlásokkal segítettük kutató–kidolgozó munkájukat. Az elmúlt két évben három fő **Summa cum laude** minősítéssel fejezte be tanulmányait, jelenleg 19 fő doktorandusz tanul, többségük a ZMNE valamelyik doktori iskolájában.

A **Felderítő Szemle** naptári negyedévenként négy számmal, egy minősített (titkos) számmal, illetve konferenciákról különszámmal jelenik meg. A nyílt számok példányszáma 200-200, a minősítetté 40, a különszámé pedig igény szerinti.

A folyóirat segíti a doktoranduszok publikálási kötelezettségeinek teljesítését, de együttműködésünket is más kutatóhelyekkel, mert külső kutatóknak is biztosítunk – megfelelő témaválasztás esetén – publikálási lehetőséget. Szakfolyóiratunk iránt továbbra is élénk az érdeklődés, s a Magyar Tudományos Akadémia IX. Osztály Hadtudományi Bizottsága a Felderítő Szemlét továbbra is szerepelteti az „*MTA doktori eljárás során felhasználandó, mértékadó folyóiratok*” jegyzékén.

A Felderítő Szemle Szerkesztőbizottságát 2005-ben öt főre, 2006-ban pedig hat főre bővítettük. A bizottság tagjaként végzi munkáját a tapasztalt felelős szerkesztő, aki a tördelőszerkesztővel és a nyomdai szakemberekkel együttműködve nagy körültekintéssel gondoskodik a periodika elkészítéséről, az abban megjelenő színvonalas tanulmányok és cikkek közreadásáról. A Szerkesztőbizottság csak szakemberek által lektorált anyagok megjelentetéséhez járul hozzá.

A Tudományos Tanács által szervezett rendezvények között kiemelkedő helyet foglaltak el a **konferenciák és előadások**. Ilyenek voltak:

2003-ban

„*A béketámogató műveletek felderítő támogatása*”, amely a HM és háttérintézményei, a polgári és katonai nemzetbiztonsági szolgálatok, kutató intézetek és műhelyek képviselőinek részvételével zajlott, megítélésünk szerint sikeresen (kb. 100 fő részvételével).

2004-ben

- „*A terrorizmus és a proliferáció elleni küzdelem lehetőségei és módszerei a katonai nemzetbiztonsági szolgálatoknál*” – olasz előadó részvételével (kb. 50-60 fő részvételével);
- „*Az iszlám és szélsőséges irányzatai*” – Előadó: Dr. Rostoványi Zsolt egyetemi tanár (kb. 50 fő, három nap időtartamban);
- „*A terrorizmus gyökerei, terrrorszervezetek, a terrorista profilja*” – Előadó: Dr. Bíró Gáspár egyetemi tanár (kb. 40 fő);
- „*A ZMNE oktatási/képzési lehetőségei és képességei a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok feladatai tükrében*” – Előadó: Dr. Nagy László mk. ezredes, ZMNE tanszékvezető (csak a TT tagjai részére).

2005-ben

- „*A terrorizmus és a proliferáció elleni harc lehetőségei és módszerei a katonai nemzetbiztonsági szolgálatoknál*” – olasz vendégelőadó közreműködésével (kb. 60 fő részvételével);
- „*A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok szerepe a terrorizmus elleni küzdelemben*” – konferencia a HM, MH HVK, KBH, ZMNE és az SVKH, az MH TT, valamint a Corvinus Egyetem képviselőinek részvételével (kb. 150 fő).

2006-ban

- „*Vezetési rendszerek a korszerű hadászati felderítésben*”. Zártkörű hivatal szintű konferencia (kb. 80 fő);
- „*A terrorizmus és a kapcsolódó szervezett bűnözés, valamint a proliferáció elleni küzdelem módszertana a katonai nemzetbiztonsági szolgálatoknál*” (kb. 50-60 fő) – olasz vendégelőadó;
- „*A SIGINT a XXI. század kihívásainak tükrében*” – nyílt konferencia (kb. 120 fő).

A Tudományos Tanács életében a rendezvények mellett fontos szerepe van a tudományos kapcsolatoknak. Ilyen jellegű és tartalmú kapcsolatokat ápolunk a Honvédelmi Minisztérium, a katonai és polgári nemzetbiztonsági szolgálatok tudományos kutatóhelyeivel és műhelyeivel, a polgári kutató intézetekkel és felsőoktatási intézményekkel. Ezek közül is kiemelkedő az együttműködés színvonala a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemmel, a Magyar Hadtudományi Társasággal, a Hadtörténeti Intézet és Múzeummal, a Katonai Biztonsági Hivatallal, a Corvinus Egyetemmel, a Kodolányi Főiskolával és a Budapesti Műszaki Egyetemmel, újabban pedig a Felderítők Társasága Közhasznú Egyesülettel.

A Tanács költségvetése évente 6 millió Ft volt, amely minden alkalommal biztosította a TT terveiben szereplő feladatok végrehajtását.

Ennyiben szerettem volna összefoglalni az MK KFH Tudományos Tanácsa első öt esztendejének krónikáját!

A Tudományos Tanács munkáját annak megalakulásától, 2002-től egészen 2006. december 31-ig Madarász Károly mk. vezérőrnagy irányította – közmegelegedésre. A Hivatalnál bekövetkezett személyi változások következtében a Tanács jelenlegi összetétele, 2007. január 1-jétől az alábbiak szerint alakult:

Elnök: Dr. Tömösváry Zsigmond dandártábornok

Titkár: Dr. Sallai Imre ezredes

Tagok: Gulyás József ezredes

Dr. Jaczenkó László ezredes

Keszmann Oszkár alezredes

Marton Csaba mk. ezredes

Dr. Pados Ferenc ezredes

Pászka Tibor mk. ezredes

Dr. Rácz Lajos ezredes

Svigruha Gyula mk. ezredes

Szedlacsek Róbert mk. ezredes

Tóth András mk. ezredes

Az elmúlt öt esztendő tapasztalatainak felhasználásával, 2007 januárjában új főigazgatói intézkedésben kerültek megfogalmazásra a Tudományos Tanács tevékenységét szabályozó fontosabb kérdéskörök, „Az MK Katonai Felderítő Hivatal főigazgatójának 1/2007. számú intézkedése a Tudományos Tanács feladatairól, munka- és ügyrendjéről, valamint költségvetéséről és annak felhasználási szabályairól” címmel.

Az intézkedésben foglaltak megítélésem szerint megfelelő kereteket jelentenek, és elegendő mozgásteret biztosítanak a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal Tudományos Tanácsának jövőbeni eredményes tevékenységéhez.

DR. BOTZ LÁSZLÓ ALTÁBORNAGY

HAZÁNK BIZTONSÁGI RENDSZERÉNEK HELYZETE ÉS FELKÉSZÜLTSEGE A VÁRHATÓ FENYEGETÉSEK ELHÁRÍTÁSÁRA

HELYZETELEMZÉS

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG STABILITÁSÁT BEFOLYÁSOLÓ
KIHÍVÁSOK

Az európai biztonsági környezet alakulása

A biztonság általánosságban történő vizsgálata folyamatában az elmúlt évszázadban a fogalom és a terminológia kialakulása, illetve azok tartalmának jelentős módosulása következett be. A második világháborút követően kialakult nemzetközi kapcsolatok rendszerében alkalmazott biztonságfogalom szorosan kötődött a védelem, a védekezés fogalomkörhöz, és főként a veszély – általában egy külső fegyveres támadás – elhárítását célozta.

A 20. század második felében előtérbe került új filozófia már azon a felismerésen alapult, hogy a biztonság – a prevenció (megelőzés) politikai, jogi, intézményi, infrastrukturális, kommunikációs és nemzetközi garanciáira épülve –, a veszélyek aktivizálódásának megelőzését jelenti. Az európai biztonsági környezetben a veszélyforrások, kockázatok és kihívások nem csupán regionális, de globális formában jelentkeznek, közöttük hierarchikus kapcsolat alakult ki, befolyásuk időben és térben változó mértékben érvényesül.

Az 1980-as évek végére kialakult biztonságpolitikai vákuum, a konfigurált ellenségkép – a Varsói Szerződés és a Szovjetunió – megszűnése új veszélyek keresését, új biztonsági kihívások felismerését, számbavételét eredményezte. A hidegháború „megbízható”, szilárd egyensúlyát dezintegrációs és integrációs mozgások, valamint a gyökeres átalakulást kísérő társadalmi-gazdasági válságok ingatták meg, a stabilitás és az instabilitás elemei egyaránt érvényesülnek. **Minimálisra csökkent a hagyományos tömegháború esélye, ugyanakkor a globalizáció kibontakozása, hatásainak felerősödése előtérbe helyezte a nem katonai jellegű veszélyeket.**

Általánosságban megállapítható, hogy Európa biztonságát nem a katonai szembenállás, hanem egyes országok belső vagy külső politikai, társadalmi és gazdasági zavarai, főleg a belső egyensúlyvesztésből adódó konfliktusai fenyegetik.

A transznacionális kihívások

A globális kihívások és kockázatok – jóllehet határokon átnyúló természetük miatt nem szoríthatók egy-egy állam területére –, nem minden régióra és országra hatnak egyformán. Különböző formákban, hangsúlyokkal jelentkezhetnek, hatásaik drámai módon formálhatják át nagyobb és kisebb embercsoportok természetes, illetve mesterséges környezetét.

Ilyenek:

- A nemzetközi terrorizmus aktivitása, a környezeti változások, a tömegpusztító fegyverek elterjedése, a jogellenes fegyverkereskedelem és a technológia illegális átadása, a leszerelési, fegyverzetkorlátozási és haderőcsökkentési folyamat kapcsán „feleslegessé” vált anyagok felelőtlen tárolása vagy szakszerűtlen megsemmisítése mind-mind olyan váratlan társadalmi és gazdasági változásokhoz, az anyagi, technológiai és humán erőforrások nemzeti, politikai, kulturális és etnikai közösségek közötti átrendeződéshez, robbanásveszélyes helyzetekhez vezethetnek, amelyek akár fegyveres konfliktusok kialakulását is eredményezhetik.

- A globális gazdasági és pénzügyi instabilitás lehetősége ugyancsak új kihívások, kockázatok elé állítja az emberiséget, s az érintett országokban nem csupán gazdasági, de politikai válságot is előidézhet. Az államok közötti rendkívül összetett kölcsönös függőség, a gazdasági és pénzügyi folyamatok bonyolult összekapcsolódása révén a világgazdaság, vagy a nemzetközi pénzügyi rendszer egyensúlyának megbomlása esetén az államok és kormányok stabilitása – teljesen váratlanul – meginoghat.

- Az információs kihívások és kockázatok nemcsak a pénzügyi közvetítő funkciók révén okozhatnak vártalan nehézségeket, de rövid idő alatt működésképtelenné tehetik egy adott ország hírközlési rendszerét, polgári és katonai vezetését.

- A globális társadalmi, politikai kihívások – elszegényesedés, demográfiai problémák, a szervezett bűnözés, a kábítószer kereskedelem, a szélsőséges vallási és politikai mozgalmak – ugyancsak jelentősen rombolhatják egy adott ország, régió stabilitását.

A regionális kockázatok, kihívások

- Térségünkben a délszláv válság mutatta meg, hogy mennyire változtak a regionális kockázatok és kihívások a hidegháború megszűnése után. Az „erőszakkal összetákolt” államok dezintegrációjának bonyolult folyamatát példázta Jugoszlávia, amelyhez a külső feltételeket az európai egyensúly felbillenése, a demokrácia és a piacgazdaság térnyerése, a megcsontosodott rendszerek fennmaradásában érdekelt erők háttérbe szorulása, a belső feltételeket pedig az elfojtott társadalmi, vallási, nemzetiségi ellentétek felszínre törése teremtette meg.

- A földrajzi távolság miatt hatásaiban Magyarországot közvetlenül kevésbé érintő, változások a volt Szovjetunió területén hosszabb távon ugyancsak komoly potenciális kihívásokat és kockázatokat eredményezhetnek. Érdekeinkre az utódállamok közül Oroszország méretei, katonai ereje, stratégiai jelentősége, olaj- és földgázpiaci szállítói pozíciói révén, Ukrajna pedig földrajzi közelsége és a szomszédos kapcsolatok befolyásolására képes nemzetiségi tényező miatt lehet hatással.

- A délszláv és a posztszovjet kockázatok mellett Európában még **más térségek felől** is kisugározhatnak regionális instabilitáshoz vezető hatások, amelyek egyik forrása az „egyenlőtlen fejlődés” lehet, mivel kontinensünk országai nem egyszerre és nem egyformán indultak el a demokratizálódás, valamint a piacgazdaság létrehozásának útján. Emiatt is számolni lehet különböző „választóvonalak” kialakulásával (például a nemzetközi integrációs szervezetek tagsági viszonyai mentén). Az integrációra különböző szinten érett államok a fejlett európai intézményrendszerbe bekapcsolódva különböző intenzitással fejlődhetnek, nagyobb esély van a „szóródásra”, mint a „homogenizálódásra”, ami az országok közötti viszonyt ronthatja.

- A **közel-keleti és észak-afrikai térség fejleményei**, a régió instabilitása – a szegénység, a túlnépesedés, a fegyverkezés és a tömegpusztító fegyverek birtoklásának vágya, a vallási ellentétek, a fundamentalista iszlám, a terrorizmus, a diktatórikus, személyi kultuszon alapuló vezetés hibái – jelentős hatással lehetnek Európa biztonságára.

- Egyes transznacionális kockázatok nem mindig jelentkeznek globális méretekben, sokszor markáns regionális vetületük van. Ilyen veszély az ellenőrizhetetlen, tömeges méretű **illegális migráció**. Migrációs fenyegetettségünk nagymértékben fokozódik, amint Európa egyes térségeiben vagy országokban (de akár a világ távolabbi részein) válsághelyzet jön létre, vagy fegyveres konfliktus tör ki.

- A regionális biztonságpolitika keretein belül is fokozott figyelmet érdemelnek a **környezeti és természeti kihívások**. A Kárpát-medence közepébe szorult Magyarországot a környezeti ártalmak, az árvizek, a víz- és levegőszennyezések, az ipari és egyéb katasztrófák különösen nagy veszélynek teszik ki. A terület azért is a biztonságpolitika egyik jelentős tényezője, mert könnyen államok közötti veszélyes konfliktushelyzet kialakulásához vezethet, ha egy határokon átcsapó akaratlan környezetrombolás más okból feszült, ellenséges politikai légkörben következik be. Ilyen esetben nehéz lehet a fejlemények tárgyilagos mérlegelése és a politikai, vagy katonai reflexek elfojtása.

- A regionális biztonságpolitika vizsgálatokor nem tekinthetünk el a **gazdasági, pénzügyi, energiaellátási, külkereskedelmi (piaci) kihívásoktól, kockázatoktól** sem.

A nemzetközi integrációk belső kihívásai

A demokratikus értékek elfogadásával, a NATO-kötelezettségek vállalásával, az Európai Unió követelmények többségének teljesítésével Magyarország részévé vált az euroatlanti közösségnek, amelynek belső ellentmondásait is egyre inkább sajátunknak kell tekintenünk. A regionális instabilitás jeleinek kutatása során, a nemzetközi integrációk teljes jogú tagjaként részletesebb képet nyerhetünk a nyugati társadalmak működéséről, problémáikról, nehézségeikről, közben óhatatlanul szembe kell néznünk olyan veszélyekkel, kockázatokkal és kihívásokkal is, amelyek adott esetben a tagországokon belülről, vagy azok egymás közötti viszonyából származnak.

- Jelentős különbség érzékelhető az integráció európai és atlanti pillérének teherbírása és tényleges terhelése között, ebből eredően feszültségek, esetenként jelentős szemléletbeli különbségek is adódnak (például az erőszakhoz való viszonyulás, vagy a fegyveres küzdelem módszerei kérdésében). A különbségek azért sem hanyagolhatók el, mert a kulturális különbségekből könnyen lehetnek érdek-, sőt értékkonfliktusok.

- Lényegesen befolyásolhatja az euroatlanti értékrend hitelességét a politikai, vallási és egyéb ügybuzgó szélsőségek előtérbe kerülése egyes európai országokban, illetve az Egyesült Államokban. A NATO mint érték-alapú szövetség is meginoghat, ha egyes tagállamaiban veszélybe kerülnek a demokratikus alapjogok.

- Európa egységesülési folyamata sem zökkenőmentes. A szigorú költségvetési politikák által uralt gazdaságfejlesztési stratégiák **nehezen kezelik a járulékos szociális problémákat**, mindenekelőtt az aggasztó méretű munkanélküliséget. Növekednek a különbségek a társadalmak egyes csoportjai között, valamint az országok és a régiók viszonylatában. A folyamatoknak „nyertesei” és „vesztesei” vannak, ami fokozza a bizalmatlanságot, az elégedetlenséget, a szélsőségek iránti fogékonyságot. Sok helyütt előtérbe kerülnek a részérdekek, a rövid távú megfontolások.

- Európa számos országának egységét **szeparatista mozgalmak** veszélyeztetik. A tömeges – részben illegális – bevándorlás következményei próbára teszik a vallási, kulturális, nyelvi, gazdasági közösségek megtartó, túlélő-, alkalmazkodó- és tűrőképességét. A globalizáció fenyegeti az azonosságtudatot, nézetkülönbségekhez vezet a kontinensek között.

- Kontinensünk perifériáján, a Földközi-tenger térségében, Észak-Afrikában, a Közel-Keleten és a Balkánon, a Kaukázus vidékén és más közeli térségekben nemegyszer **katonai konfliktussal fenyegető gazdasági, politikai és társadalmi válságjelenségek** mutatkoznak, terjed a korrupció, fenyeget a kormányozhatatlanságig fajuló csőd veszélye, fennáll az instabilitás határokon keresztül átcsapásának lehetősége.

- **A problémák kezelésének még nincs kidolgozott és bevált módszere**, noha részeredményeket – Bosznia–Hercegovina és Horvátország esetében – már sikerült elérni. Egyre inkább nyilvánvaló az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikájának eredményessége, amelynek révén kezelhetők az európai államok közötti érdekkülönbségek, vagy folytatódik az Európai Biztonsági és Védelmi Identitás kiteljesedése, amely keretbe foglalja az európai és az euroatlanti szolidaritást, az egymáshoz való viszonyt, a tehervállalási arányokat.

- **Válságban van az ENSZ is**, amit részben a szervezet pazarló gazdálkodása, szükségtelenül felduzzasztott állománya, bürokratikus ügyintézése, katonai eszközeinek elégtelensége és a hatékonyság hiánya, részben pedig a döntési mechanizmus gyengeségei idéztek elő.

- Figyelemre méltó a **természeti katasztrófák és a környezeti ártalmak szaporodása** is, amely részben az önző, csak a nemzeti érdekeket szem előtt tartó gazdaságfejlesztési stratégiák egyenes következménye (például a globális felmelegedés, amely egyes régiók további elszivatagosodásával, mások víz alá kerülésével járhat, aminek következményeként óriási népmozgások indulhatnak meg, ami fegyveres konfliktusokhoz, háborúkhoz vezethet az adott térségekben).

Magyarország geopolitikai környezete, adottságai

A globális és regionális biztonságpolitikai kihívások, kockázatok hatása, jellege és erőssége nagymértékben függ az adott ország geopolitikai környezetétől. Magyarország földrajzi meghatározottsága eléggé sajátos. Hazánk Európa fejlődéstörténeti „törésvonalán” fekszik, nem a centrumban, de nem is a periférián. Olyan országok és népek veszik körül, amelyek együttesen képviselik Európa egészét és sokszínűségét politikai, gazdasági, szociális, kulturális és vallási szempontból egyaránt. E speciális földrajzi fekvés, illetve a szomszédok sokszínűsége egyben azt is jelenti, hogy találkozunk az európai kihívások csaknem mindegyikével, tehát a hozzánk átgűrűző veszélyek is igen változatosak lehetnek.

Magyarország földrajzi fekvése vonzza ugyan a kihívásokat, ugyanakkor lehetővé tenné azt is, hogy az ország szubregionális – sőt néhány vonatkozásban európai szinten – kereskedelmi, szállítási és pénzügyi központtá váljon, politikai síkon pedig „összekötő kapocs” szerepet játsszon Európa keleti és nyugati, északi és déli fele között. Az „összekötő kapocs” szerep a hagyományos gazdasági – termelési – szektorban is kialakulhat néhány munkaigényes ágazatban, hiszen az ország körülményei ehhez megfelelő háttérrel, stabilitással, viszonylag olcsó, ugyanakkor jól képzett munkaerőt, fejlett infrastruktúrát, bankrendszert, modern kommunikációs hálózatot nyújtanak. Az „összekötő” szerep biztonsági, biztonságpolitikai téren is érvényesült az elmúlt időszakban azzal, hogy Magyarország úttörő szerepet játszott az euroatlanti integráció bővülésének elindításában, a multilaterális és a regionális leszerelésben, a bizalomerosztásban, a béke megőrzésében. Magyarország – földrajzi fekvésén túl – méreteit, természeti adottságait és lakosságát tekintve olyan markáns, egyedi sajátosságokkal rendelkezik, amelyek nagymértékben befolyásolják a globális és regionális kihívások hatásait, valamint a hazánk geopolitikai helyzetéből származó előnyök kihasználhatóságát.

Az euroatlanti integrációs szervezetek jelentősége hazánk biztonsági helyzetének alakításában

Az ország regionális központi fekvése, természeti és gazdasági adottságai, szűkös energia- és nyersanyagkészletei, földrajzi kiterjedése, a lakosság lélekszáma és „minősége”, szerény védelmi potenciálja és katonai képessége mind a nyitottságot, a gazdasági, politikai és védelmi ráutaltságot támasztják alá. Ennek alapján ma nem létezhet olyan reális gazdasági, politikai vagy biztonságpolitikai, illetve védelmi koncepció, amelyet Magyarország csupán önerejére támaszkodva, az euroatlanti közösségtől függetlenül lenne képes megvalósítani.

Az ország szuverenitása a mai globalizálódó világban és az objektíve adott kölcsönös függőségi viszonyok közepette csak mások segítségével, a regionális és a globális nemzetközi együttműködésbe történő bekapcsolódás révén óvható meg, ami a szubregionális, regionális vagy más nemzetközi együttműködési formához, intézményhez történő csatlakozás formájában a közös normák elfogadását, követését jelenti, ez pedig az ország önállósága, szuverenitása egyes elemeinek feladásával jár. Magyarország ezt az önkorlátozást a NATO-hoz, majd az EU-hoz történt csatlakozásával már meg is tette, mivel az ország területi integritása, biztonságának megóvása csak ezen keretekben képzelhető el.

Az integrációs szervezetek tevékenységének eredményessége, az összeurópai biztonság megteremtése alapvetően befolyásolja Magyarország biztonságát, ugyanakkor hazánk aktív és hatékony részvétele a szervezetek tevékenységében, a vonatkozó képesség folyamatos fejlesztése az összeurópai biztonság megteremtésében elengedhetetlen feltétel, követelmény.

A Magyarország biztonságát befolyásoló tényezők várható alakulása szempontjából megállapítható, hogy a szomszédos országok politikai és biztonságpolitikai céljai hasonlóak, vagy azonosak hazánk céljaival, ezért belátható időn belül kizárható részükről az ország ellen intézett katonai támadás. Ugyanakkor számolni kell az ország környezetéből származó nem katonai jellegű kockázatokkal és veszélyekkel. **Országunk számára ezért a legnagyobb kihívás nem az esetleges katonai támadás elhárítására alkalmas erő és képesség fenntartása, hanem a magyarországi biztonsági rendszer és elemeinek hatékony működtetése, az integrációs tagság követelményeiből adódó hozzájárulási képesség megteremtése és rendelkezésre állása, beleértve a válságkezelő műveletekben való aktív és hatékony részvételt is.**

A BIZTONSÁGI RENDSZER ÉS ELEMEI

Az átalakuló európai biztonsági rendszer

Európa politikai és gazdasági térképe időben és térben folyamatosan változik, az elmúlt néhány évtized történéseire visszatekintve prognosztizálható, hogy az elkövetkező évtizedek biztonságpolitikai képe nem írható le reálisan jelenlegi, vagy múltbeli ismereteinkkel, s a válaszadás milyensége is különböző lesz. A múlt és a jelen közötti alapvető különbség, hogy a mai európai biztonsági kihívások már nem vezethetők vissza a 20. század egymással szemben állt két világhatalmának és az általuk vezetett koalícióknak a viszonyaira, ennek megfelelően szükségtelenné váltak a szembenállás követelte struktúrák és módszerek is. A szuperhatalmak, a hidegháborús koalíciók szétesése, eltűnése azonban nem jelenti Európa konfliktusmentessé válását. Az új természetű és formájú ellentmondások, kihívások, veszélyek megfelelő hatékonyságú kezelésében kiemelt hangsúlyt kapott a nemzeti és nemzetközi együttműködés jelentősége.

A reagálás intézményi keretei adottak, hiszen a biztonságpolitika aktuális kérdéseivel a nemzetközi szervezetek mindegyike foglalkozik, viszont szükséges megérteni, elfogadni és a mindennapos gyakorlatba beilleszteni az újfajta kihívásoknak megfelelő újfajta reagálások kialakításának, képességgé fejlesztésének, hatékony alkalmazhatóságának igényét. Szükséges feladni az egymást kölcsönösen

erősítő intézményekből felépülő biztonsági architektúrák zárt, statikus építményként való kezelését, amelynek elemeihez nem nyúlhatunk anélkül, hogy ne sértenénk a résztvevők valamelyikének szuverenitását, vagy érdekeit. A hatékonyságot úgy kell javítani az egyes szervezeteken, illetve az architektúra elemein belül, hogy közben az integrációt is erősítsük. Így biztosítható, hogy a különböző intézmények egymás tevékenységének nehezítése helyett azt kiegészítsék, a megfelelő és hatékony reagálást, a gyors döntéshozatalt és a végrehajtást ne gátolják, hanem segítsék.

Az új európai biztonsági architektúrában a korábban általában jellemző **konfliktuskezelés helyett fokozatosan a konfliktus-megelőzés** veszi át a kulcsszerepet, az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikája is a konfliktusok megelőzésére, a biztonság építésére helyezi a hangsúlyt. Napjaink válsághelyzetei ugyanakkor arra is figyelmeztetnek, hogy egy szervezet – legyen az bármilyen hatékony is – önmagában képtelen megoldani egy térség, s még kevésbé egy egész kontinens gazdasági, környezetvédelmi vagy társadalmi, biztonsági problémáit. Valódi, hosszú távú stabilitást csak az egymást kölcsönösen erősítő intézmények hatékony rendszere teremthet, amelyben minden (tag)ország megtalálja a maga helyét és érdekérvényesítő lehetőségeit. Ez egyben azt is jelenti, hogy **a rendszerben minden intézménynek, résztvevőnek meg kell találnia sajátos szerepét, feladatát.**

Az emberi (humán) biztonság összetevői, biztosításának állami feladatai

Az ENSZ megállapítása szerint – jóllehet évszázadokon keresztül a biztonságot elsősorban nemzeti vagy állami biztonságnak tekintették –, **jelen korunkban a hangsúly eltolódott az államok biztonságáról az emberek biztonságára.** A környezeti instabilitás, a szegénység, az éhínség és az elnyomás nem pusztán kritikus biztonsági kérdések, hanem egyszerre forrásai és következményei is a konfliktusoknak. A felismerés újra hangsúlyozza az államok felelősségét és kötelezettségét, hogy biztosítsák állampolgáraik biztonságát.

„Az emberi (humán) biztonság mind az erőszakos, mind a nem erőszakos veszélyektől való védettséget jelenti az emberek számára. Olyan körülmény vagy létállapot, amelyet az emberek jogait, biztonságát vagy akár életét érintő átható fenyegetésektől való szabadság jellemez.”¹

Az ENSZ már 1994-ben beazonosította az Emberi (Humán) Biztonság hét alapvető összetevőjét, ezzel mintegy kijelölte az államok/kormányok teendőit is annak biztosítása érdekében:

- 1) **A gazdasági biztonság** – a produktív munkavégzésből adódó biztos alapjövedelem; az emberiség mintegy negyede rendelkezik ezzel napjainkban.
- 2) **Az élelem biztonsága** – fizikai és pénzügyi hozzájutási képesség az élelemhez.

---

¹ Kanada Külügyekért és Nemzetközi Kereskedelemért Felelős Minisztériumának definíciója. UN Human Development Report, 1994.

- 3) **Az egészség biztonsága** – relatív szabadság a betegségekől és fertőzésektől.
- 4) **A környezeti biztonság** – hozzájárulás a higiénikus vízellátáshoz, a tiszta levegőhöz, a talajerózió-mentes földterületek biztosítása.
- 5) **A személyi biztonság** – biztonság a fizikai erőszaktól és fenyegetettségtől:
  - a) az adott állam (fizikai) fenyegetése, elnyomása;
  - b) a más államtól való fenyegetettség (háború);
  - c) az embercsoportok egymás iránti fenyegetése (etnikai viszályok);
  - d) az egyedek vagy bandák fenyegetése (bűnözés);
  - e) a nők elleni erőszak (családokon belül);
  - f) a gyermekek elleni erőszak;
  - g) az önpusztítás (öngyilkosság, kábítószerfüggés).
- 6) **A közösségi biztonság** – a kulturális identitás biztonsága.
- 7) **A politikai biztonság** – az alapvető emberi jogok és szabadság biztosítása, védelme.

Az emberi (humán) biztonság alapkoncepciójának vizsgálata során **négy alapvető jellemzőre szükséges koncentrálni**, a biztonságot védeni hivatott szervezetek, intézmények feladatrendszerét ezen jellemzőkre szükséges irányítani:

- Az emberi (humán) biztonság **egyetemes**, a jelen korfenyegetései – a munkanélküliség, a kábítószeres fogyasztás, a bűnözés, a környezetszennyezés, az emberi jogok figyelmen kívül hagyása stb. – intenzitásukban különbözőek lehetnek ugyan, de egyaránt hatnak minden emberre.
- Az emberi (humán) biztonságot negatívan befolyásoló tényezők, úgymint az éhínség, a járványok, a környezetszennyezés, a kábítószer kereskedelem, a nemzetközi terrorizmus, az etnikai és vallási viták, a szociális különbségek **igen szoros kapcsolatban, interdependenciában állnak egymással**, nem elszigetelt jelenségek és bárhol előfordulhatnak a világban;
- Az emberi (humán) biztonság sokkal **könnyebben biztosítható a megelőzés, mint az utókezelés eszközeivel**.
- Az emberi (humán) biztonság **emberközpontú**.

A korunkban megjelent, sőt mára kifejezett kihívások – a nemzetközi terrorizmus növekvő aktivitása, az etnikai ellentétek, a gyűlölködések kegyetlenségbe fordulása, a szervezett bűnözés társadalmakat behálózó volta, a tömegpusztító fegyverek illetéktelen kezekbe kerülése – következtében **a félelem és a rossz érzések elhatalmasodtak az emberekben**. Elvesztették bizalmukat a kormányokban, a politikai pártokban, amelyek nem képesek megakadályozni a fenyegetések növekedését (vagy a hatalmuk megtartására való koncentrációjukban nem is figyelnek fel azokra),

biztosítani az emberi jogok érvényesülését, leállítani azon folyamatokat, amelyek az ellehetetlenedés, a kilátástalanság (beleértve az elszegényesedést is) felé vezetnek.

Fontos, hogy az ENSZ globális feladatkezelésre való felszólítása szerint **történjenek olyan hiteles intézkedések, alakuljanak olyan szervezetek és képességek**, amelyek az általános emberi biztonság biztosítása mellett az emberek bizalmának visszaállítását célozzák.

A Magyar Köztársaság integrációs ENSZ-, EBESZ-, EU-, NATO- tagságából adódóan elvárások vannak érvényben, s a feladatok teljesítésének elmaradása a magyar lakosság biztonsági helyzetének általános romlását, illetve a Magyar Köztársaság nemzetközi hitelromlását eredményezheti. Szükség van arra, hogy a politikai és társadalmi rendszerváltozás időszakában kialakult viszonylagos passzív biztonságpolitikai szerepkörből kilépve proaktív irányultságot vegyünk. A nemzeti és nemzetközi érdek- és értékrend egymáshoz való közeledése, harmonizálása kapcsán mind anyagi, mind humán erőforrások biztosításával **a közös fellépés részeként kell képességünket fejleszteni, kül- és biztonságpolitikánkat az integrációs elvárások keretében alakítani.**

Hazánk biztonsági rendszere és elemeinek helyzete

A katonai összetevő – a Magyar Honvédség helyzete

A Magyar Köztársaság biztonságát, a külső és belső kihívásokra való reagálást hagyományosan a Magyar Honvédség és a rendvédelmi szervek garantálják. Az elmúlt évszázad második felében a biztonsági kockázatok jelentős átalakulása következtében szükségessé vált a védelmi, megelőző és reagáló képességek fejlesztése, az új kihívásoknak való megfeleltetése.

A külső kihívások közé sorolható, közvetlenül az ország határai mentén jelentkezett potenciális fenyegetések, katonai incidensek lehetősége az 1990-es évek közepétől megszűnt, ez a helyzet lehetővé tette, sőt igényelte a Magyar Honvédség átalakítását. A nemzeti érdekeket és a NATO-tagságból adódó szövetségi követelményeket harmonizálva elindult a Magyar Honvédség NATO-elvekhez közelítő átszervezése, s így a Magyar Honvédségben – és a magyar kül- és biztonságpolitikában is – jelentős hangsúlyt kapott a nemzetközi válságkezelés, ezen belül a békefenntartásban való részvétel. A külső fenyegetések földrajzi értelemben vett távolodása az országhatártól a nemzeti érdekek új dimenzióját alakította, ami a Szövetség „out of area” műveleteiben való részvételben manifesztálódik. A magyar kül- és biztonságpolitikában a biztonságról alakított felfogás, értelmezés változása következtében – legalábbis megnyilatkozásokban – az érintettek felismerték, hogy az ország biztonsága több pilléren nyugszik ugyan (nemzeti önerő, euroatlanti integráció és nemzetközi együttműködés), de a legnagyobb védelmi hatékonyságot a kollektív védelem tagjaként lehet elérni, ami ugyanakkor jelentős feladatokat, kötelezettségeket ró az országra, az ország képességeire.

Ahhoz, hogy a kollektív védelem „élvezője” legyen Magyarország, fel kellett ismerni, hogy az integrációk teljes jogú tagjaként stabilizálni szükséges a szövetségi feladatokban való részvállalást, teljesítést. A nemzeti érdekérvényesítés, a sajátosan magyar célok elérése csak tudatos kül- és biztonságpolitikával, továbbá hiteles

szerepvállalással érhető el. Mivel a politikai döntések hitelessé tételében jelentős szerep hárul mind a katonai erő, mind a polgári erőforrások milyenségére, nagy jelentőségűvé vált a megfelelő, nemzetközileg is elfogadott, hatékony feladatvégrehajtási készség és képesség biztosítása. A nemzetközi helyzet és ezzel egyidejűleg a nemzetközi politika folyamatosan bonyolódó állapota rámutat, kiemeli a külpolitika és a biztonságpolitika kapcsolatát, egyre konkrétabb feladatokat szab a külpolitika számára a megfelelő irány kijelölésében.

A nemzetközi szervezetek tevékenységében fokozatosan előtérbe kerül a világ konfliktusainak, válságainak megoldásában való segítségnyújtásra irányuló törekvés, ennek megfelelően a Magyar Honvédség jövőjének alakításában is az ezen irány által meghatározott követelményeknek szükséges eleget tenni. A NATO és az EU válságkezelő műveleteiben egyaránt geostratégiai irányváltásnak vagyunk tanúi, az európai válságjelenségek „enyhülése” következtében a figyelem áthelyeződése tapasztalható (Közel-Kelet, Afrika, Afganisztán). Ezek a műveletek fokozottan igénylik azon katonai képességek fejlesztését, amelyek nem csupán nemzeti szintű feladatokban, de esetenként az országtól távol eső helyeken, a hazától jelentősen eltérő viszonyok közötti alkalmazásban is megfelelő hatékonyságot képesek mutatni.

A katonai műveletekben való részvétel jelentősen képes alakítani az ország nemzetközi megítélését, a szövetségi, de akár a regionális politikában is a magyar érdekek érvényesítését. A Magyar Honvédség létszám, fegyverzet, kiképzettség vonatkozásában tervezett, elindított és részben befejezett átalakításának megfeleltetése ezen koncepciónak, kiemelt jelentőséggel bír. A nemzetközi helyzet dinamikus változása, a változásokat követni, azoknak megfelelni kívánó szövetségi reagálási képesség kialakítása és fenntartása igényli a tagországok döntési mechanizmusának gyors, hatékony működését, ezért a hazai szisztéma mielőbbi felülvizsgálata, felelős átalakítása szükséges és elsődleges feladat. A katonai erő átalakítása, fejlesztése csak a részére meghatározandó jövőbeli feladatok alapján lehet hatékony, illetve rentábilis.

A haderő átalakításának folyamata, az eddigi haderőreform-kezdeményezések az ország szövetségi hovatartozásában, illetve nemzetközi környezetében bekövetkezett változások eredményeként indultak el. A katonai fenyegetettség csökkenése, mintegy megszűnése következtében a biztonság katonai vetülete is csökkent, s jóllehet továbbra is szükség van az ország méreteinek, adottságainak megfelelő haderőre, azonban az általa képviselt erő nem elsősorban a nemzeti szuverenitás biztosításának, az ország területi védelmének eszköze, feladata sokkal inkább a magyar érdekek nemzetközi viszonyok közötti védelme.

A „civil” összetevők rendszere

Az elmúlt időszakban – mint ahogy az nemzetközi vonatkozásokban is megfigyelhető – a (külső és belső) biztonsági kihívások jelentős változásai, ennek következtében a biztonság fogalmának folyamatos változása rámutatott arra, hogy a kihívások, veszélyforrások között egyre nagyobb hangsúllyal jelentkeznek, egyre nagyobb teret nyernek a nem katonai jellegűek. Ugyancsak jellemző tendencia, hogy az egyes külső és belső kockázati tényezők közötti éles határvonal eltűnt, a jelentkező fenyegetések összefüggései, kapcsolódásai miatt egyre nehezebb a biztonsági problémák szétválasztása, megkülönböztetése.

A probléma megválaszolása első lépésben a helyes értelmezés, definiálás igényét veti fel. Tudomásul kell venni, hogy a biztonságfelfogás régi kiindulópontja – miszerint a biztonság egyértelműen és kizárólag katonai biztonságot takar –, megváltozott, a biztonság aktuális és helyes értelmezésével, az aktuális és várható biztonsági helyzet reális értékelésével, a társadalom részére elérhetővé és érthetővé tételével biztosítható a megfelelő reagálás tervezése, szervezése, finanszírozása, nemzetközi szerepvállalásunk indoklása, társadalmi támogatottsága.

Az új típusú veszélyek, kihívások, azok nemzetközi kiterjedésű megjelenésére reagálásként kialakult nemzetközi válságkezelés – a katonai összetevője mellett igen nagy jelentőséggel bíró – rendszerében az elmúlt időszakban egyre hangsúlyosabban jelentkezik a „civil” oldal szerepvállalása. A nemzetközi szervezetek tapasztalatai szerint a nemzetközi békeműveletek sorában is – a háborús konfliktus szakaszt követően – jelentős igény jelentkezik a stabilizálódás segítésére, a konfliktust követő új társadalom felépítésére, az abban való nemzetközi támogatásra, amely feladatok már alapvetően civil ismereteket, tapasztalatot igényelnek. A nemzetközi politikában egyre fontosabb szerepet kap a válságot, konfliktust követő időszakok tartalommal való megtöltése, a vonatkozó képesség kialakításának, fejlesztésének, hatékony alkalmazásának kérdése, így ez a biztonságpolitikai gondolkodás jelentős területévé vált.

A rendvédelem (rendőrség, határőrség, idegenrendészet, vám-és pénzügyőrség, katasztrófa- és polgári védelem, büntetés-végrehajtás) helyzete

A nemzetközi élet valamennyi szereplője felismerte a tényt és alkalmazkodott is ahhoz, hogy a nemzetközi béke és biztonság megteremtésére irányuló tevékenységben jelentős **hangsúlyeltolódás** következett be **a katonai feladatoktól a civil (polgári) rendvédelmi jellegű feladatok irányába**, s ez a folyamat hosszú távú fejlődési trendnek tekinthető, amelyet szükségszerűen be kell építeni a biztonságpolitikai gondolkodásba, meg kell teremteni a megvalósítás feltételrendszerét.

A belső és külső stabilitáserősítő tevékenységben a rendvédelmi szakértelmet igénylő feladatok egyenrangúvá váltak a katonai fellépést kívánó feladatokkal, helyenként akár elsőbbséget is élveznek. A stabil, felkészült, korszerűen felszerelt, kiszámítható rendvédelem biztonságot jelent a társadalom valamennyi rétege, a gazdaság minden szereplője, az adott ország, országcsoport, terület lakossága számára.

Ahhoz, hogy a rendvédelem és egyes összetevői a „külső” tevékenységben is hatékony támogatói lehessenek a magyar külpolitikának, szükséges „belső” képességeik megfelelő fejlesztése, alakítása, az új kihívásokra való hatékony válaszadás készségének kialakítása.

A cselekvési terület egészét vizsgálva megállapítható, hogy jóllehet a köz- és vagyonbiztonság, valamint a vagyonvédelem egymástól elválaszthatatlan, egymással kölcsönhatásban lévő területek, prioritást a közbiztonságnak kell biztosítani, amely előfeltétele a napjainkban mind belső, mind külső fenyegetésként jelentkező bűnözés elleni hatékony fellépésnek.

A bűnözés, mint a történelem minden korszakában jelen volt és várhatóan a jövőben is jelen lévő, sőt nemzetközi dimenzióit, elterjedésének, nemzetközi összefüggéseinek tendenciáit tekintve egyre fenyegetőbb társadalmi jelenség vizsgálata során a bűnüldöző szervek tevékenységének tervezésére, szervezésére vonatkozóan alapvetésként megállapítható, hogy

- a bűncselekményeket jobb megelőzni, mint büntetni, tehát a megelőzésre kell törekedni;
- a megelőzés alapfeltétele az alapos felderítés, az információ megszerzése és hatékony felhasználása;
- a megelőzés megbízosabb, de egyben legnehezebb eszköze a nevelés.

A bűnözés kihívásaira történő reagáláshoz szükség van a közbiztonság, a jogbiztonság és a közbizalom javítása (esetenként megteremtése) érdekében a hatékony, nemzetközi formáknak is megfelelő új típusú válaszokra, amely szolgáltatás orientált, partnerségre (belső és külső) alapozott, tiszta, összehangolt érdekviszonyokon alapuló összetársadalmi bűnmegelőzést célzó, szakmai és anyagi feltételrendszer kialakítását jelenti.

Jóllehet a kormányzat alkotmányos kötelezettségeinek megfelelően gondoskodik a társadalom rendjének, az állampolgárok jogainak védelméről, e jogok érvényesülésének, a törvények végrehajtásának biztosításáról, valamint a rendfenntartás terén vállalt nemzetközi kötelezettségek teljesítéséről, szükségesnek látszik a kriminálpolitika megvalósítása eddigi tapasztalatainak, illetve a megfogalmazott elvárások teljesítésének áttekintése, a közbiztonság fenntartása, a vonatkozó rendvédelmi tevékenység hatékonysága fejlesztésének érdekében a szükséges teendők azonosítása, megtétele. A közbiztonság védelme terén új munkamegosztási és teherviselési rend kialakításával, az állami és önkormányzati rendészeti szervek mellett a polgárok és a civil szervezetek bevonásával, a kialakítandó hatékony együttműködéssel szükséges biztosítani a közbiztonság fenntartását és védelmét, a polgárok közbiztonsághoz való viszonyulásának pozitív formáit.

A közbiztonság állapota, a bűnözés alakulása és a rendfenntartás hatékonysága a társadalom és a politikai hatalom viszonyrendszerének egyik meghatározó tényezője, ebből adódóan a lakosság biztonságérzetének növelése – amely nem elsődlegesen bűnüldözési folyamat –, társadalmi cél, amely széles körű összefogást igényel.

Az állami rendészeti szervek, de főként a rendőrség jelenlegi – alapvetően az egyes területeken, az anyagi gondok enyhítésére elrendelt létszámcsökkentések következményeként előállt – túlterhelésének következményeként a rendfenntartók ingerküszöbe lényegesen megnövekedett. Tevékenységüket a súlyos, viszonylag ritkábban előforduló bűncselekmények megelőzésére koncentrálják, a bűnözés kisebb hányadát kitevő kisebb súlyú vagyon elleni bűncselekmények megelőzésére, felderítésére, a közösségi életterek rendjének fenntartására megfelelő erőket nem képesek biztosítani.

Ugyancsak háttérbe szorul, illetve nem is kapott eddig megfelelő figyelmet a rendészeti szervek külföldi – az integráción belüli szövetségi feladatokban történő – szerepvállalása, részben a létszám és feladat közötti viszonyrendszer problémái, részben a rendészeti szervek nemzetközi vonatkozásban eltérő alkalmazási rendje, felszereltsége és felkészültsége, és nem utolsósorban a rendészeti szervek alkalmazására vonatkozó filozófia megmerevedése miatt. Az elmúlt időszakban a nemzetközi szervezetek (ENSZ, EU, EBESZ) felkérésére – a korábban jelzett hangsúly áthelyeződési trend ellenére – a magyar rendvédelmi szervek csak igen behatárolt erővel (létszámmal) vettek részt polgári válságkezelő feladatokban.

A rendvédelmi szervek az új típusú külső és belső kihívásoknak való megfeleltetési, átalakítási folyamatában tett lépéseknek – az egységes katasztrófavédelem létrehozása (2000), a rendőrségi feladatrendszer kiterjesztése a (nemzetközi) terrorizmus elleni küzdelemre (2002), a határőrség fegyveres testületté alakítása (2005), majd a rendőrséggel való összevonása (2007?) – ki kell egészülniük egy egységes irányítású nemzeti biztonsági intézményrendszer kialakításával, amikor is képessé válhatnak mind hazai, mind szövetségi vonatkozásban a hatékony, koordinált és komplex válsághelyzeti kezelésre.

A nemzetbiztonsági szolgálatok

A biztonság újraértelmezésének a rendszerváltozást követő első időszakában nagy jelentőséggel bírt a nemzetbiztonsági szolgálatok átalakulását is demonstráló törvény (1995. évi CXXV. törvény) megalkotása, amely törvényes keretbe foglalta a nemzetbiztonsági munka végzését, ugyanakkor „megosztotta” – különválasztva a katonai és a polgári szolgálatokat –, a nemzetbiztonságát védeni hivatott szervezetek irányítását. A törvény hatályba lépését követő időszakban jelentkezett társadalmi igény, illetve a tevékenység hatékonysága növelését célzó szakmai igények és szükségesség alapján mind kormányzati, mind pártpolitikai síkon többször hangot kapott a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok átalakításának igénye, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok szervezeti, strukturális, irányítási és vezetési rendszerét a megváltozott körülményekhez és az ezekből következő nemzetbiztonsági kihívásokhoz igazítsák annak érdekében, hogy növekedjen a tevékenység hatékonysága, koordinációja, erősödjön a hazai és nemzetközi együttműködés.

Az átalakítás szükségességének hangsúlyozása az intézkedések tükrében egyértelmű létszám- és költségvetési, ezekből következően egyértelmű képességcsökkenéssel járt. A nemzetbiztonsági munka helyes értelmezése, valamint a tevékenység – új biztonsági kihívások és veszélyek felfedése, felismerése, azonosítása, megelőzésük alapvető feltétele –, nemzeti szinten koordinált voltának biztosítása helyett a „Hány szolgálatra van szükség?” kérdés vitatása zajlik.

Jóllehet a Magyar Köztársaság NATO-csatlakozását megelőző időszak egyik kiemelt együttműködési területén, a balkáni válság eseményeinek és a helyzet várható alakulásának szövetségi szintű felderítésében a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok (kiemelten a katonai hírszerzés) jelentős szerepet játszottak. Mintegy előkészítették az ország NATO-csatlakozását, sőt az integrációk speciális együttműködési területén – válságkörzetek felderítésében, az információ-megosztásban – jelenleg is nemzetközi elismeréssel végzik szakmai tevékenységüket. A gyakorlatban ez nem tükröződik,

hiszen e nemzetközileg értékelt és igényelt tevékenység fokozatos leépítésének lehetünk szemtanúi.

A fegyveres konfliktusok jellegében bekövetkezett változások azt mutatják, hogy a klasszikus háborúk helyett korlátozott kiterjedésű, polgárháború jellegű, behatárolható volumenű – alapvetően a kiszolgáltatott polgári lakosság ellen irányuló – harccselekmények jelentős száma továbbra is igényli a nemzetközi békeműveletekben a katonai tevékenységet, s ennek kapcsán a katonai információk folyamatos rendelkezésre állását is. A feladatrendszerben jelentős szerepet játszó NATO keretében kiemelten jelentkezik az információigény, ennek megfelelően valamennyi tagország (katonai) hírszerző / biztonsági szervezeteinek megerősítését, hatékonysága növelését határozta el.

Tekintettel a katonai mellett az új típusú veszélyek és kihívások kezelését célzó hazai és nemzetközi törekvésekre, a hatékonyság növelése érdekében a nemzetbiztonság kérdéseivel szakmai szinten foglalkozó szervezetek – és nem csak a törvénybe foglalt öt szolgálat – tevékenységének egységes, koordinált irányításának, illetve megfelelő civil kontrolljának megteremtése szükséges.

A Polgári Veszélyhelyzeti Tervezés

A polgári veszélyhelyzeti tervezés NATO-keretben megfogalmazott feladat, amelynek célja a Szövetség stratégiai feladatainak kollektív támogatásához szükséges polgári erőforrások biztosítása, illetve a vonatkozó nemzeti tervező tevékenység koordinálása. A polgári veszélyhelyzeti tervezés nemzeti felelősség, amely leképezve a Szövetség alapvető feladatait, polgári támogatást nyújt a katonai válságreagálási műveletekhez, segíti a nemzeti hatóságokat a polgári veszélyhelyzetekben, és biztosítani hivatott a polgári lakosság védelmét. Ezen meghatározó feladatok mellett a rendeltetése gondoskodni a polgári képességek rendelkezésre állásáról annak érdekében, hogy szükséghelyzetben – háborús körülmények, válságok és katasztrófák esetén – is biztosíthatók legyenek a normál életfeltételek (beleértve a kormány működését is).

Az 1990-es évek közepétől a polgári veszélyhelyzeti tervezés természetében jelentős változásként a békeidőben történő polgári oltalmazás és a válságreagálási képesség kialakítása került előtérbe. A polgári hatóságok feladatrendszerébe tartozóan a polgári veszélyhelyzeti tervezés rendszerében harmonizálják a feladathoz szükséges kapacitásokat, mint a szállítási, az élelmiszer-ellátási, az ipari termelő, az egészségügyi és távközlési képességeket, létesítményeket, erőforrásokat.

A polgári veszélyhelyzeti tervezés nemzeti rendszerének eredményes működése feltételét képezi a Szövetség rendszere működésének. A Magyar Köztársaság nemzeti rendszerének kialakítása a kormányzati struktúra többszörös átalakítása (csökkentések, megszorítások) következtében megtorpant, az illetékes szervek (minisztériumok) pedig elegendőnek vélik a korábbi állami rendszerben kialakított védelmi igazgatás sémáját (a nemzetgazdaság védelmi jellegű átállítási feladatai), a tárcaközi koordináció, illetve a NATO-val kialakított munkakapcsolat mintha beszűkült volna.

Az EU Polgári Válságkezelés

Az EU Közös Kül- és Biztonságpolitikája részét képező Európai Biztonság- és Védelempolitika keretében megfogalmazott polgári válságkezelés és válság-megelőzés, a saját képességek megteremtésével négy területen, a rend megszilárdítása, a jogállamiság erősítése (igazságszolgáltatás és büntetés-végrehajtás), a közigazgatás támogatása és a polgári védelem területeire koncentrálni fogalmazta meg teendőit, amely tevékenységben a tagállamok felajánlás alapján vesznek részt.

Az EiT 2000. júniusi ülésén a nemzetközi válságkezelésben való alkalmazásra 5000 fős rendőri erő, 2002 májusában pedig 282 fős, a jogállamiság erősítésére hivatott erő felállítását határozta el. A Magyar Köztársaság az EU polgári válságkezelő műveletekben eddig a felajánlott (107 fő rendőr és határőr) ambíciószintje alatt teljesített, 2006. december 30-ával az EU Bosznia–Hercegovinában indított önálló válságkezelő műveletéből kivonta a több mint egy éven át nemzetközileg is elismert teljesítményt nyújtó rendőri erőt.

A Kritikus Infrastruktúra Védelme

A modern és nyitott társadalmak létfontosságú erőforrásainak megsérülése, károsodása akár külön-külön is negatív következményeket okozhat, ezért a nemzetközi biztonságpolitikai gondolkodásban előkelő helyet tölt be az infrastruktúra kritikus (létfontosságú) elemeinek védelme. Az elmúlt években bekövetkezett tragikus események (2001. szeptember 11-e, Madrid, London) bizonyították, hogy az infrastruktúra sérülése, károsodása jelentős hatással van az adott gazdaság stabilitására és az állampolgárok létbiztonságára.

A Magyar Köztársaság 2001-ben kezdte meg a kritikus infrastruktúra védelmének vizsgálatát, és tapasztalatait összegezve tett megállapításokat.

A terrorizmus elleni küzdelem jegyében az Európai Unió megkezdte a Kritikus Infrastruktúra Védelem Európai Programjának kidolgozását, amelybe a tagállamok és az uniós intézmények képviselői mellett bevonásra kerültek a magánszféra képviselői (infrastruktúra-tulajdonosok, üzemeltetők, törvényhozók, szakmai szervezetek, ágazati érdekvédelmi szövetsége) és maga a lakosság is. Az Európai Bizottság meghatározta a tagállamok részére ajánlott cselekvési alapelveket, feladatokat. A vonatkozó munka nemzeti vonatkozásban igényli a megfelelő kormányzati szintű irányítást és koordinációt, annak érdekében, hogy az egységes értelmezés alapján a nemzeti és nemzetközi (EU) igényeket kielégítő, hatékony rendszer kerüljön kialakításra.

KÖVETKEZTETÉSEK, AJÁNLÁSOK

ÁLTALÁNOS KÖVETKEZTETÉSEK

Az általános biztonság, azon belül a Magyar Köztársaság stabilitását befolyásoló tényezők, valamint a biztonsági rendszer és elemeinek áttekintése alapján megállapítható, hogy **az ország belső stabilitása és ezzel egyidejűleg nemzetközi szerepvállalása, teljesítőképessége, konkrét teljesítése, ezek alapján belső és külső megítélése jelentős mértékben függ a Magyar Köztársaság**

biztonsági rendszerének fejlesztésétől, illetve annak alapján a biztonság garantálásának nemzetközi vonatkozású feladataiban való aktív és hatékony részvételi készségétől.

Az ország környezetében és a világban, az elmúlt évtizedekben végbement változások, azok helyes értelmezése és értékelése alapján arra készítetnek, hogy a nemzeti értékek világos és egyértelmű megfogalmazásra kerüljenek, azzal a cselekvéssorozattal együtt, amit a jelenlegi helyzetből való felemelkedés, a fejlődés és a nemzetközi (integrációs) megfelelés érdekében tenni szükséges.

A gondolatok, erők és eszközök jelenleg tapasztalható széttagoltsága, koordinálatlansága, a felszínes, az ország érdekeit általában nem képviselő viták, beharcok elvonják a figyelmet a valóságos értékek felismeréséről, illetve a Magyar Köztársaságnak a nemzetközi biztonsági rendszeren belüli reális helyzetéről, lehetőségei és kötelezettségei felismeréséről.

Az integrációs szervezetekben a jelenlegi „biztonságfogyasztó”, illetve „az Európai Uniót feneketlen pénzeszsáknak tekintő” pozícióból sürgősen ki kell törni. Láttatni kell, be kell bizonyítani, egyértelművé kell tenni, hogy az ország kialakult igen súlyos gazdasági helyzete ellenére is készek és képesek vagyunk, illetve akarunk lenni a közösségi feladatokban való aktív és hatékony részvállalásra, nemzeti értékeinket a közösségi értékekkel harmonizálva, azok sorába helyezve megfelelően tudjuk képviselni, érvényre juttatni.

A BIZTONSÁGI RENDSZER ELEMEINEK ÁTALAKÍTÁSA

A Magyar Köztársaság biztonsági rendszerének az elmúlt időszakban kialakult nemzetközi biztonsági környezet új kihívásaihoz való megfeleltetése sürgető feladat, szoros összefüggésben van az ország külpolitikai céljainak teljesítésével. Az integrációk megfogalmazott törekvései, feladatai teljesítése, a nemzetközi együttműködésben való integráns magyar szerep biztosítása érdekében – az ország nehéz gazdasági helyzete ellenére is – a nemzeti érdekek előtérbe helyezésével, racionális, előremutató és alaposan átgondolt, humán és anyagi vetületeit részleteiben, hatásaiban is értékelt intézkedésekkel az ország belső és külső biztonságát garantálni hivatott szervek és erők állapotát stabilizálni szükséges, az átalakult környezet által igényelt új feladatok végrehajtására pedig alkalmassá kell tenni.

A Magyar Honvédség vonatkozásában

Tudomásul kell venni, hogy az integrációk figyelme egyre inkább túlmutat a tagországok területén, így a Magyar Köztársaságnak is szükséges biztosítani katonai erőinek akár távolabbi térségben (out of area), nemzetközi együttműködésben történő hatékony és látható – nemzetközi szerepvállalási készségünket és képességeinket megjelenítő – alkalmazhatóságát. Célszerű az alkalmazást illető politikai döntési mechanizmus áttekintése, a jelenlegi létszámkorlátok felülvizsgálata. A haderő nemzetközi alkalmazhatósága ugyanakkor jelentős mértékben függ a többszörösen megkezdett reformfolyamatok megvalósításától, a modernizálás felgyorsításától, hiszen a magyar külpolitikát katonai síkon támogatni csak korszerű, rugalmas, akár távoli területeken is gyorsan bevethető, a feladathoz szükséges

fegyverzettel, felszereléssel rendelkező haderő tudja. A Magyar Köztársaság alapvető érdeke és ennek országon belüli felismerése nem várhat tovább, hogy a nemzetközi biztonságpolitika megfelelő kezelésében aktív szerepet vállaló integrációkban az eddigieknél markánsabb, hangsúlyosabb és értékelhetőbb megjelenést biztosítson, és ezáltal a magyar biztonságpolitika számára is jelentős területekre vonatkozóan megmutassa érdekeltségét és érzékenységét, s ennek egyik legkézzelfoghatóbb formája a Magyar Honvédség nemzetközi szerepvállalása.

Célszerű felülvizsgálni, hogy milyen szerepet játszhat a haderő az ország külpolitikája – ezen keresztül a biztonságpolitika – megvalósításában, hiszen az ENSZ, az EU, az EBESZ, a NATO jövőbeni terveiben kiemelt helyen szerepelnek a békeműveletek, a válságkezelés különböző formái. Egy szervezetenként megfelelően kialakított, felkészített, felszerelt és finanszírozott, az ország méreteivel, adottságaival harmonizáló haderővel manifesztálódó védelempolitika – a külpolitika és a gazdaságpolitika mellett, azokkal együttműködésben – segítheti az ország biztonságpolitikai céljainak elérését.

A „civil” összetevők vonatkozásában

A rendvédelem

A **stabil, kiszámítható rendvédelem** kialakítása – amely biztonságot jelent a társadalom, a gazdaság, de tágabb értelemben az integrációk számára is –, valamint az új kihívásokra, fenyegetésekre, új típusú kockázatokra megfelelő válaszlépések megtételére képes rendvédelem személyi és intézményi képességeinek ki- és továbbfejlesztése alapvető a jövőt illetően. A rendvédelem „polgárközeliségének” fejlesztésével biztosítható társadalmi elismertsége és támogatottsága, a társadalom pedig – a biztonsághoz fűződő érdekei felismerésével – aktívan használhatja a rendvédelem lehetőségeit.

A közigazgatás területén kezdeményezett és végrehajtott reformok, korszerűsítési programok lehetővé tehetik a rendvédelmi szervek jelenlegi merev, esetenként túlszabályozott, hierarchikus struktúrájának átalakítását, egy hatékony, központi rendvédelmi intézményrendszer kialakulását, amelynek irányításával létrejöhethet a „problémamegoldó” rendvédelem.

A globalizáció hatására felerősödött **migrációs trendek** kihívásainak hatékony kezelése érdekében fokozni szükséges a hazai és nemzetközi rendészeti tevékenység koordinációját, ki kell fejleszteni a **határellenőrzés** átrendeződéséből adódóan az EU-normák szerinti új ellenőrzési módot, az átkelőhelyek átbocsátó rendszereinek, a korszerű ellenőrzés technikai feltételeinek kialakítását, ezzel a biztonsági kockázatok csökkentését.

Össztársadalmi fellépéssel hatékonyabbá, aktívabbá tehető a **bűnmegelőzés**, egyáltalán a bűnözés kezelhető szinten tartása. A hazai és nemzetközi bűnözés elleni fellépés hatékonysága igényli a koordinációt, az együttműködési készség fejlesztését. A határon átnyúló problémák, **az illegális migráció, a fegyver- és kábítószer-, valamint az emberkereskedelem, embercsempészet, a terrorizmus és a szervezett bűnözés**, a határok teljes és szabad átjárhatósága következtében kezelendő, megoldandó feladatot jelent a rendvédelemnek. Tekintettel a kialakult gazdasági

helyzetre és a társadalom egyes rétegeinek abból adódó megosztottságára várható a **nyereségorientált bűncselekmények**, ezzel együtt a számítógépes terrorizmus (bankkártya-manipulációk, ipari kémkedés stb.) gyakoriságának növekedése, ami szakmailag magasán kvalifikált rendvédelmi állományt igényel.

Az új kihívások elleni hatékony fellépést biztosítandó szükséges a megkezdett integrálási folyamatok célszerű és ésszerű folytatása, **a határrendészeti, a vám- és pénzügyőri rendészeti feladatok beolvasztása a rendőrség hatáskörébe**, ezzel egyidejűleg **a rendőrség alapvető**, rendfenntartási és bünyügyi **feladatainak elhatárolása**, a közrendvédelmi és igazgatásrendészeti feladatokat illetően az önkormányzatok bevonása.

A **büntetés-végrehajtás** intézményének fejlesztésével el kell érni az uniós követelményeket, eleget kell tenni az uniós szabványoknak.

A **vám- és pénzügyőrség** tevékenységében új hangsúlyokra van szükség, amelyek révén hatékonyabbá válhat ellenőrző tevékenységük, a tagállami működés intézményi és szervezeti feltételeinek megteremtésével biztosítható az Európai Unió rendszereivel való közvetlen kapcsolat, hatékony együttműködés.

A **katasztrófavédelem** szervezeti és technikai korszerűsítése útján biztosítható a megfelelő színvonalú biztonságos környezet és élettér, a lakosság életének és anyagi javainak védelme a természeti és civilizációs katasztrófák, veszélyhelyzetek bekövetkezése során. A hazai és nemzetközi monitoring rendszerek összehangolása, egységesítése révén – az országos lefedettséggel – biztosítható a kockázatok elemzése, a lakosság időbeni tájékoztatása, riasztása. A legutóbbi időszak eseményei rámutattak arra, hogy a szélsőséges meteorológiai jelenségek egyre nagyobb gyakorisággal idéznek elő ökológiai katasztrófákat a világban. A katasztrófák megelőzése, illetve következményeik csökkentése érdekében szükséges a katasztrófavédelem technikai, informatikai, infrastrukturális fejlesztése, a lakosság reagálási készségének fokozása.

A rendvédelmi szféra átalakítása, fejlesztése, modernizálása következtében a nyújtott szolgáltatással minőségében **növelhető a társadalom tagjainak biztonságérzete, ugyanakkor a rendvédelemben dolgozók társadalmi megbecsülése, komfortérzete is**.

Mindezen célok elérése érdekében a jelenlegi helyzet komplex áttekintése alapján a megfelelő elvárások és elérendő célok megfogalmazása mellett **kiemelt feladat a terület stabil jogi szabályozása**, ami biztosíthatja a kiegyensúlyozott és kiszámítható működést.

Amennyiben a rendvédelmi szervek hazai alkalmazásában kialakul a megfelelő szervezeti, irányítási, képzési, technikai ellátottsági, humán feltételrendszer, tervezhetővé, teljesíthetővé válnak az ország nemzetközi integrációs tagságából adódó feladatainak elvégzésére való képesség és a megfelelés feltételei is. Ebben a kérdésben is sürgős döntésre van szükség, hogy az integrációk felé eddig tett felajánlásaink, vállalásaink teljesíthetők legyenek, illetve eleget tudjunk tenni a területen egyre gyakrabban várható ilyen irányú felkéréseknek, igényeknek.

A nemzetbiztonság

A **nemzetbiztonság** és a nemzetbiztonsági szolgálatok kérdéskör – a napjainkra kialakult, erőszakosan szinte társadalmi vitává fejlesztett problematika – alapos újragondolást igényel. A kampányszerű problémafelvetés mögött rendszerint érzelmi töltés mutatható ki, amely csak ritkán párosul szakmai hozzáértéssel nyugvó reális értékítéllettel. Ugyancsak probléma, hogy a terület alaprendelgetése, a nemzeti érdekek védelme általában háttérbe szorul, a többségében pártpolitikai jellegű viták alapját a nemzetbiztonsági munka – vétlen vagy tudatos – félreértelmezése képezi. Míg a rendszerváltást követő időszakban, a rohamosan változó világ kihívásaira a vonatkozó magyar képesség nemzetközi elismerést kivívó módon volt képes reagálni, nemzetközileg igen hatékony együttműködést produkálni, komoly nemzeti értéket képviselt, a belpolitikában elhatározott lépések a gyakorlatban ezen értékes szakmai képesség szisztematikus leépítését vonják maguk után.

A nemzetbiztonsági szolgálatokra vonatkozó 1995. évi CXXV. törvény megalkotása jelentős mérföldkőnek tekinthető, mivel első ízben szabályozta törvényi úton a nemzetbiztonsági tevékenységet, jóllehet hibája, hogy a nemzetbiztonsági tevékenységet folytató szervezetek közül csupán ötre vonatkoztatja előírásait. Úgy tűnik, hogy még ma is az lenne a fő kérdés, hány szolgálat legyen, s nem az, hogy mi a feladat, milyen elvárások fogalmazódnak meg az országban és a nemzetközi integrációkban a kor új kihívásai, veszélyei vonatkozásában, és ezen feladatokat milyen szervezetekkel, az elvárásokat pedig milyen rendszerben lehet teljesíteni. A hazai viszonylatban – ellentétben a nemzetközi megítéléssel –, nem a szolgáltatott eredmény szükségessége képezi alapját a nemzetbiztonsági munkáról folyó vitának.

A sorozatos és a tevékenységet jelentősen károsító létszámcsökkentések és anyagi támogatás minimalizálása helyett – a nemzetközi elvárásokra tekintettel is –, **célszerű lenne egyes külföldi példák (például brit) tanulmányozása, ennek alapján a kihívások, veszélyek kezeléséhez elengedhetetlen információ megszerzésével, értékelésével foglalkozó szervezetek „közösségét” kialakítani, irányításukat pártpolitikától független, szakmai tudással bíró, kormányzati cikluson átnyúló időszakokra kiválasztott és kinevezett testülettel biztosítani annak érdekében, hogy munkájukat konkrétan megfogalmazott célok irányában, szoros követelmény-támasztással és parlamenti ellenőrzés alatt, a nemzet – és ezzel együtt a nemzetközi integrációk – érdekében végezzék.**

A Polgári Veszélyhelyzeti Tervezés

A **polgári veszélyhelyzeti tervezés** feladat helyes társadalmi értelmezése alapján szükséges a nemzeti rendszer kialakítása, mivel csak ezen az úton lehet képes az ország a NATO utóbbi években kifejlesztett legjelentősebb civil programjának elfogadott és hatékony részesévé válni. A kormányzati rendszer 2006-ban megtörtént átalakításával ez a feladat a korábbi – nemzetközileg elfogadott – minisztériumi szintről visszaminősült, illetve veszített (korábban sem igazán felismert) jelentőségéből.

Mivel a program a NATO keretében feltételezi, várja el a tagállamok civil szférájának részvételét a társadalmat (lakosság, adminisztráció) fenyegető veszélyek kezelésében, célszerű az irányításra, illetve a jelentkező feladatok tárcaközi koordinálására alkalmas és képes kormányzati szervezet kijelölése (Külügyminisztérium, Miniszterelnöki Hivatal).

Az EU Polgári Válságkezelés

Az **EU Polgári Válságkezelés** vonatkozásában a rendvédelmi, igazságügyi, illetve adminisztrációs (választások támogatása, önkormányzati rendszer fejlesztése stb.) feladatok végrehajtása kiemelt jelentőséggel bír az Európai Unión belül. Hogy a vonatkozó felkéréseknek a Magyar Köztársaság eleget tudjon tenni, szükséges a már eddig megfogalmazott igények tanulmányozása alapján meghatározni – és akár, mint a katonai erő külföldi állomásoztatására vonatkozóan, a Parlammal elfogadtatni – egy, az ország érdekeit jól megjeleníteni képes, ugyanakkor teljesíthető ambíciószintet, a feladat végrehajtására alkalmas struktúrát, illetve ennek megfelelően az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium keretében létrehozni a jelzett erő irányítására hivatott szervezetet. A megszüntetett Belügyminisztérium vonatkozó gyakorlata bebizonyította, hogy az EU vonatkozó elvárásainak egy megfelelően kialakított és finanszírozott szervezeti háttér nélkül nem lehet megfelelni. A javasolt lépések elmaradása további hitelvesztést jelenthet.

A Kritikus Infrastruktúra Védelme

Az Európai Unió által elindított **Kritikus Infrastruktúra Védelme** program, illetve a nemzetközi program részét és alapfeltételét képezően a hazai rendszer kialakítása ugyancsak a megfelelő értelmezést igényli első lépésként. Tudomásul kell venni, hogy az európai programban való részvállalás különbözik, és nem helyettesíthető a korábbi időszak védelmi igazgatási rendszerével, az abban meghatározott feladatokkal.

A programban megfogalmazott elvárások országos, az egész társadalmat érintő feladatokat érintenek, amelyek egységes értelmezése, koordinálása, a teljesítéshez szükséges feltételek biztosítása kormányzati felelősség. És mivel a Magyar Köztársaság – az EU teljes jogú tagjaként – vállalta a programban való részvételt, a végrehajtás az integrációs (kül) politika szerves részét képezi.

A GLOBÁLIS FELMELEGEDÉS BIZTONSÁGPOLITIKAI HATÁSAI

A Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiája¹ bevezetőjében kimondja: „Magyarországot nem fenyegeti katonai agresszió, és az egyéb hagyományos fenyegetések kockázata is minimális, ugyanakkor új fenyegetések és kihívások jelentek meg, amelyekre csak nemzeti erőfeszítéseinket összehangoló kormányzati fellépéssel, képességeink tudatos fejlesztésével és rugalmas alkalmazásával, valamint széles körű nemzetközi együttműködéssel lehetséges hatékony választ adni”. A globális felmelegedés problémaköre olyan kihívás, amelyet csak nemzetközi együttműködéssel lehetséges kezelni.

Kinek van igaza? Azoknak, akik azt mondják, hogy van globális felmelegedés, méghozzá az emberiség környezet- és légkörszennyező tevékenysége miatt olyan ütemű, hogy belátható időn belül visszafordíthatatlan következményekkel jár? Vagy azoknak, akik azt mondják, hogy ez egy természetes felmelegedési ciklusa bolygónknak és nem fogja elérni azt a mértéket, amelynél már aggasztóvá válna? Esetleg azoknak, akik a legszélsőségesebb nézetet képviselik és azt mondják, hogy nincs is felmelegedés, ez csak a környezetvédők propagandája, hogy minél nagyobb figyelmet vonjanak magukra?

Nem vagyok sem meteorológus, sem klímakutató, így senki ne várja tőlem, hogy tanulmányom kapcsán – legalább is a globális felmelegedés kérdésében – vitába szállhatok vele. Kutatóként azonban úgy vélem, hogy időben el kell kezdeni foglalkozni ezzel a kérdéssel, mivel ez napjaink egyik globális fenyegetésének számít még akkor is, ha a **globális felmelegedés** kifejezést a Nemzeti Biztonsági Stratégia nem tartalmazza. Tartalmazza viszont azokat a fenyegetéseket, amelyeket a globális felmelegedés hatása csak erősíthet: terrorizmus², instabil régiók, működésképtelen államok³, illegális migráció⁴, gazdasági instabilitás⁵, globális természeti, civilizációs és egészségügyi problémák.⁶

Tanulmányomban abból indulok ki, hogy a klímakutatás egyik legjelentősebb szervezete – az Intergovernmental Panel on Climate Change⁷ (IPCC) – 2007. február elején kiadta újabb jelentését, amely több éves kutatómunka eredményeit összegzi.

---

¹ A 2073/2004. (IV.15.) Kormányhatározat.

² Nemzeti Biztonsági Stratégia 2.1.1.

³ Nemzeti Biztonsági Stratégia 2.1.3.

⁴ Nemzeti Biztonsági Stratégia 2.1.4.

⁵ Nemzeti Biztonsági Stratégia 2.1.5.

⁶ Nemzeti Biztonsági Stratégia 2.1.7.

⁷ A WMO (a meteorológiai világszervezet) és az UNEP (az ENSZ környezeti programja) által 1988-ban létrehozott kormányközi panel. Tanulmányait 1990 óta folyamatosan közli, bennük az észlelt, mért változásokat és az előrejelzéseket.

A jelentés szerint az emberiség teljes egésze komoly veszélybe kerülhet a klímaváltozás következményeként. A prognózis legfontosabb része szerint az emberi tevékenység által a légkörbe juttatott üvegházgázok az évszázad végére több fokos melegedést okoznak, ennek megfelelően környezetünk és életfeltételeink igen jelentősen megváltoznak. A tanulmány első részében tehát összegzem azokat a megállapításokat és következtetéseket, amelyekben a kutatók többsége egyetért.

A globális felmelegedés hatásai

A globális felmelegedés legdrasztikusabb hatása, hogy az emberiség élettere beszűkül. Egyre kevesebb lesz a megművelhető terület, mivel a Föld lakóinak száma még mindig erőteljes növekedésben van. Az élettér beszűkülése részben az elsivatagosodási folyamatnak⁸, részben pedig a sarki jégmezők olvadásából következő tengerszint-emelkedésnek⁹ „köszönhető” (ezekhez hozzá kell tenni még az emberiség környezetromboló és -szennyező tevékenységét is, amivel még jobban hozzájárul az élettér beszűküléséhez).

Másik hatása a klímaváltozás.¹⁰ A jelenleg mérsékelt égövi térségbe tartozó területeken – többek között hazánk területén is – mediterrán égövi időjárási viszonyok alakulhatnak ki, míg a mérsékelt égövi viszonyok áthúzódnak a hideg égövek egy részére. Ennek azonban számos hatása lehet, amellyel az emberek többsége nincs tisztában: megváltozik a mezőgazdasági kultúra¹¹, az európai kontinensen eddig nem ismert vírusok és baktériumok jelenhetnek meg¹², állatfajok pusztulhatnak ki.¹³

⁸ A brit Hadley Központ tanulmánya szerint jelenleg a szárazföld 25%-a számít mérsékelt aszályosnak, ez az arány 2100-ra eléri az 50%-ot. A súlyosan aszályos területek aránya pedig – ami jelenleg 8% – elérheti a 40%-ot is, a szélsőségesen aszályos terület esetében – ami jelenleg 3% –, ez az arány akár 30% is lehet. http://www.hirtv.hu/?tPath=tud-tech/&article_hid=118105 2006. 12. 11.

⁹ A tucsoni Arizona állami egyetem szakembereinek kutatása azt mutatja, hogy a század második felében a sarki jégek olvadása felerősödik, ezáltal gyorsabb ütemben nő a tengerszint-emelkedés. Ez pedig számos város, köztük London, New York, New Orleans, Velence eltűnését, a pisai ferdetorony víz alá kerülését eredményezheti. <http://www.zoldtech.hu/cikkek/20060419viz> 2006. 12. 11.

¹⁰ A tudósok szerint a Föld amúgy is egy természetes klímaváltozási folyamatban van, azonban az emberiség légkör- és természetszennyező tevékenységével ezt a folyamatot felgyorsította, a káros hatások emiatt alakulnak ki (például növényfajok kipusztulása, mivel ilyen gyors változás mellett nincs idejük a számukra megfelelő térségekbe áttelepülni).

¹¹ A Gran Canaria nevű csoport szerint a klímaváltozás miatt a Föld 40 ezer növényfaja közül minden negyedik a kipusztulás szélén áll, nem képes alkalmazkodni a megváltozott időjárási viszonyokhoz. <http://nol.hu/cikk/421393> 2006. 10. 19.

¹² Paul Hunter, a kelet-angliai egyetem egészségvédelmi fakultása professzorának megállapítása szerint olyan újabb térségekben is megjelentek súlyos betegségek kórokozói, amelyek eddig érintetlenek voltak ilyenektől. A mikroorganizmusok vándorlásának egyik jele például, hogy az európai óceánokban úszó hosszútávúszók olyan fertőzéseket kaptak, amelyek eddig csak a melegebb vizekben fordultak elő. <http://www.origo.hu/nagyvilag/20060904durva.html> 2006. 10. 28.

Az ENSZ klímakutatással foglalkozó szervezete szerint a ragályos betegségek fogékonyak a melegre, a páratartalomra, az esőzésekre, és ezek hatással vannak egyes moszkítófajtákra, amelyek a maláriát, a dengue-lázat, és a sárgalázat terjeszthetik. <http://www.ma.hu/page/cikk/aab/0/142311/1>, 2006. 10. 30.

¹³ A Természetvédelmi Világalap (WWF) 2006. évi „Élő bolygó” jelentése szerint a vizsgált szárazföldi fajok 31%-kal, az édesvizek 28%-kal, a tengeriek pedig 27%-kal fogyatkoztak. <http://www.nepszava.hu/default.asp?cCenter=article.asp&nID=833082> 2007. 01. 03.

2005-ben Exeter-ben nemzetközi konferenciát rendeztek a globális felmelegedésről. A konferencia következtetései az alábbiak voltak: „Ha egy és két (Celsius-) fok közötti átlagos hőmérsékletnövekedés következik be, akkor például elszaporodnak az erdőtűzek a Földközi-tenger térségében. Több mint kétfokos növekedés várható körülbelül 2060-ra, aminek hatására a brazil őserdők jelentős része elpusztulhat. Kína és Tibet is elveszítheti erdőségei jelentős részét. Háromfokos hőmérsékletemelkedés esetén, amit körülbelül 2100-ra lehet várni, 3,3 milliárd embert érintő gabonahiány várható.”

Afrika tekintetében a következményeket az alábbiakban összegezték: „Afrika egyes részein a kétfokos hőmérséklet-emelkedés a csapadék mennyiségének 10%-os csökkenését fogja eredményezni. A melegedés hatására jobban terjednek a fertőző betegségek, emiatt a gazdaságtól nagyobb erőforrásokat kell elvonni az egészségügyre. Növekszik az éhezők száma, ugyanis a meleg elpusztítja azokat az ökológiai rendszereket, amelyektől függ az életük. A hagyományos orvoslás esélyei is romlani fognak, mert számos növényfaj tűnik el, amelyből (jelenleg) gyógyírt vonnak ki az ember számára.”¹⁴

A menekülteket illetően új kategória van kialakulóban, az „ökológiai menekültek”.¹⁵ A tengerek szintjének emelkedése, az elsivatagosodás, a tengerpartok eróziója, valamint az árvizek egyre gyakrabban kényszerítenek embereket lakóhelyük elhagyására: ezeket a személyeket nevezik ökológiai menekülteknek.¹⁶

A világméretű regionális egyenlőtlenségek miatt új térbeli, társadalmi mobilitási irányokkal, hatalmas menekültáradattal kell tehát számolni. A menekültáradat számos gazdasági és társadalmi problémát, a nemzeti vagy a térségi gazdaságok összeomlását, jelentős mértékű munkanélküliséget, továbbá az érintett ország eredeti lakossága és az újonnan érkezők között kirobbanó társadalmi konfliktusok sokaságát okozhatja.

A globális felmelegedésnek közvetlen gazdasági hatásai is lesznek. Az Európai Bizottság felkérésére az AEA Technology és a Stockholm Environment Institute készített elemzést a globális felmelegedés várható gazdasági hatásairól. A két intézet megállapítása szerint a globális felmelegedés hátrányosan érinti az energiafelhasználást, a vízgazdálkodást, a mezőgazdaságot, az egészségügyet, az infrastruktúrát, az idegenforgalmat, a partvédelmet, de még a társadalmi magatartásformákat is.¹⁷ Hasonlóan negatív hatásai lehetnek a halászatra is, mint iparágra.¹⁸

¹⁴ <http://www.nol.hu/cikk/350693/> 2007. 01. 04.

¹⁵ Ez a menekültkategoría annyira új, hogy még maga a fogalom is hiányzik a nemzetközi jogból.

¹⁶ A bonni ENSZ Egyetem kutatóinak becslése szerint számuk már most eléri a 20 milliót, 2010-re pedig az 50 milliót is megközelítheti. Pessimista előrejelzések szerint 2050-re 150 millióra is nőhet a számuk. <http://veszprem.index.hu/cikk.php?id=11721>

¹⁷ <http://vg.hu/index.php?apps=cikk&cikk=128029> 2006. 10. 28.

¹⁸ A halászat világszerte 80 milliárd dolláros üzlet, amely 200 millió embernek ad munkát. Ezenkívül több mint 1 milliárd embernek – akik közül nagyon sokan szegények –, a hal jelenti a fő fehérjeforrást. <http://index.hu/tech/tudomany/fish061103/>, 2006. 11. 03.

A globális felmelegedés gazdaságra gyakorolt káros hatásait csak becsülni lehet. Ezt a feladatot vállalta fel Sir Nicholas Stern, a Világbank volt vezető közgazdásza és kutatócsapata. Megállapításuk szerint cselekvés híján a világgazdaság GDP-je (az összegzett bruttó hazai össztermék) 40–50 éven belül 20%-kal esik vissza, az áradások vagy éppen a szárazság 200 millió embert tehet földönfutóvá, minden hatodik ember nélkülözni fogja a vizet, a vadon élő fajok 40%-a kihal, százmilliók válhatnak környezeti (ökológiai) menekültekké.¹⁹ A Stern-jelentés megállapítása szerint amennyiben a világ most azonnal cselekvésre szánná magát a globális felmelegedés hatásainak kezelésére, akkor a világ GDP-je csak 1%-kal esne vissza. Ha viszont nem teszünk semmit, ez a mutató elérheti a 20%-ot. A jelentés megállapítja: „Nincs idő újabb, évekig húzódo kiotói²⁰ fordulókra, azonnal cselekedni kell.”

Nem csak a kívülről jövő kihívásokkal (menekültáradattal) kell számolni. Szirmai Viktória egyetemi tanár, az MTA Szociológiai Kutatóintézet munkatársa részletes tanulmányban mutatja be a globális felmelegedés társadalmi hatásait.²¹ Mint írja: „A klímahatások következtében felborulhat az emberek kialakult életrendje, a megélhetést, illetve a jólétet is biztosító gazdasági és a társadalmi tevékenységek köre, a társadalmi kapcsolatok biztonságot és követési mintát is nyújtó rendszere. Erősödhetnek a társadalmi egyenlőtlenségek, a társadalmi kirekesztés folyamatai, növekedhetnek a társadalmi konfliktusok és a deviancia, a társadalmi intézmények működési zavarai. A globális klímaváltozás nagyon sok ember élet- és munkakörülményeit, megélhetését érintheti. A veszélyeknek leginkább Afrika, Latin-Amerika és Ázsia, Dél-Európa és a sarki régiók vannak kitéve, de a jobb alkalmazkodóképességű országokban, mint Észak-Amerika és Új-Zéland, is található veszélyeztetett közösségek. Számos régió esetében – főként a fejlődő országokban, így Afrikában, Latin-Amerikában, Ázsiában – kumulatív hatásokkal kell számolni.”

A felmelegedés hatása az egyes kontinensekre

Európa

Európán belül a mediterrán régió a legérzékenyebb a bekövetkező globális klímaváltozásokra. Ebben a régióban vízhiány, az erdőtüzek kockázatának növekedése, a növényzet északi irányba való eltolódása és a földek mezőgazdasági hasznosíthatóságának visszaszorulása várható. A hőség és a szárazság 20%-kal csökkentheti a mezőgazdasági termelést, a dél-európai termelők csődbe juthatnak.

¹⁹ <http://www.magyarhirlap.hu/cikk.php?cikk=110576>, 2006. 11. 02.

²⁰ Az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezményét sokan riói megállapodásként emlegetik, mivel az első világkonferenciát Rio de Janeiróban tartották. Ott született meg az az egyezmény, amely az üvegházhatást keltő gázok kibocsátásának szinten tartását célozta. Ehhez az 1992-es egyezményhez időközben 186 ország csatlakozott, sőt közülük 119 aláírta a kiotói jegyzőkönyvet is, amely a fejlett országokban az „üvegházgázok” kibocsátásának 5%-os csökkentését írta elő. Az 1997-es kiotói konferencia óta azonban súlyos nézetkülönbségek alakultak ki egyes országok, országcsoportok között, s az úgynevezett kiotói jegyzőkönyvet máig nem írta alá például az Egyesült Államok, Kína és India, amelyek pedig a legtöbb káros anyagot bocsátják a légkörbe. A kiotói klímavédelmi jegyzőkönyv az egyetlen átfogó akcióterv a széndioxid-kibocsátás mérséklésére, de hatálya 2012-ben lejár.

²¹ Magyar Tudomány, 2005/7. 849. o. <http://www.matud.iif.hu/05jul/12.html>

A kánikula, illetve az északi tengerek felmelegedése azzal a következménnyel járhat, hogy nyári időszakban visszaesik a túrizmus forgalma. A nagy kánikulai meleg pedig megnöveli a halálozások számát.²²

Európa középső részének időjárási viszonyait egyre inkább a mediterrán éghajlat fogja jellemezni. Az itt honos mezőgazdasági növények egy része nem lesz alkalmas további termesztésre, más termények viszont honossá válnak²³ (az átlaghőmérséklet 1 Celsius-fokos (a továbbiakban csak fokos) emelkedése 300 kilométerrel tolja északabbra a búza, a kukorica, a napraforgó és a szójabab termesztésének északi határát). A csapadék jellegének megváltozása miatt télen sok lesz az eső, nyáron pedig a szárazság és az aszály.

A mérsékelt égöv eltolódik Északra, így Észak-Európában – a felmelegedés mértékétől függően – akár 70%-kal is növekedhetnek a terméshozamok. Az északi részen a tengerszint emelkedése miatt lényegesen megnövekednek a védművek és gátak fenntartásának költségei, esetleg bizonyos területvesztés is keletkezhet. Az enyhébb hőmérséklet miatt csökkenni fog a nagy hideg miatti halálozások száma. Feltételezések szerint a Golf-áramlat lelassulása²⁴ miatt Nyugat-Európa időjárása kissé hűvösebbre fordulhat.

Az európai hegységekben a hóhatár alsó szintje várhatóan magasabbra húzódik, megváltoztatva a folyók lefolyását. A gleccserek olvadása következtében jelentős édesvízkészletek tűnnek el. Télen a magasán fekvő területeken a csapadék eső formájában fog lehullani, alapjaiban változtatva meg a víz levonulásának menetét. Gyakoribbakká válnak a téli és a tavaszi árhullámok (ami megnöveli a védművekre és az árvízvédelemre fordítandó összegeket), míg nyáron itt is vízhiány léphet fel, mivel a vizet raktározó hóréteg fokozatosan megszűnik. Ezek a változások jelentős hatással lesznek a vízierőművekre, és természetesen a síturizmusra épülő régiókra is.

Összességében megállapítható, hogy **kontinensünk a káros hatásokat képes lesz kezelni**. A némileg csökkenő vízkészleteket új, a szárazságot jobban tűrő növényfajták kinemesítésével át lehet hidalni. A kontinens ezenkívül további gazdasági előnyökhöz juthat, mivel a globális klímaváltozás következtében átalakulhatnak a világgazdaság térségi terjeszkedési irányai. Európába – ezen belül Magyarországra – települhetnek át az olyan globális vállalatok, azok centrumvállalatai, illetve kihelyezett telephelyei, amelyek más térségekben a globális klímaváltozás valóban kedvezőtlen hatásainak lesznek kitéve. Megállapíthatjuk tehát, hogy Európa kívánatos

²² A 2003-as hóhullámokban csaknem 35 ezer ember esett a hőség áldozatául Franciaországban, Spanyolországban, Olaszországban és más nyugat-európai országokban, beleértve Angliát is. (Az áldozatok többsége szív- és érrendszeri betegségben szenvedett, a tartós kánikula hatására betegségük végzetessé vált.) Ilyen hóhullámokra a kutatások szerint 2050-ig minden négy évben számítani lehet. <http://www.ma.hu/page/cikk/aab/0/142311/1>, 2006. 10. 30.

²³ Nagy-Britanniából például 2050-re, a jelenlegi melegedési tendenciák folytatódása esetén, nagy napraforgó- és kukoricatermelő ország válhat, ahol egyre több szőlőültetvény jelenik majd meg, sőt még a tea is megterem. http://misc.meh.hu/binary/7333_050914_18.rtf, 2006. 11. 02.

²⁴ Az áramlat a Mexikói-öbölből indul és átszelve az Atlanti-óceánt, Nyugat-Európa partjait fűti, mivel trópusi vizeket szállít. Norvégia kikötői például ezért nem fagynak be télen. Nyugat-Európa az áramlatnak köszönheti enyhe téli klímáját.

célpont lesz az ökológiai és gazdasági menekültek számára, elsősorban Afrika és Ázsia irányából. A fentiek miatt komoly politikai, vagy/és gazdasági-társadalmi válsággal kell szembenéznie a kontinens országainak. Politikai válsággal akkor, ha nem engedi be a menekülteket, gazdasági-társadalmi válsággal pedig akkor, ha beengedi.

Észak-Amerika

Hasonló változások várhatók, mint Európa esetében, azzal a kiegészítéssel, hogy a hurrikánok száma és pusztító erejük növekszik, ezért a katasztrófaelhárítás és -védelem költségei lényegesen megnövekednek. Az északi területeken – Kanadában és az Egyesült Államok északi részén – a természeti feltételek javulnak, míg a déli részen romlanak. A kontinens déli részén a hőség miatt a korallzátonyok kifehérednek, ezáltal a zátonyok szétesnek, a hullámverés pedig közvetlenül erodálja a partszakaszokat. Mindezek ellenére az Egyesült Államok és Kanada – Európához hasonlóan –, nagyobb veszteségek nélkül képesek kezelni a globális felmelegedés hatásait. A fentiek miatt mindkét ország még inkább vonzó hely lesz a világ bármely pontjáról érkező gazdasági és ökológiai menekültek számára. A kontinens országainak, Európához hasonlóan, politikai vagy gazdasági-társadalmi válsággal kell szembenézniük.

Közép-és Dél-Amerika

Egyre gyakoribb természeti katasztrófákkal kénytelen szembenézni Latin-Amerika és a karibi szigetvilág. A térség időjárása kevésbé lesz megjósolható, de az biztos, hogy szélsőségesebbé válik. Az El-Nino jelenség²⁵ egyre gyakoribbá válik. Egyes területek a természetes környezet pusztulása miatt az átlagosnál is sérülékenyebbek lesznek az időjárás szélsőségeivel szemben. Mindezek veszélybe sodorják a térségben élők létfeltételeit, a lakosságnak mélyülő szegénységgel kell szembenéznie. A gyakoribb viharok ráadásul vízhiánnyal párosulhatnak. A melegedés negatív hatásokkal jár a mezőgazdaságra, a turizmusra, és az emberek egészségére. A fontosabb növények terméshozama a földrész jelentős részén csökkenni fog. A szárazság miatt gyakoriak lesznek az erdőtüzek, a hurrikánok, az áradások és a szárazság, valamint az aszály, amelyek jelentős károkat okoznak a – néhány ország esetében alapvető fontosságú – importtermékekben, mint például a banán. A viharok és az áradások együttes hatásaként instabillá válnak a hegyek, ez pedig veszélyezteti a lakott településeket. Megnö a malária és a trópusi láz esélye.

---

²⁵ A jelenség (amelynek elnevezése spanyolul kisgyermeket jelent és a kis Jézusra utal, mivel rendszerint karácsony táján jelentkezik) valójában egy rendellenes tengeráramlás, amelynek globális éghajlatmódosító hatása van. Dél-Amerika keleti partjaihoz általában hideg (a nyugati partoknál mérténél átlagosan 8 fokkal hidegebb) vizet szállítanak az áramlatok, ám bizonyos években egy Nyugat–Kelet irányú meleg áramlás felborítja a megszokott rendszert. Ezekben az esztendőkből a száraz kontinenseken (Afrikában és Ázsiában) a megszokottnál forróbb és szárazabb az időjárás, Ázsiában és Dél-Amerikában pedig lényegesen több a csapadék. Ennek hatására a légkör instabillá válik, ami fokozott esőzést, áradásokat, heves viharokat, illetve pusztító szárazságot és tüzeket okozhat.

Dél-Amerikában a lakosság jelentős mértékben függ a természeti kincsektől: az Amazonas és a tengerparttól az Andok lábánál lévő térségig terjedő terület növény- és állatvilágától, a perui partok menti halászatától. A kontinens ökológiai egyensúlya rendkívül érzékenyen reagál a globális felmelegedés okozta csapadékmennyiség megváltozására. Az esők elmaradása, és a térségben a hőmérséklet jelentősebb növekedése azt eredményezheti, hogy eltűnik a világ legnagyobb esőerdeje, s az Amazonas térsége még az évszázad vége előtt szavannává alakulhat át.²⁶ A magasabb hőmérséklet, a gyakoribb hurrikánok és a szárazság felolvasztják az Andok jégtakaróját, veszélyeztetve ezzel a hegylakó népesség vízellátását (az Andok gleccserei gyorsabban olvadnak, rövid távon áradásokat, hosszabb távon az édesvíz hiányát okozva). A felmelegedés hatásai már napjainkban is érzékelhetőek (a tengerszint emelkedése, a korallok kiféhéredése). A kiszáradás nyomán máris megindult az elvándorlás Mexikóból, illetve a szintén szárazság sújtotta Északkelet-Brazíliából (ahonnan a lakosok egyötöde menekült el).

Összességében megállapítható, hogy **a veszélyeztetett területekről két irányban várható menekültáradat**: egyrészt az Egyesült Államok irányába, másrészt a kontinens kevésbé veszélyeztetett vagy élhetőbb térségei felé. A kontinens belseje felé irányuló menekültáradat azonban súlyos konfliktusokba torkollhat, mivel a területek létfenntartó képessége véges.

Afrika

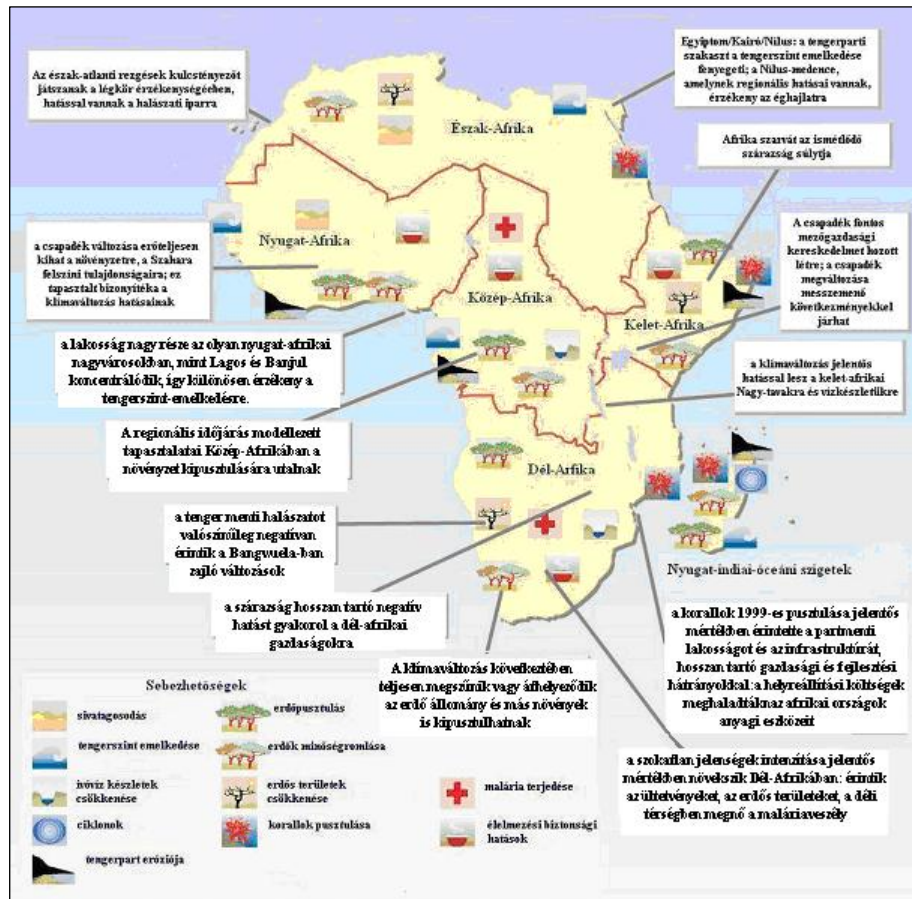
A kontinensek közül napjainkban már most is Afrika az, amelyet leginkább sújtanak az éghajlatváltozás negatív hatásai. A globális felmelegedés miatt kialakuló éghajlatváltozás (további melegedés) Afrika országaira jelenti a legnagyobb veszélyt; jóval nagyobb, mint azt korábban feltételezték. A tenger vízszintjének emelkedése miatt a part menti területek mintegy 30%-a 2080-ig víz alá kerülhet. Ez nem csak a part menti növény- és állatvilág pusztulását jelenti, hanem olyan milliós lakosú nagyvárosokat is veszélyeztet, mint a nigériai Lagos, a tanzániai Dar-es-Salaam vagy a dél-afrikai Fokváros. Az emelkedő hőmérséklet miatt a természetlakók csökkenni fognak, ezáltal romlik az élelmiszerellátás biztonsága. A sivatagosodás súlyosbodik Afrika számos térségében (a Száhel-övezet²⁷ és Dél-Afrika állapota még ebben az évszázadban tovább romolhat), aminek következtében csökken a mezőgazdaságilag hasznosítható terület. Az 1980-as évek elhúzódott szárazsága az afrikai Száhel-övezetben, Szomáliától az Atlanti-óceán partjáig már eddig is több millió ember halálát okozta, és további több tízmillió embert taszított az éhezés szélére. A Szahara fokozatos déli terjeszkedését súlyosbítja az erdőirtás, a talajpusztulás és a helyi nedvesség elvesztése is. Az évszázad végére 25%-kal csökkenhet Afrika vízellátása. A szárazság miatt már megindult az elvándorlás Nigériából, ahol évente 1350 négyzetmérföldnyi terület (Magyarország területének

²⁶ A Föld növénytakarójának oxigéntermelése (fotoszintézis) jelentős mértékben függ az Amazonas-menti őserdőtől.

²⁷ A Száhel-övezet csapadékmennyisége a 20. század végétől folyamatosan csökken, állandó aszályai többmillió ember halálát okozták. Ha összehasonlítjuk a múlt század hetvenes-nyolcvanas éveinek aszályaival a 21. század második felének várható aszályát, akkor mintegy 30%-os további csapadék-csökkenést lehet megfigyelni. <http://www.stop.hu/showcikk.php?scid=1022156>, 2006. 11. 02.

mintegy 15%-a) sivatagosodik el. Ott, ahol nő a csapadék mennyisége, az jelent majd gondot, hogy a mocsarak kiterjedésével a vízzel terjedő betegségek gyakorisága nőhet meg.²⁸ A csapadékmennyiség növekedése azonban nem hoz előnyt a térségnek, mivel hirtelen lezúduló nagy mennyiségű esőről lesz szó, amelynek pusztító hatása van (áradások és talajpusztulás), és nagyon gyorsan el is fog párologni. Észak-Afrika és a Száhel-övezet vízgyűjtő területeit és készleteit a kiszáradás veszélye fenyegeti.

A kontinens vonatkozásában a várható hatásokat az alábbi ábra mutatja be.

A klímaváltozás hatásai Afrikában

²⁸ Afrika Szaharától délre eső részén, ahol az összes maláriás megbetegedésnek kb. 95%-a feltehetően, félmillió gyerek hal meg évente a fertőzéstől. Kelet-Afrikában a téli hőmérséklet viszonylag kis növekedése fölfelé „tolná el” a maláriazónát, így a magasabban fekvő nagyvárosok lakosságát is érintené, amely jelenleg kívül esik a szúnyogok által fertőzött területeken, alacsonyabb hőmérséklete miatt – például Nairobi (Kenya) és Harare (Zimbabwe).

Összességében **Afrika helyzete a legrosszabb, mivel a legszegényebb térségként egymaga képtelen a káros következményeket megakadályozni.** A térség a kontinensen belüli menekültáradat fogadására nem képes. Minden, a kontinensen belül található élettér felé irányuló menekültáradat nagy valószínűséggel fegyveres konfliktusba („élet-halál” harcba), vagy népirtásba fog átcsapni. A más kontinensek felé irányuló menekültáradat pedig a fogadókészség hiányával és a visszatoloncolással szembesülhet. A kontinens politikai térképe várhatóan át fog alakulni, nagy az esélye, hogy országok és népek, törzsek fognak eltűnni a kivándorlás, illetve a kényszerű asszimiláció miatt.

Ázsia

Ázsia 3 milliárd embernek ad otthont. Az északi területeken a kedvezőbb klimatikus feltételek következtében növekedhetnek a terméshozamok, s a mezőgazdasági termelési zónák északra tolódásával a művelhető területek is növekednek. A Nyugat-Szibériában található, a világ legnagyobb fagyott tőzegmocsarának²⁹ felolvadásával ugyanakkor több millió tonna metángáz juthat a légkörbe, ami tovább növeli a felmelegedést (esetleg még fel is gyorsíthatja). Ázsia déli részén és a kapcsolódó szigetvilágban az élelmiszerbiztonság csökken, a tengerszint-emelkedés, a szárazság és egyéb időjárási anomáliák következtében. A következő évtizedek „extrém” időjárást hoznak a térségre. A szárazságtól leginkább sújtott északi területeken ugyan gyakoribb lesz a csapadék, a hőmérséklet emelkedése miatt azonban gyorsabban el is párolog, így a szárazság várhatóan még pusztítóbb lesz. A déli területeken ellenben hirtelen megnő az éves csapadékmennyiség, ennek hatására pedig az áradások és földcsuszamlások rendszeressé válhatnak, így súlyosbítva a talajpusztulást (aminek már napjainkban is tapasztalhatjuk a jeleit). A hőmérséklet-emelkedés miatt elszaporodhatnak az apró szárnyas rovarok, ezáltal jelentősen nőhetnek az általuk terjedő járványok (például a malária), és gyakrabban fognak pusztítani rovarinváziók, illetve egyre újabb növénybetegségek is, a védekezés pedig jelentősen növeli a termelési költségeket. Átalakul a mezőgazdasági termelés szerkezete: egyes területek alkalmatlanná válnak a termelésre, míg máshol új földeket lehet művelés alá vonni. A mezőgazdaság kiterjedése már most is nagyon korlátozott bizonyos vidékeken³⁰, és bármely további, az éghajlatból adódó korlát komoly élelmiszerhiányt hozhat létre. Megközelítőleg 10%-os termésvisztaesséssel lehet számolni, miközben az éves termés átlaga a rendkívüli időjárási jelenségek megszorodása miatt erősen ingadozni fog, így kiszámíthatatlanná válik az élelmiszeripar. A térség gondjait fokozza, hogy az ott található országok közül néhány (Kína, India) jelentős mértékben szennyezi a környezetet is (többek között az édesvízkészleteket), ami tovább gyorsítja a felmelegedést és csökkenti az élhető területek nagyságát. A kiszorítás következményeként Kína három belső tartományából már megindult az elvándorlás.

²⁹ Kiterjedése Franciaország és Németország együttes területét teszi ki.

³⁰ Ezek a sebezhető helyek az indiai szubkontinens, valamint Közép- és Délkelet-Ázsia.

A kontinens legnagyobb problémája a gyors gazdasági fejlődés és a környezetszennyezés közötti választás dilemmája. Ha a kontinens országai meg akarják állítani a környezetszennyezést, akkor olyan intézkedéseket kell hozniuk, illetve olyan beruházásokat kell támogatniuk, amelyek megdrágítják a költségeket, illetve csökkentik a gazdasági fejlődés ütemét. Ha viszont nem csökkentik a környezetszennyezést, akkor egyrészt csökken a beruházások mennyisége (mivel összességében már nem lesz vonzó a térség beruházási szempontból), másrészt komoly belső problémákat generálnak (betegségek, az élelmiszeripar összeomlása, az ivóvízkészletek radikális csökkenése, a kontinensen belüli menekültáradat megindulása stb.). Az igazi vesztesek a kontinens szegény országai (például Banglades) lesznek. Szélsőséges esetben még az is előfordulhat, hogy országok fognak megszűnni.³¹

Ausztrália, Új-Zéland és Óceánia

Ausztráliában és Új-Zélandon az átlaghőmérséklet valamivel gyorsabban emelkedik, mint a globális felmelegedésnek tulajdonított átlagos hőmérsékletemelkedés. Ausztráliában néhány vidéken – ritka jelenséggé – hó esett a karácsonyi ünnepek alatt, más területeken viszont súlyos aszályal küszködnek, és a nagyobb városokban szigorú vízkorlátozásokat vezettek be. A csapadék mennyisége nem változik, azonban területi eloszlása módosul: a legsűrűbben lakott, a mezőgazdasági művelés szempontjából legfontosabb délkeleti területeken folyamatosan apadnak a folyók és csökkennek a víztartalékok, más területeken viszont szokatlanul magas a csapadék mennyisége és a nagy erejű viharok száma. A klímát nagy mértékben befolyásolja az óceán és az El-Nino jelenség. A tengerparti területek és a kis szigetek – ahol a lakosság többsége tömörül – rendkívül érzékenyek a csapadéokra és az erős hullámzás miatt kialakuló parti erózióra. A felmelegedés következtében pusztulóban vannak a korallok, ami felboríthatja az ökoszisztémát, súlyos következményei lehetnek a halászatra, illetve létében fenyegetnek öt önálló nemzetet.³²

Mint Tuvalu példája is mutatja, a térség életfeltételeinek lényeges beszűkülése esetén az óceániai térség menekültjeinek elsődleges célpontjává Ausztrália és Új-Zéland válik. A két állam ugyanazon probléma előtt áll, mint Európa és Észak-Amerika: befogadni a menekülteket, vagy nem.

---

³¹ Mivel területük nem lesz alkalmas megélhetésre, ezért a lakosság elvándorol.

³² Kiribati, a Maldív-szigetek, a Marshall-szigetek, Tokelau és Tuvalu, amelyeken mintegy félmillió ember él, kizárólag atollokból állnak. Az emelkedő tengerszint és az egyre intenzívebb időjárási jelenségek következtében a korallzátonyok pusztulása biztosnak tűnik. Így biztosnak tűnik az is, hogy ezeket az országokat az éghajlatváltozás még ebben az évszázadban meg fogja semmisíteni. A csendes-óceáni Tuvalu szigetnek már jelenleg is érvényben lévő, menekültekre vonatkozó „befogadó nyilatkozata van Új-Zéland kormányától, mivel az utóbbi években a sziget felett egyszerűen átcapnak a hullámok.

A felmelegedés hatásaiban rejlő konfliktusforrások

Egyáltalán nem új keletű az a biztonságpolitikai feltevés: a jövő konfliktusainak egyik lehetséges forrása a földrészeken belüli konfliktusok az ivóvízért³³, a művelhető területekért, a halászati lehetőségekért, illetve az egyre növekvő létszámú ökológiai és gazdasági menekültek áttelepülésének megakadályozásáért.

Az ember létezésének első alapvető kritériuma az ivóvíz. A kiszáradás, illetve az ivóvizek szennyezése következtében meginduló menekültáradat súlyos konfliktusokat fog okozni: nem lehetséges a korlátozott ivóvízkészleteket a végtelenségig megosztani, tehát aki ezeket a forrásokat birtokolja, az minden eszközzel igyekszik megakadályozni a források kimerítését. Akinek lehetősége van saját hasznára az ivóvizet eltéríteni, az meg is fogja tenni.³⁴ Képzeljük el, hogy ilyen konfliktusok esetén milyen eredménnyel lehet válságkezelő műveleteket, vagy éppen béketeremtő műveleteket eredményesen végrehajtani...

Harc a művelhető területekért. Már napjainkban is komoly konfliktusforrást jelentenek a mezőgazdasági művelést, illetve a nomád állattartást folytató népek (amelyek általában más népcsoportokhoz is tartoznak) közötti atrocitások. Az állattenyésztő a szárazság miatt rátereli az állatokat a mezőgazdaságilag művelt területekre (mivel ez számára és családja számára létszükséglet). És mit tehet az a mezőgazdaságból élő földműves, akinek a földjére ráterelték az állatokat? Védi a termést minden eszközzel (mivel neki és családjának pedig ez a létérdeke).³⁵

Halászat. Mivel a hagyományos halászati körzetek egy részén a halak kipusztulnak, illetve más térségekbe vándorolnak, a halászatból élők egy része megpróbál „utánuk menni”. Ott viszont más országok halászai dolgoznak, és mivel ezeken a területeken is csökken a halállomány mennyisége, megpróbálják megakadályozni az idegen halászok tevékenységét. Az eredmény: halászati konfliktus, ami átsapathat államok közötti fegyveres konfliktusokba.

Az élettér beszűkülése, valamint az emberiség lélekszámának további növekedése eleve kódolja a konfliktusokat, fegyveres összecsapásokat. Ezzel kapcsolatban számos kérdés felmerül: hogyan lehet ezeket a konfliktusokat a helyszínen kezelni, hatásukat (elsősorban a menekültáradatot) távol tartani a fejlett világtól, mennyiben erősítik ezek az ideológiai–vallási (Észak–Dél) ellentéteket, esetleg a terrorizmust?

³³ Az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete szerint jelenleg 1,1 milliárd ember nem jut hozzá tiszta vízhez a napi szükségleteinek kielégítése céljából, míg 2025-re 1,8 milliárd lesz azok száma, akik teljesen vízhiányos területen fognak élni. Az ENSZ becslése szerint 2025-ben 8 milliárdra nő a Föld lakóinak száma, így a vízellátási gondokkal érintett kétharmadnyi népesség 5,3 milliárd főt tesz majd ki.

³⁴ Korlátozott vízkészletek és vízhozam esetén még a vízmegosztási lehetőségnek sincs esélye, tehát már a folyók elterelésére irányuló előkészítő munkálatok is államok közötti fegyveres összecsapásokat provokálhatnak ki.

³⁵ Ezt a problémát, ha nem is a fenti szempontok alapján, de a földművelést végzők szemszögéből a legjobban Robert Merle: *Malevil* című regénye mutatja be.

A globális felmelegedés várható hatásait eddig alapvetően mezőgazdasági, illetve társadalmi–gazdasági szemszögből vizsgálták a kutatók. Biztonságpolitikai szempontból vizsgálva az első tanulmányt a Pentagon adta ki 2003 októberében **A hirtelen klímaváltozás forgatókönyve és annak hatása az Egyesült Államok nemzetbiztonságára** címmel. A tanulmány a „legpesszimistább” forgatókönyvet tartalmazza a globális felmelegedés hatásait tekintve, amivel azonnal kivívta a tudósok éles kritikáját.³⁶ A tanulmány összegzett megállapításai a következők:

- A globális felmelegedés 2010-re véget ér, bekövetkezik a hirtelen lehülés.
- A jelen évtizedben emelkedik a hőmérséklet, súlyos viharok, árvizek várhatók. 2007-ben Hollandia lakhatatlanná válik, a hatalmas viharok miatt az országot elönti a tenger.
- A tengerek hőáramlása teljesen felborul, a Golf-áramlat megszűnik. Jéghegyek jelennek meg Portugália magasságában is.
- 2020-ra Európa éghajlata – Nagy-Britanniáé is – olyan lesz, mint Szibériáé.
- Súlyos aszályok sújtják Dél-Kínát és Észak-Európát 2010 körül, és legalább tíz évig tartanak.
- Az Egyesült Államok mezőgazdasági területeiről a hatalmas szelek elhordják a termőréteget, komolyabb katasztrófák nem lesznek.
- Amerika déli felét hatalmas árvizek pusztítják.
- Kínában kitör az éhínség, az országban 2020–2030 között polgárháború robban ki.
- A fejlett világ országai valóságos erődítményekké válnak, amelyeket bevándorlók óriási tömegei ostromolnak.
- A katasztrófális ivóvíz- és energiahiány 2020-ra kiterjedt háborúhoz vezet.
- Új katonai szövetségek alakulnak, Kanada és az Egyesült Államok alkotja az észak-amerikai tömböt, létrejön az „Európa-erőd”, amelyhez – Kína miatt – Oroszország is csatlakozik.

A Pentagon által kiadott tanulmányban nem is a következtetések a legmeglepőbbek (noha van közöttük néhány igazán „pesszimista”), hanem az, hogy akkor készült, amikor az Egyesült Államok kormánya és amerikai tudósok egyhangúan tagadták a globális felmelegedés tényét.

---

³⁶ A Pentagon meteorológiai előrejelzése az elkövetkező évtizedben az éghajlat drasztikus változásával számol. A tanulmány szerint a Golf-áramlat megszűnése következtében kialakuló új jégkorszak világméretű konfliktusokat válthat ki. A dokumentum valóban az egyik legégetőbb környezeti problémára hívja fel a figyelmet, de úgy, hogy a saját érdekeinek megfelelő következtetéseket von le.

Viszont van egy érdekes „hiány” a tanulmányban: nem foglalkozik az Északi-sark jéggrétegének olvadásával, ami komoly mértékben megváltoztathatja Oroszország stratégiai helyzetét!

Az Északi-sark jégfelülete oladásának stratégiai hatásai

Ennek a ténynek több szempontból is jelentősége van: kitermelhetővé válnak azok a jelentős földgáz- és kőolajkészletek, amelyek a jéggréteg alatt találhatóak, új hajózási útvonal létesül, az északi kikötők az év nagy részében hajózhatóvá válnak, és végül új halászati térség alakul ki. A jégmező nagy részének elolvadása következtében Oroszország tengeri bezártsága megszűnik, mivel észak felé kijárása lesz a világtengerekre.³⁷ A Jeges-tengeren található, eddig az év nagy részében befagyott kikötők az év nagyobb részben hajózhatóvá válnak.³⁸

Az Északi-sarkvidék hajózási útvonalként sem elhanyagolható, Oroszország és az amerikai kontinens, illetve Ázsia között akár felére is csökkenhet a hajózási távolság. A Venezuelából Japánba tartó tankhajók például közel 12 ezer kilométernyi utat spórolhatnak meg az Északi-sarkvidéken keresztül vezető úttal. Viszont az itt kialakuló hajózási útvonalat Oroszország képes ellenőrizni, szükség esetén pedig blokkolni is.

Komoly nemzetközi vitát generálhat, hogy a Föld gáz- és kőolaj-készletének egynegyede található itt. A tisztázatlan határviszonyok miatt a térséggel kapcsolatban érintett nyolc ország – Oroszországi Föderáció, Egyesült Államok, Kanada, Izland, Norvégia, Finnország, Svédország és a dán fennhatóság alatt álló Grönland – a jövőben komolyan vitatni fogja egymás Északi-sarkvidékre vonatkozó területi igényét. A nemzetközi tengeri jog ugyan viszonylag egyértelműen rendelkezik, ám a határok pontos megállapítása így is komoly nehézségekbe ütközik. A két legnagyobb ország, az Egyesült Államok és az Oroszországi Föderáció egyelőre más és más elvet alkalmazna a határok kijelölésénél. Ebben a kérdésben éles politikai és diplomáciai viták várhatók, azonban nem valószínű, hogy fegyveres összecsapásokra kerüljön sor.³⁹

A jégtakaró olvadása az északi halászoknak is jól jöhet: a halak újabb és újabb területeket vehetnek birtokba, a megolvadt jég helyét pedig immár a halászhajók is elfoglalhatják, tehát ebben a térségben fellendülhet a halászati ipar is.

---

³⁷ Az oladás hatásai már most is jól érzékelhetők: 2005 augusztusában egy orosz tengerjáró hajó, az „Akagyemik Fjodorov” először kelt át jégtörő segítsége nélkül az Északi-sarkvidéken.

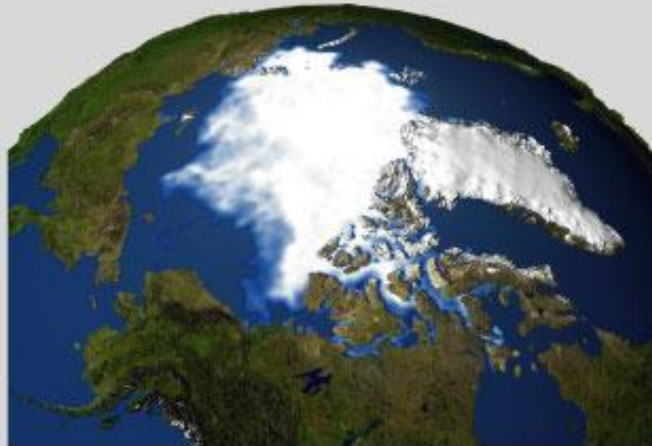
³⁸ Egy amerikai nagyvállalkozó, Pat Broe egyes becslések szerint évente 100 millió dollárt nyer a globális felmelegedésnek köszönhetően: az amerikai vállalkozó még 1997-ben megvette a kihalt és lepusztult kanadai „Churchill” kikötőt, amit akkor az év nyolc hónapjában még átjárhatatlan jégtakaró fedett. Előrejelzések szerint 2015-re a jégtakaró olvadása miatt a kikötő akár évi tíz hónapot is nyitva lehet.

³⁹ Már csak azért sem, mert az érintett országoknak több érdekük fűződik a megegyezéshez, mint a konfliktusokhoz (azonos értékeket valló országokról van szó, illetve olyan nukleáris nagyhatalmakról, amelyek tisztában vannak egy fegyveres konfliktus következményeivel).

A jégtakaró kiterjedése 1979. szeptemberében

A jégtakaró kiterjedése 2003. szeptemberében

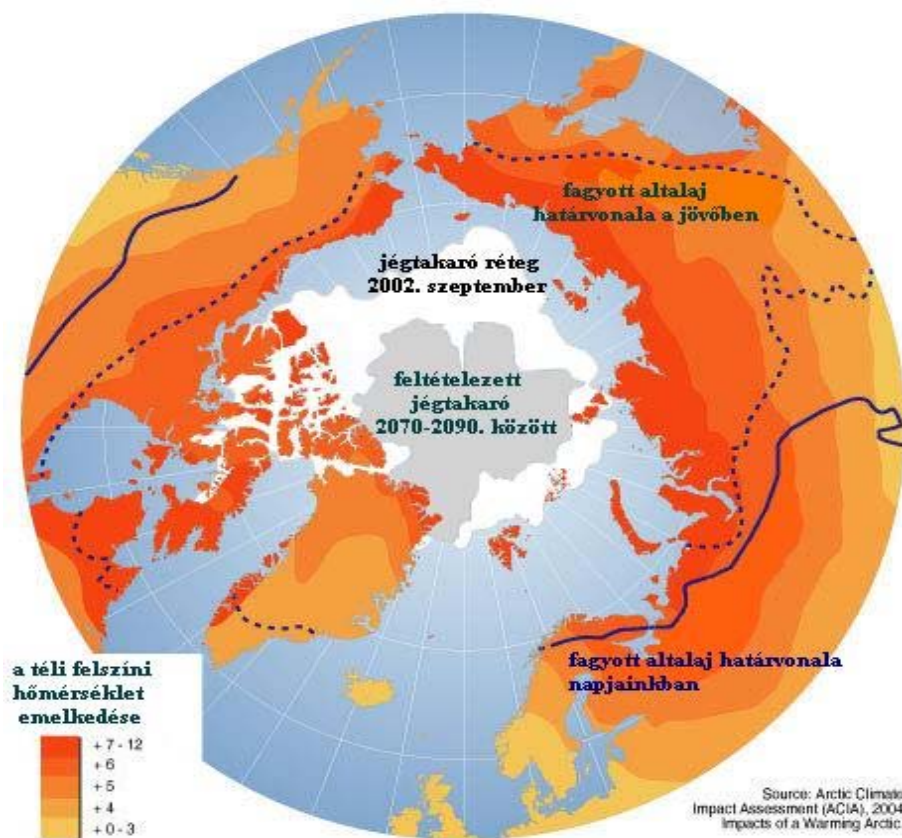

Source:
Arctic Climate Impact Assessment (ACIA), 2004.
Impacts of a Warming Arctic.

Az Északi-sark jégvétegeinek olvadása

Mint a műholdfelvételeken látható, 24 év alatt is jelentős mértékben csökkent a jégtakaró nagysága. A kutatók feltételezése szerint ez az olvadási folyamat csak tovább gyorsul. A további olvadás becsült mértékét a következő oldalon látható ábra mutatja.

Az Északi-sark jégrétegének becsült olvadása

Összességében megállapítható, hogy Oroszország a globális felmelegedés hatásait tekintve – legalábbis egy átmeneti időszakra – annak pozitív hatásait is élvezheti: kijáratra tesz szert a világtengerek felé, fontos nemzetközi hajózási útvonal alakul ki partjai mentén, amit ellenőrizhet, északi kikötői stratégiai jelentősége megnő, jelentős mennyiségű kőolaj- és földgáz-kitermelési lehetőségek adódnak előtte, fellendülhet az érintett térségben a halászat, és nem utolsósorban a fagyott altalaj felolvadásával jelentős mezőgazdasági területekhez juthatnak, az ásványok és a nyersanyagok kitermelése a térségben olcsóbbá válik.⁴⁰

⁴⁰ Jelenleg az ásvány- és nyersanyag-kitermeléshez olyan speciális gépekre van szükség, amelyek bírják a nagy hidegeket, ezáltal sokba kerülnek. A felmelegedés következtében a továbbiakban elegendő lesz a hagyományos bányai gépek üzemeltetése is, amelyek beszerzése lényegesen olcsóbb.

A felmelegedés hatása a válságkezelő műveletekre

Mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy a létfeltételek biztosításáért kirobbanó konfliktusok kezelése – akár politikai, gazdasági és diplomáciai, akár katonai eszközökkel – sokkal bonyolultabbá válik. Katonai beavatkozás esetén hosszan elhúzódó válságkezelésre kell felkészülni, mivel a problémák többségét csak gazdasági téren lehet megoldani, amihez viszont idő kell. A békefenntartó tevékenység sokkal költségesebb lesz, mivel nem lehet helyszínen beszerezhető élelmiszerekkel és ivóvízzel számolni, mindent hazai bázisról kell biztosítani. Ezenkívül előfordulhat, hogy a békefenntartó kontingens feladata lesz – még ha csak átmeneti időre is –, a rászorulókat ellátása élelmiszerekkel és ivóvízzel.

Mint a kontinensek esetében bemutatott várható következményekből is látszik, a leginkább érzékeny kontinens Afrika. **Magyarországnak**, mint az Európai Unió tagjának, **fel kell készülnie arra, hogy a felmelegedés hatása miatt kialakuló egyre növekvő számú konfliktusok rendezésében katonai kontingenssel is részt kell vennie.** Egy olyan térségben azonban, ahol már napjainkban is komoly fizikai megterhelést jelent egy európai ember számára a magas hőmérséklet, már két-három fokkal magasabb hőmérséklet is komoly kihívást jelent. **A hőség emberi szervezetre gyakorolt hatását**⁴¹ az alábbiakban lehet összegezni:

- 27–31 Celsius-fok: hosszabb ideig való napon tartózkodás, vagy fizikai tevékenység esetén fáradékonyság;
- 32–40 Celsius-fok: napguta, görcs, kimerültség lehetséges;
- 41–54 Celsius-fok: napguta, görcs, kimerültség valószínű, hőségguta lehetséges;
- 54 Celsius-fok felett: hőségguta nagyon valószínű, ha a hőhatás folyamatos.

Hőségguta, meleg okozta kimerültség stb. jelentkezhet egészséges embereknél is, akik túl nagy hőnek vannak kitéve, vagy nehéz fizikai munkát végeznek. A hőhullám következtében való elhalálozásoknál azonban elsősorban más betegségek okozzák a halált, a meleg csak felgyorsítja az elhalálozást.⁴² A katonák fizikai igénybevétele tehát megnő. A tartós hőhullám igénybe fogja venni a kontingens technikai eszközeit is.

Mivel a térségek egy része a szélsőséges időjárási viszonyoknak is ki van téve (például a heves esőzések miatt kialakuló romboló áradások), a kontingensnek fel kell készülnie a lakosság részére nyújtandó katasztrófa-elhárítási feladatokra is, illetve a kontingens biztonsági intézkedései között ki kell dolgozni a katasztrófa-helyzetben végrehajtandó feladatokat.

⁴¹ Hogyan éljük túl az időjárást? Hőgutától megfagyásig: szélsőségek és globális felmelegedés. <http://labor.transindex.ro/?cikk=4356> 2007. 02. 18.

⁴² Ez szükségessé teszi majd az afrikai bevetésre felkészülő állomány még alaposabb (rejtett betegségek felkutatására irányuló) vizsgálatát, aminek természetesen további költségkihatásai is lesznek.

Véleményem szerint a válságkezelő műveletek, illetve a békefenntartó feladatok körülményei bonyolultabbak lesznek, ezért célszerű már most részletesebben tanulmányozni ezeket a kérdéseket, arra keresve választ, hogy milyen, eddig nem feladatkörbe tartozó feladatokkal egészülhetnek ki a tevékenységi körök. Célszerű lenne azt is vizsgálni, hogy ehhez milyen eszközöket, felszereléseket kellene hozzárendelni. És végül, mivel a katonai műveletek még szélsőségesebb időjárási viszonyok között kerülhetnek végrehajtásra, azt is célszerű lenne tanulmányozni, hogy a katonák és az alegységek öltözetét, felszerelését, fegyverzetét hogyan kellene módosítani, vagy mire kellene cserélni.

Munkabiztonsági felmérések kimutatták, hogy nagy melegben az emberek hajlamosak az előírt munkavédelmi eszközök (amelyek csak „melegítik” őket) használatát elhanyagolni. Katonáinknak – akiket akár egy kulacs vízzel is megtámadhatnak – az ilyen „könnyelműség” az életükbe kerülhet! Ha viszont betartják az előírásokat (viselik a golyóálló mellényt), akkor a hőérzet miatt hamarabb elfáradnak, csökken a koncentrációképességük: akkor pedig ez kerülhet az életükbe! Éppen ezért kell már most előre gondolkodni és olyan felszerelést, öltözetet rendszeresíteni az afrikai missziók esetében, amelyek elejét veszik az ilyen „könnyelműsködésnek”.

Befejezés, következtetések

A globális felmelegedés hatására létrejövő klímaváltozás súlyos következményekkel járhat a világ biztonságpolitikai helyzetére. Előfordulhat, hogy a világ három részre szakad: gazdag országokra, amelyeket kevésbé hátrányosan érint a klímaváltozás, illetve még rövid távú előnyöket is hoz számukra; regionális hatalmakra a szegényebb kontinenseken, földrészeken, akik képesek elfoglalni vagy megvédeni a létszükséglethez nélkülözhetetlen ivóvízkészletet és termőterületet; és azokra a szegényekre (vesztésekre), akik élettére a további megélhetésre alkalmatlanná vált. Nem zárható ki, hogy az élettér beszűkülése miatt országok, népek és törzsek fognak „eltűnni a térképről”.

Az élettérért vívott küzdelem vesztes népei és államai problémáinak megoldása hosszadalmas folyamat lesz (ha egyáltalán lehetséges lesz), tehát katonai beavatkozás esetén hosszú ott-tartózkodásra kell felkészülni, szélsőséges időjárási körülmények között. A válságkezelés nem csak a hosszabb jelenlét miatt lesz költségesebb, de a speciális körülményekhez való igazodás miatt is (öltözet, felszerelés, fegyverzet, egészségügyi ellátás, szállítási költségek és így tovább).

A globális felmelegedés káros hatásai csak akkor csökkenthetők, ha a fejlett országok hathatósan lépnek fel. Ezt ismerte fel az Európai Unió. Az Európai Bizottság által 2007. január 10-én elfogadott javaslatcsomag szerint az Európai Unió önként vállalja, hogy 2020-ig legalább 20%-kal csökkenti a károsanyag-kibocsátást. Erre egyoldalú kötelezettséget vállal az EU, és azt szeretné, ha a fejlett országok követnék a példáját, és 30%-kal csökkentenék az üvegházhatást előidéző gázok kibocsátását az 1990. évi szinthez képest. Világméretben a szennyezés mértékét 2050-re a korábbi szint felére kellene korlátozni ahhoz, hogy megvalósuljon a Kiotói Egyezményben foglalt cél, az éghajlatváltozás ésszerű keretek között tartása.

Brüsszel egy sor konkrét lépést javasol a károsanyag-kibocsátás korlátozására: hatékonyabb energiafelhasználást; a megújuló energiaforrások arányának jelentős emelését; az emisszió-kereskedelem kiterjesztését és továbbfejlesztését; az éghajlatváltozást, az energiafogyasztást és a közlekedést érintő kutatási programoknak a jelenleginél nagyvonalúbb támogatását.

Az Európai Bizottság által elfogadott javaslatcsomag a formálódó közös energiapolitika alapját képezik. A javaslatcsomagot tervek szerint az állam- és kormányfők márciusi csúcstalálkozójukon megvitatták, és az előzetes terveknek megfelelő döntést hoztak.

Természetesen ez csak az első lépés, a továbbiakban ki kell terjeszteni ezt a kezdeményezést a fejlődő és a szegény országokra is, jelentős támogatást nyújtva számukra. **A kutatók többsége szerint ugyanis a globális felmelegedés megkezdődött ugyan, de gyors, határozott cselekvéssel a negatív hatások nagy része elkerülhető.**

FELHASZNÁLT IRODALOM

- The United Nations Environment Programme (UNEP) adatai.
<http://www.climatehotmap.org/> 2006. 10. 30.
- Szirmai Viktória: *Globális klímaváltozás és a társadalmi biztonság.*
<http://www.matud.iif.hu/05jul/12.html>, 2006. 11. 03.,
Magyar Tudomány, 2005/7. száma 849. o.
- Harnos Zsolt: *A klímaváltozás és lehetséges hatásai a világ mezőgazdaságára.*
<http://www.matud.iif.hu/05jul/08.html> 2006. 10. 30.
Magyar Tudomány, 2005/7. száma 826. o.
- *Katasztrofális hatású a klímaváltozás.*
<http://vg.hu/index.php?apps=cikk&cikk=128029> 2006. 10. 28.
- *Százezrek életébe kerül a klímaváltozás.*
<http://index.hu/tech/kornyezet/klima1001/> 2006. 10. 30.
- *Az üvegházhatás okai és következményei, és a lehetséges tennivalók.*
<http://www.tiszta.levego.hu/klimavaltozas.html>, 2006. 10. 30.
- *A globális felmelegedés és a trópusi viharok.*
<http://hvg.hu/Tudomany/20050817vihar.aspx?s=hk>
- Pusztító viharokat hoz a klímaváltozás.
<http://www.ma.hu/page/cikk/aj/0/140075/1> 2006.10.30.
- *Száz év múlva víz boríthatja Londont, New Yorkot és a pisai ferdetornyot.*
<http://www.zoldtech.hu/cikkek/20060419viz> 2006. 10. 28.
- *Klimaváltozás.*
<http://mek.oszk.hu/01100/01154/01154.doc> 2006. 11. 07.

- *Klimaváltozás miatt eltűnhetnek a növények.*
<http://www.ma.hu/page/cikk/ae/0/121520/1> 2006. 10. 30.
- *Gyorsabb sivatagosodás – A klímamodell kedvezhet a folyóelterelőknek.*
<http://www.ma.hu/page/cikk/aj/0/92158/1>, 2006. 10. 30.
- *Veszélyes kórokozókhoz Európába a felmelegedés.*
<http://www.origo.hu/nagyvilag/20060904durva.html>, 2006. 10. 28.
- *Ragályos betegségek, egészségproblémák, drámai klímaváltozás.*
<http://www.ma.hu/page/cikk/aab/0/142311/1> 2006. 10. 30.
- *Világháborús gazdasági pusztulás jöhet.*
<http://www.privatbankar.hu/html/cikk/kommentar.php?kommentar=15964>
2006. 11. 02.
- *A klímaváltozás várható hatásai.*
<http://vg.hu/index.php?apps=cikk&cikk=128029> 2006. 10. 28.
- *Az agráriumot is fenyegeti a klímaváltozás.*
2005. szeptember 12. – BruxInfo.
http://misc.meh.hu/binary/7333_050914_18.rtf 2006. 11. 02.
- *Olvad az Északi-sark.*
<http://www.geographic.hu/index.php?act=napi&rov=3&id=6758> 2006. 11. 02.
- *Hőhullámok, heves esőzések, aszály – drasztikus klímaváltozás várható itthon.*
<http://www.ma.hu/page/cikk/aj/0/143073/1> 2006. 10. 30.
- *Évi 150-180 milliárd forint az időjárás okozta károkra.*
<http://www.magyarorszag.hu/hirkozpont/hirek/onkormanyzat/idojaras20050915.html> 2006. 11. 02.
- *Ijesztő klímakörkép: itthon szélsőséges áradásokra számíthatunk.*
http://hvg.hu/itthon/20070107_financial_times.aspx?s=hk 2007. 01. 09.
- *Kiszáradásig.*
<http://hvg.hu/print/200648hvgfriss185.aspx> 2006. 11. 30.
- *Százvezrek életébe kerül a klímaváltozás.*
<http://index.hu/tech/kornyezet/klima1001/> 2006. 10. 30.
- *Szaporodó természeti katasztrófák a klímaváltozás miatt.*
http://www.hirtv.hu/?tPath=/tud-tech/&article_hid=113239 2006. 11. 02.
- *Saját harcát vívja a klímával Ausztrália.*
<http://www.sg.hu/cikkek/49547> 2007. 01. 04.
- *Kínát erősen sújtja az éghajlatváltozás.*
<http://www.geographic.hu/index.php?act=napi&rov=3&id=8500> 2006. 12. 28.
- *Szavanna lehet az Amazonas térségéből.*
<http://www.muszakiforum.hu/?fejezet=5&cid=27663&wa=hk07> 2007. 01. 05.

- *Afrikát veszélyezteti leginkább az éghajlatváltozás.*
<http://www.zoldtech.hu/cikkek/20061108afrika> 2007. 01. 10.
- *Klímaváltozás: jönnek a menekültek.*
<http://nol.hu/cikk/421978> 2006. 10. 25.
- *Európát érinti legkevésbé a klímaváltozás.*
2005. október 31., SG magazin. <http://www.sg.hu/cikkek/40415>
- *Klímaváltozás szempontjából Magyarország az egyik legsérülékenyebb ország.*
http://www.kvvm.hu/dokumentum.php?content_id=1327&section_id=0
2006. 10. 30.
- *Afrikát sújtja leginkább a klímaváltozás.*
<http://www.stop.hu/showcikk.php?scid=1022156> 2006. 11. 02.
- *Olvad Nyugat-Szibéria, 2005.08.21., SG magazin*
http://www.sg.hu/cikkek/38793/olvad_nyugat_sziberia 2006. 10. 28.
- *Változik az éghajlati és politikai klíma.*
<http://www.magyarhirlap.hu/cikk.php?cikk=80164> 2006. 12. 20.
- *Elképesztő: A Föld népességének kétharmadát érinti majd vízhiány.*
<http://vg.hu/index.php?apps=cikk&cikk=161717&fr=hl> 2007. 02. 14.
- *Hogyan éljük túl az időjárást? Hőgutától megfagyásig: szélsőségek és globális felmelegedés.*
<http://labor.transindex.ro/?cikk=4356> 2007. 02. 18.

**AFGANISZTÁN – A MAGYAR SZEREPVÁLLALÁS ÉS
A BIZTONSÁGI KÖRNYEZET**

A magyar szerepvállalás Afganisztánban

A Magyar Köztársaság 2003 eleje óta vesz részt az afganisztáni béketámogató műveletben. Kezdetben két törzstisztet¹ delegált a német és holland vezetésű Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erők (International Security Assistance Force – ISAF) Parancsnokságára, Kabulba. Szintén 2003-tól, hazánk

Magyar járőrök Kabulban

egészségügyi kontingenssel is hozzájárult az ISAF-misszióhoz. A 2003. augusztus 11-én a NATO vezetése alá került ISAF kötelékébe – a törzstisztek, az egészségügyi csoportok és a katonai rendészek mellett – 125 fős könnyűgépjármű századot (MH KGYSZD) ajánlottunk fel.² A század, 2004 augusztusától féléves váltásokkal, az ISAF egyik kabuli többnemzeti zászlóalj-harccsoportjában (Battle Group 3 – BG 3) járőrözési, illetve – a harccsoport gyors-reagálású erejeként – kutató, megfigyelő és kísérő feladatokat látott el, továbbá ellenőrző-áteresztő pontokat működtetett, 2006 októberéig. Akkoriban az egyéni beosztásban szolgáló katonák és az MH KGYSZD létszáma együtt 170–190 fő között volt. A parlament (még 2003-ban) 50 főben maximalizálta az ISAF-misszióba kiküldhető katonáink számát, ami – az Alkotmány módosítását követően – kiegészült kormányhatározatban kihirdetett további 150 fővel.³ A magyar katonák tevékenységének pozitív nemzetközi megítélése ellenére, szövetségi szinten – az eltérő feladatok, az alárendelt szerepvállalás és az eltérő települési hely miatt –, a nemzeti hozzájárulásunk kevésbé vált közismertté. Ennek kapcsán fogalmazódott meg az az igény, hogy szerepvállalásunkat saját lobogó alatt, a hadszíntéren telepített erőink egyesítésével, azonos települési helyen tegyük láthatóvá. Részben emiatt – a NATO afganisztáni felelősségi területének kiterjesztésével összhangban –, a kormány 2005. július 13-án elvi döntést hozott arról, hogy Magyarország 2006 második felétől, legalább kétéves időtartamra vállalja egy, az ISAF alárendeltségébe tartozó tartományi újjáépítési csoport (Provincial Reconstruction Team – PRT) vezetését Észak-Afganisztánban.⁴

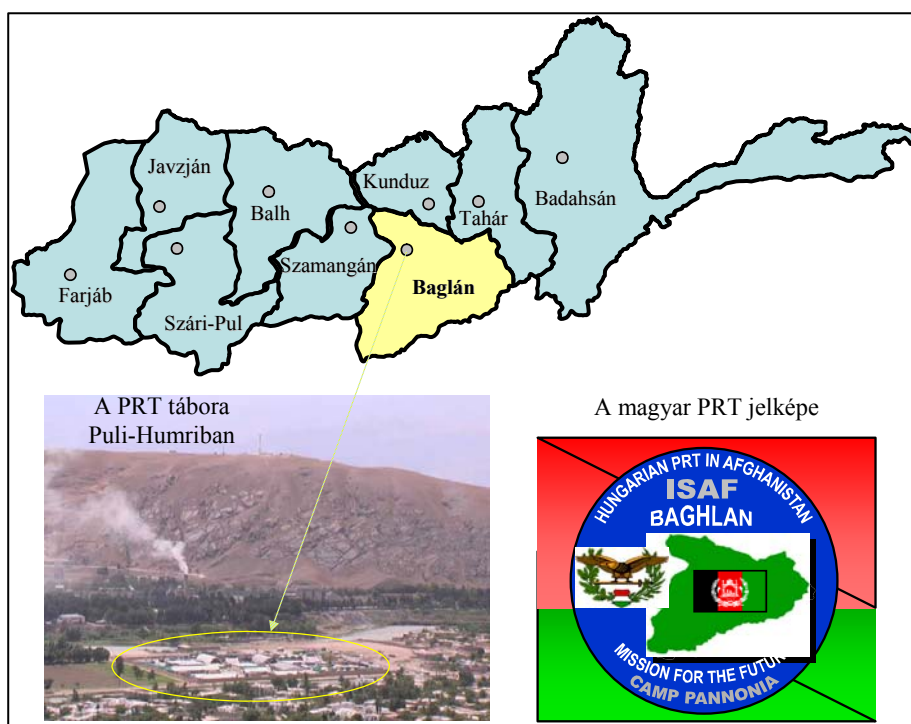
¹ „Kabulban már leng a magyar zászló” – www.honvedelem.hu, letöltés: 2004. 09. 11.

² „Elbúcsúzott a szolnoki ISAF-század”; „Megérkeztek Kabulba a magyar katonák”; „Őnálló magyar járőrök az afgán fővárosban” – www.honvedelem.hu, letöltés: 2004. 09. 11.

³ Magyar Köztársaság kormánya, J/10884. számú beszámoló az Afganisztáni Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erők (ISAF) műveleteiben történő magyar katonai részvételről. 2004. július. Előadó: Juhász Ferenc honvédelmi miniszter.

⁴ *Tájékoztató az MH PRT-ről*. HM Nemzetközi Együttműködési Főosztály (HM NEF), 2007. 01. 30.

A megfelelő szintű hivatalos felajánlást, valamint a kormányzati és jogszabályi előkészítést követően, 2006. október 1-jétől, két év időtartamra vállaltuk az északi régióban, Baglán (Baghlan) tartomány székhelyén, Puli-Humriban (Pol-e Khomri), korábban a hollandok által működtetett újjáépítési csoport önálló vezetését (1. ábra). Ezzel egyidejűleg Kabulból kivontuk a könnyűgyalog századot. A kabuli egyéni beosztások csökkentésével egyidejűleg, növeltük a német vezetésű Északi Regionális Parancsnokság (Regional Command North – RC-N) törzsbeosztásaiban szolgálatot teljesítő katonáink létszámát. A szerepvállalás jogi alapját a 99/2003. (X. 10.) számú Országgyűlési határozat⁵, valamint az egy, magyar vezetésű afganisztáni tartományi újjáépítési csoport létesítéséről és működésének előkészítéséről szóló 2115/2006. (VI. 29.) Kormányhatározat képezik. A határozatok – a váltási és megerősítési időszakot is figyelembe véve – 450 főben maximalizálják a PRT létszámát. Az alkalmazás hatálya határozatlan időre, az ENSZ, illetve a NATO afganisztáni szerepvállalásáig terjed.⁶

1. ábra. Baglán tartomány és a magyar PRT az északi régióban

⁵ <http://www.complex.hu/kzldat/o03h0099.htm/o03h0099.htm>

⁶ *Tájékoztató az MH PRT-ről.* HM NEF, 2007. 01. 30.

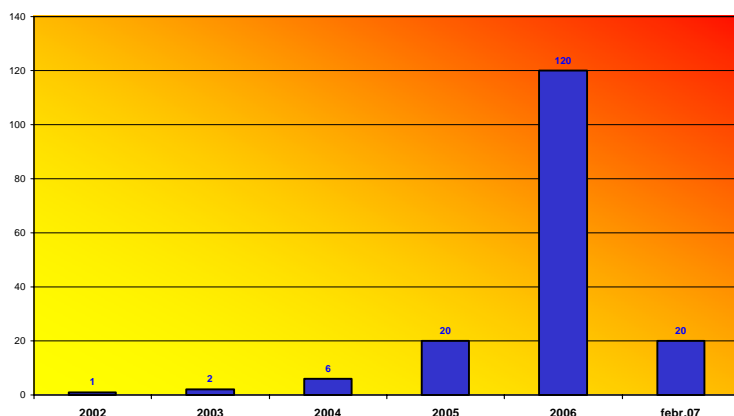
Afganisztán biztonsági helyzete 2006-ban⁸ az ISAF felelősségi körzetének az ország teljes területére (októberben) történt kiterjesztése ellenére sem javult. Az ellenállók közvetlen harcérintkezés felvételét is vállalták a nemzetközi erők katonáival, ami megerősödésüket bizonyítja. A nemzetközi erők, illetve az afgán kormány a helyzet javítása érdekében, 2006 szeptemberében, kísérleti jelleggel, tűzszüneti megállapodásokat kötött a tálibokkal, Hilmend (Helmand) tartomány több járásában (Musa Qala, Nawzad és Sangin). Ezeket a megállapodásokat az ellenállók és a lakosság is a gyengeség, valamint a nemzetközi erők várható kivonásának jeleként értékelik. Alacsony hatékonyságukat bizonyítja, hogy az ellenállók 2007 elején mindegyik megállapodást megsértették, vagy felmondták.

A kormányellenes erők lakossági támogatottsága egyértelműen nőtt 2006-ban. Ennek oka, hogy a (2001 októberében történt) koalíciós beavatkozás óta eltelt több mint öt évben nem sikerült stabilizálni az ország biztonsági helyzetét. Továbbra is meghatározó a korrupció, nincs létbiztonság, az újjáépítési programok alacsony hatékonyságúak, a segélyek és az adományok zöme pedig nem jut el a lakosokhoz. A szegénység, a nyomor és a kilátástalanság táptalaja a szélsőséges eszméknek, egyben a lakosságot az ellenállók támogatására ösztönzi. Az amerikai erők által vezetett Tartós Szabadság Hadművelet (Operation Enduring Freedom – OEF), valamint az ISAF-erők műveletei jelentős számú polgári áldozattal jártak és járnak, ami növeli a lakosság ellenszenvét. Az ellenállók mindezt igen hatékonyan használják fel propagandájukban.

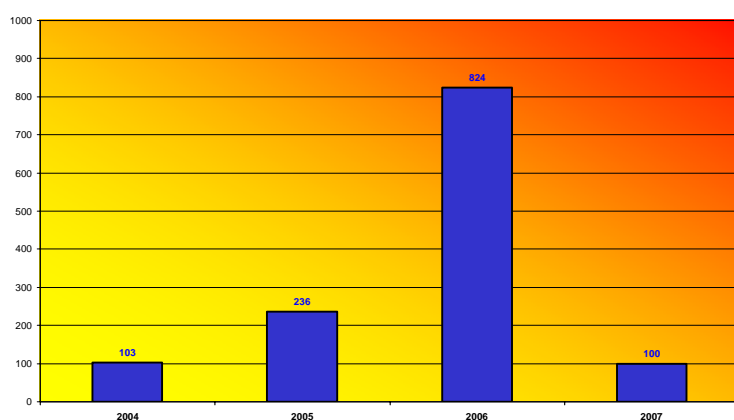
Az ellenálló fegyveresek 2007-ben stratégiai célnak tekintik pozícióik megerősítését a déli régióban és befolyásuk kiterjesztését más térségekre. Az ellenállók támadásainak elsődleges célpontjait a nemzetközi erők katonái és a helyi közigazgatás különböző szintű vezetői (a tartományi, a járási és a vallási vezetők) alkotják. Harceljárásaik közül a házilag készítésű robbanószerkezetekkel (Improvised Explosive Device – IED) elkövetett támadások és az öngyilkos merénylők alkalmazása a leggyakoribb. 2003 óta radikálisan növekszik az ilyen módszerekkel elkövetett támadások száma (3. és 4. ábra).⁹ A két grafikonon megjelenített adatok azt vetítik előre, hogy mindkét támadási mód esetében az elmúlt évihez hasonló, vagy azt meghaladó tendenciával kell számolni.

⁸ http://www.unama-afg.org/docs/_UN-Docs/_repts-SG/2006/2006-145.pdf, valamint sajtóinformációk.

⁹ www.tkb.org, www.nato.int és más nyílt források összegzett adatai.

3. ábra. Az öngyilkos merényletek számának alakulása 2002 és 2007. február között

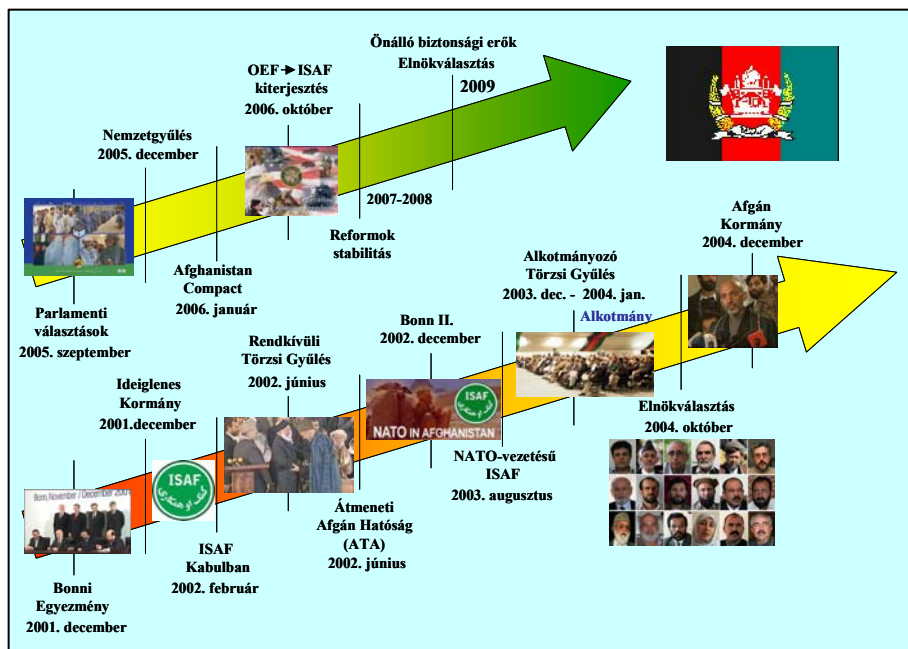
4. ábra. Az IED-támadások számának alakulása 2004 és 2007. február között

A konszolidációs folyamat

A 2001. évi bonni konferenciával¹⁰ kezdődött konszolidációs folyamat (5. ábra) helyzete ellentmondásos. Az ország rendelkezik parlamenttel, fegyveres szervezetekkel és kialakulóban lévő állami intézményrendszerrel, de azok igen alacsony hatékonysággal működnek. A kabuli központú kormány továbbra sem képes hatalmát kiterjeszteni a vidéki területekre. Karzai elnököt a lakosság többsége az Egyesült Államok bábjának tekinti, nincs tekintélye.

¹⁰ http://www.unama-afg.org/news/_publications/fact%20sheets/2002/_bonn/bonn-english.pdf

A parlament az arányos nemzetiségi összetétel ellenére az etnikai konfliktusok színtere. A parlamentbe olyan erők is bejutottak, amelyek szimpatizálnak az ellenállókkal, és úgy látják, hogy a tálibok ismét hatalomra kerülhetnek. A kormány által kinevezett közigazgatási vezetők (tartományi kormányzók, járási előljárók) erőtleneek, hatalommal és helyi kapcsolatokkal kevés esetben rendelkeznek. A valódi hatalmat a helyi hadurak gyakorolják, akik jelentős számú fegyverest alkalmaznak, valamint etnikailag és származásilag is kötődnek az adott területhez.

5. ábra. A konszolidációs folyamat alakulása 2001-től

A Biztonsági Szektor Reform

A nemzetközi közösség és az afgán kormány Afganisztáni Újrakezdési Programot (Afghanistan's New Beginnings Programme – ANBP)¹¹ indított az ország újjáépítésének, a társadalmi–gazdasági élet újraindításának tervezése, szervezése és koordinálása érdekében. Az ANBP számos alprogramot irányít és támogat. Ezek egyike a 2003 áprilisában megkezdett Biztonsági Szektor Reform (Security Sector Reform – SSR)¹², amely a következő területeket foglalja magába:

¹¹ <http://www.undpanbp.org>

¹² http://www.unama-afg.org/docs/_UN-Docs/_repots-SG/2006/2006-145.pdf United Nations General Assembly Security Council: *The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security*. 3–7. o.
http://www.unama-afg.org/docs/_UN-Docs/_repots-SG/2006/2006-145.pdf

*Az új haderő létrehozása*¹³

Az Afgán Nemzeti Haderő (Afghan National Army – ANA) kiképzése az Egyesült Államok vezetésével történik. Az ANA a tervek szerint 2009-re éri el teljes hadrafoghatóságát 70 000 fős létszámmal, jelenlegi létszáma azonban mindössze 31 000 fő. Magas a dezertálás aránya (egyharmad), az ország déli és keleti térségében, a terrorelles műveletekben bevetett alegységeknél pedig igen nagyok a veszteségek, miközben nincs elegendő számú katonának jelentkező. Az alakulatok túlnyomó többsége nem képes önálló műveletek végrehajtására, nem rendelkeznek sem szállítóeszközökkel, sem elegendő fegyverrel és felszereléssel. Az ANA, de más fegyveres szervezetek működése is nagymértékben függ a külföldi segélyektől, adományoktól és támogatástól.

*A rendőrség kiképzése*¹⁴

Az Afgán Nemzeti Rendőrség (Afghan National Police – ANP) kiképzését Németország irányítja. Az ANP tevékenységének alacsony hatékonysága miatt folyamatosan szüntetik meg és hoznak létre különböző rendőri erőket. Az ANP 2010-re tervezett összlétszáma 62 000 fő. Az országban jelenleg hivatalosan 43 000 rendőr teljesít szolgálatot. A rendőrség állománya zömében alulképzett, illegális tevékenységekben érintett, nem élvezzi a lakosság bizalmát. A déli és a délkeleti régióban szolgáló rendőrök igen nagy veszteségeket szenvednek a tálib támadások következtében, ezért sok esetben megtagadják a parancsot vagy elhagyják posztjukat. Éppen ezért az afgán kormány kezdeményezésére a térségbeli tartományokban ún. törzsi (területvédelmi) milíciákat hoztak létre. Ezeket az erőket kiegészítő rendőrségnek (Afghan National Auxiliary Police – ANAP) vagy közösségi rendőrségnek (Community Police – CP) nevezik. Az ideiglenes jelleggel – a régiók stabilizálásáig – létrehozott kiegészítő, törzsi rendőri erők tervezett összlétszáma 11 200 fő.

Az illegális fegyveres csoportok lefegyverzése és a hadurak

A lefegyverzési programok fő szponzora Japán. A nemzetközi közösség az illegális fegyveres csoportok lefegyverzésére 2005-ben programot (Disbandment of Illegal Armed Groups – DIAG) indított, de jelentősebb eredményt nem sikerült elérni.

Az illegális fegyveres csoportok részére felajánlott önkéntes fegyverleadás határideje 2006. június végén lejárt. Ezt követően 2007 végére az afgán haderőnek kellene kikényszerítenie lefegyverzésüket. Ennek végrehajtását akadályozza, hogy a haderőnek nincs kapacitása erre a feladatra.

További akadály, hogy a csoportokról és létszámukról csak becslések állnak rendelkezésre, vagyis nem lehet tudni, hogy pontosan kiket kellene lefegyverezni. A legsúlyosabb gond pedig az, hogy az illegális fegyveres csoportok kapcsolatban állnak a helyi hadurakkal, valamint a kábítószer-kereskedelemben érintett kormányzati tisztviselőkkel is, akik a program megvalósításának halogatásában érdekeltek.

¹³ Afghan National Security Forces Information Book, January 2006. *Published on behalf of the Government of Afghanistan Ministry of Defense & Ministry of the Interior by the Office of Security Cooperation – Afghanistan.*

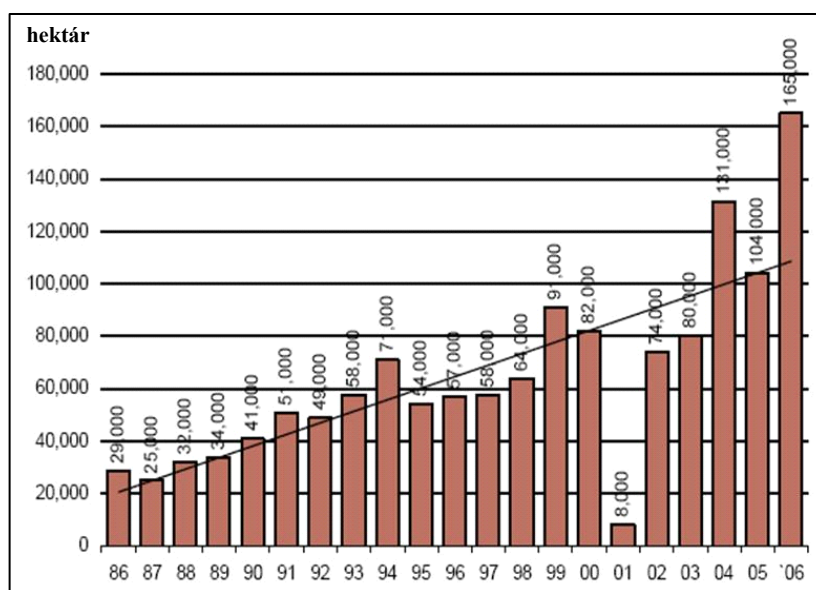
¹⁴ Uo.

A hadurak (akik sok esetben tartományi vagy járási tisztviselők is egyben) továbbra is meghatározó szereplői a közéletnek, a legbefolyásosabbak a parlamentbe is bejutottak.

A kábítószer-ellenes küzdelem

A kábítószer-ellenes küzdelmet Nagy-Britannia vezeti. A kábítószer-ellenes küzdelem továbbra sem hatékony, aminek legfőbb oka, hogy a helyiek a máktermesztés helyett nem találnak más, alternatív megélhetési formát. Okként említhető az is, hogy nincs valódi politikai szándék a kábítószer-kereskedelem felszámolására, mivel abban kormányzati tisztviselők is érintettek.

A máktermő területek nagysága évről évre nő, a 2005. évi csúcstermést követően, az elmúlt évben még nagyobb mennyiséget takarítottak be a termelők (6. ábra).

6. ábra. Az ópiummáktermő területek nagyságának alakulása 1986 és 2006 között¹⁵

Sok esetben a kábítószer-laboratóriumok is zavartalanul működhetnek, mivel a nemzetközi erők – a nagyobb fegyveres konfliktusok elkerülése érdekében – hallgatólagosan megtűrik azok működtetését. A lakosság számára a kábítószer-előállítás szükségességét az ellenállók azzal magyarázzák, hogy a kábítószer csempészete jó ügyet szolgál, mert „gyengíti, rombolja” a megszálló nyugati országok lakosságát.

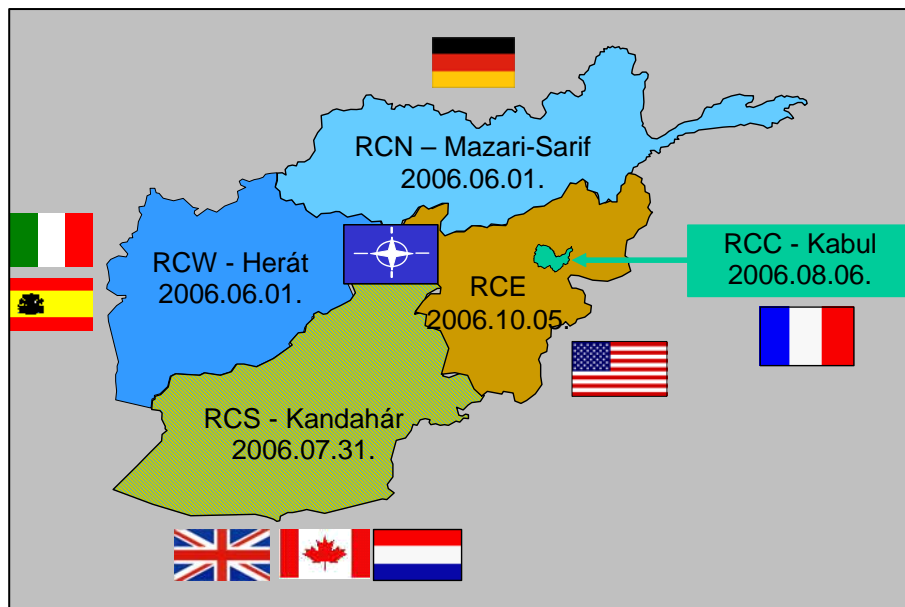
¹⁵ http://www.unodc.org/pdf/research/AFG05%20_full_web_2006.pdf (diagram, 3. o.)

Az igazságügy átalakítása

Az igazságügyi reformot Olaszország vezeti. A reform célja az, hogy az iszlám törvénykezési szokást (sharia) az igazságszolgáltatás intézményesült formája váltsa fel, és ráirányítsa a figyelmet az emberi jogok érvényesítésére. A reform a kezdeti lépéseknél tart, egyelőre azt próbálják felmérni, hogy az igazságügyi reformkezdeményezéseknek az adott régióban milyen lenne a fogadtatása. Az igazságszolgáltatás továbbra is a helyi hadurak és befolyásos vezetők irányítása alatt áll. A korrupció, a bűnözés és a megfélemlítés általános gyakorlat.

A nemzetközi erők helyzete

2006. október 5-én az ISAF kabuli parancsnoksága kiterjesztette felelősségi körzetét Afganisztán teljes területére. Ennek keretében az ISAF alárendeltségébe került a keleti régióban szolgálatot teljesítő, elsősorban az újjáépítésben és annak biztosításában érintett közel 10 000 amerikai katona. (Ugyanakkor önálló amerikai vezetés alatt továbbra is megmaradt 8000 fő, akik folytatják a terroristák elleni harcot, a Tartós Szabadság Hadművelet keretében.) Az ISAF alárendeltségébe öt regionális parancsnokság tartozik (északi – RCN, nyugati – RCW, déli – RCS, keleti – RCE és központi – RCC, 7. ábra), összlétszáma 2007 februárjában 34 000 fő.

7. ábra. Az ISAF regionális parancsnokságai, felelősségi területük és megalakításuk időpontja

A bővítéssel 25-re nőtt az ISAF felelősségi területén működő tartományi újjáépítési csoportok (PRT)¹⁶ száma (8. ábra). A nemzetközi erők integrációjának további lépéseként 2007-ben tervezik összevonni az ISAF Parancsnokságot és az amerikai vezetésű koalíciós erők Afganisztáni Összhaderőnemi Parancsnokságát (Combined Forces Command–Afghanistan – CFC–A).

Az ISAF felelősségi területén működő újjáépítési csoportok¹⁷

A felelősségi terület kiterjesztésével párhuzamosan (és a csapaterősítések ellenére) egyre több támadás érte az ISAF járőreit és a tartományi újjáépítési csoportok állományát is. Emiatt az ISAF hozzájáruló nemzetei – kontingensük védelme érdekében –, 2006-ban növelték a csapatok páncélvédettségét és tűzerejét. A korábbinál nagyobb figyelmet fordítottak a PRT-eket támogató (gyorsreagálású, egészségügyi kimenekítő, légi mozgékonyaságú és légi szállító) erők képességének növelésére is. A korábban biztonságosabbnak ítélt északi és nyugati régióban is előtérbe került a saját erők védelmének növelése, valamint – veszélyhelyzet esetére – a reagálóképesség javítása.

Az északi régió biztonsági jellemzői

Az északi térségben a legfőbb feszültségforrást a helyi vezetők (tartományi tisztviselők, rendőrfőnökök, volt katonai parancsnokok, nemzetséggfők) és a befolyásos hadurak, valamint az illegális csoportok közötti fegyveres összetűzések jelentik. Az összecsapások fő okai a szervezett bűnözéssel, az illegális tevékenységekkel, a kábítószer-, fegyver- és szervkereskedelemmel kapcsolatos érdekellentétekre vezethetők vissza. A térség rossz közbiztonsága, illetve a misszióban szerepet vállaló államok (helyenként az iszlám vallási érzékenységet sértő) magatartása, több esetben a lakosság elégedetlenségét váltották ki, amely demonstrációkban nyilvánult meg. A tüntetések több alkalommal – a tartományi újjáépítési csoportokat is fenyegető – erőszakos cselekményekbe torkolltak.¹⁸

Az ellenállók és szimpatizánsaik folyamatosan kutatják a nemzeti kontingensek gyenge pontjait, vizsgálják afganisztáni szerepvállalásuk hazai támogatottságát.

¹⁶ Azokban a tartományokban, amelyekben még nem működik PRT, a nemzetek felajánlásától függően tervezik újjáépítési csoport létrehozását (például Kapisza (Kapisa), Logar (Lowgar), Nímruz (Nimruz) vagy Dajkundi (Day Kundi). A felelősségi terület újjáépítési tevékenységgel történő jobb lefedése érdekében másik megoldásként alkalmazzák azt is, hogy a már létező PRT-k ún. csatolt PRT-t (satellite PRT vagy PRT-detachment) működtetnek a közeli tartományokban (például Tahár (Takhar), Szári-Pul (Sari Pul), Javzján (Jawzjan), Szamangán (Samangan). De arra is van példa, hogy egy tartományon belül PRT-t és csatolt PRT-t is létesítenek (például Nuristan). Ez mindig a felajánló nemzetek szándékától, képességeitől és lehetőségeitől függ.

¹⁷ Landes Tamás – Takács Judit – Tóth Péter: *További magyar szerepvállalás Afganisztánban (1.), (2.)*. www.honvedelem.hu, letöltés: 2007.02.19., [http://www.reliefweb.int/rw/fullMaps_Sa.nsf/luFullMap/CBEF2F5063B0C8078525721F00767FE6/\\$File/nato_OPR_afg051006.pdf?OpenElement](http://www.reliefweb.int/rw/fullMaps_Sa.nsf/luFullMap/CBEF2F5063B0C8078525721F00767FE6/$File/nato_OPR_afg051006.pdf?OpenElement) és más nyílt források alapján.

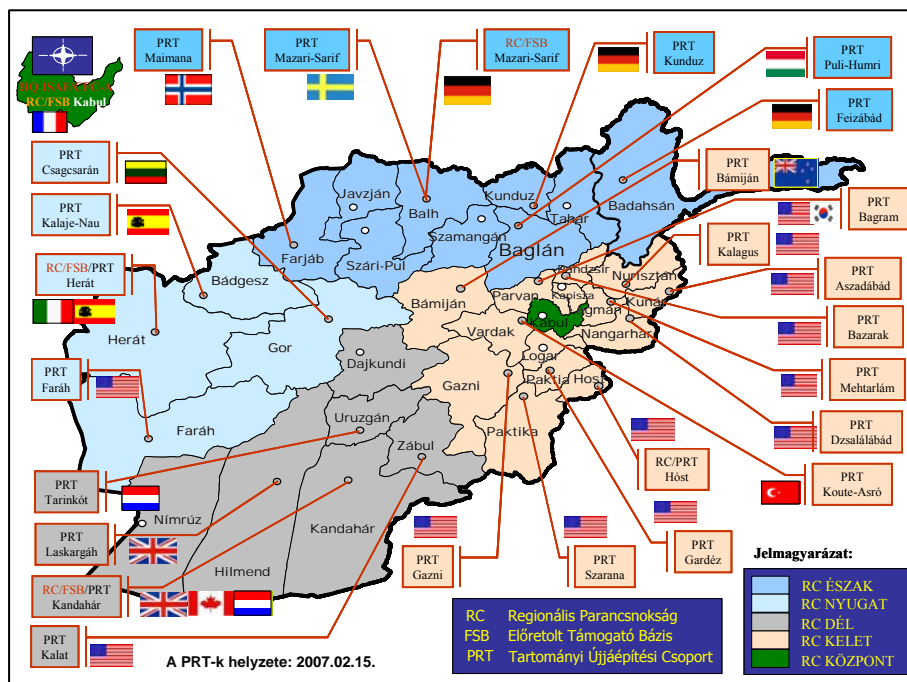
¹⁸ Ilyenek voltak 2006 februárjában, a több nyugati lapban közzétett Mohamed-karikatúrák miatt kialakult felháborodást követő erőszakos tüntetések, amelyek során az északi régióban a helyiek megtámadták a norvégok által vezetett Maimana-i (Meymaneh) PRT-t Farjáb (Faryab) tartományban.

Az északi régióban a német katonai kontingensnél bevezetett biztonságnövelő intézkedések (a katonák egyéni felszerelésének korszerűsítése, a páncélvédetség növelése stb.) ellenére a katonák veszélyeztetettsége növekszik.

Baglán tartomány – a magyar PRT felelősségi területe

Baglán tartomány területe 21 118 négyzetkilométer (közel kétharmad Dunántúlyi terület), lakosságának becsült létszáma 779 000 fő.¹⁹ A lakosság létszámát folyamatosan növelik a Pakisztánból és Iránból visszatérő menekültek. Az elmúlt két évben 43 000 menekült érkezett a tartományba. A lakosság nemzetiségi megoszlását²⁰ tekintve 60%-a tádzsik, 27%-a pastu, 8%-a hazara és 5%-a üzbég. Érdemes említeni, hogy a két meghatározó nemzetiség, a pastuk és tádzsikok aránya a tartományban éppen fordítottja az országosénak (42% pastu, 27% tádzsik, a teljesség kedvéért további 9% hazara, 9% üzbég és 13% egyéb²¹). Ennek oka, hogy Baglán tartomány elsősorban a tádzsikok lakta északkeleti térséghez tartozik (lásd a következő térképen).

8. ábra. Az ISAF felelősségi területe²²

¹⁹ <http://www.citypopulation.de/Afghanistan.html>

²⁰ Ethnic groups in Baghlan in USAID Baghlan brief – final, 2007. január 24. (PRT Seminar, Szolnok)

²¹ <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/af.html>

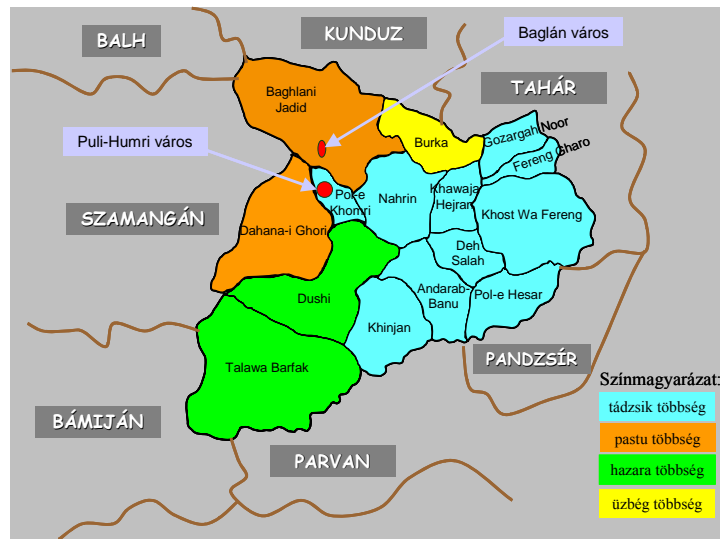
²² A településnevek a Keleti nyelvek magyar helyesírása (Akadémiai Kiadó, 1981) és a Kartográfia Világtalasz 2001 alapján, magyar írásmóddal szerepelnek.

Afganisztán etno-lingvisztikai térképe²³

A tartományt 15 járás alkotja, székhelye a 87 400 lakosú²⁴ Puli-Humri város (Kabul, észak 230 km). A tartomány másik jelentős, 56 200 fős települése Baglán város (a tartomány korábbi székhelye), amely Puli-Humritól 25 km-re északra található (lásd a következő térképen).

Baglán tartomány közigazgatási és etnikai térképe

²³ <http://www.lib.utexas.edu/maps/afghanistan.html>

²⁴ <http://www.citypopulation.de/Afghanistan.html>

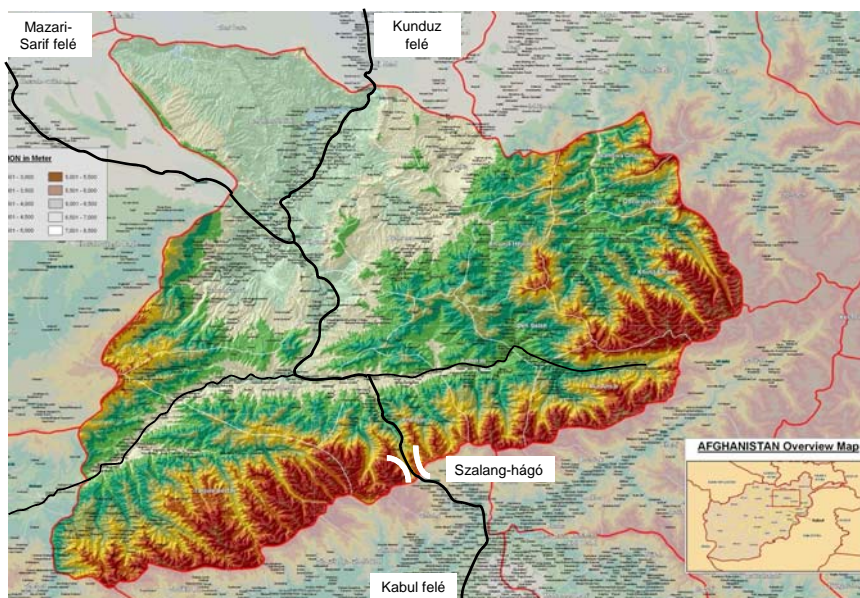
A tartományban a közlekedési viszonyok jelentősen eltérők. A tartomány északkeleti területe hegyektől szabdalt, nehezen vagy egyáltalán nem járható. Aszfaltozott, jól járható a Kabulból a Szalang-hágón és Puli-Humrin át Kunduzba, illetve Mazari-Sarifba vezető főút, amely részét képezi a nagyobb afgán városokat összekötő, ún. afgán körgyűrűnek.

Bagláni tájkép

Az uralkodó magasság 1000–2000 méter, 3000–4000 méteres hegycsúcsokkal. Az 1000 és 3000 méter közötti hágók április és október, a 3000 méter felettiek pedig május és szeptember között járhatók. Az éghajlat száraz, kontinentális, nagy a napi hőingadozás. Télen a hőmérséklet mínusz 15–20°C, nyáron plusz 25–30°C között ingadozik. Június és augusztus között többnyire hull csapadék.

Baglán tartomány domborzati térképe és főbb közlekedési útvonalai²⁵

²⁵ Baghlan Geography in USAID Baghlan brief – final. Slide 10, 2007. január 24. (PRT Seminar, Szolnok).

A közlekedési viszonyok Baglában²⁶

Kabul és Puli-Humri között

A Szalang-alagút bejárata

Úttalan utakon

Nehéz terepviszonyok

A magyar katonák feladatai és biztonsági helyzete a tartományban

A PRT fontosabb feladatai²⁷

- a polgári újjáépítési feladatok végrehajtásának biztosítása;
- a tábor működőképességének és védelmének biztosítása;
- hozzájárulás a közrend fenntartásához (járőrözés, fegyverbegyűjtés stb.);
- a kíséresi és szállítási feladatok végrehajtása;
- a gyorsreagálású erők feladatainak biztosítása;
- a civil-katonai együttműködési (CIMIC) projektek végrehajtása;
- kapcsolattartás és együttműködés az afgán hatóságokkal;

²⁶ www.honvedelem.hu, USAID Baghlan brief – final. 2007.01.24. (PRT Seminar, Szolnok), magánarchívum.

²⁷ Tájékoztató az MH PRT-ről. HM NEF, 2007. 01. 30.

- a be nem fejezett holland projektek folytatásának felügyelete;
- a biztonságos tevékenységhez szükséges információk gyűjtése.
- egyéb, specifikus feladatok.

Fontosabb CIMIC-területek és feladatok²⁸

Az oktatásügy:

- iskolai felszerelések, tanszerek adományozása;
- számítástechnikai eszközök biztosítása;
- az analfabetizmus felszámolása;
- a nők oktatásának támogatása;
- iskola-felújítások.

Az infrastruktúra:

- épületek felújítása;
- irodai bútorzat biztosítása;
- iskola építése;
- hidak építése;
- törpe vízerőművek építése;
- kutak fúrása;
- útfelújítás.

A kormányzati és környezeti támogatás:

- a háborús roncsok elszállítása a közterületekről;
- vízelosztó rendszerek építése;
- a rendőrség támogatása (anyagi és technikai, kiképzési).

Az egészségügy:

- az alapellátást biztosító orvosi rendelők építése;
- a járványok kialakulásának megelőzése.

A humanitárius segítségnyújtás:

- segítségnyújtás árvízvédelmi feladatokban;
- az elemi csapások következményeinek felszámolása;
- kutatás és mentés;
- a gyermekruhák és higiéniai eszközök biztosítása;
- az árvaházak támogatása.

---

²⁸ *Az MH PRT rövid, közép- és hosszú távú fejlesztési terve.* MH PRT, 2006. 12. 05., valamint NATO/ISAF PRT Weekly, Number 14, 2007. 02. 19. Special Supplement Highlighting, PRT Pol-e Khomri Baghlan Province (U), Page 3–10.

A tartomány biztonsági helyzete²⁹

A tartomány biztonsági helyzetét a hadurak és az illegális fegyveres csoportok vezetői közötti érdekellentétek és összecsapások határozzák meg. 2006-ban jelentősen nőtt a nemzetközi erőket is fenyegető, házi készítésű robbanószerkezetekkel elkövetett támadások száma. 2005-ben hat, 2006-ban 25, 2007. február végéig hat támadás³⁰ történt a tartományban, főként a Puli-Humrit Kunduzzal összekötő, ún. Pluto útvonal mentén. Az eddigi támadások során elsősorban IED-eket alkalmaztak, de előfordult kézifegyverek használata és rakétatámadás is. A tartományban nem jellemző ellenálló fegyveresek jelenléte

Afgán rendőrségi ellenőrző pont

– habár a tartomány pastuk lakta északi területein vannak szimpatizánsaik –, vagyis a támadások háttérben inkább helyi bűnözői csoportok állnak, akik (a figyelmeztető jellegű akciókkal) az illegális tevékenységhez kötődő érdekeiket védik. Így feltételezhető, hogy a helyi bűnözői csoportok nem is akartak nagy veszteséget okozó támadásokat elkövetni a PRT állománya ellen. Ennek egyik fontos oka lehet, hogy a PRT-nél alkalmazott helyiek általában a hadurak klientúrájából kerülnek ki,

ezáltal a PRT és a hadúr között kialakul egy ún. gazdasági érdekközösség. Ennek megőrzése mindkét fél érdeke. Több alkalommal érte támadás az afgán haderő (ANA) járőreit vagy a rendőrség ellenőrző pontjait. A legtöbb esetben helyi hadurak, illetve rivális bűnözői csoportok közötti összetűzésekre került sor. A biztonsági helyzet javítását akadályozza, hogy a tartományi biztonsági erők – a rendőrség, a titkosszolgálat (Nemzetbiztonsági Igazgatóság – National Directorate for Security / NDS) – létszáma, szervezetsége alacsonyabb, felszereltsége pedig rosszabb, mint a bűnözőcsoportoké. Andarab (tádzsik dominancia) és Baghlani Jadid (pastu dominancia) járásban az illegális csoportok különösen erősek. Emellett elsősorban a rendőrségnél rendkívül elterjedt a korrupció, az illegális tevékenységekben való érintettség. Az afgán kormány viszonylag gyakran lecseréli hivatalnokait a tartományi és járási vezető beosztásokban, ami sok esetben a helyi hatalmi és erőviszonyok gyakori változását okozza. Mindez (a folyamatos hatalmi villongások mellett) a PRT számára megnehezíti a tartósabb, jó kapcsolat kialakítását a helyi vezetőkkel. A tartományban problémát jelentenek a visszatérő menekültek, akik önkényes földfoglalásokkal sok esetben váltanak ki földvitákat, tüntetéseket (9. ábra).

²⁹ Lásd például: NATO/ISAF PRT Weekly, Number 14, 2007. 02. 19. Special Supplement Highlighting, PRT Pol-e Khomri Baghlan Province (U), Page 2.

³⁰ www.honvedelem.hu, www.mti.hu, www.nol.hu összegezett adatok.

9. ábra. A tartomány biztonsági helyzetét befolyásoló fontosabb tényezők

A PRT működésével kapcsolatos eddigi tapasztalatok³¹

A hadszíntéri alkalmazás előtti fontosabb feladatok elvégzése:

- az anyagi, személyi és technikai feltételek biztosítása;
- a vezetői és szakállomány szakmai és terület-specifikus felkészítése;
- a PRT felderítő biztosításának saját erővel történő megszervezése;
- a házilagos készítésű robbanószerkezetek (IED) vezérlési rendszerét zavaró eszközök biztosítása;
- a megfelelő páncélvédeltséget nyújtó páncélozott harc- és gépjárművekkel való ellátás.

A hadszíntéri feladat-végrehajtás során fontos feltételek és szempontok:

- a látható újjáépítési, humanitárius és karitatív tevékenység;
- a helyi közigazgatási, vallási és más közösségi vezetőkkel, illetve a lakossággal történő folyamatos kapcsolattartás;
- hozzájárulás a közbiztonság javításához;
- a helyi szokások és hagyományok tiszteletben tartása;

³¹ http://www.honvedelem.hu/honvedseg/missziok/afganisztan_prt_cikkek, valamint Lessons Learned and Tools for Success final előadás, USAID, 2007. január 23. (PRT Seminar, Szolnok).

- a PRT információszerző tevékenységének – minden egyes szervezet bevonásával történő – komplex végrehajtása;
- az információk folyamatos elemzése–értékelése;
- a tartományban működő afgán biztonsági szervezetekkel való rendszeres kapcsolattartás, jó együttműködés (közös képzési programok szervezése, haditechnikai és anyagi támogatás);
- az alkalmazni kívánt helyiek (tolmácsok, örök, kíséret személyzet, helyi beszállító cégek alkalmazottai) körültekintő biztonsági ellenőrzése;
- a műveletek és a projektek tervezése során prioritások felállítása, a projektek egyeztetése a Tartományi Tanáccsal és a Tartományi Fejlesztési Tanáccsal;
- helyi afgánok alkalmazása minden olyan, a PRT tevékenységével összefüggő területen, ahol lehetséges;
- a helyi vezető személyek rangjának tiszteletben tartása, valamint a tisztelet megadása a helyieknek;
- a közvetlen beavatkozás kerülése, illetve pártatlanság a helyiek közötti viták során;
- a PRT tevékenységének a távolabbi, nehezen megközelíthető területekre történő kiterjesztése (a helyiek bizalmának elnyerése és a fejlettségi különbségek csökkentése);
- szoros együttműködés az ENSZ-szervezetekkel és a nem kormányzati szervezetekkel (NGO);
- a PRT újjáépítési munkájának összehangolása a nemzeti fejlesztési programokkal (párhuzamosságok, hatásköri viták és érdeksérelmek kerülése);
- a tervezett projektek fenntarthatóságának vizsgálata és biztosítása.

A magyar PRT és környezete

AZ ALKALMAZOTT RÖVIDÍTÉSEK

ANA	Afghan National Army Afgán Nemzeti Haderő
ANAP	Afghan National Auxiliary Police (lásd CP) Afgán Nemzeti Kiegészítő Rendőrség
ANBP	Afghanistan's New Beginnings Programme Afganisztáni Újrakezdési Program
ANDS	Afghan National Development Strategy Afgán Nemzeti Fejlesztési Stratégia
ANP	Afghan National Police Afgán Nemzeti Rendőrség
BG3	Battle Group 3 3. zászlóalj-harccsoport
CFC–A	Combined Forces Command–Afghanistan Afganisztáni Összhaderőnemi Parancsnokság
CP	Community Police (lásd ANAP) Közösségi Rendőrség – Törzsi Milícia
DIAG	Disbandment of Illegal Armed Groups Illegális Fegyveres Csoportok Feloszlatása
ICRC	International Committee of the Red Cross A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága
IED	Improvised Explosive Device háziilag készítésű robbanószerkezet
ISAF	International Security Assistance Force Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő
MH KGYSZD	Magyar Honvédség Könnyűgyalog Század
NATO	North-atlantic Treaty Organisation Észak-atlanti Szerződés Szervezete
NDS	National Directorate for Security Nemzetbiztonsági Igazgatóság
NGO	Non-Governmental Organizations nem kormányzati szervezetek
OEF	Operation Enduring Freedom Tartós Szabadság Művelet
PC	Provincial Council Tartományi Tanács

PDC	Provincial Development Council Tartományi Fejlesztési Tanács
PRT	Provincial Reconstruction Team Tartományi Újjáépítési Csoport
RCC	Regional Command Central (Capital) Központi Regionális Parancsnokság
RCE	Regional Command East Keleti Regionális Parancsnokság
RCN	Regional Command North Északi Regionális Parancsnokság
RCW	Regional Command West Nyugati Regionális Parancsnokság
RCS	Regional Command South Déli Regionális Parancsnokság
SSR	Security Sector Reform Biztonsági Szektor Reform
UNAMA	United Nations Assistance Mission in Afghanistan Az ENSZ Afganisztáni Segítségnyújtási Missziója
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime Az ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatala
USAID	United States Agency for International Development Az Egyesült Államok Nemzetközi Fejlesztési Hivatala

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A 2115/2006. (VI. 29.) Kormányhatározat egy magyar vezetésű afganisztáni tartományi újjáépítési csoport létesítéséről és működésének előkészítéséről.
- A 99/2003. (X. 10.) számú Országgyűlési határozat.
- Afghan National Security Forces Information Book, January 2006.
Published on behalf of the Government of Afghanistan Ministry of Defense & Ministry of the Interior by the Office of Security Cooperation – Afghanistan.
- *Az MH PRT rövid-, közép- és hosszú távú fejlesztési terve.*
MH PRT, 2006. 12. 05.
- Ethnic groups in Baghlan in USAID Baghlan brief – final.
Előadás, 2007. január 24. (PRT Seminar, Szolnok).
- <http://www.ands.gov.af/main.asp>

- <http://www.ap.org>
- <http://www.citypopulation.de/Afghanistan.html>
- <http://www.complex.hu/kzldat/o03h0099.htm/o03h0099.htm>
- http://www.honvedelem.hu/hirek/kiadvanyok/magyar_honved/atlasz_afganisztanrol
- http://www.honvedelem.hu/honvedseg/missziok/afganisztan_prt
- <http://www.icrc.org>
- <http://www.kulugyminiszterium.hu/NR/rdonlyres/C13AC8BE-2FA1-4914-8FF1-9126544DA3E6/0/masodikfejezet.pdf>
- <http://www.lib.utexas.edu/maps/afghanistan.html#war.html>
- [http://www.reliefweb.int/rw/fullMaps_Sa.nsf/luFullMap/42158A0FA397FD2D85256E580074FE8F/\\$File/wfp_afgSec150304.pdf?OpenElement](http://www.reliefweb.int/rw/fullMaps_Sa.nsf/luFullMap/42158A0FA397FD2D85256E580074FE8F/$File/wfp_afgSec150304.pdf?OpenElement)
- [http://www.reliefweb.int/rw/fullMaps_Sa.nsf/luFullMap/CBEF2F5063B0C8078525721F00767FE6/\\$File/nato_OPR_afg051006.pdf?OpenElement](http://www.reliefweb.int/rw/fullMaps_Sa.nsf/luFullMap/CBEF2F5063B0C8078525721F00767FE6/$File/nato_OPR_afg051006.pdf?OpenElement)
- <http://www.reuters.com>
- <http://www.unama-afg.org>
- http://www.unama-afg.org/docs/_UN-Docs/_fact-sheets/DDR-FactSheet.doc
- http://www.unama-afg.org/docs/_UN-Docs/_repots-SG/2002/2002-1173.pdf
- http://www.unama-afg.org/docs/_UN-Docs/_repots-SG/2002/2002-57-410.pdf
- http://www.unama-afg.org/docs/_UN-Docs/_repots-SG/2003/2003-1212.pdf
- http://www.unama-afg.org/docs/_UN-Docs/_repots-SG/2004/2004-925.pdf
- http://www.unama-afg.org/docs/_UN-Docs/_repots-SG/2005/2005-525.pdf
- http://www.unama-afg.org/docs/_UN-Docs/_repots-SG/2006/2006-145.pdf
- http://www.unama-afg.org/news/_londonConf/_docs/06jan30-AfghanistanCompact-Final.pdf
- http://www.unama-afg.org/news/_publications/fact%20sheets/2002/_bonn/bonn-english.pdf
- <http://www.undpanbp.org>
- http://www.unodc.org/pdf/Afgh_drugindustry_Nov06.pdf
- http://www.unodc.org/pdf/research/AFG05%20_full_web_2006.pdf
(diagram, 3. o.)

- http://www.unodc.org/pdf/research/AFG05%20_full_web_2006.pdf (térkép 2006, 15. o.)
- http://www.usaid.gov/locations/asia_near_east/countries/afghanistan
- <http://www2.hq.nato.int/ISAF/varia/disclaimer.htm>
- <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/af.html>
- *Kartográfia Világtalasz 2001.*
- *Keleti nyelvek magyar helyesírása.* Budapest, 1981, Akadémiai Kiadó.
- Landes Tamás – Takács Judit – Tóth Péter: *További magyar szerepvállalás Afganisztánban (1.), (2.).* www.honvedelem.hu, letöltés: 2007. 02. 19.
- Lessons Learned and Tools for Success final. Előadás, USAID, 2007. január 23. (PRT Seminar, Szolnok).
- Magyar Köztársaság kormánya. J/10884. számú beszámoló az Afganisztáni Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erők (ISAF) műveleteiben történő magyar katonai részvételről. 2004. július. Előadó: Juhász Ferenc honvédelmi miniszter.
- NATO/ISAF PRT Weekly, Number 14, 2007. 02. 19. Special Supplement Highlighting, PRT Pol-e Khomri Baghlan Province
- Stefancsik Ferenc: *Afganisztán a katonaföldrajz tükrében.* www.honvedelem.hu, letöltés: 2004. 09. 11.
- *Tájékoztató az MH PRT-ről.* HM NEF, 2007. 01. 30.
- Térképvázlatok, ábrák és grafikonok a forráslistában jelölteken kívül: a szerző.
- The World Factbook 2007, CIA Afghanistan.
- United Nations General Assembly Security Council, The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security.
- www.afnorth.nato.int/ISAF/
- www.honvedelem.hu
- www.mti.hu
- www.nol.hu
- www.tkb.org
- www.nato.int
- www.unodc.org
- www.usaid.gov

ÉSZAK-AFRIKAI ISZLÁM RADIKÁLIS CSOPORTOK TEVÉKENYSÉGE EURÓPÁBAN

A londoni és a madridi merényletek, továbbá az egyre növekvő számú európai terrorfenyegetéseket, valamint letartóztatásokat követően a terrorizmussal foglalkozó szakemberek körében, de a közvéleményben is jogosan merül fel a kérdés: mekkora **Európa terrorfenyegetettsége**, hol és mikor várható merénylet? Az események elemzése alapján megállapítható, hogy a merényletek megghiúsulása eddig a hatóságok határozott fellépésén és nem a terroristák szándékán múlt. A londoni merényletek után (a képen) – amint azt a brit hatóságok jelezték –, csak Nagy-Britanniában legkevesebb kétezer potenciális öngyilkos merénylet létezését feltételezik. Hasonló jelenségek tapasztalhatók Németországban és Spanyolországban is. A madridi merénylet elkövetőinek 2007 februárjában megkezdett tárgyalása bizonyítja, hogy az észak-afrikai csoportok sokkal aktívabbak, mint azt korábban a hatóságok feltételezték. A nyilvánosságra került adatok azt is bizonyítják, hogy a marokkói iszlám, illetve algériai szalafita csoportok tevékenysége messze túlnő Spanyolország határain. Ezt alátámasztja a Spanyol Hírszerző Ügynökség (Centro Nacional de Inteligencia – CNI) 2006 novemberében nyilvánosságra hozott anyaga is.¹ A merényletek feltárását szolgáló nyomozások új csoportokat is felderítettek (például Operation Nova, amely iszlám szélsőségesekből áll), de ismertté vált az is, hogy milyen hatékonyan működnek együtt az algériai, marokkói, mauritániai és afganisztáni veteránok. Az **iszlám radikális szervezetek** részéről Európában három sajátosság mutatható ki: puha célpont elleni támadások előkészítése (például tömegközlekedési eszközök), tömegpusztító eszközök beszerzésére való törekvés, valamint öngyilkos merénylet alkalmazása. A „mikor és hol” kérdésre szinte lehetetlen választ adni, hiszen a politikát, a nemzetközi kapcsolatokat és a terrorizmust erősen befolyásolja a nemzetközi környezet is (nem véletlen, hogy Nagy-Britanniában elemzik azt is, hogy a Dél-Irakból történő kivonulás milyen hatással lehet a brit terrorfenyegetettségre). Az említett befolyásoló tényezőkből azonban kétségtelenül lehetőség nyílik bizonyos **trendek** megállapítására. Ezek közül az alábbiak a legjelentősebbek:

- a terrorizmus elleni küzdelem (az Egyesült Államok értelmezése szerint háború) még évekig folytatódni fog;
- az al-Kaida – mint a hálózatok hálózata – hosszú távú fenyegetést jelent;

---

¹ Az M11 néven futó eljárás megtalálható a http://www.elpais.es/static/especiales/2006/auto11M/elpais_auto.html?numpag=1 honlapon.

- a dzsiháddal hosszú ideig együtt kell élni, ami nem csak a válságkörzetekben, hanem a koalíciós erők honi területén is folytatódik (természetesen nem egyforma intenzitással);
- növekszik a szervezett bűnözés és a terrorizmus közötti kapcsolat a pénzügyi feltételek és a logisztikai biztosítás érdekében;
- fokozottabban előtérbe kerül a tömegpusztító fegyverek (TÖPFE) alkalmazásának igénye. A TÖPFE megszerzésének bonyolultsága miatt mérgek, vegyszerek fokozott felhasználása várható.

A végrehajtó személyeket illetően Európában számolni kell az Észak-Afrikából, illetve egyéb térségekből legálisan, vagy illegálisan Európába érkezett terroristákkal, illetve helyi állampolgárokkal. Tanulmányomban az észak-afrikai országokból érkezett, radikális nézeteket valló muzulmán bevándorlókkal, illetve az általuk alkalmazott toborzási módszerekkel foglalkozom.

Észak-afrikai muzulmánok bevándorlása Európába

2001. szeptember 11-e óta Európa különböző országaiban számos marokkói, algériai, tunéziai, líbiai személy letartóztatása jelzi a **radikális iszlám csoportok** jelenlétét és egyre nagyobb aktivitását. Fontos azonban nyomatékosan kiemelni, hogy a radikalizálódás személyekre, csoportokra, és nem általában az Európában élő muzulmánokra vonatkozik, hiszen többségük igyekszik beilleszkedni, megélhetési forrást találni és lojálisan viselkedni a befogadó állammal szemben. A befogadó államok – jóllehet szinte valamennyien a NATO vagy/és az Európai Uniónak is tagjai –, igyekeznek az uniós előírásokat figyelembe venni, ugyanakkor a fenyegetettség miatt a bevezetett intézkedésnek megvannak a nemzeti sajátosságai is, amelyek szoros összefüggésben állnak a fenyegetettséggel.

Az észak-afrikai államokból az Európába történő bevándorlás az 1960-as években kezdődött, oka pedig a nyugat-európai munkaerőhiány volt. Az 1980-as években a bevándorlók (menekültek) új hullámával találkozhattunk, az akkor érkezők azonban hazájukat elsősorban azért hagyták el, mert ott jelentős mértékben és gyorsan romlottak a megélhetési lehetőségek. A gazdasági menekültekkel együtt számos olyan személy is érkezett Európába, akiket politikai tevékenység miatt üldöztek hazájukban, ugyanakkor az európai demokratikus országok menedéket kínáltak számukra. A politikai menekültek között megtalálhatóak voltak nemcsak a mérsékelt, de a radikális irányzatok képviselői is.

A iszlám ellenzéki csoportok radikalizálódásához természetesen hozzájárult **az 1979. évi iráni forradalom** sikere, amely iszlám alternatívát kínált az észak-afrikai lakosoknak szülőhazájukban, és a befogadó országokban is. Az iráni forradalmat követően gyorsan reagált a szunnita irányzat is, amely propagandával és pénzzel igyekezett az iráni befolyást ellensúlyozni. Az ellensúlyozás bevált módjává vált a szociális tevékenység és az adományok rászorulókhöz történő eljuttatása. A szaúdi pénzekből sok mecset épült Európa-szerte, ahová egymás után érkeztek az imámok, akik hangoztatták, hogy a muzulmánoknak elsősorban muzulmánoknak kell lenniük.

Az észak-afrikai bevándorlók (menekültek) radikalizálódásához nagymértékben hozzájárult a **Szovjetunió afganisztáni háborúja**, amelyben több tízezer észak-afrikai muzulmán vett részt a „hitetlen kommunisták” ellen. Harcukat az Egyesült Államok és az Öböl-államok is finanszírozták. Mindez nem jelentette azt, hogy ezek a személyek Nyugatbaráttá váltak volna, s igen távol álltak a Nyugat értékeinek elfogadásától, de taktikai okokból elfogadták a támogatást. A harcosok között a legnagyobb számban algériaiak és egyiptomiak voltak. Afganisztánban megtanulták az ellenállást, a dzsihadot, Afganisztán pedig a különböző országokból érkezett ellenálló ideológiájának és fegyveres harcának valódi iskolájává és találkozóhelyévé vált. Az észak-afrikai nyugatbarát országok – Tunézia, Egyiptom, Marokkó – humanitárius tevékenységként fogták fel a küldetést. Keveset törődtek viszont azzal, hogy fegyveres harcba is keveredtek, sőt az egyiptomi kormány még a börtönökből is kiengedte a radikálisokat azért, hogy a dzsihadot inkább külföldön, mint otthon folytassák.

Az eredmény azonban ellenkező hatást váltott ki, több hazatért dzsihad harcos saját országa korrupt szekuláris politikai rendszerének megdöntésére törekedett. Így alakultak meg az Európában ma is aktív szerepet játszó **iszlám ellenállási szervezetek**. Az afganisztáni eufória hamar elmúlt, hiszen az észak-afrikai államok biztonsági szolgálatai igyekeztek lokalizálni a rendszer ellen fellépő csoportokat.

Kadhafi líbiai elnök (a képen) az iszlám militánsok ellen hadjáratot hirdetett, vagy egyszerűen eltávolította az országból a dzsihadistákat. Hasonló jelenséggel találkozhattunk Tunéziában is. Algériában a rezsim nehezebb helyzetbe került, amelynek oka az, hogy az **afganisztáni veteránok** létszáma magas volt, ugyanakkor Algériában sokan támogatták a militánsokat. Az eredmény ismert, közel egy évtizedig tartó polgárháború zajlott az országban. Kedvezőbb volt a helyzet Marokkóban, mivel onnan viszonylag kevesen mentek Afganisztánba, a marokkói hatóságok pedig képesek voltak az iszlám szélsőséges erők felszámolására, vagy legalábbis tevékenységük korlátozására. A folyamatos támadások miatt az iszlám szélsőséges erők számára két lehetőség kínálkozott: vagy visszatértek Afganisztánba, vagy politikai menedékjogot kértek nyugat-európai államokban, ahol azt többnyire meg is kapták. A politikai menedékjog azonban több szélsőségest nem tántorított el attól, hogy tevékenységét folytassa, néhányan visszamentek Afganisztánba, Boszniába, Csecsenföldre, vagy egyéb helyekre, illetve támogatást nyújtottak újabb harcosok kiutazásához. Többen – főként az algériai származásúak – logisztikai támogatást (pénz, fegyver, búvóhely stb.) nyújtottak az algériai háborúban résztvevőknek.

Az 1990-es évek végére – annak ellenére, hogy az al-Kaida aktivizálódott és felszólított a „keresztesek” és a zsidók elleni támadásokra –, az **iszlámista harcosok** csalódtak, hiszen nem valósult meg az arab országokban ígért iszlám állam (kalifátus), sőt saját országukban és a háborús helyeken is csapdába kerültek. Sokan közülük nem tudtak visszatérni saját hazájukba, a szaúdi és szudáni támogatások is kezdtek elmaradni. A származási helyük biztonsági szolgálatai több személy ellen körözést adtak ki, így helyzetük egyre nehezebbé vált. Ezek alapján érthető, hogy legjobb lehetőség számukra valamelyik európai országban történő letelepedés volt, ami

biztonságot nyújtott számukra, lehetőséget kínált a vallás gyakorlására, saját közösségekben történő letelepedésre anélkül, hogy volt hazájuk biztonsági szolgálatai zaklatták volna őket. Ez érvényes volt azokra a személyekre is, akiknek nem állt szándékában a beilleszkedés, hanem folytatni akarták az al-Kaida által terjesztett ideológia megvalósítását. Az Észak-Afrikából Európába érkezett személyek ideológiailag megosztottak, hatást gyakorol rájuk a befogadó ország és az anyaország is, azonban sajátosságként emelendő ki a nacionalizmus. Ha Európában megvizsgáljuk a mecsetekben folyó tevékenységet, első látásra megállapítható, hogy marokkói, líbiai, algériai, vagy török származású hívek látogatják. **A megtörtént terroresemények** – például a madridi merénylet –, megosztják az arabokat, hiszen megjegyzéseket tesznek azokra, akik például Marokkóból érkeztek. A radikális nézeteket követőknél kialakult egy olyan vélemény, amely szerint, ha nem tudnak anyaországuk kormánya ellen fellépni, akkor azt az országot támadják, amely támogatja szülőhazájuk politikáját. Ez a felfogás viszont könnyen találkozik a Nyugat-ellenes érzelmekkel, ami az arab világban a politikai iszlám egyik vezérlő motívuma.

Az elmúlt években Nyugat-Európába érkezett észak-afrikai muzulmánok kevésbé átpolitizáltak az 1990-es években érkezett személyekhez képest. Kivételt képeznek a marokkói bevándorlók (menekültek), akiknél viszont az afgán tapasztalatok kevésbé mutathatók ki. Annál inkább érzékelhetőek azonban azok a **szélsőséges érzelmek**, amelyek a marokkói belső helyzet miatt alakultak ki az emberekben. A menekültek csalódottak, többnyire alacsony iskolázottsággal rendelkeznek, szegények, és nagy hatást gyakorol rájuk a Marokkót jellemző szalafita, vahabita ideológia. A marokkói hatóságok keménykezűen léptek fel velük szemben, több embert letartóztattak, amellyel igyekeznek ugyan elkerülni egy casablancaihoz hasonló merényletet, de az okokat nem szüntetik meg, ami ahhoz vezethet, hogy ezek a radikális irányzathoz tartozó személyek európai országokban (főként Spanyolországban, Franciaországban, Belgiumban és Olaszországban) fejtenek ki radikális tevékenységet.

A marokkói származású **radikális személyek** esetében tapasztalható, hogy – ellentétben az afganisztáni ihletésű csoportokkal –, igyekeznek politikai tevékenységet kifejteni, amely alapvetően az Iszlám Testvériség ideológiáját követi (az iszlám törvénykezés elfogadtatása, küzdelem az európai iszlámok jogaiért). Eszközeik, módszereik főként békés természetűek, ellentétben állnak a merényletet követelő afgán vonallal, így mérsékelt alternatívát jelentenek az al-Kaida ihletésű radikális szervezetekkel szemben. Ugyanakkor a szervezetek átfedéseiből az is megállapítható, hogy soraikban megtalálhatók radikális elemek is, akik menedéket találnak a szervezetekben, egyben lehetőségük van valódi tevékenységük konspiráltabb fedésére. A radikális nézetekre különösen fogékonyak az újonnan – főként illegálisan – Európába érkezettek, akik alacsony iskolázottságúak, frusztráltak és dühösek. Ezek a személyek természetesen nem képesek egyedül terrorcselekményeket végrehajtani, megélhetésüket gyakran bűnözésből, főként lopásból finanszírozzák, ugyanakkor a terrrorszervezetek számára jó alanyokat, potenciális tagokat jelentenek. Motivációik között nem elhanyagolható az a tény sem, hogy Nyugat-ellenesek, ugyanakkor kapcsolódnak szülőhazájukhoz is, amit többnyire nyomorúságos helyzetük miatt kellett otthagyniuk. Befogadó országuk és eredeti hazájuk kapcsolata – ha érzékelik, hogy a Nyugat támogatja az ottani rendszert –, szintén radikalizmust szülhet. Kellő

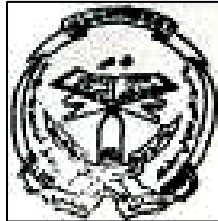
fenntartással kell kezelni a Nyugat-ellenességet is, mert az gyakran inkább USA-ellenességben, pontosabban fogalmazva az Egyesült Államok mai külpolitikájának közel-keleti régióban alkalmazott módszerei ellen irányul.

Észak-afrikai militáns csoportok Európában

Európában több, az afganisztáni háborúban gyakorlatot szerzett **iszlám szélsőséges csoporttal találkozhatunk**, amelyek a szalafita ideológiát követik. Ezek közül érdemes néhányat közelebbről is megvizsgálni, főként az európai kötődés szempontjából. Nem kívánok foglalkozni olyan csoportokkal, amelyek nem nevezhetők radikálisnak, bár régóta jelen vannak Európában (például az egyiptomi Muslim Brotherhood – Muzulmán Testvériség).

Fegyveres Iszlám Csoport

(The Armed Islamic Group –
Groupe Islamique Armée – GIA)

Algériában alapították afganisztáni veteránok 1992-ben. A csoport szélsőséges és brutális akciói miatt vált hírhedtté, amelyeket főként polgári személyek sérelmére követett el. Számos merényletben vett részt, a tárgyalás minden formáját visszautasítja. Pénzügyi támogatást bin Ladentől is kapott, annak szudáni tartózkodása során. Az Islamic Salvation Front (emlékjaja balra) algériai betiltását követően több aktivistája is átment a GIA-ba. Európában **főként**

Franciaországban aktív, ahol algériai menekültek anyagilag is támogatták. A hálózat jelen van több európai országban, merényleteket szervezett, vagy részese volt azoknak Spanyolországban és Olaszországban. Ismert Nagy-Britanniában is, ahol logisztikai támogatást nyújtott terrorszervezetek számára. Algériában egyes hírek szerint a biztonsági szolgálatoknak sikerült beférkőzniük a szervezet soraiba, ami nagymértékben csökkentette képességüket, de egyben a hírnevüket is. A hatóságok üldözése miatt a szervezet létszáma ugyan csökkent, de a radikális mag megmaradt, sőt csatlakozott más, Európában működő csoportokhoz.

Igehirdetés és Harc Szalafita Csoport

(The Salafist Group for Preaching and Combat –
Group Salafist pour la Prédication et le Combat –
GSPC)

A csoport a GIA-ból vált ki. 1998-ban olyan személyek alapították, akik nem értettek egyet a GIA szélsőségesen erőszakos módszereivel, és főleg a polgári személyek elleni erőszakkal. A csoport tagjai ma is követnek el merényleteket Algériában, de olyan értesülések is vannak, hogy néhány személy kapcsolatot tart az algériai állami szervezetekkel. A GIA-hoz hasonlóan többen ezt a szervezetet is az al-Kaidához kapcsolják. Európában több merénylettel összefüggésbe hozták,

de a szervezet néhány tagját az Egyesült Államokban megüsitott merénylettel is meggyanúsították.

Ajman az-Zawahiri, az al-Kaida második számú vezetője (a képen) egyik legutóbbi videóüzenetében bejelentette, hogy az algériai bázisú Igehirdetés és Harc Szalafita Csoport (Groupe Salafist pour la Prédication et le Combat – GSPC) csatlakozott az al-Kaidához. A GSPC 2007. január 26-án – az Oszama bin Ladentől kapott engedély alapján – felvette az „al-Kaida az Iszlám Maghreb Földjén” nevet.

Megjegyzendő, hogy az Egyesült Államokban a terrrorszervezetek listáján a GSPC éppen al-Kaida kötődése miatt szerepel. A csoport aktivitása nemcsak Algériában, hanem a környező országokban is érzékelhető. Nevükhöz köthető nyugati turisták néhány évvel ezelőtti túsul ejtése a Szaharában. Egy amerikai terrrorszakértő szerint: „... nem beszélhetünk nagyszámú terrorista csoportokról, vagy akár kiképzőbázisokról, mint Irakban, vagy Afganisztánban. Kis létszámú, nehezen azonosítható és megsemmisíthető, mozgó csoportokról van szó, amelyek egyre nagyobb fenyegetést jelentenek.”²

Líbiai Iszlám Harci Csoport (Libian Islamic Fighting Group – LIFG)

Az 1990-es évek közepétől főként Líbia keleti, szélsőségesem konzervatív területein tevékenykedik. Hívei az első afgán háború veteránjaiból tevődnek össze, a szigorú szalafita irányvonalat követik. **Céljuk** Kadhafi elnök rendszerének megdöntése, ennek érdekében számos merényletet szerveztek. A rezsim keményen fellépett nemcsak az LIFG, hanem annak szimpatizánsai ellen is. A kemény fellépés miatt a szervezet több tagja, főként a vezetők Európába, elsősorban Nagy-Britanniába menekültek. A londoni merényletekkel kapcsolatban néhány LIFG-hez tartozó tagot is letartóztattak. A líbiai iszlám szélsőségesek közül többen Irakban is harcolnak, bár az LIFG-hez való tartozásuk nem bizonyított. Néhány aktivistájuk azonban az FBI körözési listáján is szerepel, ami jelzi nemzetközi szerepüket.

Tunéziai Harci Csoport (Tunisian Combatant Group)

A csoportról **kevés információ** áll rendelkezésre. Európában alapították 2000-ben, afgán veteránokból áll, célja az algériai Ben Ali rendszerének megdöntése. A szervezet létezéséről elsősorban letartóztatásokból, illetve a vallomásokból lehet tudni, így ismert, hogy Belgiumban és Olaszországban tartóztattak le a szervezethez tartozó személyeket.

² Warning Intelligence on the Internet Review. No. 233. 18 October 2006. 7. o.

Tunéziai Iszlám Front (Tunisian Islamic Front – FIT)

1994-ben alapították Tunéziában, ugyancsak afganisztáni veteránok. Tagjai közül Franciaországban (ahol a csoportot illegális szervezetnek minősítették), Svájcban és Nagy-Britanniában tartóztattak le személyeket.

Marokkói Iszlám Harci Csoport (Moroccan Islamic Combatant Group – Group Islamique Combattant Marocain – GICM)

Afganisztáni veteránokból álló, több nevet is viselő szervezet. Gyökere az Iszlám Ifjúsági Szervezetben mutatható ki, amely az 1970-es években, Marokkóban alakult meg. Más információk szerint afganisztáni eredetű és az 1990-es évek vége óta létezik. Mivel korábban már jeleztem, hogy Marokkóból kevesen mentek Afganisztánba, egyes források szerint a szervezet az Iszlám Harcosok Líbiai Szövetsége elnevezésű csoporttal fogott össze, és 1996-ban vette fel a Marokkói Iszlám Harci Csoport elnevezést. Az Egyesült Államokban a **terrorista szervezetek listáján szerepel**, néhány tagja részt vett a madridi vasúti robbantásos merényletben, de kapcsolódik a casablancai bombamerénylethez is. Nem egyértelmű a szervezet léte, hiszen semmiféle nyilatkozatot nem adtak ki, a letartóztatottak tagadják ilyen csoport létezését, így nem zárható ki, hogy csak néhány személy szalafita sejtjéről van szó. Marokkóban több kisebb létszámú csoport létezik, főként városokban. Ezek, hasonlóan a többi szalafita csoporthoz, egy-egy sejk körül tömörülnek. A minta viszont egyre több nyugat-európai országban terjed, ami világosan jelzi egy közös eszme és gyakran cél alapján szerveződő csoportok megjelenését. A csoportok nem feltétlenül kötődnek az al-Kaidához, nincs formális szervezetük, bárhol feltűnhetnek és megválaszthatják a terrorakció helyszínét.

Egyházból kiközösítettek és Emigráltak (Al-Takfir wa'al Hijra)

A szervezet eredetileg Egyiptomban jött létre az 1970-es években, majd terjedt el a térségben és Európában. Követői szigorú szalafita elveket követnek, állításuk szerint a világ hitetlenekből áll, hithű muzulmánokra van szükség, akik megtisztítják a hitetleneket, és iszlám társadalmat hoznak létre. **A szervezet célja: erőszak alkalmazása a hitetlenek ellen.** Több sejt alakult Marokkóban, Algériában (gyakran szoros együttműködésben a GIA-val), majd terjedt el Európa számos országában, de megtalálhatók az Egyesült Államokban és Kanadában is. Európában főként Bolognában és Nápolyban tűntek fel. Tagjai alacsony képzettségű és nehéz körülmények között élő, kifejezetten szegény rétegekből kerülnek ki. A szervezethez csatlakozók között ma már nem jellemző az afganisztáni veterán, viszont annál több a fiatal, a társadalommal szemben igen agresszív és dühös fiatal, akik vallási szempontból is szélsőségesek (a holland Theo van Gogh filmrendező [a képen] gyilkosa, aki a Hofstadt-csoport tagja volt, ezzel a szervezettel is kapcsolatban állt).

Tekintettel arra, hogy az észak-afrikai csoportok közül Európában ez a leginkább elterjedt és talán a legveszélyesebb, érdemes közelebbről is megismerni. Az elmúlt években nemcsak Észak-Afrikában és Európában, hanem a Közel-Keleten és Kelet-Afrikában is elterjedt. Európában szerepük leginkább Spanyolországban, a 2004. március 11-ei vonatrobbanásban (a képen) került reflektorfénybe. Szervezeti felépítésről nem beszélhetünk. Terrorszakértők kezdetben összekapcsolták az al-Kaidával, de később bebizonyosodott, hogy felépítése valójában nem azonosítható, web-alapú csoportokról van szó, akiket a közös ideológia kapcsol össze, földrajzilag nem kötődnek egymáshoz. Megalakulásukat követően Egyiptomban a hatóságokkal összetűzésbe kerültek (két minisztert meggyilkoltak), és üldözték a csoport tagjait. **Céljuk nyilvános: az egyiptomi társadalmat az iszlám szellemében átnevelni, békés térítést folytatni, amely szerintük egy iszlám állam megteremtéséhez vezet.** Néhány követője szerint az egyiptomi társadalom hitetlen, mert nem fogadja el az iszlám törvénykezést. A hatósági fellépésre erőszakkal reagáltak. Az 1980-as években tagjai Afganisztánba mentek, majd az 1990-es évek elején visszatértek a Közel-Keletre és Észak-Afrikába. Hívei megtalálhatóak Algériában, Jordániában, Libanonban, Líbiában, Marokkóban és Szudánban. Európában körülbelül tíz évvel ezelőtt telepedtek meg, nézeteiket az iszlám szélsőséges körökben terjesztik. A takfiri ideológia hívók decentralizált hálózatán alapul, amelyek térítéssel és toborzással foglalkoznak.

A mai legismertebb **takfiri irányzatok** az alábbiak:

- az iszlám társadalmakban **keményen fellépni** az olyan muzulmánok ellen, akik nem engedelmessé válnak a hit törvényeinek (ilyen nézetek alapján kerültek közel a GIA-hoz és végeztek ki több szudáni származású muzulmán Algériában);
- a takfiri ideológia **elterjedt a világon**, amit elősegített Afganisztán szovjet megszállása és a globalizáció. A radikális vonal terjedéséhez hozzájárult az iraki háború, a 2004. évi madridi támadás pedig közel hozta egymáshoz a takfiri és az al-Kaida ideológiát;
- a legújabb – főként a második generációs nemzedéknél tapasztalható – takfiri irányzatok szerint **el kell választani a vallást és a dzsihádot**, ami azt jelenti, hogy az akciókat végrehajtó személyeknek nem szabad a vallásos nézeteket hangoztatni, öltözetben, viselkedésben harmonizálniuk kell a hitetlenekkel, megtevesztve ezzel a hatóságokat.

Az első generációs emigránsok két csoportból állnak: radikális iszlámistákból, akik eleve azzal a céllal érkeznek Európába, hogy újabb embereket toborozzanak, míg a második csoport már itt élő vezetőkől áll, akik kiválasztják a céljaikra alkalmas jelölteket. A tevékenységben nagy szerepük van a radikális gondolkodású imámoknak.

A veszély abban van, amikor a különböző generációk találkoznak és keverednek terrorszervezetek többnyire külföldről érkező, aktív műveleti embereivel. Radikalizálódásukat segíti néhány nyugat-európai állam iszlámellenes fellépése (például a francia kendőviselési ügy, vagy a brit rendőri fellépések gyakran ártatlan emberek ellen, de hasonló hatást váltanak ki a koalíciós erők műveletei is).

A takfiri jelenlét Európában az alábbi országokban érzékelhető markánsan:

Nagy-Britannia: a viszonylag laza brit bevándorlási politika miatt az algériai, egyiptomi, afgán-arab bevándorlók számára kedvelt hely volt. **Nézeteiket az iszlám közösségekben fejtik ki.** Az ország célországként és tranzitállamként is népszerű.

Franciaország: az Észak-Afrikához közeli földrajzi fekvése miatt igen kedvelt. A GIA-val kiépített szoros kapcsolat miatt az Algériából érkező harcosok számára menedékhelyet biztosítottak. Az első generációs hálózatok hamis okmányokkal, csempészett fegyverekkel és robbanóanyagokkal látták el a később érkezőket, tevékenységük során felhasználták a bűnözői köröket is. A második és további generációk elidegenedtek a francia társadalomtól, és az anyaországuktól is. **Nézeteik terjesztésére a mecseteket használják fel,** a francia biztonsági szolgálatok 16 olyan mecsetet azonosítottak, ahol a szervezet tagjai aktív tevékenységet folytatnak. A GSPC 2005-ben, a biztonsági szolgálatok terrorellenes műveleteit követően dzsihádot hirdetett Franciaország ellen.

Németország: A viszonylag nagy létszámú iszlám közösség elsősorban török emigránsokból áll. Az elmúlt években egyre nagyobb létszámú második és harmadik generációs személyekkel találkozhatunk, akik igen lassan illeszkednek be a társadalomba. Műveleti szempontból **tevékenységük főként logisztikai támogatásban merül ki.**

Olaszország: jelenlétük korlátozott, inkább észak-olasz városokra összpontosul (Velece, Milánó, Verona). Gyakran létesítenek kapcsolatot a szervezett bűnözői körökkel, illetve a GSPC terrorszervezettel. Támogatói a helyi szegény körülmények között élő fiatalok.

A leírtakból kitűnik, hogy a takfiri sejtek **főként támogató tevékenységet folytatnak,** de vannak kivételek is, például Spanyolországban, a madridi támadásban aktívan részt vettek. A takfiriak nem képeznek azonosítható szervezetet, ebben is különböznek az al-Kaidától, ugyanakkor az sem zárható ki, hogy van bizonyos műveleti együttműködés szalafita dzsihádszervezetekkel.

Toborzási taktikák

A hálózatok bővítése terén az elmúlt években **Európában három irányzat tapasztalható:** propagandatevékenység az iszlám terjesztésére, helyi állampolgárok meggyőzésére való törekvés, valamint nők alkalmazása. **A radikális iszlám csoportok toborzásukban passzív és aktív módszereket alkalmaznak.** A passzív propaganda legismertebb eszköze az Internet, amelyen keresztül a híveket igyekeznek meggyőzni a jelenlegi konfliktusok muzulmán-ellenességéről (izraeli-palesztin konfliktus, Afganisztán, Irak, Csecsenföld), a muzulmán rendszerek vallástól való

eltávolodásáról, a globalizáció számukra káros következményeiről. A propaganda-filmek, internetes újságok, beszédek mellett fontos szerepe van a mártírok óhajának (akarátának) is. A propaganda két irányban folyik:

- bizonyítani, hogy a muzulmán országokban iszlám kalifátusra van szükség;
- meggyőzni a harc fontosságáról mindazokat, akik ellenségesen viselkednek az iszlámmal szemben.

A passzív propaganda nem egyénekhez, hanem értelemszerűen széles tömegekhez szól. A toborzást nagymértékben elősegíti, különösen ismert vezetők beszédeit követően, amelyek gyűjtő hatása a média jóvoltából közismert Európában is. Egyre több iszlám anyagot fordítanak le különböző nyugat-európai nyelvekre, ezzel is hozzájárulva (gyakran akaratlanul is) az eszmék terjesztéséhez. Az iraki események jelentős mértékben erősítik az európai dzsihád szemléletet, de hozzájárulnak az önkéntesek toborzásához is.

Az aktív propaganda mecsetekben, börtönökben, különféle rendezvényeken folyik.³ A tevékenység nagymértékben hozzájárul iraki önkéntesek toborzásához, illetve merényletek szervezéséhez. Ebből a szempontból nagyon fontos annak figyelemmel kísérése, hogy milyen tevékenységet folytatnak az Irakból, Afganisztánból Európába visszatérők. Elég talán emlékeztetni a NATO 2004. évi isztambuli tanácskozására, ahol – török tájékoztatás szerint – az Anszar al-Iszlám Irakból visszatért veteránjai készítettek elő merényletet.

A toborzás taktikájának gyakran alkalmazott módja, amikor jogaiktól megfosztott, Európába emigrált, egymással baráti kapcsolatban álló fiatal férfiak a mecsetben történt megbeszélést követően találkoznak. A **dzsihád** kialakulását segítheti, ha a csoportba bekerül egy Irakot, Afganisztánt stb. megjárt veterán. A jelenséget gyakorlati példával bizonyítja a madridi merénylet, ahol egy ad hoc csoportba bekerült egy tunéziai származású, nyolc éve madridi lakosú emigráns, akinek szándékában állt merénylet elkövetése, illetve kapcsolat keresése al-Kaidához tartozó, merénylet szervezésében jártas személlyel.⁴ **A szalafita mozgalomban** persze nem kívánatos olyan személyek merényletek elkövetésébe történő bevonása, aki ismert lehet a hatóságok előtt. A mozgalom számára a legjobb, a hatóságok számára pedig a legnehezebben felderíthető, ha nincs semmiféle bizonyítható kötődés. A legsikeresebb az olyan merénylet, amelyet nyugati útlevelemmel rendelkező állampolgár hajt végre, aki minden feltűnés nélkül mozoghat az országok között kiképzői, összekötői, vagy akár merénylet-végrehajtási feladattal, összehasonlíthatatlanul egyszerűbben, mint egy vízumköteles, külsőre is árulkodó személy (emlékezetes ebből a szempontból az a brit állampolgárságú személy, aki 2003-ban Tel-Avivban hajtott végre merényletet, komoly fejfájást okozva ezzel az izraeli biztonsági szolgálatoknak).

³ Például Spanyolországban a 60 ezer börtönben ülő személy közül 7 ezer a muzulmán. El Pais Internet, 2006. 10. 21.

⁴ 2004.03.11-től Spanyolországban több mint 300 főt vettek őrizetbe terrorszervezetekkel való kapcsolat gyanújával. Real Instituto Elcano, 2006. 04. 06.

A jelzett módszer természetesen nemcsak merényletek esetében, hanem támogató tevékenységre is jól használható. A hatékonyságot növelheti a terrrorszervezetek részéről, ha különböző feladatok végrehajtására nőket alkalmaznak. Erre is jó példát szolgáltat a madridi merénylet, mivel a nyomozás során kiderült, hogy nőket is bevontak az akcióba. Nők alkalmazása markánsan megnyilvánul még Csecsenföldön és palesztin területeken.

Összegzés

A tanulmányban leírtak érzékeltetik, hogy **az észak-afrikai radikális iszlám szervezetek szinte mindenütt jelen vannak Európában**, de régióként és országokként különböző erővel és megjelenési formában. Az utóbbi évek kettős sajátossága a csoportok közötti együttműködés és az öntevékeny sejtek aktivizálódása, amelyek igyekeznek téríteni és helyi állampolgárokat bevonni. **Mindez megköveteli a nemzetközi szervezetek (NATO, EU) közötti szorosabb egyeztetést** (az intézményi munka hatékonyabbá tételét), de természetesen a bilaterális együttműködést is.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Alison Pargeter: *The evolution of radical Islamist groups in Europe.* Jane' Intelligence Review vol. 17. Number 02. February 2005.
- Jeffrey Cozzens: *Islamist groups develop new recruiting strategies.* Jane' Intelligence Review vol. 17. Number 02. February 2005.
- Kathryn Haahr:
Spain's Operation Suez Reveals al Qaeda Supports Rings in Europe.
www.jamestown.org/terrorism

**A TERRORISTA SZERVEZETEK
FELÉPÍTÉSE ÉS CSOPORTOSÍTÁSA**

A terrorista szervezetek felépítése, a tagok és a sejtek egymáshoz való viszonya olyan fontos tényező, amely nagymértékben befolyásolja azok műveleti képességeit. A terrorista szervezetek működésének könnyebb megértéséhez és képességeik elemzéséhez elengedhetetlen, hogy ismerjük azokat az általános modelleket, amelyek alapján a terrorista szervezetek létrehozzák és működtetik struktúráikat.

A legtöbb terrorista szervezet hierarchikus vagy hálózati szervezeti felépítést alakít ki, de előfordulhatnak olyan szervezetek is, amelyeknél mindkét modell megtalálható. Az utóbbi években létrejött terrorista szervezetek inkább a hálózati struktúrát részesítik előnyben, míg a bizonyos ideológiákat követő terrorista szervezetek – mint például a nemzeti szeparatista, a szélsőjobb- vagy szélsőbaloldali szervezetek – nagy részénél a hierarchikus szervezeti felépítés a jellemző. A terrorista szervezetek szinte mindegyike sejtekből áll, így növelve a szervezeten belüli biztonságot, illetve a műveleti képességeket.

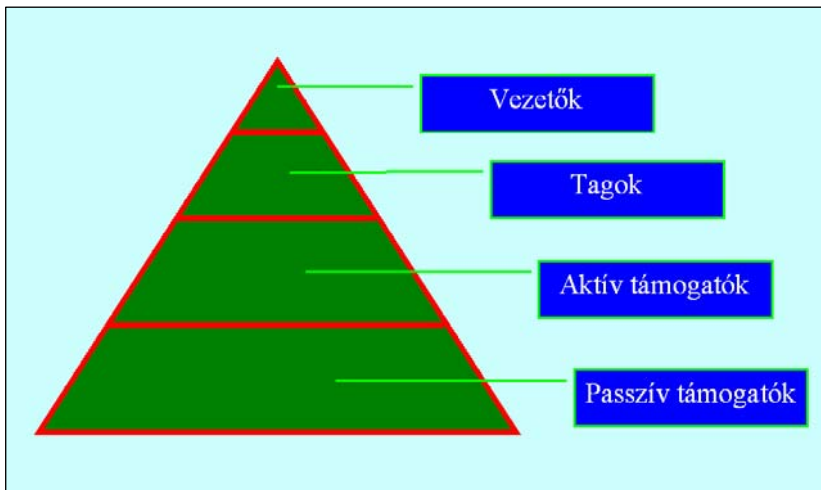
A valamilyen politikai tevékenységet is folytató, vagy politikai erőhöz kötődő terrorista szervezetek (például a baszk ETA, vagy a libanoni Hezbollah) többnyire a hierarchikus modell szerint működnek, mivel a politikai tevékenységhez igazítják a terrorista cselekményeket. Ezeknél a szervezeteknél szükségessé válhat a különböző politikai egyezségek, tüzszüneti megállapodások, egyéb korlátozások betartása, illetve betartatása, ami hálózati felépítés esetén sokkal nehezebben valósítható meg.

Szervezettségi fokukat tekintve a terrorista csoportok igen különbözőek lehetnek. A napjainkban ideológiai alapon létrejövő csoportok általában kisebb méretűek és egyszerűbb felépítésűek, ezzel együtt műveleti képességeik és működési területük is korlátozott. A szervezettség foka folyamatosan változik a tagok számának növekedésével vagy csökkenésével, a megszerzett működési tapasztalatok alapján a terrorista szervezetek struktúrája is módosul. A terrorista szervezetek kapcsolatrendszere révén az azonos ideológiájú, vagy azonos célokért küzdő csoportok egyesülhetnek, így magasabb szintű műveleti képességeket hozhatnak létre. Ugyanakkor előfordul az is, hogy egy nagyobb szervezetből a radikálisabb irányzatot képviselő kisebbség kiválik, és új terrorista szervezatként folytatja tevékenységét.

A terrorista szervezetek felépítése

Egy adott terrorista szervezethez kapcsolódó személyek között vannak passzív támogatók, aktív támogatók, tagok, műveleti parancsnokok, logisztikai vezetők, és az esetek többségében van egy karizmatikus irányító. Értelemszerűen a passzív támogatók vannak a legtöbben, és csak néhányan töltenek be vezető szerepet a terrorista szervezetekben. A különböző szinteken lévő személyek számát megjelenítve piramis-elrendezést kapunk, ami jól mutatja a terrorista szervezethez kapcsolódó személyek megoszlását. A piramis-elrendezés nem függ a terrorista szervezet felépítésétől, hierarchikus, illetve hálózati jellegű szervezeti struktúra esetén egyaránt érvényes.

A vezetők

A vezetők irányítják a terrorista szervezetet, ők határozzák meg annak irányultságát, ideológiáját, céljait, valamint az azok eléréséhez alkalmazható módszereket. Az egyes terrortámadások előtt ők határozzák meg a célpontokat, és hagyják jóvá a végrehajtás stratégiáját és műveleti terveit. Általában olyan karizmatikus, irányító személyiségekből lesznek vezetők, akik a szervezet aktív tagjai közül kiemelkednek különleges képességeikkel, az ügy iránti elkötelezettségükkel.

A tagok

A terrorista szervezet tagjai képezik az aktív végrehajtó állományt. A tagok részt vesznek az akciók tervezésében is, vagyis elvégzik a felderítési, logisztikai, pénzügyi és kommunikációs feladatokat. A már műveleti tapasztalatokkal rendelkező tagok hajtják végre az újonnan toborzottak kiképzését az olyan speciális ismereteket igénylő területeken, mint a házilag készítésű robbanószerkezetek (Improvised Explosive Device – IED) készítése, a célmegfigyelés, az öngyilkos merénylők felkészítése. A tagok között jelentős különbségek lehetnek tapasztalataik,

speciális képzettségük szerint. A speciális területhez értő terroristák például nem vesznek részt öngyilkos merényletek végrehajtásában, azokat az ún. „közkatona”, az alacsony szintű tagok hajtják végre, a megfelelő fanatizálás és vallási, ideológiai felkészítés után. (Napjainkban a nemzetközi terrorizmus fő műveleti területein, mindenekelőtt Irakban és Afganisztánban jellemző, hogy az öngyilkos merényleteket kevésbé iskolázott, ideológiailag fanatizált terroristák követik el. Kivétel természetesen van, például az Egyesült Államokban a 2001. szeptember 11-ei öngyilkos merényleteket angolul jól beszélő, tanult terroristák követték el.)

Az aktív támogatók

Az aktív támogatók körébe azok tartoznak, akik részt vesznek a terrorista szervezet működéséhez szükséges feltételek megteremtésében, de nem követnek el erőszakos cselekményeket. Ezek a személyek biztosítják a pénzügyi támogatást, propagandát folytatnak a szervezet érdekében, felderítési, megfigyelési feladatokat hajtanak végre, információt szolgáltatnak, rejtékhelyeket, orvosi ellátást nyújtanak a terrorista szervezet tagjainak. Az aktív támogatók nagy része tökéletesen tisztában van a szervezet terrorista tevékenységével, és azt szándékosan, tudatosan támogatja. Az aktív támogatók között napjainkban egyre több nem kormányzati szervezet (Non-governmental Organization – NGO) található. Ezek a szervezetek sokszor fedőszerveként funkcionálnak, vagy a különböző segélyszervezetektől beérkező pénzeket továbbítják a terroristáknak.

A passzív támogatók

A passzív támogatók szimpatizálnak a terrorista szervezet deklarált céljaival, de elkötelezettségük nem olyan mérvű, hogy tevéleges szerepet vállaljanak azok megvalósításában.

Ezek a személyek sok esetben információt, pénzt biztosítanak a különböző segélyszervezeteken keresztül a terrorista szervezetek részére anélkül, hogy tudatában lennének ennek a tevékenységnek. A passzív támogatók viszonylag széles köre biztosítja a megfelelő terepet a terrorista szervezet új tagjainak toborzásához.

Nehéz eldönteni például, hogy Kinan Haddad passzív vagy aktív támogató volt-e. Mint jól ismert, 2003. április 25-én azonnali hatállyal kiutasították Magyarországról Kinan Haddadot, azt az arab származású orvost (a képen), aki a Nemzetbiztonsági Hivatal adatai szerint pénzt utalt a Hamasz terrorista szervezetnek. A 31 éves orvos arra hivatkozott, hogy ő nem a Hamasznak kívánt pénzt utalni. Elmondása szerint egy televíziós reklámban látta az ominózus bankszámlaszámot, amelyre egy teljes havi fizetését utalta abban a hitben, hogy éhező gyermekeket segít adományával.

Az új tagok toborzása a műveleti képességek növelése, öngyilkos merényletek esetén a merényleteket végrehajtó tagok biztosítása miatt szükséges. A terrorista szervezetek számára az aktív és passzív támogatók, a szervezet céljaival egyetértő személyek jelentik a toborzás potenciális bázisát. Egyes terrorista szervezetek – a hozzájuk kapcsolódó nem kormányzati szervezeteken keresztül –, szélsőséges nézeteket terjesztő vallási iskolákat (madrassza) támogatnak, ahol a szervezet ideológiáját követve fanatizálják a fiatalokat, és így biztosítják a harcosok folyamatos utánpótlását.

Az új tagok toborzása a legtöbb esetben az ideológiai azonosság alapján történik, de szerepet játszhatnak olyan speciális képességek is, amelyek hasznosak a terrorista szervezet műveleti képességeinek fokozása szempontjából. Így előnyös a terrorista szervezetek számára a katonai kiképzésen átesett, illetve harci tapasztalattal rendelkező személyek bevonása a tevékenységbe, valamint a külső jegyeik alapján kevésbé gyanús végrehajtók (például nők, vagy a tervezett célpont környezetében nem feltűnő, a helyi lakossághoz tartozó személyek), illetve egyéb speciális szaktudással (robbanószerkezetekkel, mérgező anyagokkal kapcsolatos ismeretekkel) rendelkező új tagok beszerzése.

Egy katonai objektum ellen tervezett támadás esetén a terroristák törekedhetnek az objektumba belépési engedéllyel rendelkező személyek (például kiszolgáló személyzet, takarítók, beszállítók) beszerzésére is, akár úgy is, hogy a célszemélyekkel nem tudatják az akció pontos célját. Különösen fontos az ilyen személyek fokozott ellenőrzése az olyan műveleti területeken (Afganisztán, Irak), ahol ezeket a munkákat helyi lakosok látják el.

Egyes terrorista szervezetek a kényszer alkalmazásától sem riadnak vissza, hogy elérjék a számukra fontos személyek együttműködését. Ez a kikényszerített együttműködés az egyszerű információszolgáltatástól az öngyilkos merényletek végrehajtásáig terjedhet. Így olyan személyekre is rákényszeríthető a terrorista szervezetekkel való együttműködés, akiket egyébként megbízhatónak ismerünk.

A terrorista szervezetek harcászati szintje – a sejtek jellemzői

A terrorista szervezetek legkisebb harcászati egysége a sejt. A sejt alkalmas egyes részfeladatok végrehajtására, illetve a többi sejttel való együttműködésre. A sejtekből felépülő szervezet nagy előnye, hogy az egyes sejtek megsemmisülése vagy felfedése még nem jelenti az egész szervezet kompromittálódását, felfedését, mivel a tagok nagy része nem ismeri a többi sejt feladatát, elérhetőségét és tagjait, sőt gyakran a többi sejt létezéséről nem is tud. Így az egyes tagok elfogása, vagy az egyik sejtbe való beépülés esetén a terrorelhárító szakemberek nem tudnak információkat szerezni a szervezet többi részéről. A sejtekből álló szervezeti felépítés szinte lehetetlenné teszi az egész terrorista szervezet felderítését.

A terrorista sejtek szerveződhetnek családi, baráti, vagy munkahelyi alapon, de földrajzi elhelyezkedés, vagy akár speciális feladat alapján is létrejöhetnek. Így például a sejtek megfigyelő, előkészítő–tervező, logisztikai, vagy végrehajtó feladatokra szakosodhatnak. Az egyes sejteken belül a tagok igen szoros kapcsolatban állnak egymással, támogatják egymást a feladatok végrehajtása során,

és erős összetartással akadályozzák meg az egyes tagok eltávolodását, vagy a biztonsági rendszabályok be nem tartását. A legtöbb esetben kizárólag a sejt parancsnoka tart kapcsolatot a vezetés magasabb szintjeivel, vagy más sejtekkel.

A terrorista szervezetek méretüktől függően állhatnak egyetlen sejtből, vagy több helyi, regionális, vagy akár nemzetközi szinten működő sejtből. A kizárólag egyetlen ország területén működő terrorista szervezetek általában kevesebb és kevésbé szakosodott sejtekből állnak, mint a több országban működő, nemzetközi terrorista szervezetek.

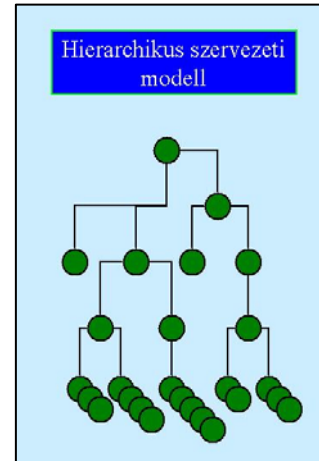
A különböző szervezeti modellek sajátosságai

A hierarchikus felépítésű terrorista szervezetek

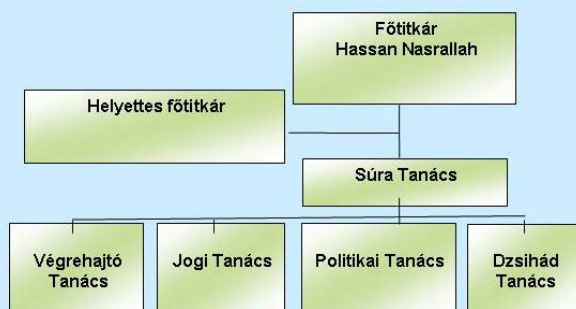
A hierarchikus felépítésű terrorista szervezetekben jól definiálható alá-fölérendeltségi viszonyok vannak, a parancsok a felső vezetéstől érkeznek, és a felelősséget is ők vállalják az egyes elkövetett cselekményekért. A szervezeten belüli információáramlás főleg függőleges irányban működik, az azonos szinten található szervezeti egységek között csak korlátozottan zajlik. A hierarchikus szervezeti felépítés a tradicionális terrorcsoportokra jellemző, ahol már kialakult egy jól működő vezetési és utánpótlási rendszer.

A hierarchikus terrorista szervezetek sejtjeire magasabb fokú szakosodás jellemző, mint a hálózati felépítésűekre, mivel a hierarchikus vezetés magasabb fokú koordinációt és szervezést tesz lehetővé. A hierarchikus szervezet sejtjeire is jellemző, hogy kizárólag a sejt parancsnokának van kapcsolata a magasabb vezetési szintekkel, de az ilyen szervezetek legfelsőbb irányítóinak a terrorista szervezet egészére rálátása van. Az alárendelt sejtek a vezetés utasításait követik, nem jellemző az egyéni kezdeményezés, és nincs akció a vezetés jóváhagyása nélkül. A fenti sajátosságok miatt ez a szervezeti modell alkalmasabb politikai célok elérésére, mivel az ilyen terrorista szervezetek általában következetesen betartják a vezetés által kötött megállapodásokat, például a támadások beszüntetésére vonatkozóan.

A hierarchikus szervezeti felépítés leginkább a szélsőbaloldali, szélsőjobboldali, nacionalista, szeparatista mozgalmakra és a hozzájuk kapcsolódó terrorista szervezetekre jellemző. Ilyenek például a japán Vörös Hadsereg, az olaszországi Vörös Brigádok, a Palesztin Felszabadítási Front, az Ír Köztársasági Hadsereg (IRA) és a baszk szeparatista mozgalom, az ETA is. Bizonyos fokig ilyen a felépítése a dzsihád fő műveleti területein (Irak, Afganisztán) működő terrorista szervezeteknek, valamint a katonai jellegű szervezeteknek, mint például a Hezbollah. (A következő rajzon a libanoni Hezbollah felépítése látható.)

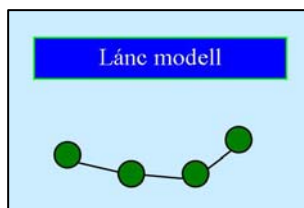
A Hezbollah szervezeti felépítése

A hálózati felépítésű terrorista szervezetek

Különböző hálózati típusok ismertek, úgymint a lánc, a súlyponti és a többszörös modellek. Ezek a modelltípusok természetesen nem kizárólag egy adott formában jelennek meg, hanem a feladat függvényében vagy a konspiráció miatt keveredhetnek. A rajzon bemutatott modellen jól megkülönböztethető a lánc, a súlyponti és a többszörös hálózati modell alkalmazása.

Lánc modell

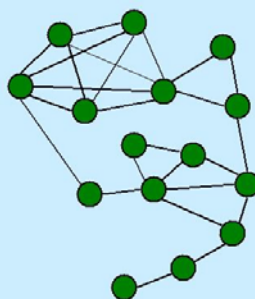
A lánc modell esetében az egyes csomópontok (személyek) közvetlenül, egymást követően kapcsolódnak össze. Az információ-áramlás is láncszerűen, az egyik ponttól a másikig halad. Ez a fajta szervezeti struktúra jellemző a különböző csempész-

Súlyponti vagy csillag modell

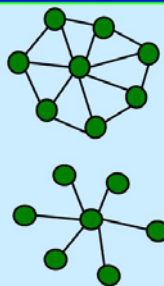
hálózatokra és a pénzmosásban érintett bűnszervezetekre.

A csomópontok (személyek) egy központi személyen keresztül érintkeznek. A központban lévő személy nem feltétlenül a szervezet vezetője. A csillag modell (alsó rajz) egyik variációja a súlyponti modell (felső rajz). Ebben az esetben az információáramlás nem kizárólag a központi személyen keresztül történik, hanem a „kerék” szélén elhelyezkedő személyek is kapcsolatban állnak egymással.

Hálózati szervezeti modell

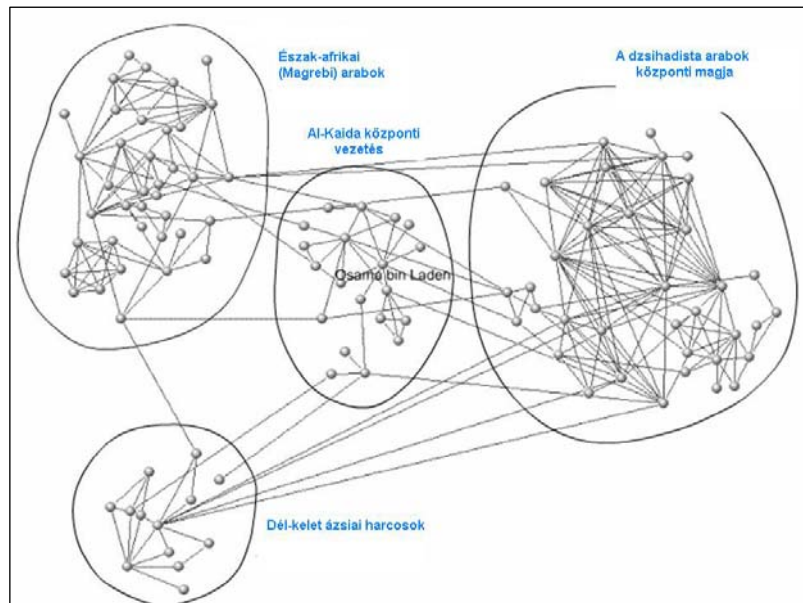
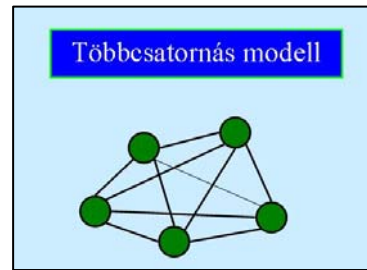

Súlyponti/csillag modell

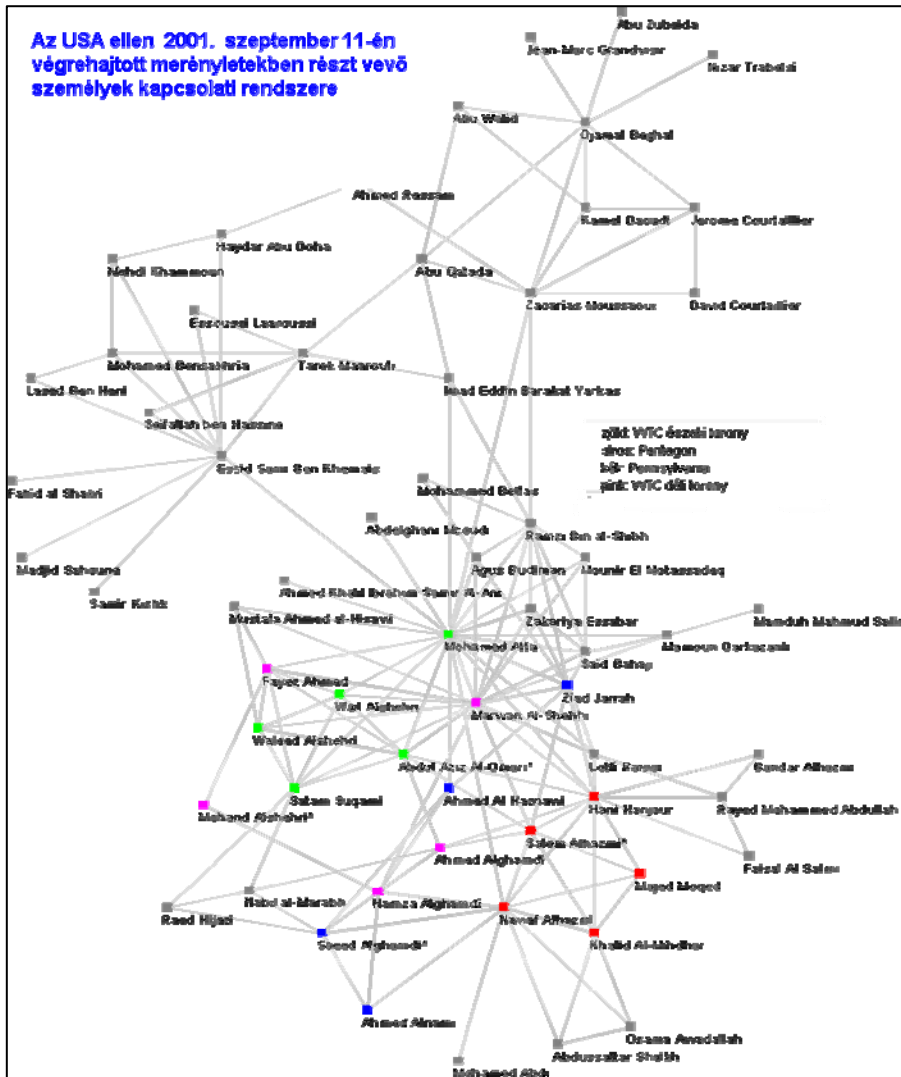
A többcsatornás modell

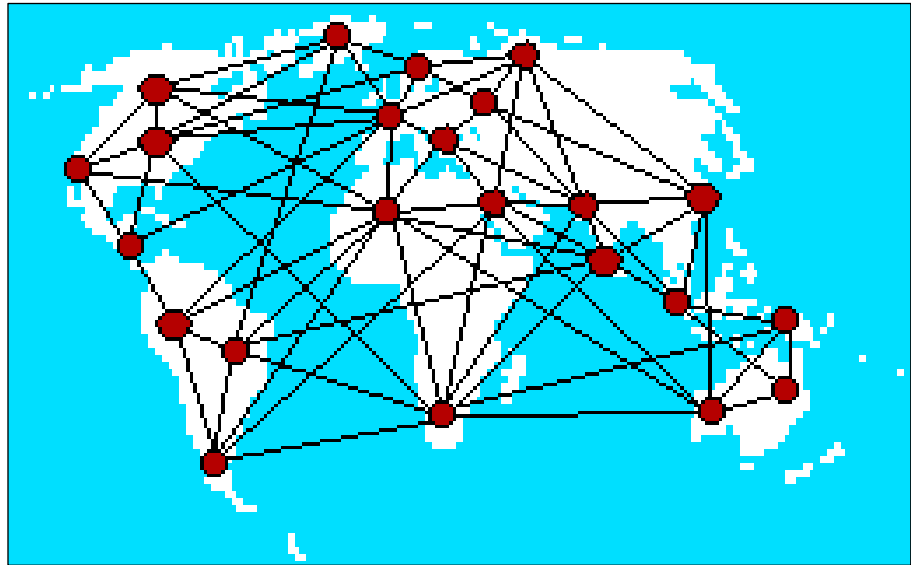
Minden egyes csomópont kapcsolatban áll az összes többi csomóponttal. Ez a modell valójában a hierarchikus szervezeti modell ellentéte. A modell előnye, hogy nincs elkülönült parancsnoki/irányítási struktúra, a parancsnoki és ellenőrzési (command and control – C2) funkciókat a hálózaton belül, megosztva végzik. Terrorellhárítási szempontból problémát jelent, hogy nagyon nehéz a hálózat vezetőjét azonosítani. A többcsatornás modell ugyanakkor kockázatot is jelent a hálózat tagjai számára, hiszen egyetlen fő fogságba esése, letartóztatása az egész hálózatot veszélyezteti.

A hálózati modellre tipikus példa az al-Kaida felépítése. Az al-Kaida központi vezetése kapcsolatban áll az észak-afrikai dzsihádistákkal, köztük olyan „fiókszervezetekkel”, mint az algériai bázisú „al-Kaida az Iszlám Maghreb Földjén” (korábban az Imádság és Harc Szalafita Csoport – GSPC néven ismert) szervezettel. A központi al-Kaida ugyanakkor szoros kapcsolatot tart az Irakban harcoló „Iraki al-Kaida”-val (volt Zarkavi-hálózat), továbbá a délkelet-ázsiai dzsihádistákkal. A többcsatornás modellnek megfelelően ugyanakkor a különböző földrajzi térségekben harcoló szervezetek egymással is kapcsolatban vannak. (A kapcsolatot leggyakrabban az ún. afganisztáni veteránokon keresztül tartják.)

Végül egy rajz segítségével szeretném bemutatni, hogyan működött az Egyesült Államok területén 2001. szeptember 11-én öngyilkos merényleteket, s egyben terrorcselekményeket elkövető al-Kaida csoport. A rajzon jól látható, hogy a lánc, a súlyponti és a többcsatornás modell egyaránt megtalálható ebben a nagyon komplex felépítésű csoportban. A kapcsolatrendszer elemézve jól látható, hogy a Világkereskedelmi Központ (WTC) északi tornyába csapódó gépet irányító Mohamed Atta volt a csoport központi eleme, ő állt kapcsolatban a legtöbb terroristával.

Az al-Kaida terrorszervezet nemzetközi kapcsolatrendszere

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A Military Guide to Terrorism in the Twenty-First Century.
www.fas.org/irp/treath/terrorism. 2005. augusztus 15.
US Army Training and Doctrine Command
- Ben Venzke and Aimee Ibrahim:
The al-Qaeda Threat: An Analytical Guide to al-Qaeda's Tactics and Targets.
- www.a.parsons.edu
- www.firstmonday.org
- www.mecsekportal.hu

**TERRORIZMUS –
AZ ISZLÁM DZSIHÁDISTA HÁLÓZATOK**

A KÜLSŐ EREDETŰ FENYEGETÉSTŐL
A BELFÖLDI TERRORIZMUSIG

A dzsihádista hálózat

A terrorista támadások támogatásában, előkészítésében és végrehajtásában részt vevő szélsőségesek többnyire – helyi és nemzetközi szinten működő – hálózati struktúrákban (néha egyszerre több hálózatban is) tevékenykednek. A dzsihádista hálózat változó, dinamikus struktúra, amely egymással szoros kapcsolatban álló szélsőségesekből áll. A hálózat tagjai nemcsak egymással, hanem a hálózat más csoportjaival (műveleti sejtjeivel) is együttműködnek.

A dzsihádista hálózatok főként abban különböznek más, ún. „hagyományos” terrorista szervezetektől, hogy nincs hierarchikus szervezeti felépítésük. Ennek ellenére a dzsihádista hálózatok is rendelkeznek szervezeti struktúrával. A hálózat tagjainak kapcsolatrendszere meghatározott, amelyet leginkább a közös cél vezérel. Ezekből a kapcsolatrendszerekből egy vagy több vezetői csoport jön létre, amelyek koordinációs, illetve műveleti vezetői feladatokat láthatnak el. Más esetekben véletlenszerű kapcsolatrendszerek is kialakulhatnak a hálózat tagjai között, mindenféle központi irányítás nélkül.

A rugalmas szervezeti felépítéssel működő hálózati struktúra megkönnyíti az ideiglenes és állandó kapcsolatok kialakulását, valamint teret enged a személyes kezdeményezőképeseknek is. A hálózaton belüli kapcsolatok időtartama és jellege folyamatosan változik.

A dzsihádista hálózatot a tagok közötti személyes kapcsolatok kötik össze. Ezek a kapcsolatok általában közös politikai és vallási ideológiára, kölcsönös bizalomra, családi és baráti kötelékekre, valamint kiképzőtáborokban, illetve harctéren szerzett közös tapasztalatokra épülnek. A közös ellenségkép is erős összekötő kapocs a hálózat tagjai között.

A dzsihádista hálózatok tagjai és a szélsőséges muzulmánok közötti legfontosabb különbség, hogy az előbbieket nemcsak nyilatkozataikkal, hanem cselekedeteikkel is propagálják az erőszakot. A dzsihádista és terrorista hálózatoknak jelentős számban vannak olyan szélsőséges tagjai, akik támogatják a szent háborút, azonban ténylegesen (még) nem vesznek részt az erőszakos cselekményekben. Azonban – a radikalizációt követően – ezen személyek közül kerülnek ki azok, akik készek mindent megtenni a „szent cél” érdekében.

A dzsihadista hálózatok fejlődése

Az európai dzsihadista hálózatok kiépülése három szakaszra osztható: az ún. tradicionális szakasz, a proliferációs szakasz, valamint a belföldi szakasz. A három szakasz Európa külső terrorfenyegetettségének belső fenyegetettségévé való átalakulásával párhuzamosan fejlődött.

A dzsihadista hálózatok strukturái állandó mozgásban vannak. A különböző elkülönülő, illetve nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező dzsihadista hálózatok folyamatosan hatással vannak egymásra. Éppen ezért sokszor nagyon nehéz pontosan meghatározni a különböző típusú hálózatokat, valamint azok eredetét.

A tradicionális szakasz – a dzsihadisták migrációja

A nyugat-európai országok az 1990-es évek óta szembesülnek dzsihadista hálózatok és személyek jelenlétével. Az iszlám szélsőségesek migrációja kiemelt jelentőségű a dzsihadista hálózatok európai kiépülésében. Az első iszlám szélsőséges szervezetek és hálózatok tagjai Észak-Afrikából, a Közel-Keletről, valamint a háború sújtotta Afganisztánból, Csecsenföldről és Boszniából kerestek menedéket Európában, illetve illegális bevándorlóként érkeztek a régióba. Ezeknek a szélsőségeseknek a többsége már korábbról, többek között pakisztáni és afganisztáni kiképzőtáborokból ismerte egymást. A veteránok és a szélsőségesek kisebb-nagyobb csoportjainak tevékenysége kezdetben főként a konfliktusövezetekben folyó nemzetközi dzsihad támogatására összpontosult.

Az Európában működő dzsihadista szervezetek tagjai kapcsolatokat építettek ki egymással, különböző városokban. A legtöbb ilyen csoport kapcsolatrendszerében kiemelt helyen szerepelt az al-Kaida, illetve az al-Kaidával kapcsolatban álló terrorista szervezetek, mint az algériai bázisú „al-Kaida az Iszlám Maghreb Földjén”,¹ a Líbiai Iszlám Harci Csoport, vagy az „al-Dzsemá al-Iszlámija” egyiptomi terrorista szervezet. Ezek a hálózatok nyugati érdekeltségek elleni terrorista támadások kidolgozásában, illetve végrehajtásában is részt vettek. Ilyen akció volt az 1995-ben, a párizsi metróban végrehajtott támadás, amelyben algériai terroristák vettek részt (Algériai Iszlám Csoport – Groupe Islamique Armé).

¹ 2007. január 24-én az algériai bázisú Igehirdetés és Harc Szalafita Csoport – Észak-Afrika legszervezettebb és legaktívabb terrorszervezete –, Oszama bin Laden engedélyével felvette az al-Kaida nevet is.

Az 1990-es évek végére az al-Kaida által irányított európai terrorista sejtek, többek között az al-Kaida magas rangú vezetői, Abu Zubaida és Kalid Sejk Mohammed (a 2001. szeptember 11-ei merényletekért felelős terrorista vezető – a képen) által irányított csoportok jelentették a legnagyobb terrorista fenyegetést Európára.

A hálózatok fejlődésének tradicionális időszaka (iszlám szélsőséges veteránok megjelenése Európában) 2001 végén fejeződött be. Az Egyesült Államok afganisztáni katonai műveleteivel indult meg világszerte a terrorizmus elleni nemzetközi harc, amely jelentős nyomást gyakorolt a dzsihádisták hálózatokra és azok tagjaira. A terrorellenes intézkedések hatására megkezdődött a hálózatok decentralizálódása, valamint felbomlása. Világszerte kis létszámú terrorista sejtek jöttek létre, amelyek főleg saját működési területükre korlátozták tevékenységüket.

A proliferációs szakasz – a toborzás

Az 1990-es évek végén szélsőséges mudzsahid veteránok kapcsolatba léptek az Európában élő muzulmán közösségekkel, ahol – főként a szélsőséges szalafita irányzatot hirdető mecsetekben – megkezdték toborzó tevékenységüket. A szélsőséges ideológiák befogadására az újonnan bevándorolt, valamint a második és harmadik generációs muzulmán fiatalok voltak a legfogékonyabbak. A toborzók később kiterjesztették tevékenységüket más helyszínekre, többek között lakásokra, börtönökre, és az Internetre is.

Az Európában újonnan toborzott személyek jelentős hányadát Pakisztánban működő kiképzőtáborokba küldték, hogy ott felkészítsék őket a „szent háború”-ra, valamint a nyugati érdekeltségek ellen végrehajtandó terrortámadásokra. A karizmatikus toborzók – általában a nemzetközi hálózat tagjai –, olyan helyi szélsőségesekkel vették körbe magukat, akik a Nyugat elleni nemzetközi harc elkötelezett hívei voltak. Ez a folyamat vezetett a második típusú, nemzetközi irányultságú helyi hálózatok kialakulásához Európában, amelyek tagjai között külföldi és hazai szélsőségesek egyaránt megtalálhatók voltak.

A belföldi szakasz – a radikalizáció és dzsihadizáció

2003-ra tehető, amikor a helyi muzulmán közösségek radikalizálódott tagjai saját terrorista hálózatokat kezdtek kiépíteni Európában. A fiatal európai muzulmánok jelentősebb mértékű radikalizációját a szélsőséges ideológiákat terjesztő utazó ígehirdetők, valamint az iszlámista, szélsőséges internetes oldalak indították el. Ezek a fiatal muzulmánok főként szociokulturális, pszichológiai, politikai és vallási okokból váltak fogékonyvá a szélsőséges nézetekre. Az észak-afrikai és pakisztáni menekültek Európában született gyerekeinek körében jelentős mértékű radikalizálódás indult meg, amelynek hatására ezeknek a fiataloknak egy része a globális dzsihádot támogató hálózatok tagjává váltak.

Ezekre a helyi, független hálózatokra serkentőleg hatottak az olyan jelentős médiafigyelmet kapott események, mint az iraki és az afganisztáni háború, vagy Theo van Gogh holland filmrendező² meggyilkolása és így tovább. A 2005-ben elkövetett londoni merényletek, valamint a nyugat-európai muzulmán szélsőséges fiatalok letartóztatásai már láttatták, hogy napjainkban Európában a legnagyobb fenyegetést a fiatal muzulmán közösségek radikalizációja, valamint a független szélsőséges hálózatok megjelenése jelenti.

A NEMZETKÖZI DZSIHÁD DECENTRALIZÁCIÓJA

Az al-Kaida átalakulása a „hálózatok hálózatából” a nemzetközi terrorizmus védjegyévé és ideológiájává

Az al-Kaida 2001. szeptember 11-ét követően a nemzetközi iszlám terrorizmus védjegyévé vált, napjainkra azonban a szervezet jelentette fenyegetés természete és súlya megkérdőjeleződött.

A közös ideológia és az egymást átfedő nemzetközi terrorista hálózatrendszer ellenére a fenyegetés nemzeti, illetve helyi környezetben gyakran sajátos formában jelenik meg. Irakban, Szaúd-Arábiában és Oroszországban az iszlám bázisú terrorizmus problematikája nem csak országonként különbözik, hanem jelentős mértékben eltér az Európában megjelenő iszlám kötődésű terrorizmus jelentette fenyegetéstől. Az al-Kaidára való gyakori hivatkozás eredményeként, egy mindenhol jelen lévő, gyakorlatilag elpusztíthatatlan, az iszlám terroristák által világszerte végrehajtott merényletek szellemi irányítójának képe alakult ki a szervezetről. Ez a képzet tökéletesen illeszkedik az al-Kaida propaganda-stratégiájába, azonban mégsem tükrözi a valóságot.

A dzsihádisták jelentős része jelenleg is az Oszama bin Laden és az Ajman az-Zavahiri (a képen) köré épülő al-Kaida hálózatot tartja az „anyahálózatnak”, amely a 20. század végére a közös ideológia mentén egységbe tömörítette – a többnyire nemzeti – dzsihádistá szervezeteket. 2000 után jelentős számú új terrorista hálózat és sejt nőtte ki magát ebből a „hálózatból”. Sokszor ezért is azonosítják az al-Kaidát a „hálózatok

² Theo van Gogh holland filmrendező 2001. szeptember 11-ét követően élesen bírálta az iszlám világot. 2004. november 2-án Mohamed Boujari marokkói származású szélsőséges, a Hofstadt-csoport tagja, több pisztolylövéssel és késszúrással megölte a filmrendezőt.

hálózatoként”, amely központilag koordinálta / koordinálja a Nyugat ellen irányuló nemzetközi dzsihadot.

Az erőszakos dzsihadhoz világszerte csatlakozott hálózatok közül többen már korábban is kapcsolatban álltak egymással, ugyanazokat a kiképzőtáborokat vették igénybe, valamint néhány esetben az al-Kaidától kaptak pénzügyi támogatást. Ezeknek a szervezeteknek azonban valójában csak egy része tartozott az al-Kaidához. A bin Laden köré épülő központi csoport – az ún. központi al-Kaida – közel-keleti, pakisztáni, közép-ázsiai, észak-afrikai és délkelet-ázsiai tagokból, valamint az Európában és Észak-Afrikában rejtve működő észak-afrikai csoportokból állt.

A transznacionális hálózatok

A globális dzsihad szervezeti és műveleti decentralizációja együtt járt a szélsőséges ideológia globalizációjával, amely főként a transznacionális veterán-hálózatok megjelenésében nyilvánul meg. Ezek a transznacionális hálózatok olyan terrorista szervezetekből épülnek fel, amelyek kezdetben saját országuk rezsimjének megdöntésére törekedtek, azonban a 2001-ben kezdődött afganisztáni háború hatására átvették az al-Kaida ideológiáját. Ez vezetett a globális dzsihad nemzetközi mozgalmához, amelynek első számú ellensége a Nyugat.

Közel-keleti, ázsiai és észak-afrikai mudzsahidok utaztak az afganisztáni és pakisztáni kiképzőtáborokba, valamint a válságövezetekbe, többek között Csecsenföldre és Boszniába, hogy közösen folytassák a dzsihadot. A közös tapasztalatok és a baráti kötelékek hatására olyan kapcsolatok alakultak ki, amelyek erősebbek voltak, mint bármilyen közös ideológia vagy ellenségkép. A Boszniában és Csecsenföldön folytatott műveletek különösen fontos szerepet töltek be a terrorista csoportok európai megjelenésében.

A közös ideológiára és a baráti kötelékekre alapozva egyre több és kiterjedtebb együttműködés jött létre a dzsihadisták között a különböző országokban. Mindez – különösen Európában –, a transznacionális hálózatok új generációját hozta létre, még határozottabb és önálló karakterrel. Ezek a hálózatok gyakran többnemzetiségű csoportokból és mindenféle formális vezetői struktúra nélkül jöttek létre. Ezeknek a dzsihadista hálózatoknak a kiterjedtsége a néhány tízfős központi csoporttól, a több száz-, illetve ezerfős létszámig terjedhet. Pontos létszámukat azonban továbbra is nehéz meghatározni. A hálózatokon belül megtalálhatók az önállóan tevékenykedő dzsihadisták, valamint a különböző terrorista csoportok tagjai, úgymint a LIFG (Libyan Islamic Fighting Group – Líbiai Iszlám Harci Csoport) líbiai, az „al-Kaida az Iszlám Maghreb Földjén” algériai, valamint a GICM (Groupe Islamique Combattant Marocain – Marokkói Iszlám Harci Csoport) marokkói bázisú szervezetek terroristái is.

A transznacionális hálózatok 1990-es években bekövetkezett európai terjeszkedését főként a muzulmán országokból, valamint a dzsihádi harcszíntereiről érkező nagy számú migráció indította el. Az elmúlt években ez a migrációs hullám az Európában bevezetett szigorúbb migrációs törvények, fokozott határellenőrzések, kitoloncolási politikák, valamint bebörtönzések hatására jelentős mértékben visszaesett. Ennek, valamint a befejeződött boszniai háborúnak, a pakisztáni és afganisztáni kiképzőtáborok bezárásának, továbbá a csecsenföldi dzsihádi meggyengülésének következményeként a potenciális új dzsihádisták száma csökkent.

Becslések szerint több száz veterán vesz részt az Európában működő terrorista hálózatok tevékenységében. Ezek a veteránok továbbra is fenntartják kapcsolataikat az iszlám világban működő terrorista hálózatokkal is. Az egyre nyitottabb európai országhatárok jelentősen megkönnyítik ezeknek a terroristáknak a gyakori helyváltoztatásait, így ellenőrzésük nehézségekre utközik.

Az Európában foganatosított terrorellenes intézkedések következtében a transznacionális hálózatokra nehezedő nyomás csökkentette a dzsihádisták hálózatok jelentette fenyegetést. Az Irakban megerősödött szélsőséges csoportok tevékenysége azonban több európai hálózatra is ösztönzőleg hatott. A jövőben biztonsági kockázatot jelenthet az iraki konfliktus esetleges áttérése más országokra (Szíria, Irán). További meghatározó kockázati tényező lehet az Afganisztánban és Pakisztánban jelentkező instabilitás, valamint az egyes afrikai országokban (például Szomália, Etiópia) jelentkező konfliktusok. Ezek a régiók lehetőséget biztosítanak az iszlámista terrorista hálózatoknak, hogy újabb bázisokat, illetve kiképzőközpontokat hozzanak létre.

2002 után a terrorellenes harc – amelynek során kulcsfontosságú vezetőket és műveleti tervezőket fogtak el, illetve ölték meg –, jelentős mértékben meggyengítette az al-Kaidát, valamint az azt körülvevő hálózatokat. A nemzetközi fellépés hatására az al-Kaida vezetése elszigetelődött, illetve elkülönült más dzsihádisták hálózatoktól.

A nemzetközi hálózatok tagjai között jelentős számú harci tapasztalattal rendelkező kiképzett dzsihádisták veterán tevékenykedik, ennek ellenére továbbra sem állnak rendelkezésre pontos információk, hogy ténylegesen hányan képesek terrorista műveleteket irányítani, illetve, hogy a vezetői csoport egyáltalán befolyással van-e még a nemzetközi műveletekre? Az Európában 2003 óta végrehajtott terrorista támadások (a képen a 2005. július 7-én végrehajtott londoni merénylet), illetve merényletkísérletek csak nagyon kis részét

irányították közvetlenül, vagy közvetve az al-Kaida központi csoportjához köthető terrorista vezetők. Ez is alátámasztja azt, hogy a terrorista szervezetet ért veszteségek nem csak átmenetiek voltak, hanem hosszú távon meggyengítették az al-Kaida műveleti képességeit.

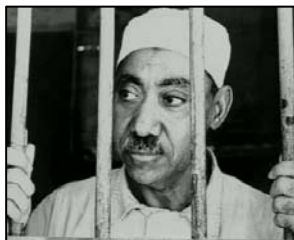
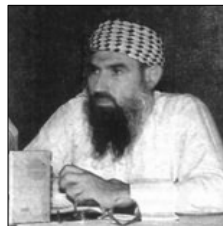
Néhány műveleti vezető letartóztatását követően azonban fény derült arra, hogy az al-Kaida hálózat tagjai közül néhányan mégis rendelkeznek a szükséges képességekkel, illetve szándékkal, hogy terrorista műveleteket tervezzenek és hajtsanak végre nyugati érdekeltségek ellen.

A világ biztonságára jelenleg a legnagyobb fenyegetést azok a szélsőséges hálózatok jelentik, amelyek korábban önállóan tevékenykedtek, azonban később különböző okokból (például propaganda stb.) csatlakoztak az al-Kaida hálózathoz. Többek között ilyen a korábban az-Zarkavi vezetése alatt állt „Iraki al-Kaida”, az algériai bázisú „al-Kaida az Iszlám Maghreb Földjén”, valamint a szaúd-arábiai terrorista hálózatok.³ Ezeknek a csoportoknak a tevékenysége főleg helyi, illetve regionális szintre korlátozódik, azonban a jövőben kiterjeszhetik műveleti területüket más térségekre, köztük Európára is.

Az al-Kaida jelenleg a nemzetközi dzsihád szimbóluma, amely világszerte inspirál szélsőséges csoportokat arra, hogy a dzsihádban részt vegyenek. Az al-Kaida és ideológiája így vált ennek a mozgalomnak a védjegyévé és ideológiájává. A nemzetközi dzsihád ideológiáját valló csoportok a jövőben saját elképzelésük szerint folytatják harcukat, külső irányítás és támogatás nélkül.

Az erőszakos dzsihád ideológiája

Abdullah Azzam palesztin filozófus (a képen, jobbra), az al-Kaida egyik alapítója határozta meg a Nyugat ellen irányuló globális dzsihád stratégiáját. Bin Laden és az-Zavahiri beszédeikben és publikációkban többször is hivatkoznak Azzamra, akinek alapvető célja az volt, hogy a Nyugat befolyása szűnjön meg az iszlám világban, és jöjjön létre a globális kalifátus.

Az 1960-as években Sayyid Qutb (a képen, balra) egyiptomi iszlámista író szorgalmazta az erőszakos iszlámizmust, amelynek célja a Nyugat által támogatott autokrata rezsimek eltávolítása. Az al-Kaida ideológiája szerint is az iszlám világ válságát azok a korrupt rezsimek idézték elő, amelyeket az elmúlt évtizedekben a Nyugat helyezett pozícióba, valamint támogat.

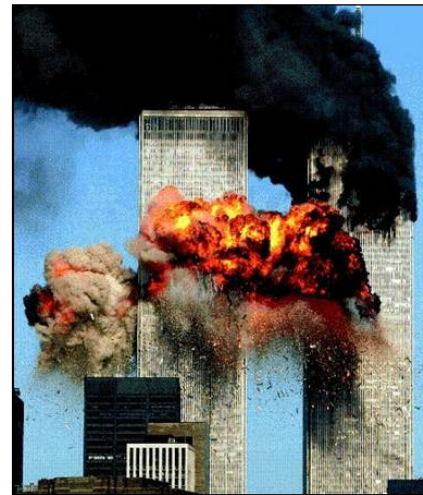
³ 2004 októberében az-Zarkavi nyíltan csatlakozott az al-Kaida hálózathoz, és szervezetét az „al-Kaida szent háborúja a két folyó országában” névre változtatta. Szaúd-Arábiában a dzsihádista mozgalom az „al-Kaida az Arab-félszigeten” néven tevékenykedik.

Az erőszakos dzsihadideológia egyik eleme az összeesküvés-elmélet, amely fontos szerepet tölt be az al-Kaida ideológiájában is. Az iszlámot folyamatosan külső ellenséges erők fenyegetik, amelyek a megsemmisítésére törekednek. Az al-Kaida szerint Izrael és a Nyugat (a dzsihadisták általában zsidókként és keresztesekként azonosítják) mellett a hitehagyott muzulmánok és a korrupt iszlám rezsimek is az iszlám ellenségei. A dzsihadideológia szerint ezeknek az ellenséges erőknek a jelenléte kötelez minden hithű muzulmán, hogy megtegyen mindent az iszlám védelméért. Ez egy apokaliptikus harc a jó és az ördög között, amelyben az erőszak bárhol és bármikor megengedett.

A dzsihadideológia másik fontos eleme a Szaúd-Arábiában kialakult szalafita hitvallás, amely a muzulmán vallási törvényekre (sharia) alapozva kulturális és társadalmi forradalomra törekszik.

Oszama bin Laden szerint a muzulmánok nemzetközi közössége (umma) „kábul tudatlanságba esett”, és nincs többé hatalom, amely javíthatna ezen a helyzeten. Csak egy áttörés tudja megszüntetni a Nyugat befolyását a muzulmán országokban, ez pedig az erőszakos dzsihad. A terrortámadások és a politikai propaganda egyesítésének alkalmazásával az al-Kaida reméli, hogy kimozdítja az umma-t ebből a helyzetből, és arra inspirálja a muzulmánokat, hogy a szalafita nézeteket befogadva visszatérnek a tiszta iszlám hithez. Bin Laden szerint minden hithű muzulmán kötelessége, hogy támogassa és folytassa ezt a „szent háború”-t.

Az Egyesült Államok kenyai és tanzániai nagykövetségei ellen 1998-ban, valamint a New York-i Világkereskedelmi Központ ellen 2001-ben végrehajtott merényletek (a képen) segítségével az al-Kaida demonstrálni tudta, hogy bármikor jelentős veszteségeket okozó támadás érheti a Nyugatot. Ezekkel a terrorista műveletekkel a dzsihad kiterjedt az egész világra. A terrorista akciók, valamint a támadások ideológiai magyarázata Oszama bin Laden hadüzenete volt a Nyugat ellen.

Az iraki háború lehetővé tette a nemzetközi dzsihad támogatói számára, hogy az iszlám világ periferiája helyett (Afganisztán) a dzsihadot az iszlám világ arab szívében vívják meg a „hitetlenek” ellen. A szovjet csapatok ellen Afganisztánban folytatott háborút követően, az iraki hadszíntér újabb helyszín a dzsihadisták számára, ahol ismét egyesíthetik Nyugat-ellenes erőiket.

A nemzetközi dzsihad decentralizációja

A nemzetközi dzsihad decentralizációja magában foglalja a központi műveleti irányításról a helyi, önálló irányításra történő áttérést, valamint a műveleti területek kiterjesztését. A decentralizáció jelentős számú helyi és regionális irányító központ kialakulását eredményezte, amely növelte a szervezetek műveleti képességét.

Ezt a folyamatot támasztják alá az elmúlt években Európában végrehajtott, illetve megghiúsított terrorista merényletek.

2002-ig az al-Kaida afganisztáni és pakisztáni kiképzőtáborokat megjáró kötődésű veteránjai által alkotott hálózatok központi szerepet játszottak a terrorista sejtek által előkészített és végrehajtott műveletek irányításában.⁴ Bár ezek a személyek több későbbi merényletben is fontos szerepet tölthettek be, a központi hálózat decentralizációját követően szerepük jelentősen csökkent.

A 2003 májusában Casablancában, majd a novemberben Isztambulban elkövetett merényleteket már helyi terroristák hajtották végre. A nyomozások azonban akkor még közvetve kimutatták a csoportok kapcsolatát az al-Kaidával.

A helyi csoportok kizárólagos érintettsége a legnyilvánvalóbban a 2004. márciusi, madridi merényletsorozatban (a képen) mutatkozott meg, ahol bevándorló muzulmánok tervezték meg és hajtották végre a robbantásokat. A hollandiai bázisú Hofstadt-csoport tevékenysége (például a Theo van Gogh ellen elkövetett gyilkosság) jó példa arra, hogy helyi szervezet képes műveleteket végrehajtani nemzetközi hálózat irányítása nélkül is. A 2005. júliusi, londoni merényletsorozat öngyilkos végrehajtói is a helyi muzulmán közösségből kerültek ki. Ennek ellenére a londoni merényletek azt is megmutatták, hogy az európai helyi hálózatok nemzetközi kapcsolatrendszerét nem szabad alábecsülni.

A 20. század végére Európában a szélsőséges iszlámista ideológusok toborzó tevékenysége, valamint a dzsihádisták veteránok megjelenése jelentősen megnövelte az újonnan toborzottak számát. Ezek a helyi hálózatok egy vagy több toborzó személy köré épültek. Az „újoncok” jelentős része kiképzésen és ideológiai felkészítésen vesz részt a Pakisztánban és Afganisztánban működő kiképző-

táborokban. A felkészítés során a hálózatok tovább szelektálják azokat a potenciális terroristákat, akiket később merényletekben lehet alkalmazni.

⁴ Példák erre az Egyesült Államok párizsi nagykövetsége ellen 2001. szeptemberben, a Gibraltári-szorosban állomásozó brit hadihajó ellen 2002. májusban tervezett merényletkísérletek, valamint a 2001. szeptember 11-én az Egyesült Államokban és a 2002-ben Bali szigetén végrehajtott merényletek.

A hálózatok stratégiai és műveleti eljárása

A transznacionális hálózatok működését főként logisztikai és támogatói tevékenységek jelentik, úgymint toborzás, kiképzés, az új dzsihadisták eljuttatása a műveleti területekre, válságövezetekbe, továbbá a szélsőséges ideológiák terjesztése. Néhány esetben a terrorista támadások végrehajtását is segítik, példa erre a 2000. évi strasbourgi karácsonyi vásár idejére tervezett merénylet, amely a – németországi, olaszországi, valamint Nagy-Britanniában működő hálózatokkal kapcsolatban álló – Meliani sejthez volt köthető.

A transznacionális hálózatok műveleti eljárásai professzionálisak. A merényletek tervezése és végrehajtása – a legmagasabb műveleti biztonság mellett –, kizárólag a szükséges információk megszerzése és feldolgozása után történik. Mindez természetesen irányítást és felkészítést is igényel.

Dzsihadista ideológusok az elmúlt évtizedben több esetben is kinyilvánították azon törekvésüket, hogy a dzsihadista hálózatok tömegpusztító fegyverekhez jussanak, illetve azt előállítsák. Az Oszama bin Ladennel (a képen) 1998-ban készített interjúban a terrorista vezető kifejtette, hogy nem zárja ki a tömegpusztító fegyverek beszerzését és alkalmazását a Nyugat és a zsidók ellen folytatott háború során. A terrorista hálózatok azonban napjainkban – és nagy valószínűség szerint a közeljövőben is –, továbbra is hagyományos fegyvereket és robbanószerkezeteket alkalmaznak.

Nagy bizonyossággal kijelenthető, hogy a nemzetközi hálózatok megjelenése, valamint az al-Kaida hálózat decentralizációja olyan mértékben korlátozta az iszlámista terrorista csoportok technikai és szervezeti képességeit, hogy azok jelenleg nem képesek tömegpusztító fegyvereket előállítani.

Jelenleg az Európában működő transznacionális hálózatok főleg az iraki, az afganisztáni és a csecsenföldi dzsihad támogatására (többek között toborzással, logisztikai támogatással) koncentrálnak. Az európai országokban tervezett terrorista akciók egyelőre háttérbe szorultak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Ministry of the Interior and Kindom Relations:
Violant Jihad in the Netherlands, Current trends in the Islamist terrorist threat.
2006. március
- Abu Abdallah al-Imram: *Qa'idat al-Jihad in Iraq.*
Dzsihad Fórum / Indocrinal Branch – Global Islamic Media Front.
2005. augusztus 29.
- <http://www.jihadwatch.org/>
- http://www.adl.org/terrorism_america/bin_1.asp

HAJGATÓ TAMÁS SZÁZADOS

OROSZ TITKOSSZOLGÁLATOK A MÚLT ÁRNYÉKÁBAN

A Szovjetunió felbomlását követő másfél évtized meghatározó eseményei, Oroszország radikális és folyamatos átalakulása, megújulása ellenére vannak bizonyos területek, ahol vissza-visszanyúlnak a régi, jól bevált módszerekhez. Az orosz történelemhez és mindennapi élethez szervesen kapcsolódó titkosszolgálatok újbóli „virágzása” is ilyesféle tendenciát mutat.

Az orosz hírszerzés és elhárítás hagyományai sokkal régebbre nyúlnak vissza, mint gondolnánk, hitelesen visszavezethetők a 13. századi mongol hódításig. Az elődök – III. Iván cár futárszolgálat; IV. Iván cár „opricsnyik” szervezete; Alekszej Mihajlovsz Romanov politikai rendőrsége, az 1650-ben létrehozott Tajnij Prikaz (Titkos Iroda); I. Miklós cár császári csendőrtestületének hírhedt III. ügyosztálya, az **OHRANA** (Biztonsági Szolgálat); a **CSEKA** (Vszeroszjijszkaja Csrezvicsajnaja Komisszija po Borbe sz Kontrevoljucijej i Szabotazsem – VCSK); majd pedig az **NKVD** (Narodnij Komisszariat Vnutrennyih Gyel – Belügyi Népbiztonság) – mind-mind a rendkívül széles jogkör, valamint a központosított struktúra és irányítás adta korlátlan lehetőségeknek köszönhetően „sikeres” működésüket.

1954. március 13-án megalakult, majd évtizedeken keresztül tevékenykedett a világ egyik legnagyobb és leghatékonyabb speciális szolgálata a **KGB (Komitet Goszudarsztvennoj Bezopasznosztyi – Állambiztonsági Bizottság)**. Mint egykori jelvényük feliratán is látszik, a VCSK-t (CSEKA) tekintették jogelődjüknek. A KGB hatékonyságának hátterében ugyancsak a totális centralizáció és a speciális szolgálatnak az államigazgatással kialakult szimbiózisa állt. Csapatainak hatalmas létszáma, a szolgálatok közötti korlátok hiánya lehetővé tette a komplex műveletek gyors egyeztetését, kidolgozását és sikeres végrehajtását.

A Szovjetunió felbomlása egyben a KGB megszűnését is jelentette, a szívós és rettegett szervezetet különálló szolgálatokra bontották. Az így létrehozott önálló szolgálatok az elmúlt másfél évtizedben folyamatos átalakuláson, fejlődésen mentek, és mennek ma is keresztül.

Az Oroszországi Föderáció biztonságát a következő szervezetek garantálják:

- Belügyminisztérium (**MVD**);
- Szövetségi Biztonsági Szolgálat (**FSZB**);
- Külső Hírszerző Szolgálat (**SZVR**);
- Felderítő Főcsoportfőnökség (**GRU**);
- Szövetségi Védelmi Szolgálat (**FSZO**).

Valamennyi biztonsági szolgálat minisztériumi jogállású szervezet, amely a Föderáció elnökének közvetlen alárendeltségében működik. A titkosszolgálatok tevékenységükkel maximálisan kiszolgálják a nemzetközi befolyás növelésére törekvő orosz politikai vezetést. A klasszikus hírszerző tevékenység főleg a gazdaság, a tudomány és a technológia területére koncentrálódik. A szolgálatok érdeklődésének homlokterébe emellett egyre inkább a terrorizmus, a szervezett bűnözés, a kábítószer-kereskedelem, továbbá a belbiztonsági kérdések kerülnek. A polgári és katonai hírszerzés érdeklődési területei – a korábbi merev elhatárolódást felváltva –, fokozatosan közelednek egymáshoz. Műveleti munkájuk kapcsán megállapítható, hogy abban a humán források kiaknázása dominál a technikai módszerek alkalmazásához képest.

A Belügyminisztérium

Ministryersztvo Vnutrennyih Gyel – MVD

A Belügyminisztériumot nem mindenki sorolja a biztonsági szolgálatokhoz, ám törvényileg mégis ide tartozik, mint ahogy azt a sokrétű feladatkör és az alárendelt speciális alakulatok is alátámasztják. Központ: Moszkva. Az MVD-nek alárendelt félkatonai erők összlétszáma: 310 700 fő.

Az MVD alárendeltségében tevékenykedő különleges rendeltetésű alakulatok két csoportra oszthatók:

Az MVD rendőri erők különleges rendeltetésű alakulatai

Speciális félkatonai egységek a rendőrségen belül (összesen 18 000 fő):

- **OMON** (Otrjad Milicijji Operatyivnava Naznacsenyija) – operatív rendeltetésű rendőri alakulat;
- **SOBR** (Szpecialnij Otrjad Bisztrava Reagirovanyija) – különleges gyorsreagálású különítmény;
- **Fakel** – a börtönzavargások kezelésére szakosodott csoport;
- **Vega** – a csoport nukleáris eszközök kezelésére kiképzett állománya, még nem került bevetésre.

A Belügyi Csapatok különleges rendeltetésű alakulatai

A Belügyi Csapatok (Vnutrennyije Vojszka – **VV**) létszáma 151 000 fő. A Belügyi Csapatok a haderő gépesített lövészalakulataihoz hasonló könnyűfegyverzetű gyalogsági erőkben állnak.

A Belügyi Csapatok állománya tizenegy hadosztályból áll, ide sorolva az *öt különleges rendeltetésű önálló hadosztályt* (Otgynaja Gyivizija Oszobava Naznacsenyija – **ODON**), mely elit alakulatok közül a moszkvai 1. (Dzserszinszkij nevével jelzett) **ODON**-hadosztály a legalkalmasabb az azonnali bevetésre. A Belügyi Csapatok alárendeltségében van további *tíz különleges rendeltetésű önálló dandár* (Otgynaja Brigada Oszobava Naznacsenyija – **OBRON**), amelyek Csecsenföldön is

bevetésre kerültek. Továbbá, mind a hét felelősségi körzet saját speciális rendeltetésű (Otrjad Szpecialnovo Naznacsenyija – **OSNaz**) részleggel rendelkezik. Ezen részleg nagysága az adott régió viszonyaihoz igazodik. A legütőképesebb és legnagyobb OSNaz-részleg a Moszkvában állomásozó MVD Belügyi Csapatok 1. számú Különleges Rendeltetésű Hadosztályának **Vityaz** egysége. Az ugyancsak ide tartozó **Rusz** egység részt vett mindkét „csecsen háború”-ban, ahol a reguláris erők mesterlövész feladatait, valamint a magas rangú vezetők védelmét látta el.

A Szövetségi Biztonsági Szolgálat

Fegyvernalnaja Szluzsba Bezopasznosztyi – **FSZB**

Széles körű feladatrendszerrel rendelkező belbiztonsági elhárító szerv, amely az általános nemzetbiztonsági feladatokon túl részt vesz az ország katonai-, tudományos–technikai és gazdasági potenciáljának növelése szempontjából szükséges információk megszerzésében és feldolgozásában is. A szolgálatba integrálva végzi tevékenységét a Katonai Elhárító Csoportfőnökség (Upravlenyje Vojennoj Kontrazvedki – **UVKR**).

Mi más bizonyíthatná jobban Oroszországban a szolgálat politikai fontosságát, mint az a tény, hogy milyen gyorsan váltották egymást a vezetők a testület élén... Valójában ez a szolgálat élte át a legnagyobb változást, s a folyamatnak még nincs vége. A szolgálat a szövetségi államhatalom központi szerve, amely közvetlenül a Föderáció elnökének van alárendelve, viszont az FSZB más végrehajtó szervekkel történő együttműködésének koordinálása a kormány hatásköre. A szolgálat élén a miniszteri jogállású igazgató áll. Az FSZB igazgatója az elnöknek jelent, és kinevezését az elnöktől nyeri el.

A Szövetségi Biztonsági Szolgálat (FSZB) épülete (Lubjanka tér 2., volt KGB-központ, korábban a tér közepén állt F. E. Dzserszinszkij hatalmas szobra)

Az FSZB egyik kiemelt feladata az országba érkező külföldiek megfigyelése, különös tekintettel a diplomatákra, a NATO-szövetséges haderők katonáira, és az üzletemberekre. (A legtöbb szálloda továbbra is átadja a titkosszolgálatok részére az oda érkező külföldiek adatait.) Külön figyelmet fordítanak az ide érkező turistákra. A szolgálat figyelemmel kíséri ezeket a külföldieket, sőt, ha szükségesnek ítélik, akkor a határokon túl is folytatják a figyelést. Ez a titkosszolgálati módszer egyértelműen tükrözi, hogy az FSZB teljes és oszthatatlan felelősséggel dolgozik egy-egy ügyön, és gyakran még akkor sem adja át másik szolgálatnak az ügyet, ha az elhárító tevékenység jellegét tekintve „átfordul” hírszerző tevékenységgé (ami külföldi polgári személyek esetén az SZVR, katonai személyek esetén a GRU felelőssége lenne).

Az FSZB teljes személyi állománya 286 000 fő, ebből a Határvédelmi Szolgálat 140 000 fő, a SIGINT Szolgálat 54 000 fő, a Katonai Elhárító Csoportfőnökség létszáma 6000 fő. Az állomány felkészítése, át- és továbbképzése az FSZB-akadémián valósul meg.

Az FSZB-akadémia épületegyüttese

A titkosszolgálatokat érintő reformok következményei

A Vlagyimir Putyin elnök által elindított, titkosszolgálatokat érintő reformfolyamat stabilizálta a szolgálatok tevékenységét, azáltal, hogy kiküszöbölte a felelősségi körök átfedéseit, és a rendelkezésre álló anyagi és technikai források gazdaságtalan felhasználását. 2003 márciusában a **FAPSZI-t** (Federalnoje Agencztvo Pravitelstvovnoj Szvjazi i Informaciji – Szövetségi Kormányhírközlési és Információs Ügynökség) és az **FPSZ-t** (Federalnaja Pogranycsnaja Szluzsba – Szövetségi Határőr Szolgálat) az FSZB-be integrálták. Ezzel egy időben a FAPSZI külföld felé dolgozó SIGINT és ELINT (rádiójel- és elektronikai felderítő) részlege a GRU alárendeltségébe került. Az FSZB felelőssé vált a migrációs ügyekben is, valamint átvette az Internet és a mobiltelefon-hálózat útján megvalósuló kommunikáció

feletti ellenőrzés feladatkörét, nemcsak Oroszország egész területén, de egy sor FÁK-tagállamban is. Ide tartozik a föderációs és regionális kormányzati telekommunikációs és információs hálózatok biztonságának szavatolása (a FÁK-államokban szintúgy), mint ahogy a szavazatszámoló rendszer felügyelete is. A FAPSZI-val való egyesülés az FSZB-t domináns szolgálattá léptette elő a FÁK-tagállamok viszonylatában. 2004. július 11-én Vlagyimir Putyin aláírta az FSZB-t érintő intézkedéseket tartalmazó elnöki rendeletet, amely alapot teremtett az SZVR-rel, a GRU-val és az FSZO-val történő későbbi egyesülésre. A dokumentum titkosított záradéka az egyesülési dátumokat tartalmazza.

Az FSZB szervezete

A Szövetségi Biztonsági Szolgálat a következő, szakmai szempontból fontosabb szervezeti egységekből áll:

- az Elhárító Szolgálat;
- a Katonai Elhárító Csoportfőnökség;
- a Nyomozati Csoportfőnökség;
- az Alkotmányvédelmi és Terrorizmus Elleni Harc Szolgálat;
- a Terrorizmus Elleni Harc Központ;
- a Rádióelektronikai Elhárító Csoportfőnökség;
- a Műveleti és Külkapcsolati Hírszerző Szolgálat;
- a Nyílt Forrású Adatgyűjtő Részleg;
- a Határvédelmi Szolgálat;
- a Regionális Határőr Csoportfőnökségek;
- az FSZB-akadémia.

Az FSZB különleges rendeltetésű alakulatai

Az FSZB Terrorellenes Központjának irányítása alatt három különleges rendeltetésű FSZB-csoport működik: A nagy hírű **Alfa**, **Vimpel** és **Zenit** csoportok. Utóbbi Csecsenföldön magas rangú vezetők likvidálására vetették be. Ezekben összesen 4000 fő szolgál. Az FSZB Terrorellenes Központja hatalmas gyakorlóbázissal rendelkezik a Moszkvától kb. tíz kilométerre található Balasiha településen. A több mint tízhektáros területen 76, különböző szituációkra felkészítő gyakorló pálya kapott helyet.

Az **Alfa** egy szélesebb körben ismert terrorellhárító csoport, melyet 1974-ben hoztak létre. Az állomány egésze légideszant- és lövész-, körülbelül egyharmada hegyivadász-, további egyharmada pedig diverzáns-elhárító búvárkiképzésben részesül. A csoport orosz és külföldi fegyverek, felszerelések széles tárházával rendelkezik, amelyek sok esetben az alapváltozatnak a speciális feladatok végrehajtásához hatékonyabban alkalmazható modifikációi. A **Vimpel** csoport a

hidegháborús időszak KGB-jének diverziós alakulataként maradt meg a köztudatban. A csoport tevékenységi körébe tartozik az atom- és vízerőművek, valamint számos egyéb ipari objektum védelme egy esetleges terroristatámadással szemben. A Vimpel csoport székhelye Moszkvában található, de gyakorlatilag minden olyan városban jelen vannak, ahol atomerőművek találhatók.

A Katonai Elhárító Csoportfőnökség

Управленије Војеној Контрразведки – **УВКР**

A szolgálatba integrálva végzi tevékenységét a Katonai Elhárító Csoportfőnökség. Tevékenysége kiterjed „*minden egyenruhát viselő szervezet valamennyi tagjára*”: a fegyveres erőkre, az elnöki testőrségre, a belügyi csapatokra, a határőrségre, az út- és vasútépítő csapatokra. Szervezetileg az FSZB alárendeltségébe tartozik, de szakmai előjárója a Védelmi Minisztérium. Az 1990-es évek folyamán a kémelhárítási munka alapvető változásokon ment keresztül. A legfontosabb problémát a káosz, a pénzhiány, a fegyelmezetlen katonák, az őrizetlen fegyverraktárak, valamint a proliferáció veszélyei jelentik.

A Katonai Elhárító Csoportfőnökség szervezete a csapatoknál zászlóalj szinten kezdődik. A fegyveres erők minden haderőnemében, minden hadseregében, flottájában és hadosztályában van egy kémelhárítási csoportfőnökség, vagy főosztály. Elsődleges feladataik: az idegen titkosszolgálatok tevékenységének akadályozása, a fegyveres erők szabotázs és terrorizmus elleni védelme, (jogi felhatalmazásukon belül) a tömegpusztító fegyverek védelmezése, az illegális fegyverkereskedelem megakadályozása, és a fegyveres erőkön belüli korrupció felderítése. A katonai elhárítás további feladata a speciális híradó berendezések védelme minden katonai struktúrában, részvétel az ezen berendezések kezelő-személyzetének külföldi utazásaira vonatkozó döntéshozatalban.

A Külső Hírszerző Szolgálat

Служба Внесней Разведки – **СЗВР**

A KGB Első Főcsoportfőnökségéből kialakított polgári hírszerző szervezet fontosabb felderítési célpontjait a politika, gazdaság, tudomány, technológia jelentik. Az SZVR külföldi munkálkodásának első helyén még mindig az Amerikai Egyesült Államok áll, ezt jelzi a diplomáciai és újságírói fedésben dolgozó hírszerző tisztek hangsúlyosabb jelenléte. Emellett politikai és gazdasági érdekekből különös figyelmet fordít az egykori volt Varsói Szerződés-tag és a balti államokra is.

A szolgálat felépítése és működése

A Jaszenovo (Moszkva külterülete) központú szolgálat közel 15 000 főt számlál (2003-hoz képest kb. 3000 fővel nőtt a létszám). A szolgálat strukturálisan három részre osztható. A Műveleti Csoportfőnökség magában foglalja a tervezést, az elemzést és értékelést, a technológiai hírszerzést, a nonprolifációs és terrorizmussal

szembeni műveleteket, valamint a gazdasági hírszerzést és az elhárítást biztosító részlegeket. A második csoportba tartoznak a regionális csoportfőnökségek. Végül pedig a tevékenységek háttérét biztosító területek következnek, úgymint: a személyügy, a külkapcsolatok, a gazdálkodás, a jog és a nyilvántartás.

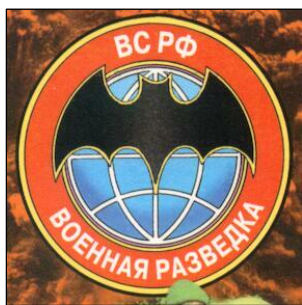
A Külső Hírszerző Szolgálat (SZVR) székháza

A fegyverkereskedelem és az energiaipar terjeszkedésének elősegítése érdekében az SZVR már az 1990-es évek elejétől nyomatékot adott a tudományos–technikai területen folytatott hírszerzésnek, s bár megmaradtak a külképviseleteken dolgozó irodák, azok mellett a célországokban kereskedelmi fedéssel is létrehoztak titkos képviseleteket, amelyről elindulva hozzáférhetőbbek a Moszkva számára oly fontos tudományos–technikai információk. Állami cégek, mint például az Aeroflot, vagy a RIA–Novosztyi is háttérrel adnak a célterületen dolgozó hírszerzők ténykedéséhez. Az SZVR Nyugat irányában végzett hírszerző aktivitásának háttérében egyre több esetben a Lukoil és a Gazprom érdekeltségei állnak.

A Felderítő Főcsoportfőnökség

Glavnoje Razvedivatyelnoje Upravlenyje – GRU

Az Orosz Föderáció védelmi minisztere alárendeltségében, a vezérkari főnök közvetlen irányítása mellett tevékenykedő szervezetet a többi titkosszolgálathoz képest kevésbé rázták meg az elmúlt évek politikai eseményei. A mintegy 11 000 fős állománnyal rendelkező szervezetnél lényegesen kisebbek voltak a leépítések, mint a Külső Hírszerző Szolgálatnál.

A GRU – akárcsak a hidegháború idején – ma is legfőképp a Nyugat irányában dolgozik. Az orosz haderő vezérkara az Öböl-háború és a Balkánon történtek tapasztalatait összegezve szembesült azzal, hogy a NATO (azon belül is az Egyesült Államok) és Oroszország közötti technikai fejlettségi szintkülönbségből adódó szakadék egyre csak növekszik. Mindez pedig a GRU számára a katonai vonatkozású tudományos–technikai hírszerzés intenzitásának fokozását jelenti.

A GRU szervezete

A parancsnokság épülettömbje a Moszkva külvárosában található hírhedt „Sztjykljaska – Üvegház”, amelyet a disszidens Vlagyimir Rezun (írói álnevén Viktor Szuvorov) népszerűsített, mint „Akvárium”-ot. Az épületből a GRU egy igen szerteágazó hírszerző apparátust irányít.

A GRU parancsnokságának épülete, az „Akvárium”

A főcsoportfőnök első (műveleti) helyettese

Az általa irányított csoportfőnökségek (az Elsőtől a Negyedikig) feladata a külföldön szolgálatot teljesítő tisztek tevékenységének irányítása, valamint az általános műveleti ellenőrzés és irányítás, az adott földrajzi felosztás szerint.

A további feladatkörök:

- harcászati szintű – ezen belül a szárazföldi, légi és haditengerészeti felderítés;
  - ügynöki hálózat szervezése a várható hadműveleti, vagy az azokhoz kapcsolódó területeken;
  - a Szpecnaz-műveletek koordinálása a célországokban;
  - az adatgyűjtés irányítása és az adatok elemzése;
  - a rádió- és rádióelektronikai felderítés (SIGINT, ELINT);
  - rejtjeles kommunikációs csatornák biztosítása.
- Első Csoportfőnökség – Európa
  - Második Csoportfőnökség – USA, Nagy-Britannia, Ausztrália, Kanada
  - Harmadik Csoportfőnökség – Ázsia
  - Negyedik Csoportfőnökség – Afrika, Közel- és Közép-Kelet
  - Ötödik, Hadműveleti–harcászati Felderítő Csoportfőnökség

A csoportfőnökség feladata a katonai körzetek és flották szervezetében működő hírszerző részlegek személyzeti utánpótlása és általános támogatása, valamint a különleges rendeltetésű egységek feletti felügyelet.

- Hatodik, Elektronikai Hadviselés Csoportfőnökség

A csoportfőnökség feladata a nagytávolságú ügynöki összeköttetés biztosítása, valamint széles körű rádióelektronikai felderítő tevékenység folytatása. Ez magában foglalja a külföldi orosz nagykövetségeken illegálisan működtetett lehallgató állomásokat, valamint az elektronikai ezredeket. Ugyancsak ezen csoportfőnökség szakmai alárendeltségébe tartozik minden olyan elektronikai felderítő eszköz és szervezet, amely a szárazföldi csapatok, a haditengerészet és a légi szervezeten belül található meg.¹ A FAPSZI egy részének beolvasztásával a Csoportfőnökség alárendeltségébe került a „Kozmosz” fotó-, rádióelektronikai- és optikai felderítő műhold, és a Ras Karma elektronikus felderítőállomás Jemenben.

A főcsoportfőnök tájékoztató helyettese

Felelős a szolgálat elemző–értékelő tevékenységéért. Alárendeltségében működik a hetedik, nyolcadik, kilencedik, tizedik, tizenegyedik és tizenkettedik csoportfőnökség.

---

¹ Oroszország 2002-ben bezárta kubai és vietnami rádióközpontjait. Az évi 200 millió dollárba került kubai Lourdes lehallgatóállomás csúcstechnológiát képviselő radarrendszerei közel 2000 kilométeres távolságból képesek voltak lehallgatni a telefonbeszélgetéseket, faxokat és a számítógépek közötti üzeneteket. Az oroszok Lourdes-nek köszönhetően mindent tudtak például az Irak elleni első háború, a „Sivatagi Vihar” előkészületeiről. A leszerelés az Egyesült Államok nyomására következett be, mivel az a kubai támaszpont bezárásához kötötte az orosz adósság rendezését.

Ezen túl két további elemző részleg tartozik az alárendeltségébe, ezek a következők:

- Hetedik Csoportfőnökség – Minden NATO-val kapcsolatos információval foglalkozik, hat iránya van, és témakörönként szervezett területekből áll.

- Nyolcadik Csoportfőnökség – Egyéb, máshová nem sorolható, de Oroszország szempontjából fontos országok tartoznak ide.

- Kilencedik Csoportfőnökség – Tanulmányozza a külföldi haditechnikát, szoros együttműködésben a hazai hadiiparral. Feladata az ellenséges fegyverrendszerek lemásolása csakúgy, mint az ellenük való védekezés kifejlesztése. Részt vesz a külföldi fegyverek beszerzésében és azok tanulmányozásában.

- Tizedik Csoportfőnökség – Feladata a hadigazdaság tanulmányozása, beleértve a külföldi katonai termékeket és eladásokat, valamint a gazdasági biztonsággal összefüggő kérdéseket.

- Tizenegyedik Csoportfőnökség – Fegyverzet-ellenőrzéssel és fegyverzet-korlátozással kapcsolatos kérdésekkel foglalkozik.

- Tizenkettedik Csoportfőnökség – Fő feladata a hadászati nukleáris kérdések tanulmányozása, magában foglalva a potenciális ellenségek készenléti és riasztási szintjeinek értékelését, valamint a fegyverzetellenőrzési tárgyalások támogatását.

- Kozmikus-felderítő Csoportfőnökség – A csoportfőnökség felelős a kozmikus felderítésért. Ez magába foglalja a kutatóintézetek sokaságát és a központi koordináló képességet.

A GRU speciális alakulatai

Az Ötödik Csoportfőnökség alárendeltségében tevékenykednek az orosz fegyveres erők legjobban kiképzett, **Szpecnaz** (Vojszka Szpecialnava Naznacsenyija) alakulatai, amelyek feladata háború esetén felderítés folytatása az ellenséges vonalak mögött. A Főcsoportfőnökség szervezetében található különleges alakulatok az előretolt ütőerőt képezik.

A Szövetségi Védelmi Szolgálat Federalnaja Szluzsba Ohrani – **FSZO**

A szolgálat a **GUO** (Glavnoje Upravlenyije Ohrani – Kormányőr Főcsoportfőnökség), és az **SZBP** (Szluzsba Bezopasznosztyi Prezigyenta – Elnöki Biztonsági Szolgálat) egyesüléséből jött létre.

Gyökerei a KGB 9. Csoportfőnökségéig vezethetők vissza, amely a kommunista párt (SZKP) legjelentősebb személyiségeire vigyázott és olyan fontos épületeket őrzött, mint a Kreml és a Lenin-mauzóleum. Az FSZO létszáma 20 000 fő (2003-ban még csak 10 000 fő volt).

A szolgálat feladata az állami vezetők fenyegetettségének prognosztizálása, felfedése; a védett személyek állandó lakhelyének őrzése és mozgási útvonalainak biztosítása; az államhatalmi szervek épületeinek, építményeinek védelme és őrzése; és a saját kompetenciába tartozó terrorelhárítási feladatok végrehajtása. A szervezet együttműködik a Belügyminisztérium rendőri erőivel és a Szövetségi Biztonsági Szolgálattal. Ez utóbbi végzi a szolgálat hivatásos állományának kiválasztását és a kiképzést is.

Az Elnöki Biztonsági Szolgálat
Szluzsba Bezopasznosztyi Prezigyenta – **SZBP**

A Szövetségi Védelmi Szolgálaton belül működő szervezet feladata a föderáció elnökének és hozzátartozóinak, valamint az elnöki rezidencia és a speciális eszközök védelme, közvetlen biztosítása.

A terrorizmus elleni harc Oroszországban

2004 februárjától kezdve Oroszországban egy sor terrorista akció történt. 2004. augusztus 24-én két, a moszkvai Domogyedovo repülőtérrel indult repülőgép ütközött össze a levegőben. A kilencven halálos áldozatot követelő tragédiát egy plasztik-robbanószerkezetet magán viselő csecsen nő okozta. Ugyanezen a napon Moszkva déli peremén négy ember halt meg, egy buszmegállóban robbantott pokolgép miatt. Augusztus 31-én egy csecsen nő felrobbantotta magát a moszkvai Rizsszkaja metróállomás bejáratánál, tizenegy személy halálát okozva, további negyvenet megsebesítve. Szeptember 1-jén 32 felfegyverzett lázadó megszállta az észak-oszétiai Beszlan városának iskoláját, és több mint ezer túszt ejtettek. Szeptember 3-án két robbantást is végrehajtottak az objektumon belül, melyek következményeként 250 ember halt meg, az orosz speciális erők ezt követő rohama alatt pedig további nyolcvan, köztük sok gyerek. Az esetek rávilágítottak Oroszország terrorakciókkal szembeni védelmének érzékelhető **hiányosságaira**, melyek a következők:

A szolgálatok közötti összhang hiánya – olyan központi szerv kialakítása vált szükségessé, amely egy rendszerbe fogva koordinálja az adott ügybe bevont szolgálatok, alárendeltjeik tevékenységét.

Nem megfelelő szervezeti felépítés – A feladat összehangolt végrehajtása olyan esetben lehetetlen, amikor nemcsak az egyes szolgálatok közt nincs folyamatos kommunikáció, de a szolgálatokon belül sem valósul ez meg. Mint ahogy az MVD, az FSZB is két részre szakad strukturálisan – a moszkvai és a regionális központokra, melyek saját műveleteiket nem minden esetben képesek egyeztetni a központtal.

Az Oroszországban 2007. január 17-én elrendelt három napos terrorriadókészültség (mely egyes vélemények szerint nagyszabású gyakorlat volt), már az FSZB Terrorizmus Elleni Harc Központja által koordinált intézkedések fogantatására épült.

Következtetések

A bevezető részben a KGB hatékonyságának egyik fő elemeként jelöltem meg az egyes szolgálatokat centralizáltan összefogó rendszert, szervezetet. Nos, ha a fent említett hiányosságokat vesszük alapul, kitűnik, hogy a gyógyírt Vlagyimir Putyin elnök (aki egykor maga is a szervezet főtiszti rendfokozatát viselte) éppen a jól bevált KGB-s sajátosságokhoz történő visszatérésben látja. Megfigyelhető, hogy a titkosszolgálati reformok alapvetően egy irányba vezetnek, egy központosított struktúra felé, melynek jelen esetben középponti eleme a Szövetségi Biztonsági Szolgálat, az FSZB.

Az orosz biztonsági szolgálatok alkotmányos felügyelete demokratikus jegyeket mutat, de a tényleges irányítás és ellenőrzés valójában az államfő kezében összpontosul. Putyin elnök hatalomra kerülése megerősítette az orosz titkosszolgálatokat, tevékenységük aktívabbá vált. A világ sokat változott az elmúlt másfél-két évtizedben, új típusú kihívások jelentek meg, és ezek kezelését, valamint Oroszország globális befolyásának visszaszerzését a jelenkori orosz vezetés egy erős titkosszolgálatra támaszkodva kívánja megvalósítani. Az már más kérdés, hogy ez a szervezet az előjelek szerint olyan jogkörrel lehet majd felruházva, amely az egykori KGB korlátlan hatalmát idézi.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Könyvek, kiadványok:

- A. J. Sumilov: *Szpecszluzsbi Rossziji: Zakoni i kommentari*. Moszkva, 1997, Juriszt.
- Jane's Sentinel – Security Assessment, Russia and the CIS. Jane's Information Group Ltd., United Kingdom, 2006.
- Jane's Sentinel – Security Assessment, Russia and the CIS. Jane's Information Group Ltd., United Kingdom, 2005.
- Jane's Sentinel – Security Assessment, Russia and the CIS. Jane's Information Group Ltd., United Kingdom, 2004.
- Jane's Sentinel – Security Assessment, Russia and the CIS. Jane's Information Group Ltd., United Kingdom, 2003.
- Nemere István: *A KGB története*. Debrecen, Püedlo Kiadó.
- Stuart Harrington: *GRU-AMAN – Katonai titkosszolgálatok története*. Debrecen, Püedlo Kiadó.

Internetes oldalak

- <http://politika.transindex.ro/?cikk=1040>
- <http://www.agentura.ru/english/dosie/brit/svr>
- <http://www.fas.org/irp/world/russia/svr/index.html>
- <http://www.agentura.ru/english/dosie/brit/fsb>
- <http://www.fsb.ru>
- <http://fas.org/irp/world/russia/gru/index.html>
- <http://www.agentura.ru/english/dosie/brit/gru>
- <http://www.thespetsnaz.com/glos.html>
- <http://www.agentura.ru/english/dosie/brit/fapsi>
- <http://fas.org/irp/world/russia/fps/index.html>
- <http://www.agentura.ru/english/dosie/brit/fsb/print>
- <http://fas.org/irp/world/russia/fso/index.html>
- <http://www.hirado.hu/cikk.php?id=105105>
- <http://www.gazeta.ru/2003/03/11/Putinmakessw.shtml>
- http://www.hhrf.org/kisebbsegkutatas/kk_2005_01/cikk.php?id=927
- <http://www.helyzetember.hu/3/versnyom.htm>
- <http://epa.oszk.hu/00000/00012/00039/sardar.htm>
- <http://www.sulinet.hu/tart/fcikk/Khai/0/17825/3>
- <http://www.sulinet.hu/tart/fncikk/Kha/0/6219/oroszkemek.html>
- <http://www.shift.sk/military/sifoner/vajda/vajda3.html>
- <http://www.naprakeszegyetem.hu/cikk/?id=70&r=20>
- <http://www.warfare.ru/?linkid=1559&catid=239>
- <http://www.fas.org/irp/world/russia/fapsi/index.html>
- <http://www.fas.org/irp/world/russia/psb/index.html>
- <http://hetilap.hetek.hu//index.php?cikk=45290&print=1>

Bevezetés

Az események mindig gyorsabbak a „nyomda ördögénél”, különösen, ha Kínáról van szó. A Felderítő Szemle előző számában még azt írtam, hogy „napjainkig 23 országban 32 városban nyílt Konfuciusz Intézet. Az ilyen intézetek száma a tervek szerint 2010-ig 100-ra nő”.¹ Időközben történt egy s más. Egy frissebb keltezésű forrásban már azt olvashatjuk: jelenleg 49 országban 123 Konfuciusz Intézet működik.² Az újabban felállított intézetek közül néhány már nem egyszerűen nyelvi-kulturális létesítményként üzemel, hanem üzleti főiskolaként; közülük az első a London School of Economics kebelén belül nyílt meg.³ A kézirat leadása után tudtam meg azt is, hogy 2006. december 7-én Magyarországon is megnyílt az első Konfuciusz Intézet, az ELTE és a Pekingi Idegennyelvi Egyetem együttműködésében. Feladata a kínai nyelv és kultúra népszerűsítése Magyarországon. Az új intézet első nyitott programja a budapesti kínai nagykövetség előadása volt *Kínai-magyar kapcsolatok ma és a jövőben* címmel. Az eseményről a magyarországi kínaiak újságjai részletesen beszámoltak.⁴ A kínai „puha erő” tehát Magyarországon is hat és terjeszkedik.

Kína azonban tud kemény is lenni, és az elmúlt időszakban e téren is történtek fejlemények. Január 11-én egy kínai ballisztikus rakéta „telibe talált” egy kiszuperált műholdat, demonstrálva ezzel Peking űrhadviselési képességét. „A Kínai Népköztársaság egy újabb területen tett szert olyan képességre, amellyel eddig csak az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió, illetve Oroszország rendelkezett... Ez súlyos figyelmeztetés, elsősorban az amerikai, de az orosz fél számára is”.⁵

Mint Patrick M. Cronin, a londoni Nemzetközi Hadászati Tanulmányok Intézetének (IISS) kutatási igazgatója megállapítja: „Azok a közelmúltbeli média-jelentések, amelyek rámutattak Kína növekvő befolyására és (azzal összefüggésben) a „puha erő” sikeres alkalmazására, elmulasztották előre jelezni a „kemény erő” ilyen váratlan kinyilvánítását. A szóban forgó rakétaindítás a történelem eddigi legnagyobb űrtörmelékét hozta létre, és új értelmet adott a „békés felemelkedés” jelszavának.”⁶ Az idézet csak egy példa arra, hogy a „puha erő” és a „kemény erő” (amelyek együtt az „össznemzeti erőt”, a CNP-t⁷ alkotják), elvont gondolati konstrukciókat tükröző szakkifejezésként egyre szélesebb körben használatosak a biztonságpolitikai diskurzusokban.

---

¹ Rác Lajos: „Vattába burkolt acél” (A kínai kultúra világméretű terjeszkedése). *Felderítő Szemle*, V. évfolyam 4. szám, 2006. december. 68. o.

² www.chinanews.cn 2007. 01. 31.)

³ Uo.

⁴ Lásd például a Xindaobao („Új szemle”) 2007. január 3-i számát.

⁵ Nagy László: *Gondolatok az űrhadviselésről*. Magyar Honvéd, XVIII. évf. 7. szám, 2007. február 16.

⁶ Cronin, Patrick M.: *China targets more than a satellite*. Asia Times Online, www.atol.com 2007. 02. 22.

⁷ CNP = Comprehensive National Power.

Egy kínai definíció szerint: „Az össznemzeti erő az egyes szuverén országok tényleges erejét és befolyását megalapozó gazdasági, katonai, tudományos-technikai, természeti, politikai, társadalmi, oktatási, nemzetközi kapcsolati és egyéb erőforrások összessége”.⁸ A CNP tehát a nemzetközi kapcsolatok stratégiai szintjét képviselő elméleti fogalom, gyakorlati alkalmazásokkal.

Elméleti szempontból a CNP egy új, **multidiszciplináris társadalomtudományi kategória**, a gyakorlati alkalmazás szempontjából pedig a kínai **hosszú távú stratégiai tervezés kiindulópontja**.

A nemzetközi kapcsolatok tudományág keretein belül a CNP-t mindenekelőtt **versenyképességi mutató**nak tekinthetjük. Kínai felfogásban az országok közötti versengés nem más, mint a politikai, gazdasági, katonai, tudományos-technikai, oktatási stb. területeken ténylegesen megvalósított, vagy bevetésre készen felmutatott potenciális össznemzeti erő kifejtések megmértetése. Ezért a CNP mérése (becslése) az állami szintű **döntéshozatal támogatásának alapvető eszköze**.

A hadtudomány oldaláról nézve a CNP és a „*katonai potenciál*” rokon fogalmak. A katonai potenciál az egymással szemben álló felek hadviselési képességét meghatározó, mérhető és „összeshajtható” erőtényezőket (például a fegyveres erők létszáma, fegyverzete, tűzereje, mozgékonyasága, a harceszközök maximális gyártási kapacitása stb.) és az ún. erősokszorozó faktorokat (erkölcsi állapot, kiképzettség, szervezeti hatékonyság, a vezetés színvonala, a doktrína korszerűsége stb.) tartalmazza sajátos szerkezetben. A CNP azonban nem hadászati, nem is katonai, hanem még általánosabb, **stratégiai mutató**, ami a katonai potenciál mellett mindazokat az egyéb tényezőket is integrálja, amelyek az adott állam nemzetközi versenyképességét, hatalmi pozícióját, befolyásának érvényesíthetőségi terjedelmét meghatározzák. Ebben az értelemben **a CNP az államok érdekvédelmi és érdekérvényesítő képességének komplex modellje**.

Ahogy a hazai össztermék (GDP) egy ország gazdaságát jellemző, fontos mutatószám, amit makrogazdasági folyamatok jellemzésére, tervezésre, nemzetközi összehasonlításra stb. lehet felhasználni, ugyanúgy alkalmas a CNP a nemzetközi összehasonlító politológiai, biztonságpolitikai, geostratégiai stb. tervezés támogatására. A CNP kiszámításához szükséges adatgyűjtés, értékbecslés, információfeldolgozás, elemzés-értékelés, erőviszonyítás, komplex helyzetfelmérés és -előrejelzés, az adatok felhasználása a döntéshozók tájékoztatására több ágazat képviselőinek elmélyült, összehangolt munkáját igényli, köztük – az adatok egy részének „kényes” természete, nehéz hozzáférhetősége miatt –, a felderítésben jártas szakemberekét is. Úgy is mondhatjuk, hogy a CNP kutatása a **stratégiai információmenedzsment** tudományos igényű alkalmazási területe.

---

⁸ Ketizu (munkacsoport): *Shijie zhuyao guojia zonghe guoli pinggu*. (Értékelés a világ jelentősebb országainak össznemzeti erejéről.) In: Lu, 2000. 2–34. o.

A CNP kiszámítása

1. A CNP kiszámításának a Kínai Jelenkori Nemzetközi Kapcsolatok Intézete (CICIR)⁹ által alkalmazott fő módszere az ún. „réteges” vagy „hierarchikus” elemzés (AHP)¹⁰ – a matematikai szakirodalomban sajátvektor-számításnak nevezik –, amit szakértői értébecsléssel, induktív logikai analízissel, hasonlósági (transzplantációs) és ideghálózati modellekkel, faktoranalízissel stb. egészítenek ki.

Az AHP módszerét a Pittsburg Egyetem matematika-professzora, 2005 óta az Amerikai Műszaki Tudományos Akadémia¹¹ tagja, A. T. Saaty dolgozta ki a múlt század 70-es éveiben folytatott rendszerdinamikai kutatásai során. Az AHP egy **csoportos döntési folyamat**, amelynek során a döntésben részt vevő szakértők intuitív meglátásait kombinálják az egzakt mérési és matematikai eljárásokkal, miközben a hangsúly az utóbbiakon van. Az elemzési szakaszban a döntési problémát a célkitűzéshez viszonyított többfajta hasznossági kritérium (például megbízhatóság, jövedelmezőség, költséghatékonyság, szubjektív tetszésindex) és a cselekvési alternatívák kombinálásával leképezik egy hierarchikus struktúrába, amely mennyiségi és minőségi szempontok szerint súlyozott fontossági (prioritás) rangsorolásokat tartalmaz. A hasznossági kritériumok rangsorát páronkénti összehasonlítással döntenek el, és egymáshoz viszonyítva, egy kilencfokozatú skálán értékelik. Ezek a rangsorok természetesen a szakértői értékelésekben különbözhetnek, sőt többnyire egy szakértői értékelésen belül is inkonzisztensek lehetnek. Az alkalmazott matematikai módszer azonban képes a rendszer belső ellentmondásainak kiküszöbölésére.

Az összehasonlítások eredményét táblázatba (mátrixba) rendezik, amelynek sorindexei a cselekvési alternatívák, oszlopindexei a hasznossági kritériumok, elemei pedig az adott kombinációhoz tartozó súlyozott értékek. A mátrixból többlépcsős átalakítással, számítógépes iterációval képezik az ún. Eigen-vektort, ami a cselekvési alternatívák végső sorrendjét határozza meg, és – mint Saaty bebizonyította –, a legoptimálisabb (legkevésbé inkonzisztens) megoldásnak tekinthető.¹²

A könnyebb megértés kedvéért íme egy leegyszerűsített, kitalált példa a CNP-fejlesztési stratégiákat összehasonlító kiinduló táblázat felépítésére:

	Gazdaság	Technika	Haderő	Kultúra
Konfliktuskeresés	4	3	5	2
Versengés	4	5	3	2
Együttműködés	5	4	2	3
Elzárkózás	3	2	4	5

⁹ CICIR – Chinese Institute of Contemporary International Relations.

¹⁰ AHP – Analytical Hierarchy Process.

¹¹ National Academy of Engineering.

¹² Haas-Meixner: *An Illustrated Guide to the Analytic Hierarchy Process*. Institute of Marketing and Innovation. University of Natural Resources and Applied Life Sciences, Vienna (www.boku.ac.at/mi), 2007.

A sorindexek (stratégiák) „erősorrendje” nyilván attól függ, hogy a tényezők (az oszlopok) milyen arányban vesznek részt a CNP felépítésében, és fordítva: a CNP-fejlesztési célkitűzéseket (az oszlopindexek „kívánatos” sorrendjét, illetve arányait) az szabja meg, hogy melyik cselekvési alternatíva mellett döntünk. Egyik irányban (sor vagy oszlop) sincs egyértelmű, ellentmondásmentes (következetes) rangsorolás a stratégiák, illetve a tényezők között (tekintve, hogy a stratégiák szubjektív preferenciákat tükröznek, a tényezők pedig egymás rovására vetélkednek a fejlesztési erőforrásokért). A mátrix AHP-megoldása (Eigen-vektora) a CNP-faktorok olyan súlyozott kombinációja lesz, amely – a stratégiák oldaláról nézve – bizonyíthatóan a **legkevésbé következetlen**.

Arrow, Nobel-díjas közgazdász megfogalmazásában: „*Legszélesebb értelemben véve a racionális viselkedés egyszerűen olyan magatartás, amely megfelel az alternatívák valamely viszonylagos, értékük szerinti rendezésének, azaz a döntések egy elméletének*”.¹³ Sokszor még ez a követelmény sem teljesül, azaz a kiválasztott módszer, eljárás a meghirdetett céloknak ellentmondó eredményre vezet. Mint arra 1988-ban, a döntési kritériumokról és eljárásokról szóló értékelésben rámutattam: „*az ésszerűségnek legalább annyi a minimális feltétele, hogy a választott eljárás és annak eredménye, a cselekvés, a döntéshozó által felállított kritériummal összhangban legyen, saját magának ne mondjon ellent*”.¹⁴ Ennek a „**minimális**” kritériumnak **Saaty módszere „maximálisan” megfelel**. A kínai kutatók valószínűleg ezért alapozzák a CNP kutatását az általa kidolgozott eljárásra.

Az AHP-t a makro- és mikrogazdaságban (például vállalati döntések megalapozására), a természet- és társadalomtudományokban, a hadügyben stb. széles körben alkalmazzák.¹⁵

A CNP hierarchikus struktúrájának kialakításakor a CICIR szakértői munkacsoportja a következő szempontokat vette figyelembe:¹⁶

a) Olyan alkotóelemek, tényezők kiválasztása, amelyek az össznemzeti erő szempontjából hangsúlyosan, releváns összefüggésben érvényesülnek. Ugyanakkor törekedtek arra, hogy a faktorok száma minél kisebb legyen.¹⁷

b) Minden tényezőnek meghatározott, jól definiált, rögzített tartalommal kell rendelkeznie, pontosan mérhetőnek, vagy legalábbis standard eljárással vizsgálhatónak kell lennie.

¹³ Arrow, K. J.: *Döntés kockázat vállalásával: a különböző elméleti irányzatok*. In: Arrow: *Egyensúly és döntés*. Válogatott tanulmányok. 335-366. o. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1979.

¹⁴ Ráczy Lajos: *Kockázatvállalási modellek az USA és Japán hadigazdaságában*. Közgazdaságtudományi egyetemi doktori értekezés, 1988. pp.218.)

¹⁵ Saaty – Luis: *Decision Making in Economic, Political, Social and Technological Environments with the Analytic Hierarchy Process (The Analytic Hierarchy Process Series, V. 7)*.

¹⁶ Ketizu, 2000. 10–12. o.

¹⁷ *A faktoranalízisről magyarul* I. Jahn-Vahle, 1974.

c) A tényezők belső tartalmának saját, hangsúlyos jelentéssel kell bírnia. Például az „eltartottak” kategóriájába a 15 év alattiak és a 64 év felettiiek tartoznak, az öregedési mutató (arányszám) pedig a 64 év felettiekkel számol. A két mutatószám között átfedés, korreláció van, de lényegi tartalmuk, hatásuk mégis világosan megkülönböztethető.

d) Ugyanakkor szükséges a fenti átfedések, korrelációs viszonyok olyan kiszűrése, hogy a mutató „tisztá” hatása érvényesüljön az összefüggésben. Például a lakosság lélekszáma a CNP fontos pozitív előjelű összetevőjeként szerepel. Egy bizonyos határ fölött viszont a lakosságnövekedés már negatív előjelű „nyomással” is jár, például megterheli a gazdaságot, az állami elosztási rendszereket, az oktatást, az egészségügyet stb. Ez a nyomás azonban már visszatükröződik az egy főre jutó GDP csökkenésében, tehát ismételt figyelembe vétele, többszöri beszámítása szükségtelen.

e) Mivel az **össznemzeti erő számításának célja a nemzetközi összehasonlítás**, az adatok standard nemzetközi metodika szerinti összehasonlíthatóságára különös gondot kell fordítani;

f) Lehetőség szerint minél kevesebb „puha” faktort kell beépíteni a CNP-be, illetve, ha lehetséges, a csak szubjektív, szakértői értékbecsléssel megközelíthető „puha” faktorokat velük szoros korrelációban álló, mérhető „kemény” faktorokkal kell helyettesíteni. Például a „vállalkozó szellemet”, a találmányosságot, a kreativitást az újonnan induló vállalkozások számával, a benyújtott újítások és szabadalmak számával, értékével; társadalmi elismertséget, ösztönzést az adóvisszatérítés arányával és így tovább.

g) Mivel a CNP egy bonyolult, nagy rendszer, hosszabb távon kis változtatások is nagy eltérést eredményezhetnek. Ezért a rendszer hierarchikus felépítését és a kutatási–mérési–számítási metodikát rögzíteni kell, és azon nem célszerű változtatni.

h) Meg kell határozni az országra vonatkozó aggregált, összesített mutatók, és az egy főre jutó mutatók viszonyát a CNP szempontjából.

Véleményem szerint az össznemzeti erő vonatkozásában nem sokat számít, hogy mondjuk Luxemburg, Szingapúr vagy Finnország az életszínvonal, életminőség, egy főre jutó termelékenység és a hasonló mutatók által fémjelzett nemzetközi „versenyképességi” rangsorban messze megelőzi Kínát. A CNP ugyanis – definíció szerint –, az **össznemzeti erő kifejtés képességét** méri, márpedig e tekintetben Kína nem az említett országokkal, hanem az Egyesült Államokkal, Európával, Oroszországgal, Japánnal és Indiával van „egy súlycsoportban”.

A felsorolt szempontok figyelembe vételével folytatott kutatás során gyakorlati kihívásként jelentkezik az egyes mutatók értékeinek meghatározásához szükséges (statisztikai) adatgyűjtés és -feldolgozás, az adatok értelmezése, standardizálása, „normálása”, a végső aggregálás előtti „dimenziótlanítása” stb. Az adatfeldolgozást követi a mutatók értékének kiszámítása és a CNP-n belüli súlyuk meghatározása. Erre a szakértői (szubjektív) értékbecslés módszerét alkalmazzák, de – az AHP igénybevételével –, egy ellentmondásmentes (konzisztens), egységes logikai rendszerbe illesztve, a tudományos objektivitás és a matematikai egzaktitás optimálisan elérhető legmagasabb szintjén.

Mivel a statisztikai és egyéb, említett matematikai módszerek a magyar nyelvű szakkönyvekből is tetszőleges mélységben megismerhetők, részletes tárgyalásukra nem térek ki, csupán néhány magyarázó megjegyzést fűzök a Felderítő Szemle 2006. decemberi számának 75–78. oldalain található szöveges CNP-táblázat matematikai értelmezéséhez.

Az összemzeti erő fa-struktúrával is szemléltethető tényezőkre bontása matematikai értelemben egy mátrix, azaz táblázat. Az oszlopindexek (bekezdés-táblátorok) balról jobbra haladva az adatok szintjeit, a sorindexek fentről lefelé az egyes tényezőket képviselik az adott szinten. Például az első oszlop elemei (gazdaság, hadügy, technika, erőforrások – ha csak a „kemény” tényezőket vesszük figyelembe) egy négyelemű oszlopmátrixot alkotnak, aminek matematikai, szimbolikus jelölése: $\mathbf{A1} = [\mathbf{a}_{11}, \mathbf{a}_{12}, \mathbf{a}_{13}, \mathbf{a}_{14}]^T$, vagy röviden $\mathbf{A1} = [\mathbf{a}_{1j}]^T$, ahol az alsó indexek az adott elem oszlop- és sorszámát jelölik, a „T” felső index pedig arra utal, hogy a mátrixot „transzponáltuk”, vagyis az oszlopokat sorrá alakítottuk, és viszont. Ugyanígy lehetne a 2., 3., 4. és további oszlopokat (A2, A3 stb.) szemléltetni. Ez a mátrix, mivel különböző jellegű (dimenziójú) mennyiségeknek megfelelő, azaz eltérő mértékegységű számértékeket tartalmaz, még nehezen értelmezhető egységes egészként. Ezért az adatokat „normálni” kell. A „normálás” után a számértékeknek nem lesz többé dimenziója, és összemérhetőek lesznek, mert egy arányos skála mentén „0” és „1” közé „tömörítik” őket (úgy, hogy a táblázat elemeit egyenként osztják a sor- vagy oszlopösszegekkel, a vizsgált szemponttól függően). Ha az első oszlop már csak aggregált és normált értékeket tartalmaz, akkor már „csak” az elemek „súlyokkal” való szorzása és a szorzatok összeadása van hátra, és máris megkaptuk az adott ország összesített CNP-jét.

Tekintve, hogy a „kemény” (gazdasági, technológiai, katonai és erőforrás) tényezők általában objektíve mérhető mennyiségek, míg a „puha” (politikai, társadalmi és nemzetközi kapcsolati) faktorok csupán becsülhetők (és az értékelés óhatatlanul torzított, előítéletes, szubjektív), a kínai kutatók óvatos fenntartásokkal kezelik az átfogó, komplex CNP-t, amit úgy számítanak ki, hogy a kemény összerőt módosítják (beszorozzák) a puha összerő normált (egynél kisebb törtszám) értékével. Ezért azt a megoldást találták ki, hogy két CNP-értékkel dolgoznak, vagyis a „kemény” és a komplex mutatót egyaránt kiszámítják. Bár a tudományos kutatás módszertana szempontjából a „puha erő” valóban számos, nehezen megoldható problémát vet fel, növekvő jelentősége a hatalmi viszonyok és a nemzetközi befolyás kiterjesztése szempontjából vitathatatlan.

2. A CICIR-től némileg eltérő metodikát, tényezőkre bontást és – a publikációkban részletesebben ismertetett – súlyozást használ a Kínai Társadalomtudományi Akadémia (CASS)¹⁸ Világgazdasági és Politikai Intézete (IWEP).¹⁹ Az IWEP Statisztikai elemző Hivatala már 1996-ban közzétett egy átfogó tanulmányt a világ „fő” országainak CNP-jéről.²⁰

¹⁸ CASS – Chinese Academy of Social Sciences.

¹⁹ IWEP – Institute of World Economics and Politics.

²⁰ Wang Songfen (szerk.): *Shijie zhuyao guojia zonghe guoli bijiao yanjiu*. (A világ fő országainak CNP-je: összehasonlító elemzés.) IWEP, Hunan chubanshe, 1996. december.

A CASS definíciója szerint:

„A CNP a szuverén államok különböző területeken megnyilvánuló erő kifejtéseinek szerves összege²¹ egy adott időszakban; az egyes államok létezésének (fennmaradásának) és fejlődésének alapja, egyben a társadalmak adott időben, helyen és meghatározott feltételek közötti különböző létezési és fejlődési erőfaktoraikra vonatkozó átfogó számvetések kondenzált²² összesítése”.²³ A definíció lényegében nem különbözik a korábban megismertektől, azonban jellegében funkcionális (nem pedig felsoroló), továbbá a metodológiára helyezi a hangsúlyt. A „szerves összeg” kifejezés arra utal, hogy nem egyszerűen összegzett, hanem sokoldalú, bonyolult összefüggések, nemlineáris, továbbá monoton növekvő függvénykapcsolatok alapján számított értékről van szó; a „kondenzált” jelző pedig megvilágítja, hogy a függvény értéke egyetlenegy szám (ami más, azonos dimenziójú mennyiségeket jelző számokkal, azaz más CNP-értékekkel közvetlenül összemérhető).

Véleményem szerint a CNP egy skaláris vektormennyiség (mint az erő a fizikában). Skaláris, mert a lineáris transzformációra (azaz a mértékegység és a „nullapont” megváltoztatására) érzéketlen, vagyis a CNP-skálán elfoglalt rangsorbéli hely nem változik az értékek beszorzásakor vagy egyenlő mértékű növelésekor, illetve csökkenésekor; és vektor, mert (alkalmazási) iránya van. A jelenlegi metodika mellett azonban csak a skaláris (mennyiségi, összemérhető) jelleg nyilvánvaló; a vektor-jelleget (az alkalmazás jelenlegi, várható és célszerű irányait) csak a mutató faktoriális finomszerkezetének minőségi elemzése útján lehet feltárni. Ez az oka annak, hogy a CNP kutatása két irányzatra bontható, és a mennyiségi (szintetizáló), illetve a minőségi (analitikus) értékelések gyakran kerülnek ellentmondásba egymással.

A CASS kutatói nyolc erőfaktort különítettek el, mégpedig: erőforrások, hazai gazdaság, külgazdaság, tudomány és technika, fegyveres erők, kormányzati hatékonyság, külügyek, társadalmi fejlettség. Az értékelésnél alapelv, hogy az anyagi (természeti, bel- és külgazdasági, technikai, katonai) és a szellemi (kormányzati, külkapcsolati és társadalmi) tényezők egyaránt lényegi szerephez jussanak. Továbbá a CNP nemcsak a ténylegesen kifejtett erőt méri, hanem a latens képességeket, a kibontakozásra váró kapacitásokat is, például a tudományos kutatások alkalmazható eredményeit, vagy mindazokat az ásványkincseket és energiahordozókat, amelyeket még nem termeltek ki, de rendelkezésre állnak. A CICIR-rel ellentétben a CASS nem tekinti időben állandónak a CNP-faktorok belső tartalmát, hanem azt a történelmi körülmények változásának függvényeként írja le. Például az információ jelentősége napjainkban rohamosan növekszik, és a hagyományos gazdasági, politikai, katonai tényezőkkel megközelítő fontosságot (súlyozási értéket) nyer.

---

²¹ Kiemelés tőlem.

²² Kiemelés tőlem.

²³ Uo. 25. o., id: Pillsbury, 2000.

Az országok nagy számát, eltérő fejlettségét és társadalmi berendezkedését figyelembe véve a mutatókat „indexálták”, vagyis az általános kategóriákat olyan részkategóriákra bontották, amelyek jellemző értékei („indexei”) ezeket a különbségeket visszatükrözik. Ennek alapján **beszélhetünk abszolút és fajlagos, mennyiségi és minőségi, kibocsátási és fogyasztási indexekről**. Egy speciális mutatófajta az ún. **strukturális index**, ami a különböző tényezők összefüggéseire, kapcsolataira mutat rá.²⁴ Ezen megközelítés mentén a nyolc fő faktort összesen 64 indexszel jellemezték.

Például az erőforrásokon belül emberi és természeti faktorokat különböztettek meg (utóbbin belül: terület, nyersanyagok, energiahordozók további altényezőkre bontásban), az emberi tényezőkön belül pedig a következő indexeket: lakosság összlétszáma, várható élettartam, a gazdaságilag aktív népesség aránya az összlakosságon belül, a tízezer lakosra jutó egyetemisták száma. Hasonló, többlépcsős, többszintes bontást alkalmaztak a többi fő faktor esetében is.

A **katonai tényezőt** az alábbi indexekkel mérték: a haderő összlétszáma, katonai kiadások, fegyverexport, nukleáris fegyverek, úgymint indítók (hordozóeszközök) és a robbanófejek száma.

A **külkapcsolati faktorokat** 10 indexszel jellemezték és egy ún. **ideghálózati modell** keretében értékelték aszerint, hogy a nemzetközi együttműködés és érdekérvényesítés szempontjából milyen diplomáciai területek és erőfaktorok lépnek kölcsönhatásba egymással (lakosság, terület, erőforrások, hadügyek, gazdaság, tudomány és technológia, politika, ideológia, szervezet és „imázs”, azaz „országkép”-befolyásolás).

A 64 mutatót ezután statisztikai módszerekkel mérték és standardizálták, vagy – ahol az nem volt lehetséges –, csoportos becsléssel állapították meg, 59 szakértő bevonásával²⁵, majd számítógépes elemzésnek vetették alá. A 64 index összesítésével meghatározták a nyolc fő faktor értékét, illetve a CNP kiszámított, súlyozott végösszegét 1970-re, 1980-ra és 1990-re. A statikus modellben az országokat hasonlították össze egymással, a dinamikus modellben a CNP változási tendenciáit elemezték 1970–1990 között.

A fő faktorok súlyértékét időben és országonként is differenciálták. Például Ausztrália esetében figyelembe vették, hogy hatalmas területtel és természeti erőforrásokkal rendelkezik, de ezeket – lakosságának kis száma miatt – arányosan nem tudja összemérni erővé konvertálni. Békeidőben a gazdaságot tekintették a CNP legfontosabb összetevőjének. A tudományos–technikai színvonalat a versenyképességben játszott szerepe miatt az idő előrehaladtával nagyobb súllyal vették számításba. A társadalmi fejlődés mutatószámait az életminőséggel, a politikai stabilitással és a szociális biztonsággal vetették egybe (strukturális indexek). **A katonai erőt a CNP egyik kulcsfontosságú tényezőjének tekintették**, amely a nemzetközi versenyképesség és az átfogó erőviszonyok mérőszáma;

---

²⁴ Huang, 1992; id.: Pillsbury, 2000.

²⁵ A szakértői intuitív módszerekről magyarul lásd például Besenyei, 1982.

békeidőben is a nemzetvédelem alapja és a kedvező külső feltételek (békés nemzetközi környezet) megőrzésének feltétele. **A CNP anyagi alapját a természeti erőforrások jelentik.** Ezen rendező elvekből kiindulva a fő erő-faktorok súlyértékeit az alábbiak szerint határozták meg:²⁶

CNP-faktor	Súlyozott koefficiens (szorzótényező)
CNP összértéke	1,00
• természeti erőforrások	0,08
• gazdasági kapacitás	0,28
• külgazdasági kapacitás	0,13
• tudomány és technika	0,15
• társadalmi fejlettség	0,10
• katonai potenciál	0,10
• kormányzati ellenőrzés hatékonysága	0,08
• külügyek	0,08

3. A Hadtudományi Akadémia (AMS) vezető kutatója, Huang Shuofeng főzredes dinamikus rendszerelméleti modelljében a következő képletet adta meg az össznemzeti erő kiszámítására:

$$M(t) = K \sum_{i=1}^4 H_i(t) \sum_{i=1}^3 S_i(t)$$

ahol $M(t)$ a CNP értéke az adott évben; K a fejlődési koordinációs faktor; $H_i(t)$ a „kemény erő” négy összeadandó tényezője, úgymint méretek (lakosság és terület), technika, gazdaság és haderő; $S_i(t)$ pedig a három összeadandó „puha” erőfaktor, mégpedig a stratégiai célkitűzés („bölcst” akarat), a kormányzati vezetés-ellenőrzés hatékonysága és a célok megvalósítására irányuló akarat intenzitása. A modell finomszerkezete több réteget, 30 faktort, azon belül 150 indikánst tartalmaz.²⁷

Huang modellje értelmezhető úgy is, hogy az egyenlőségjel jobb oldalán álló tényezők az „input” faktorok (erőbefektetés), a baloldal (CNP) pedig az „output” (teljesítmény). Az output az input függvénye:

$$Y_t = F(x_1, x_2, \dots, x_n; t)$$

ahol $x_1, x_2, \dots, x_n$ a CNP-faktorok, Y_t az össznemzeti erő, „t” jelöli az idő-változót (és a faktorok az idő függvényében alakulnak). Ez a szemlélet felel meg Huang definíciójának, miszerint a CNP, mint erő vagy képesség nem más, mint a bemeneti tényezők csoportjának kimenetle alakítása meghatározott belső (hazai) és külső (nemzetközi) körülmények, valamint természeti feltételek mellett.

²⁶ Wang, 1996.

²⁷ Huang Shuofeng: *Zonghe guoli lun*. (Az össznemzeti erőről.) Zhongguo shehui kexue chubanshe, 1992.

A függvény általános formája (az „x” faktorok nevesítésével):

$$Y_t = K_t \times (H_t)_a \times (S_t)_b, \text{ ahol}$$

H_t (a kemény tényező) a CNP „tömege”; S_t (a puha tényező) a CNP „gyorsulása”; K_t a koordinációs koefficiens; „a” a „kemény elaszticitás-index”; „b” a „rugalmas elaszticitás-index”.

Ez utóbbi két index aszerint különbözik, hogy fejlett vagy fejlődő országról van szó, illetve, hogy békeállapot (stabilitás) vagy háború (instabilitás) jellemzi az adott időszakban az országot.²⁸

4. Hai Ping és munkatársai rendszerében:²⁹

$$\text{CNP} = \text{CM} \times (\text{EC} + \text{ST} + \text{MC}) \times (\text{PC} + \text{CE} + \text{DC}), \text{ ahol}$$

CM = „kritikus tömeg” (lakosság, terület); EC = gazdasági potenciál; ST = tudomány és technika; MC = katonai erő; PC = politikai erő; CE = kulturális erő; DC = diplomáciai hatékonyság.

Tekintve, hogy e tényezők nem egyenlő mértékben vesznek részt a CNP összértékének kialakításában, súlyozni kell őket. A módosított általános képlet ezért így alakul:

$$\text{CNP} = \text{CM} \times (\text{K1} \times \text{EC} + \text{K2} \times \text{ST} + \text{K3} \times \text{MC}) \times (\text{K4} \times \text{PC} + \text{K5} \times \text{CE} + \text{K6} \times \text{DC}), \text{ ahol}$$

$$\text{K1} + \text{K2} + \text{K3} = 1, \text{ illetve } \text{K4} + \text{K5} + \text{K6} = 1 \text{ és } 0 < \text{K}_i < 1$$

5. Zhu Shian képlete:³⁰

$$\text{CNP} = (\text{C} + \text{E} + \text{I} + \text{K} + \text{X} + \text{S} + \text{CT} + \text{W}) \times (\text{R} + \text{O} + \text{J}), \text{ ahol}$$

C = erőforrások; E = gazdaság; I = nemzetközi versenyképesség; K = tudomány és technika; X = a fenntartható fejlődés szintje; S = társadalmi fejlettség; CT = az államszervezet hatékonysága; W = diplomácia; R = stratégiai cél; O = állami akarat; J = nemzeti egység.

A CNP kiszámítása után következő lépés az eredmények értelmezése, elemzése, nemzetközi összehasonlításra és előrejelzésre való felhasználása, beleértve a nemzeti stratégia alakítására vonatkozó javaslatokat is.

Extenzív és intenzív mennyiségek, összefüggések

Az eredmények értelmezésének gyakorlati (politikai) és elméleti (tudományos) szempontjai együtt érvényesülnek. A hosszabb időszakra kivetített évenkénti CNP-értékek és -rangsorok tendenciáinak elemzése például megmutathatja, hogy Kína abszolút és relatív CNP-je rohamosan növekszik, ezért a nagyhatalmi sorrendben az utolsó helyek egyikéről az elülső helyek valamelyikére tör elő.

²⁸ Pillsbury, 2000.

²⁹ CAS, 2003.

³⁰ Uo.

Ugyanakkor az elemzés azt is kimutathatja, hogy az Egyesült Államoknak a „kemény” faktorok terén meglévő előnye tovább nőtt, miközben a „puha” CNP tekintetében Kína egyre közelebb kerül hozzá. Így elméletileg nemsokára előadódhat az a helyzet, hogy a CNP1 („kemény”) mutató tekintetében az USA, a CNP2 (komplex) mutató tekintetében viszont Kína lesz a világelső. Hogyan kezeljék az érintettek nemzetközi kapcsolataikban ezt a helyzetet? A választ az fogja meghatározni, hogy miképpen értékelik a puha és a kemény tényezők összefüggéseinek hatását az össznemzeti erő alakulására, és következményeit az **össznemzeti erő kifejtés célszerű irányainak, hangsúlyainak kijelölésére**, ez pedig legalább annyira objektív megközelítést követelő tudományos kérdés, mint amennyire politikai vagy stratégiai probléma. E kérdéskör tudományos vizsgálatának multidiszciplináris lehetőségeit a kutatások még távolról sem merítették ki.

Egy – a kínai forrásokban nem említett – lehetséges osztályozás szerint a CNP-faktorok között (is) megkülönböztethetünk **extenzív** (egy adott dimenzió – tér, idő, tömeg stb. – mentén mérhető „kiterjedéssel bíró”, összeadható), illetve **intenzív**, a kiterjedéstől független **mennyiségeket**. Az extenzív–intenzív ellentétpár a fizikából került át más tudományokba (például a közgazdaságtanba), de lehetnek más társadalomtudományi, sőt biztonságpolitikai értelmezései is. Fényes Imre a termodinamikai fogalmak jelentésének és összefüggéseinek szemléletes magyarázata céljából használ figyelemre méltó analógiát az országok közötti erőforrás-áramlás és a fizikai folyamatok között³¹, amelyet a továbbiakban az össznemzeti erő természetének megvilágítására megkísérlek fordított előjellel (a fizikától a társadalomtudományok felé haladva) kibontani és továbbfejleszteni.

Tekintsük az országokat a nemzetközi rendszer különálló (határokkal elválasztott), meghatározott kiterjedéssel bíró (kicsi vagy nagy), egymással kölcsönhatásba lépő (kereskedő, háborúzó stb.) alrendszerének. Ezeket a rendszereket extenzív és intenzív mennyiségek, kölcsönhatásaikat absztrakt összefüggések jellemezhetik. Extenzív mennyiség például az országok területe, lakossága, nemzeti vagyona, valamilyen nyersanyag, energiahordozó kitermelt vagy egy késztermék előállított mennyisége, a fegyveres erők létszáma, a harckocsik darabszáma, az elektronikus adatbázisokban őrzött **információ** mennyisége bitekben stb. Intenzív mennyiség (a mechanikában és az elektromosságtanban, valamint a kémiában) **a nyomás, a feszültség, a potenciál**, a termodinamikában a *hő*. Ugyanígy beszélhetünk az országok közötti politikai, gazdasági vagy katonai feszültségről, nyomásról, potenciálról, a kapcsolatok hőfokáról. Az intenzív mennyiségek nem egyszerűen az adott rendszert önmagában, hanem más rendszerekkel való kölcsönhatásaiban jellemzik.

Az intenzív mennyiségek **lokálisak**, egy adott helyre jellemző egyedi sajátosságokkal bírnak. Lehet, hogy két ország területe nagyjából egyenlő, azonban az egyező nagyságú területek **minőségi**, például természetföldrajzi jellemzői (mondjuk tengerszint feletti magassága, éghajlata, vízrajza, flórája, faunája stb.) gyökeresen különbözhetnek. Az „emberi tényező” esetében a lokális (sőt egyedi, szinguláris) jelleg, a mennyiség és a minőség szembenállása még inkább nyilvánvaló.

---

³¹ Fényes Imre (szerk.): *Modern fizikai kisenciklopédia*. Gondolat Könyvkiadó, 1971. 330. o.

Az intenzív mennyiségek **nem adódnak össze**. 1000 négyzetkilométer plusz 1000 négyzetkilométer, az 2000 négyzetkilométer. De két darab 1000 méteres hegycsúcsból sohasem lesz egy 2000 méteres hegycsúcs. Ugyanez a helyzet az információ és a tudás esetében. Ha valaki Pestet, a barátja pedig Budát ismeri jól, akkor ketten együtt nem fognak eltévedni Budapesten. De két közepes sakkozó sohasem fog legyőzni egy nagymestert. Az intenzív mennyiségek inkább **átlagolódásra** hajlamosak.

Az intenzív tényezőknek **jelentésük** van. Az extenzív logikában egy kijelentés attól függően igaz, hogy mire „terjed ki” az igazságtartalma, azaz mit **jelöl**. Az intenzív logikában a kijelentés attól függően igaz vagy hamis, hogy mit **jelent**. A „kínai kommunizmus”, „szocializmus, kínai sajátosságokkal” és „konfuciánus piacgazdaság” ugyanazt a társadalmi formációt jelölik (azonos az extenziójuk), de nem ugyanazt jelentik (más az intenziójuk), és **más cselekvő hozzáállást, attitűdöt váltanak ki**.

Az extenzív mennyiségekre általában a **megmaradási**, az intenzívekre a **kiegyenlítődési** törvények vonatkoznak. **Az intenzív mennyiségek a rendszerek közötti kölcsönhatásokat jellemző dinamizáló tényezők**. Egyenlőségük (homogenitásuk) az egyensúly előfeltétele. Homogenitás hiányában megindul az extenzív mennyiségek olyan áramlása, ami az intenzívek kiegyenlítődését eredményezi (az extenzív és az intenzív mennyiségek kölcsönösen függnek egymástól). Az extenzív mennyiségek mérlegegyenletei **áramlásegyenletek**, az intenzíveké **állapotegyenletek**.³² Ez az általános modell – az egyensúly fogalmának központi szerepe miatt –, a biztonságpolitikában is használható.

Ha két ország határán a felsorakozott harckocsik mennyiségében jelentős különbség van az egyik javára, ugyanakkor a GDP tekintetében kifejezett előny mutatkozik a másik javára, abból még nem következik, hogy a harckocsik automatikusan elindulnak egyik országból a másikba területet foglalni, mint az Irak és Kuvait esetében 1990-ben megtörtént. Lehet, hogy a harckocsik helyett az árucseré, a működőtőke, a pénz, a szakemberek, a segélyek, esetleg a legális vagy illegális be- és kivándorlók indulnak meg, attól függően, hogy milyen akadályok (**szigetelők**), illetve milyen könnyen átjárható összeköttetések (**vezetők**) alkotják a kapcsolatok feltételrendszerét (ami egyébként az extenzív különbségek és az intenzív feszültségek kialakulásához is hozzájárul). De mik azok az intenzív inhomogenitások, amelyek az említett extenzív mennyiségek áramlását kiváltják, és mi dönti el, hogy a harckocsik vagy az üzletemberek indulnak útra? Minden bizonnyal az olyan „puha” tényezők, mint például a társadalmi–politikai berendezkedés, a demokrácia fejlettsége, a kulturális–történelmi hagyományok, a nemzetközi kapcsolatok természete (szövetségi viszonyok, nemzetközi szervezeti tagság), a felderítés helyzetmegítélése, az „ellenségkép” milyensége, a közhangulat, a belső stabilitás, a fenyegetettségérzés és így tovább.

---

³² Fényes Imre (szerk.): *Modern fizikai kisenciklopédia*. Gondolat Könyvkiadó, 1971. 330. o.

Véleményem szerint a CNP-modell és az AHP-módszer továbbfejlesztéséhez jelentősen hozzájárulna a vizsgált paraméterek „kemény” és „puha” jellemzőinek kategorizálása, az extenzív–intenzív fogalompár mentén. Ez a kritériumok és az összefüggések meghatározását mind a matematikai formalizmus, mind a fogalmak jelentésének és jelentőségének értelmezése („hermeneutikája”) szempontjából jelentősen finomítaná. A „kemény” és „puha” tényezők megkülönböztetését egy olyan – a kínai gondolkodásmódra egyébként jellemző – köznapi nyelven megfogalmazott **sejtés**-szintű feltevésnek tartom, amelynek a tudományos szakszerűséggel kidolgozandó **hipotézis** szintjén az extenzív-intenzív osztályozás felel meg. **A téma részletes feltárása a CNP kutatásának új fejezetét nyithatja meg.**

„Puha erő”

„Kemény erő”

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Arrow, K. J.: *Döntés kockázat vállalásával: a különböző elméleti irányzatok.* In: Arrow: *Egyensúly és döntés.* Válogatott tanulmányok. 335–366. o. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1979.
- Besenyei et al.: *Előrejelzés, megbízhatóság, valóság.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1982.
- CAS: *2003 nian Zhongguo ke zhixu fazhan zhanlüe baogao.* (2003. évi jelentés Kína fenntartható fejlődési stratégiájáról.) CAS, 2003.

- Cronin, Patrick M.: *China targets more than a satellite*. Asia Times Online, www.atol.com 2007. 02. 22.
- Fényes Imre (szerk.): *Modern fizikai kisenciklopédia*. Gondolat Könyvkiadó, 1971.
- Haas-Meixner: *An Illustrated Guide to the Analytic Hierarchy Process*. Institute of Marketing and Innovation. University of Natural Resources and Applied Life Sciences, Vienna (www.boku.ac.at/mi), 2007.
- Huang Shuofeng: *Zonghe guoli lun*. (Az össznemzeti erőről). Zhongguo shehui kexue chubanshe, 1992.
- Jahn-Vahle: *A faktoranalízis és alkalmazása*. Közgazdasági és Jogi könyvkiadó, Budapest, 1974.
- Ketizu (munkacsoport): *Shijie zhuyao guojia zonghe guoli pinggu*. (Értékelés a világ jelentősebb országainak össznemzeti erejéről.) In: Lu, 2000. 2–34. o.
- Lu Zhongwei (szerk.): *Quanju zhanlüe da geju*. (Globális stratégiai helyzet.) Shishi Kiadó, 2000.
- Nagy László: *Gondolatok az űrhadviselésről*. Magyar Honvéd, XVIII. évf. 7. szám, 2007. február 16. 22. o.
- Pillsbury, M.: *China Debates the Future Security Environment*. NDU Press, 2000. január.
- Rác Lajos: „Vattába burkolt acél”. (A kínai kultúra világméretű terjeszkedése.) Felderítő Szemle, V. évfolyam 4. szám, 2006. december. 63–79. o.
- Rác Lajos: *Kockázatvállalási modellek az USA és Japán hadigazdaságában*. Közgazdaság-tudományi egyetemi doktori értekezés, 1988. pp. 218.
- Saaty-Luis: *Decision Making in Economic, Political, Social and Technological Environments with the Analytic Hierarchy Process*. (The Analytic Hierarchy Process Series, V. 7).
- Wang Songfen (szerk.): *Shijie zhuyao guojia zonghe guoli bijiao yanjiu*. (A világ fő országainak CNP-je: összehasonlító elemzés.) IWEP, Hunan chubanshe, 1996. december.

Bevezető

Az alkotmányban („Spanyolország pozícióit meg kell erősíteni a világban, az országnak békés és gyümölcsöző kapcsolatokat kell kiépítenie a különböző országokkal”)¹, illetve a nemzetvédelmi direktívában foglaltaknak megfelelően („Spanyolország nemzetközi szerződéseiben vállalt kötelezettségeinek megfelelően részt vesz a terrorizmus elleni harcban, és hozzájárul a világ békéjének, biztonságának és stabilitásának megőrzéséhez”)², napjainkban a nemzetközi humanitárius és békefenntartó műveletekben való részvétel egyre nagyobb szerepet játszik Spanyolország védelem- és biztonságpolitikájában, azt is tudomásul véve, hogy az ilyen típusú műveletekben való folyamatos jelenlét egyre növekvő terhet ró a spanyol költségvetésre.

A Spanyol Királyság fegyveres erői (a továbbiakban: Fegyveres Erők) békeművelési és humanitárius segítségnyújtási missziókban való részvételével kapcsolatban elmondható, hogy az élvezi a spanyol társadalom egészének támogatását, mivel kifejezi Spanyolország szolidaritását minden katasztrófa és válsághelyzet sújtotta állam, nép felé.

Egy 2005 februárjában elvégzett közvélemény-kutatás szerint a Fegyveres Erők részvétele az ilyen típusú akciókban kiváló lehetőség Spanyolország külföldi szerepvállalásának növelésére, s a legjobb módszer az ország növekvő politikai, gazdasági és kulturális súlyának érzékeltetéséhez.

A hivatalos spanyol részvétel az ENSZ humanitárius és békemisszióiban 1989-ben vette kezdetét.³ (Meg kell azonban jegyezni, hogy spanyol nemzetiségűek már korábban is közreműködtek, igaz csak eseti jelleggel, olyan műveletekben, amelyeket manapság békefenntartó műveleteknek nevezünk.)

Az 1989-et követő években – a kezdeti időszakban –, a spanyol részvétel az ilyen típusú akciókban még szerénynek nevezhető. 1992-től kezdődően azonban már jelentősen megnőtt az UNPROFOR (UN Protection Force) állományához való spanyol hozzájárulás, amely elérte az 1500 főt. A nemzetközi missziókban részt vevők száma 1999-ig nem változott, akkortól azonban a KFOR misszióiban való részvétellel együtt már 2800 főre emelkedett.

A nemzetközi missziókban való spanyol részvétel a „történelmi csúcst” 2003-ban érte el, amikor egyidejűleg 3600 katona teljesített szolgálatot négy kontinensen, amelynek költségeire a kormány külön keretet biztosított, s így azóta a Fegyveres Erők külföldi missziójának költségeit nem a Spanyol Királyság Védelmi Minisztériuma (a továbbiakban: Védelmi Minisztérium), hanem a kormány által

---

¹ Constitución Preambulo.

² Directiva de Defensa Nacional 2004/1.

³ Ebben a tanulmányban az 1989–2006 közötti missziókat mutatom be.

biztosított külön keretéből finanszírozzák. A Védelmi Minisztérium negyedévente benyújtja a kormánynak a missziók költségeiről szóló számlát, s annak összegét a kormány átutalja a minisztériumnak. Annak érdekében, hogy a nemzetközi missziók költségei ne haladják meg a rendelkezésre álló pénzügyi keretet, a kormány 2003. december 12-i döntése 2700 főben maximalta a békemissziókban részt vevők számát, beleértve a 2004 májusától Irakban tevékenykedő csapatokat is.

2006 májusától a kormány döntése értelmében a spanyol Fegyveres Erők állományából maximálisan 3000 fő teljesíthet szolgálatot külföldi missziókban, s azt tervezik, hogy a résztvevők számát hasonló szinten tartják majd a jövőben is.

1989-től kezdődően Spanyolország 50 nemzetközi misszióban, békefenntartó műveletben és humanitárius segítségnyújtási akcióban vett részt, amelyben a három haderőnemtől közel 72 ezer katona szolgált, négy kontinensen.

A különböző humanitárius és békeműveletekben való spanyol részvétel költségei eddig elérték a 3,5 milliárd eurót.

A nemzetközi missziókban eddig 125 fő vesztette életét a Védelmi Minisztériumnak alárendelt állományból, illetve más fegyveres testületektől.

A békeműveletekről

Az ENSZ chartája különbséget tesz a békemegelőzés, megmentés eszközei és az intézkedések között. Ezen kritérium alapján a békemissziókat két nagy kategóriába lehet sorolni:

Katonai megfigyelő missziók: magukba foglalják a konfliktusban érintett felek megállapodása alapján a fegyvertelen katonai megfigyelők (kéksapkások) tevékenységét a tűzszünet betartásának felülvizsgálatára, a csapatkivonások ellenőrzését, a járőrtevékenységet a határtérségben és a demilitarizált övezetekben;

Békefenntartó erők („kéksisakosok”): különböző nemzetek katonáiból létrehozott kontingens. Feladatuk hasonló, mint a katonai megfigyelőké, ugyanakkor az érintett felek között közvetítői szerepet is betöltenek.

A hidegháború befejezése után kialakult új biztonságpolitikai helyzet felvetette a békemissziók újbóli megfogalmazását. Az ENSZ akkor áttekintette a létező missziók típusait, s 1992-ben az ENSZ akkori főtitkára, Butrosz Gali által megfogalmazott osztályozás ma is elfogadott, nemcsak az ENSZ által kezdeményezett, hanem más regionális biztonsági szervezetek által végrehajtott műveletekre, kezdeményezéseikre, a következők szerint:

- **Diplomáciai konfliktusmegelőzés – Conflict Prevention.** Célja, hogy az érintett felek közötti nézeteltéréseket békésen rendezzék, s ezzel elkerülhetővé váljék a katonai konfliktus.
- **Béketeremtés – Peace Making.** Arra irányul, hogy a konfliktusban érintett felek végrehajtsák a tárgyalásokon elfogadott határozatokat, azon eszközök alkalmazásával, amelyeket az ENSZ Alapító Okiratának VI. fejezete tartalmaz.

- **Békefenntartás – Peace Keeping.** Az ENSZ katonai és/vagy polgári személyzet jelenlétével, az érintett felek egyetértésével biztosítani a konfliktust lezáró megállapodások (tűzszünet, az erők szétválasztása) betartását, a humanitárius segélyek megszervezését és garantálni annak szétosztását.

A Fegyveres Erők részvétele a békeműveletekben, a kezdetektől napjainkig

A Fegyveres Erők részvétele a mai értelemben vett békefenntartó missziókban 1989-ben kezdődött, de spanyol katonák már korábban is vettek részt nemzetközi missziókban. Példaként említhető Sanghaj, amelyet 1856 óta egy nemzetközi közreműködőkkel kiegészített városi tanács irányított, s amely városi rendőrséggel és kis létszámú, különböző nemzetiségű katonákból álló hadsereggel rendelkezett. Azt a hadsereget több nemzet katonáival, köztük spanyolokkal, 40 ezer főre duzzasztották fel.

A következő alkalom, amikor Spanyolország az ország határain kívülre fegyveres kontingenst küldött, a marokkói Tanger Nemzetközi Adminisztrációjában való részvétel volt. Az 1923 és 1928 közötti, a státuszról szóló megállapodás értelmében egy 250 főből álló francia–spanyol rendőri erőt (spanyol csendőrök részvételével) bocsátottak a város rendelkezésére. Ezt követően 1935-ben Spanyolország tanulmányozta a nemzetközi erőkben való részvétel lehetőségét a Saar-vidékre, azonban a csapatok küldésére különböző okok, köztük a mandátum nem pontos meghatározása miatt, mégsem került sor.

Három évtizeddel később, a vietnami háború időszakában, 1966 és 1971 között öt orvosból, hat ápolóból és egy adminisztrátorból álló spanyol katonai egészségügyi csoport dolgozott a Saigontól délre lévő Gon-Gong polgári kórházában. A személyzetet a szárazföldi csapatok egészségügyi szolgálatának önkéntesei alkották, akiket évente váltották.

Az Egyenlítői-Guineával 1979-ben megkötött politikai–gazdasági együttműködési terv lehetővé tette spanyol „kékszakosok” jelenlétét az országban, amely hozzájárult az ENSZ-missziókban való részvételhez szükséges alapvető tapasztalatok megszerzéséhez.

1982-ben, az ENSZ akkori főtitkára, Javier Perez de Cuellar felkérte Spanyolországot a Namíbia függetlenségét felügyelő katonai misszióban való részvételre, a spanyol részvételre azonban akkor nem került sor.

1988-ban a nemzetközi helyzet megváltozott, s az ENSZ BT által elfogadott határozat alapján tervezett új, angolai misszióban már számoltak a spanyol katonák részvételével. A misszió kezdetére azonban a feladatok megduplázódtak, így párhuzamosan két afrikai országba – UNAVEM I., Angola és UNTAG, Namíbia – kellett küldeni spanyol erőket és eszközöket.

A kormány felhatalmazása alapján 1989. január 3-tól a Fegyveres Erők katonái részt vesznek a nemzetközi békefenntartó műveletekben. Ezzel a dátummal vette kezdetét a spanyol csatlakozás ahhoz a nemzetközi mechanizmushoz, amely

immár több, az ENSZ mandátuma alapján tevékenykedik, megfigyelői, békefenntartói vagy segítségnyújtási műveletekben.

Mind politikai, mind pedig katonai téren hiányoztak a tapasztalatok az ilyen típusú műveletek megtervezéséhez, illetve megszervezéséhez. Ezért a külügyminiszter a kormány, a külügyminisztérium és a védelmi minisztérium képviselőiből egy munkacsoportot hozott létre azzal a céllal, hogy kidolgozza azokat az általános utasításokat, amelyek elősegítik a spanyol részvételt a békefenntartó műveletekben. Ezzel egyidőben a Védelmi Minisztérium olyan országok tanfolyamaira küldött tiszteket, amelyek nagy tapasztalatokkal rendelkeztek a békefenntartó missziók tervezésében, szervezésében, a részt vevő állomány kiképzésében és továbbképzésében.

A spanyol részvétel a békefenntartó missziókban

Angola – UNAVEM I (UN Angola Verification Mission I)

Az ENSZ BT 626/1988. számú határozata alapján megalakított misszió feladata volt első fázisban ellenőrizni a kubai csapatok átcsoportosítását Angola északi területeire, majd kivonulásukat az ország teljes területéről.

Tíz ország, beleértve Spanyolországot is, 1989 januárjától hét-hét főt küldött a misszióba, majd 1990 januárjától a résztvevők létszáma hat főre csökkent, országonként. Az UNAVEM I. 1991 júliusában befejeződött, az angolai kormány és a gerillák közötti megállapodás aláírásával.

Azt követően új mandátummal és más feladattal egy új misszió vette kezdetét, UNAVEM II. elnevezéssel.

Namíbia – UNTAG (UN Transition Assistance Group)

Az utolsó afrikai gyarmat függetlenségének elnyerése érdekében 1989 januárjától, negyedszázados diplomáciai erőfeszítés után hozták létre ezt a missziót. Az ENSZ BT 632/1989. számú határozata értelmében az UNTAG feladata volt biztosítani Namíbia gyors függetlenné válását, az ENSZ ellenőrzése és felügyelete mellett megtartott szabad választások útján.

Az 1989. április 1. és 1990. március 21. közötti időszakban 50 ország katonái vettek részt a misszióban. Spanyolország légiszállító-kapacitást biztosított, valamint a légierő vezérkarából négy főt küldött az UNTAG parancsnokságára.

Közép-Amerika – ONUCA (UN Observer Group in Central America)

1989 decemberétől öt közép-amerikai elnök hozzájárulásával, az ENSZ BT 644/1989. számú határozata alapján került végrehajtásra ez a misszió, egy spanyol tábornok vezetésével. Az első hat hónapban a misszió alapvető feladata volt az irreguláris csapatok és fegyveres mozgalmak, valamint a kormányok közötti tűzszünet betartásának ellenőrzése. 1990-ben két alkalommal hosszabbították meg a misszió mandátumát. Először az ENSZ BT 650/1990. számú határozata alapján a misszió feladata a nicaraguai „kontrák” önkéntes demobilizációjának támogatása, a következőben a BT 663/1990. számú határozata értelmében a tűzszünet és az erők szétválasztásának felügyelete volt. A missziót 1991 végéig meghosszabbították, a megfigyelő csoportot azután Salvadorba, az ENSZ újabb missziójába, az ONUSAL-ba csoportosították át.

Haiti – ONUVEH (UN Observer Group for the Verification of the Elections in Haiti)

Az ENSZ Közgyűlés 45/2 (1990) határozata alapján 1990 októberétől a misszió feladata a kormány választási előkészületeinek támogatása és az 1990. decemberi választások felügyelete volt.

Spanyolország kilenc tisztet küldött a misszióba.

Angola – UNAVEM II (UN Angola Verification Mission II)

Az ENSZ BT 696/1991. számú új mandátuma 1991 májusától azt a feladatot határozta meg az UNAVEM II. részére, hogy ellenőrizze az aktív tűzszünet betartását és vizsgálja felül az átmeneti folyamatot. 24 országból 350 katona, köztük 21 spanyol vett részt a feladatban. A misszió tervezett 17 hónapos időszakát az elnökválasztás körüli problémák miatt az ENSZ 1993 májusáig meghosszabbította.

Jugoszlávia – CMMY/ECMM/EUMM

Az EBESZ 1991 júniusában Prágában hozott döntésének megfelelően megfigyelő missziót küldött Jugoszlávia területére. A misszió küldését az európai közösség kezdeményezte azzal a céllal, hogy segítsék az EU szervezeteit, valamint a nemzetközi Jugoszlávia-konferenciát abban, hogy megoldást találjanak a kialakult konfliktusra, az emberi jogok védelmére és a törvények tiszteletben tartására. Időközben Jugoszlávia széthullott, részei pedig önállósultak.

1995-ig a spanyol részvétel nem volt jelentős, azonban a spanyol elnökség idején a megfigyelő misszió parancsnokságán több spanyol katona vezető beosztást töltött be.

2001 januárjától a misszió nevét EUMM (EU Monitoring Mission) változtatták, feladata jelenleg a demokratikus intézményrendszerek működésének támogatása. Az EUMM munkájában jelenleg négy spanyol katona mint megfigyelő vesz részt.

El Salvador – ONUSAL (UN Observer Mission in El Salvador)

Történelmi okokból a spanyol békefenntartó missziók közül ez tekinthető az egyik legfontosabbnak. Az ENSZ BT 693/1991. számú határozata alapján létrehozott misszió munkája eredményeként tűzszünet jött létre a salvadori kormány és a Farabundo Marti Nemzeti Felszabadítási Front között. Spanyolország 15 katonával képviseltette magát ebben a misszióban.

Az ENSZ BT 729/1992. számú határozata alapján a misszió működési idejét meghosszabbították, és kibővítették a résztvevők számát is az ONUCA-ban résztvevőkkel. A spanyol katonák létszáma így elérte a 130 főt, és egy spanyol tábornok volt a parancsnok. A misszió 1995 májusában fejezte be munkáját.

Bosznia – UNPROFOR (UN Protection Force)

Az ENSZ által kezdeményezett eddigi legösszetettebb művelet, amely a résztvevők számát és a műveletek minőségét tekintve is a legjelentősebb spanyol békefenntartó misszióknak tekinthető.

A spanyol katonák a műveletek közül a megfigyelő misszióban, a csapatok küldésében, továbbá a haditengerészeti, légi és csendőri támogatásban vettek részt.

Az ENSZ BT 743/1992. számú határozata alapján a megfigyelők feladata a horvátok és a szerbek közötti tűzszünet betartásának ellenőrzése volt. A későbbiekben a konfliktus kiszélesedett, ezért Bosznia–Hercegovinában a feladatuk más elemekkel is kibővült, azonban a mandátumban meghatározottakat soha nem tudta elérni, ezért az 1996-ban meg is szűnt. Az ENSZ-erőket NATO-csapatok (IFOR) váltották fel.

Az UNPROFOR-ban több spanyol harccsoport váltotta egymást. Létszámuk egy esetben az 1000 főt is elérte, a mandátum időszaka alatt összesen 7800 fő teljesített itt szolgálatot. Veszteségük 15 fő volt.

Macedónia – ECTF

Az EU döntése alapján került létrehozásra az a humanitárius segítségnyújtási katonai erő, amelynek feladata a humanitárius segélyek koordinálása volt az egykori Jugoszlávia területén, kivéve azokat a területeket, ahol az ENSZ végzett hasonló feladatokat. Az EU Humanitárius Hivatala (European Community Humanitarian Office – ECHO) vezette program Horvátországban irányította az élelmiszerek szétosztását, valamint a többi nemzetközi szervezettel való együttműködést. A misszió vezetője egy spanyol tábornok volt.

Mozambik – ONUMOZ (UN Operation in Mozambique)

Az ENSZ BT 782/1992. számú határozata alapján került létrehozásra a mozambiki békefenntartó misszió, amely katonai komponensből és megfigyelőkből állt. A konfliktus hátterében az angolaihoz hasonló, a gyarmati állapot megszűnése utáni fegyveres törzsi összecsapások álltak. A misszió feladata a kormány és a nemzeti ellenállási mozgalom közötti tűzszünet elősegítése, a választási folyamat ellenőrzése és a humanitárius segítségnyújtás volt.

1994 októberében az új mozambiki kormány megalakításával ért véget a misszió, amelyben egy időben 24 spanyol katona megfigyelőként vett részt.

Mostar – EUAM (EU Administration in Mostar)

A Washingtonban, 1994. március 1-jén kötött megállapodás rögzítette Bosznia–Hercegovina földrajzi határait és politikai státusát. Ugyanez az egyezmény Mostar városának két év időtartamra különleges státust biztosított, amelyben az EU által irányított adminisztrációt hoztak létre. 1994. április 18-án az adminisztráció élére E. Kosnick, majd a spanyol állampolgárságú Pérez Casado került.

A város különleges helyzetének következtében azonban már 1993-tól a város adminisztrációjában egy spanyol tábornok, szűk törzsével együtt intézte a város katonai ügyeit.

Adriai-tenger – „SHARP GUARD”

Az ENSZ BT 820/1993. számú határozatának megfelelően az UNPROFOR szárazföldi tevékenységének támogatására 1993 júliusától blokád alá vették az Adriai-tenger egy részét, s ennek a NATO–WEU hadműveletnek lett a fedőneve „SHARP GUARD”.

A haditengerészeti műveletben a NATO STANAVFORMED (Standing Naval Force Mediterranean) és a WEU haditengerészeti csoportosítása vett részt. Spanyolország részéről két fregatt, egy támogató hajó, egy haditengerészeti járőr-repülőgép és egy tengeralattjáró vett részt, két kötelékben.

Ruanda – UNAMIR (UN Assistance Mission for Rwanda)

A misszió feladata az ENSZ BT 872/1993. és 912/1994. számú határozatai alapján az volt, hogy fenntartsa a biztonságot a térségben, valamint koordinálja a humanitárius segélyek elosztását és közvetítsen az érintett felek között.

A spanyol védelmi tárca légiszállító-kapacitást biztosított a segélyek továbbítására, valamint egy CN-235 típusú szállítórepülővet vezényelt a térségbe, hat hónap időtartamra.

Guatemala – MINUGUA (UN Verification Mission in Guatemala)

1994 augusztusában az ENSZ Közgyűlés döntött egy ellenőrzési misszió létrehozásáról. Ugyanezen év októberétől kezdték meg működésüket, majd feladatuk 1997-től kibővült a megkötött tűzszüneti megállapodás és a fegyverletétel ellenőrzésével, továbbá a csapatok leszerelésével.

Spanyolország 17 fő katonai megfigyelővel és csendőri kisértőkkel vett részt a műveletben, amelynek intenzitása a helyzet javulásával fokozatosan csökkent, s végül 2002 decemberében véget ért. Egy spanyol alezredes helikopterbaleset következtében életét veszítette.

Bosznia – „DENY FLIGHT”

Az UNPROFOR szárazföldi műveletei, a „SHARP GUARD” tengeri blokádnak, valamint a Bosznia–Hercegovina feletti katonai repülések betiltásának ellenőrzésére az ENSZ BT 1994. évi 816., 820. és 836. számú határozatainak alapján hozták létre ezt a missziót, 1993 októberétől.

Spanyolország 1994. november 18-án küldött a térségbe egy önálló repülő-különítményt, amelynek állományában nyolc F-18 harcászati vadászbombázó, két KC-130 légiutántöltő és egy C-212 szállító-repülőgép volt. A repülő-különítmény az olaszországi Aviano-ban, az amerikai légi támaszponton települt és NATO szervezésben hajtotta végre feladatát.

Csecsenföld – OSCE (EBESZ) misszió (Organization for Security and Cooperation in Europe)

A misszió az EBESZ Állandó Bizottságának 16/1995. számú határozata alapján 1995 áprilisától került létrehozásra. Célja az volt, hogy elősegítse az emberi jogok érvényesülését, a választások lebonyolításának ellenőrzését, valamint a humanitárius segítségnyújtást, tiszteletben tartva az Oroszországi Föderáció területi integritását és az OSCE alapelveit.

Az 1997 márciusáig tartó misszióba, Groznicba Spanyolország egy főt küldött.

Bosznia–EU Főbiztosi Hivatal (EU OHR)

Az 1995-ben megkötött Dayton-i békemegállapodás alapján létrehozott hivatal általános feladata a lakosság támogatása volt. Székhelye Szarajevó, s három regionális hivatalt is kialakítottak (Banja Luka, Moszta, Brcko), amely hivatalokban politikai, emberi jogi, újjáépítési, gazdasági, jogi, adminisztrációs, kommunikációs és egy katonai rendőr részleget is kialakítottak. A Főbiztosi Hivatal munkájában egy spanyol vett részt. A misszió 2003 júliusában fejeződött be.

Bosznia–IFOR (Implementation Force)

Az ENSZ BT 1031/1995. számú határozatának megfelelően, a Dayton-i békeszerződésben foglaltak teljesítésének elősegítésére 1995 decemberétől NATO irányítás alatt megkezdte működését az Implementation Force (IFOR), amely szükség esetén jogosult volt katonai erőt is alkalmazni.

Az IFOR keretein belül egy 1200 főből álló spanyol dandár NATO alárendeltségben működött, feladatai közé tartozott, hogy elősegítse, támogassa a megállapodások betartását.

Bosznia – SFOR (Stabilization Force)

A megszűnt IFOR felváltására hozták létre az SFOR-t, 1996 decemberétől, részben annak egyes korábbi feladatai megtartásával, részben más feladatok előtérbe kerülésével, azonban az előző misszióhoz képest csökkentett erőkkel.

A spanyol csapatok kezdettől fogva Mostar térségében állomásoztak. Előbb hadosztály-alárendeltségben, majd többszöri átszervezés után egy többnemzeti (francia, német, spanyol) dandár állományában teljesítettek szolgálatot, amelynek parancsnokságát a részt vevő nemzetek rotációs alapon adták.

Albánia – „ALBA” művelet

Az ENSZ BT 1101/1997. számú határozata alapján 1997 márciusától működött a misszió, amelynek létrehozásához az albániai belpolitikai és gazdasági válság, s az azt követő – a szomszédos országokba, de főleg Olaszországba irányuló – tömeges menekültáradat vezetett, amely arra kényszerítette a nemzetközi közösséget, hogy beavatkozzon az eseményekbe. Mind az EU, mind az ENSZ BT megerősítette azon elhatározását, hogy szükséges egy olyan többnemzeti védőerő (Multinational Protection Force – MPF) küldése a térségbe, amely korlátozott időtartamban és feladattal képes biztonságosan garantálni a humanitárius segélyek szállítását és szétosztását.

Az olasz vezetésű MPF állományában egy spanyol zászlóalj vett részt, azzal az alapvető feladattal, hogy garantálja a különféle nemzetközi és kormányzati szervek által küldött segélyek szállítását és szétosztását.

Moldávia – OSCE (EBESZ) misszió (Organization for Security and Cooperation in Europe)

Az EBESZ 1993-ban már kezdeményezte ezt a missziót, amely azonban csak 1997 márciusától állt fel, és alapvetően politikai jellegű volt. Célja az volt, hogy elősegítse az újonnan megalakult állam politikai berendezkedését, a függetlenség konszolidációját, továbbá a köztársaság területi integritását és szuverenitását, valamint annak megerősítését az adott határokon belül.

1997 márciusa és 1999 szeptembere között a misszióban egy spanyol altiszt vett részt.

**Hegyi-Karabah – EBESZ Magasszintű Tervező Csoportja (OSCE HPLG)
(Organization for Security and Cooperation in Europe
High Level Planning Group)**

Az EBESZ 1994. decemberi budapesti tanácskozásán döntött az OSCE HPLG (High Level Planning Group) létrehozásáról, amelynek feladata egy békefenntartó alakulat térségbe történő küldésének előkészítése volt. Azonban ennek feltételei nem voltak biztosítva, így a csoport csak megfigyelői tevékenységet folytatott.

A csoport munkájában egy spanyol tiszt vett részt 1997 és 2004 között.

**Grúzia – OSCE (EBESZ) misszió
(Organization for Security and Cooperation in Europe)**

Az 1992-ben létrehozott misszió célja az volt, hogy előmozdítsa a grúziai válságban érintett felek közötti tárgyalásokat és segítse a térségben a demokratikus, békés folyamatokat.

A misszió kiterjedt egész Grúzia, valamint Észak- és Dél-Oszétia területére. Létszáma elérte a 20 főt, egy spanyol tiszt volt köztük.

**Koszovó – OSCE (EBESZ) misszió
(OSCE KVM – Organization for Security and Cooperation in Europe
Kosovo Verification Mission)**

A KVM, a Koszovói Ellenőrzési Misszió az ENSZ BT 1244/1998. számú határozata alapján került létrehozásra, azzal a céllal, hogy támogassa a stabilitás megteremtését a térségben, a demokratikus és emberi jogok tiszteletben tartását, továbbá együttműködjön a kormányzati és egyéb polgári szervezetekkel a stabilizációhoz szükséges intézkedések bevezetésében.

A helyzet romlásával, a missziót ért támadások után elemeit kivonták, majd áttelepítették Macedóniába és Montenegróba.

A misszióban kezdetben egy spanyol tiszt vett részt, majd 1999. januártól további kilenc tiszt és altiszt csatlakozott a misszióhoz, mint megfigyelő.

Koszovó – KFOR (Kosovo Protection Force)

Az ENSZ BT 1244/1999. számú határozata alapján háborús állapotok megszüntetése érdekében hozták létre. A szerb hatóságok és a NATO közötti megállapodás eredményeként lehetővé vált NATO-csapatok küldése Koszovó tartományba. Feladata a térségben élő többnemzetiségű lakosság védelmezése, a politikai és társadalmi helyzet normalizálása volt, továbbá olyan feltételek megteremtése, amelyek biztosították a lakosság biztonságát és a területi autonómiát.

A NATO vezetésű misszióba Spanyolország 1200 fős katonai kontingenst küldött, amely az olasz vezetésű, többnemzeti dandár alárendeltségébe került, s alapvetően Pec térségében működött. A helyzet javulása lehetővé tette a csapatok létszámának csökkentését, jelenleg 800 fős spanyol kontingens állomásozik a térségben.

Nyugat-Szahara – MINURSO
(UN Mission for the Referendum in Western Sahara)

Az ENSZ felkérésére 1999 augusztusától két, helyismerettel rendelkező spanyol tiszt vett részt a misszióban. Feladatuk a többi megfigyelő munkájának segítése, a területen való közlekedés, valamint az önrendelkezéstről tartott választásokra érkező ENSZ-főmegbízott fogadásának előkészítése volt.

Koszovó – UNMIK (UN Interim Administration Mission in Kosovo)

Az ENSZ BT 1244/1999. számú határozata értelmében a koszovói misszió egy polgári és egy katonai komponensből állt. A polgári komponens feladata volt a többi nemzetközi szervezettel való együttműködés megszervezése a stabilizációs zónában, az emberi jogok tiszteletben tartásának figyelemmel kísérése, valamint a Rambouilles-i egyezmény teljesítésének ellenőrzése. Az ideiglenes polgári adminisztráció célja volt még ezen kívül az intézményrendszerek kiépítésének támogatása, valamint a gazdasági tevékenység és az újjáépítés segítése.

1999. szeptember és október folyamán a misszió feladatának megfelelően megkezdődött a katonai megfigyelők térségbe történő telepítése. A katonai megfigyelő csoport parancsnoka egy spanyol tábornok volt. A különleges rendőri erőkhöz, amelynek alapvető feladata a zavargások elleni fellépés és rendfenntartás volt, 2001 márciusa és 2003 között egy 110 főből álló spanyol csendőri erő is csatlakozott.

Jelenleg két spanyol megfigyelő tevékenykedik a térségben.

Macedónia

A macedóniai helyzet javulásával kezdetét vehette a NATO „ESSENTIAL HARVEST” művelete, amelynek célja a gerillák lefegyverzése és a fegyverek begyűjtése volt. Az 1997 és 2000 között végrehajtásra került műveletben egy spanyol század vett részt, amelyet a KFOR állományából vezényeltek át.

Ezen a műveleten kívül, ugyanebben a térségben további missziók kerültek végrehajtásra: a NATO vezetésű „AMBER FOX” és az „ALLIED HARMONY”, az EU részéről pedig a „CONCORDIA” és a „PROXIMA” műveletek. Ezek alapvető célja a kormány és az albán gerillák közötti megállapodások betartásának ellenőrzése, a biztonság megteremtésének támogatása volt.

25 spanyol katona vett részt a feladatok végrehajtásában.

Jelenleg folyamatban van az EU „OPERACION PROXIMA” elnevezésű rendőri missziója, amely lényeges szerepet játszik a helyi rendőri erők kiképzésében és továbbképzésében.

Etiópia és Eritrea – UNMEE (UN Mission in Ethiopia and Eritrea)

Az Etiópia és Eritrea közötti határ menti konfliktus után az érintett felek tűzszünetben és a nemzetközi határok visszaállításában állapodtak meg.

Az ENSZ BT az 1321 és 1320/2000. számú határozatával a megállapodás aláírását követően hozta létre az UNMEE missziót. Azzal a mandátummal, hogy ellenőrizzék az ellenségeskedések beszüntetését, nyújtsanak segítséget mindkét félnek az egyezmények betartásában, hozzanak létre egy ideiglenes biztonsági zónát,

ellenőrizték a csapatkivonást és koordinálják a humanitárius tevékenységeket a térségben.

Az első katonai megfigyelők, köztük három spanyol tiszt és altiszt, 2000 szeptemberében érkeztek a térségbe. A misszió jelenleg is folyamatban van.

Kongó – MONUC (UN Observer Mission in the Democratic Republic of the Congo)

A Kongói Köztársaságban – az etnikai konfliktus befejezéséről – az érintett felek tűzszüneti megállapodást írtak alá 1999 júliusában Lusakában, amelynek támogatására az ENSZ 1279/2201. számú határozata értelmében katonai megfigyelői missziót küldtek a térségbe.

A misszió feladata a tűzszünet betartásának ellenőrzése és a humanitárius segítségnyújtási tevékenység támogatása volt.

Kezdetben csak egy spanyol tiszt teljesített szolgálatot a parancsnokságon, majd 2002-től további kettő, mint katonai megfigyelő működött közre.

Afganisztán – ISAF (International Security Assistance Force)

Az ENSZ BT 1386/2001. számú határozata döntött a nemzetközi stabilizációs erők küldéséről a térségbe. A missziós erők 2002 januárjától kezdték meg működésüket, amelynek célja az ideiglenes afgán kormány támogatása volt.

2003-tól a misszió a NATO hadműveleti vezetése, irányítása alá került.

2001 decemberében a spanyol kormány egy 485 főből álló katonai kontingens küldését határozta el, amelynek első csoportjai 2002. január végére érkeztek meg Afganisztánba. A kontingensben törzs, híradó, logisztikai támogató, műszaki, tüzserész és légi támogató csapatok voltak.

2003-tól a csapatok létszámát 130 fővel csökkentették, s ez a létszám maradt 2004 júliusáig, amikor a Kabulba telepített tábori kórház személyzetével együtt a spanyol katonák létszáma 540 főre emelkedett.

Az afganisztáni választások támogatására 2004 júliusa és 2005 júliusa között egy 500 főből álló gépesített zászlóalj küldését határozta el a spanyol kormány. Ezeket az alakulatokat a Herát tartományban található Mazari-Sarif térségébe telepítették.

2005 májusában vette kezdetét az ISAF misszió második fázisa, amelynek keretében megkezdődött a spanyol erők átcsoportosítása a fővárosból, Kabulból, a nyugat-afganisztáni Herátba. Elsődleges feladatuk egy előretolt bázis berendezése volt, majd megkezdődött a Tartományi Újjáépítési Csoport (Provincial Reconstruction Team – PRT) telepítése.

Jelen pillanatban, mind a heráti előretolt bázis, mind a Qala i Naw-i PRT parancsnokság spanyol vezetés alatt tevékenykedik.

Összesen 81 spanyol katona vesztette életét ebben a misszióban. 2003 májusában légi katasztrófában 62 fő, 2005 augusztusában helikopter-balesetben 17 fő, további 2 fő pedig betegség következtében hunyt el.

Közép-Ázsia – „DURABLE LIBERTY”

A „DURABLE LIBERTY” fedőnevű hadművelet Afganisztán szárazföldi területein, valamint az Indiai-óceánon és az afgán légtérben került végrehajtásra. A hadműveletben részt vevő koalíciós erőket az amerikai Központi Parancsnokság (CENTCOM) vezette, Tampa-i (Florida) harcálláspontjáról.

Átlagosan 300, de egyidejűleg maximum 548 spanyol katona vett részt a hadműveletben, amelynek általános célja a terrorizmus felszámolása volt.

Bosznia–Hercegovina – EUPM (

2003. január 1-jétől az EU rendőri missziójában négy spanyol tiszt kezdte meg tevékenységét Boszniában. Feladatuk adminisztratív és pénzügyi jellegű volt. Az első kizárólagos EU-misszióknak a feladata a bosnyák rendőrség segítése és kiképzése volt.

Irak – „OPERATION LIBERTY”

A térségben 2003 áprilisától a spanyol részvétel két különböző típusú alakulat tevékenységét foglalta magába. Az egyiknek humanitárius segítségnyújtás, míg a másiknak a biztonság helyreállítása volt a feladata.

Az első részvételre 2003 áprilisa és júliusa között került sor, ennek keretében az UNM QASR kikötőbe érkezett a „Castilla” szállítóhajó és különböző támogató erő, beleértve egy ABV-csoport is. Telepítettek egy tábori kórházat is.

Ezt követően egy 1300 fős dandárt küldtek az Irak középső térségében állomásozó, lengyel vezetésű, többnemzetiségű hadosztály állományába.

A spanyol kormány 2004. májusi döntésével visszavonta csapatait a misszióból. Veszteségük 11 fő volt.

Burundi – UNOB (UN Operation Burundi)

2004 májusában a burundi kormányzat és a különböző lázadó csoportok megállapodtak a tűzszünetben. Az ENSZ ezek után hozta létre ezt a missziót, amely jelenleg is folyamatban van, feladata a tűzszüneti megállapodás betartásának ellenőrzése.

2005 júliusáig egy spanyol ezredes, mint a katonai összekötő csoport vezetője vett részt a műveletben.

Szudán – UNMIS (UN Advance Mission Sudan)

Az ENSZ BT 1547/2004. számú határozata alapján három-hat hónap időtartamra egy előretolt vezetési lépcsőt telepítettek az országba azzal a céllal, hogy megszervezzék a szudáni békefenntartó missziót.

Az előretolt vezetési lépcsőt a SHIRBRIG békefenntartó műveleti osztálya (Department of Peace Keeping Operation – DPKO) küldte ki és irányította annak tevékenységét.

A SHIRBRIG teljesítette az ENSZ által megfogalmazott feladatokat, és június 30-án egy 18 főből álló csoportot küldött Szudánba, köztük a Tervező Részleg dániai székhelyéről egy spanyol tisztet is.

Haiti – MINUSTAH (UN Stabilization Mission in Haiti)

Az ENSZ BT 1529/2004. számú határozata alapján 2004 októberétől állították fel ezt a stabilizációs missziót, előzetesen hat hónap időtartamra. A misszió létszámát 6700 katonában és 1622 polgári személyben határozták meg.

A stabilizációs misszió feladata volt a biztonság és a stabilizáció megteremtése, a politikai átmenet támogatása és a lakosság emberi jogainak védelme.

A spanyol kormány egy 200 fős tengerészgyalogos-kontingenst küldött a misszióba, amely 160 marokkói katonával együtt egy vegyes zászlóaljat alkotott. A „Castilla” szállítóhajó vitte a helyszínre a kontingenst, amely az ország északi részén, Fort Liberté térségében került alkalmazásra.

Bosznia–Hercegovina – „OPERATION ALTHEA” – EUROFOR

A NATO és az EU 2004. decemberi megállapodása értelmében ez utóbbi vette át a boszniai műveletek vezetését, irányítását. Az „OPERATION ALTHEA” fedőnevű műveletben 33 ország (22 EU-tagállam) mintegy 7000 katonája vett részt.

Az „ALTHEA” műveletben részt vevő spanyol erők – zömmel Mostar térségében – német, francia és olasz csoportokkal működtek együtt a délkeleti harccsoportban, amelynek vezetését a részt vevő nemzetek rotációs alapon látták el.

A NATO szarajevói vezetési pontjával (NHQ–Sarajevo) továbbra is jelen van a térségben.

Szudán – UNMIS (UN Mission in Sudan)

Az ENSZ BT az 1590/2205. számú határozatával egy 10 000 fős kontingens Szudánba küldéséről döntött, amely magában foglalja 750 katonai megfigyelő és 715 rendőr alkalmazását is.

Spanyolország három tiszttel vett részt a misszióban, kettő közülük a Jartum-i parancsnokságon, egy pedig a Juba-i előretolt harcállásponton tevékenykedett 2005 októberéig.

Szudán – AMIS II (African Union Mission in Sudan II)

A szudáni Dárfúr térségében kialakult súlyos humanitárius konfliktus kezelésére, a tűzszüneti megállapodás betartásának garantálására kezdeményezte az Afrikai Unió az AMIS II. misszió létrehozását.

Az Afrikai Unió a biztonsági feltételek, a megállapodások ellenőrzéséhez szükséges saját erő hiánya miatt kezdeményezte az AMIS II-re átkeresztelt misszió kiterjesztését, kérve ehhez az EU és a NATO támogatását.

A spanyol kormány logisztikai szakértőket és öt katonai megfigyelőt küldött a misszióba. Jelenleg különböző országokból 50 katona, köztük hét spanyol vesz részt a feladatokban.

ACEH/Indonézia – EU AMM (ACEH Monitoring Mission)

Az indonéz kormány és az Aceh Felszabadításáért küzdő Forradalmi Csoport közti tűzszüneti megállapodás aláírása után az indonéz kormány felkérte az Európai Uniót és öt ázsiai országot (Brunei, Fülöp-szigetek, Szingapúr, Thaiföld és

Malajzia), hogy vegyenek részt az AMM feladatában. A misszió feladata a felek közötti megállapodás ellenőrzése, valamint a gerillák fegyvereinek begyűjtése volt.

A misszió hivatalosan 2005. szeptember 15-én kezdte meg működését 219 fővel, köztük 150 EU-résztvevővel. A spanyol jelenlét magába foglalt egy műveleti igazgatót, hét helyszíni megfigyelőt és két polgári megfigyelőt.

A misszió létszámát folyamatosan csökkentették, mandátumát többször meghosszabbították, egészen 2005. július 15-ig.

Libanon – UNIFIL (UN Interim Force in Lebanon)

Az ENSZ BT 1701/2006. számú határozata alapján egy többnemzetiségű, 25 000 főből álló kontingenst küldenek Libanonba.

A libanoni misszióban Spanyolország egy többnemzetiségű dandár vezetését vállalta. A spanyol kontingens fő erejét egy megerősített gépesített lövész zászlóalj képezi. Az OPERACION „LIBRE HIDALGO” 2006. szeptember 15-én kezdődött. Négy hajó 490 fő tengerészgyalogost és 76 főnyi, a szárazföldi erők kötelékébe tartozó katonát szállított Libanonba. Összesen 1100 fős spanyol békefenntartó kontingens vesz részt a műveletben.

Kongói Demokratikus Köztársaság – EUFOR RD CONGO

Az ENSZ BT 1671/2006. számú határozata felhatalmazta az Európai Uniót erők küldésére, a 2006. július 30-án megtartott törvényhozási képviselői és elnökválasztásra.

A spanyol kormány 120 fő küldéséhez járult hozzá.

A választásokat ellenőrző független választási bizottság augusztus 20-án kihirdette a választásokon győztes pártot, majd ezt követően harc robbant ki a győztes Kabila és a vesztes Bemba pártja között. Augusztus 23-án a két szembenálló fél tűzszüneti megállapodást írt alá.

A választások második fordulóját 2006. október 29-ére tűzték ki.

Légi rendőrség a Balti-országokban

A Balti-országok NATO-hoz csatlakozásakor a NATO döntött a rotációs alapon végrehajtandó légtérelőzészről. Spanyolország Törökországtól vette át a feladatot augusztus elsején. 2006. december 1-jén Belgium vette át a légtérelőzési feladatokat Spanyolországtól.

A spanyol egység 82 főből, köztük egy meteorológusból áll. Székhelyük Karnevala. Négy Mirage F-1 vesz részt a műveletben. A novemberi rigai NATO-csúcson a légtérelőzés végrehajtására további spanyol gépek kerültek bevonásra.

Spanyol részvétel a humanitárius segítségnyújtási műveletekben

A spanyol kormány döntése értelmében a Fegyveres Erők humanitárius segítségnyújtási akciókban is részt vesznek azokban az országokban, amelyekben bármilyen jellegű katasztrófa bekövetkezik, s amelynek megoldása meghaladja az adott ország lehetőségeit.

A Fegyveres Erők feladata a világ különböző térségeiben tevékenykedő kormányzati és nem kormányzati szervek/szervezetek támogatása, alapvetően technikai segítségnyújtással, továbbá légi és tengeri szállítási kapacitás biztosításával.

Kurdisztán – OPERATIONAL „PROVIDE COMFORT”

1991 áprilisában az Öböl-háború után, a kurdokkal szembeni elnyomás csökkentésére Spanyolország egy szárazföldi alakulatot küldött azzal a céllal, hogy a kurd származású iraki menekülteknek humanitárius segítséget nyújtson.

A feladat keretében közreműködtek egy menekülttábor felépítésében, tábori kórházat telepítettek, valamint biztosították a térségben lévő spanyol létesítmények védelmét.

Az 586 fős harccsoport a feladat végrehajtása során rendkívül hasznos tapasztalatokat szerzett egy hasonló rendeltetésű tábor felépítésében és berendezésében.

Közép-Amerika – OPERATION „ALFA-CHARLIE”

A Közép-Amerikában tomboló „Mitch” hurrikán okozta károk enyhítésére Spanyolország segélyeket és egy műszaki alakulatot küldött a térségbe a „Galícia” szállítóhajó fedélzetén. A három hónapig tartó misszió során a spanyol műszaki csoportosítás elsősorban hidak újjáépítésében, illetve a segélyek szétosztásában vett részt.

Albánia – OPERATION „ALFA-ROMEO”

Az 1999-ben Koszovóban kirobbant etnikai konfliktus kiváltotta az albán nemzetiségűek tömeges menekülését a tartományból, amely sürgős humanitárius segélyakciót követelt meg a nemzetközi közösségtől.

Spanyolország olyan speciális alakulat küldéséről döntött, amelyben megtalálható volt egy egészségügyi, műszaki, és egy albániai menekülttábor őrzés-védelmét ellátó alegység is. A 264 fős alakulat 1999 júliusáig gondoskodott az 5000 fős menekülttábor berendezéséről és vezetéséről.

Törökország – OPERATION „TANGO-TANGO”

Az 1999. augusztusi földrengés után a török kormány nemzetközi segítséget kért a katasztrófa következményeinek felszámolására. Spanyolország egy egészségügyi alegységet küldött azzal a feladattal, hogy tábori kórházat létesítsen és működtessen a térségben.

A 27 fős egészségügyi csoport két hónapig tevékenykedett az országban.

Mozambik – OPERATION „INDIA-MIKE”

A 2000 elején kezdődött súlyos mozambiki áradások után a spanyol kormány egy kontingenst küldött a térségbe azzal a céllal, hogy együttműködjön a lakosság evakuálásában és egészségügyi ellátásában. A kontingens három közepes szállítóhelikopterrel vett részt az evakuálásban, az egészségügyi részleg ötven ágyas kórházat üzemeltetett, míg az adatértékelő és a CIMIC-csoport támogatta a segélyek szétosztását.

Indonézia – „RESPUESTA SOLIDARIA”

A 2004. decemberi földrengést követő szökőár a délkelet-ázsiai partoknál szükségessé tette a nemzetközi közösség segítségét. A különböző nemzetközi szervezetek azonnal beindították a segítségnyújtási mechanizmusokat, ugyanakkor az állampolgárok is szükségesnek érezték szolidaritásuk kifejezését.

A spanyol kormány a humanitárius segítségnyújtási akcióban való részvételre katonai alegységet jelölt ki, amely a védelmi miniszter javaslatára az „OPERACION RESPUESTA SOLIDARIA” következő két fázisába sürgős jelleggel két C-130 szállító-repülőgép humanitárius segélyszállítmányt juttatott a térségbe, három CN-235 szállítórepülőgép pedig 2006. február végéig részt vett a térségen belüli személy- és anyagszállításban.

A „Galícia” partra szállító hajó – fedélzetén egy műszaki alegységgel, kiegészítve egy egészségügyi csoporttal –, azt a feladatot kapta, hogy biztosítsa az egészségügyi ellátást, légi mentést, segítse az egészségügyi ellátást, működjön közre az alapvető szolgáltatások helyreállításában, továbbá nyújtson támogatást a romeltakarításban és az újjáépítésben.

A haditengerészeti és szárazföldi csoportosítás 2005. március 20-án fejezte be munkáját. A misszióban 650 spanyol vett részt.

Pakisztán – „RESPUESTA SOLIDARIA II.”

A 2005. október 8-i földrengés után október 10-én Pakisztán a NATO-hoz fordult, és segítséget kért a földrengés következményeinek felszámolásához. A NATO a Valenciában települő Rapid Reaction Force-t aktivizálta.

A NATO 2005. október 21-én fogadta el a művelet végrehajtását, és 29-én már az előkészítő csoportok, majd november 8-án a teljes spanyol kontingens, összesen 370 fő megérkezett a térségbe.

A kontingens összetétele a következő volt: parancsnokság, törzs, törzsalegység; műszaki zászlóalj, tervező törzs, műszaki század; nemzeti támogató részleg; egészségügyi részleg.

A kontingens 2006. január 11-én fejezte be tevékenységét.

A spanyol részvétellel végrehajtott békeműveletek és humanitárius segítségnyújtási missziók 1989–2006 között

Misszió megnevezése	Ország	Időtartam	Létszám	Veszteség	Allapot
UNAVEM I.	Angola	1989. 01. – 1991. 07.	7	Nem volt	Befejeződött
UNTAG	Namíbia	1989. 04. – 1990. 03.	24	Nem volt	Befejeződött
ONUCA	Közép-Amerika	1989. 12. – 1991. 12.	9	Nem volt	Befejeződött
UNAVEH	Haiti	1990. 10. – 1991. 01.	9	Nem volt	Befejeződött

Misszió megnevezése	Ország	Időtartam	Létszám	Veszteség	Állapot
PROVIDE CONFORT	Kurdisztán	1991. 04. – 1991. 09.	586	Nem volt	Befejeződött
UNAVEM II.	Angola	1991. 05. – 1993. 12.	21	Nem volt	Befejeződött
BOSZNIA	Bosznia	1991. 06. – 2005. 12.	8	Nem volt	Befejeződött
CMMY / ECMM / EUMM	Jugoszlávia, majd Bosznia	1991. 06. –	4	Eddig nincs	Aktív
ONUSAL	Salvador	1992. 01. – 1995. 05.	130	Nem volt	Befejeződött
ALFA-BRAVO	Bosznia	1992. 09. – 1995. 05.	1150	15 fő	Befejeződött
ECTF	Macedónia	1992. 10. – 1996. 04.	5	Nem volt	Befejeződött
ONUMOSZ	Mozambik	1993. 03. – 1994. 10.	21	Nem volt	Befejeződött
EUAM	Mostar / Bosznia	1993. 04. – 1996. 01.	6	Nem volt	Befejeződött
SHARP GUARD	Adria	1993. 07. – 1996. 01.	420	Nem volt	Befejeződött
UNAMER	Ruanda	1994. 04. – 1994. 10.	20	Nem volt	Befejeződött
MINUGUA	Guatemala	1994. 08. – 2002. 12.	16	1 fő	Befejeződött
DENY FLIGHT	Bosznia	1994. 11. – 1996. 01.	250	Nem volt	Befejeződött
OHR	Bosznia	1994. 04. – 2003. 07.	3	Nem volt	Befejeződött
OSCE	Csecsenföld (Oroszországi Föderáció)	1995. 12. – 1996. 12.	3	Nem volt	Befejeződött
IFOR	Bosznia	1995. 12. – 1996. 12.	1200	2 fő	Befejeződött
SFOR	Bosznia	1996. 12. – 2004. 12.	1200	3 fő	Befejeződött
ALBA	Albánia	1997. 03. – 1997. 08.	300	Nem volt	Befejeződött
OSCE	Moldávia	1997. 03. – 1999. 09.	1	Nem volt	Befejeződött
HLPG	Hegy-Karabah	1997. 09. – 2004. 08.	1	Nem volt	Befejeződött
OSCE	Grúzia	1998. 01. – 2002. 12.	1	Nem volt	Befejeződött
KVM	Koszovó	1998. 10. – 1999. 01.	10	Nem volt	Befejeződött
ALFA-CHARLIE	Közép-Amerika	1998. 11. – 1999. 01.	350	Nem volt	Befejeződött
ALFA-ROMEO	Albánia	1999. 01. – 1999. 07.	264	1 fő	Befejeződött

Misszió megnevezése	Ország	Időtartam	Létszám	Veszteség	Állapot
KFOR	Kosзовó	1999. 06. –	1250	4 fő	Aktív
MINURSO	Szahara	1999. 08.	2	Nem volt	Befejeződött
TANGO-TANGO	Törökország	1999. 08. – 1999. 10.	27	Nem volt	Befejeződött
UNMIK	Kosзовó	1999. 09. –	6	Eddig nincs	Aktív
ESSENTIAL HARVEST, AMBER FOX, ALLIED HARMONY, CONCORDIA, PRÓXIMA	Macedónia	1999. 09. – 2003. 12.	58	Nem volt	Befejeződött
INDIA-MIKE	Mozambik	2000. 03. – 2000. 04.	152	Nem volt	Befejeződött
UNMEE	Etiópia és Eritrea	2000. 09. –	5	Eddig nincs	Aktív
MONUC	Kongó	2001. 11. –	3	Eddig nincs	Aktív
ISAF	Afganisztán	2002. 01. –	1087	81 fő	Aktív
LIBERTAD DURADERA	Közép-Ázsia	2002. 01. – 2004. 07.	548	2 fő	Befejeződött
EUPM	Bosznia	2003. 01. – 2005. 06.	4	Nem volt	Befejeződött
LIBERTAD IRAQUI	Irak	2003. 03. – 2004. 05.	1300	Nem volt	Befejeződött
ONUB	Burundi	2004. 07. – 2005. 07.	1	Nem volt	Befejeződött
UNAMIS	Szudán	2004. 07. – 2005. 07.	1	Nem volt	Befejeződött
MINUSTAH	Haiti	2004. 05. – 2006. 03.	200	Nem volt	Befejeződött
EUFOR/SFOR	Bosznia	2004. 12. –	580	Eddig nincs	Aktív
RESPUESTA SOLIDARIA	Indonézia	2005. 01. – 2005. 03.	594	1 fő	Befejeződött
UNMIS	Szudán	2005. 04. – 2005. 10.	3	Nem volt	Befejeződött
DARFUR EU/AMIS II.	Szudán	2005. 04. –	7	Eddig nincs	Aktív
ACEH (EU AMM)	Indonézia	2005. 08. –	8	Eddig nincs	Aktív
RESPUESTA SOLIDARIA II.	Pakisztán	2005. 10. – 2006. 01.	370	Nem volt	Befejeződött
EROFOR RD CONGO	Kongó	2006. 06. –	130	Eddig nincs	Aktív
UNIFIL	Libanon	2006. 09. –	1100	Eddig nincs	Aktív
Légi rendőrség	Balti-országok	2006. 08. – 2006. 11.	70	Nem volt	Befejeződött

Megjegyzés: Sárga színnel a még aktív missziókat,
pink színnel a humanitárius küldetéseket jelöltem.

FELHASZNÁLT IRODALOM

www.mde.es (2006. június 30.)

**HÍRSZERZÉS ÉS FELDERÍTÉS
AZ 1241. ÉVI TATÁRJÁRÁS IDEJÉN**

A tatárjárás* előzményei

A 11. század közepétől alapvető változás következett be a Volga és a Kárpátok közötti hatalmas kiterjedésű terület katonapolitikai helyzetében. Az 1070-es évekre a kun törzsek kiszorították a besenyőket erről a területről, és egyedül uralták az egész sztyeppe térséget, egészen a Fekete-tengerig. Később a kun törzsek jelentős katonai erőt képviseltek, azonban egységes politikai szerveződésük soha nem valósult meg, annak ellenére, hogy az 1220-as évektől három irányból is veszély fenyegette őket: Északról ugyanis az orosz fejedelemségek törekedtek kiterjeszteni érdekszférájukat dél felé; nyugaton a Magyar Királyság északkeleti irányú expanziója fenyegette a kunokat; keletről pedig a legnagyobb (a későbbi közös) ellenség, a nyugatra terjeszkedő mongolok jelentettek rájuk életveszélyt.

A halicsi fejedelemséget már III. Béla király megkísérelte bekebelezni, 1173-tól 1196-ig tartó uralkodása idején, de nem járt sikerrel. Aztán később a kunok felé irányuló terjeszkedés eredményes egyházi térítéssel folytatódott. 1227-ben négy kun „fejedelem” a közvetlen környezetével együtt vette fel a keresztiséget, és további kétezer kun megtérítését jegyezték fel. A megkeresztelték számát rövidesen tizenötezerre becsülték. A halicsi fejedelmek viszont a kun katonai szövetségben látták a magyar törekvések ellensúlyozásának lehetőségét, amihez Kötöny kun fejedelemben találták meg a szövetségest. A mongol fenyegetés ellen a sztyeppe keleti felén élő kunok is az orosz fejedelemségek katonai együttműködését keresték, azonban egyesült csapataik 1223-ban Kalka mellett döntő vereséget szenvedtek a mongoloktól. Miután a térségben élő kunok egy része behódolt a mongoloknak, a többiek nyugatabbra vonultak és csatlakoztak a már korábban orosz szövetségre lépett Kötöny fejedelemhez. A kunok harmadik csoportja, amely elkerülte a mongol és az orosz behódolást, katonailag gyengének mutatkozott önálló érdekeik fegyveres kifejezésre juttatására, ezért aztán nem maradt más választásuk, mint a térség nyugati „nagyhatalmához”, a Magyar Királysághoz csatlakozni.

1222/23-ban a mongol hódítás következtében a nyugatra húzódó kunok egy részét, a Dnyepertől nyugatra lakókat domonkos rendi szerzetesek megkeresztelték és azok a Magyar Királyság oltalma alá helyezték magukat. Béla herceg 1233-ban felvette a „Magyarország és Kunország királyának elsőszülött fia” címet, és így a megkeresztelkedett kunok uralkodójuknak tekintették. A herceg kelet felé irányuló érdeklődését – a Magyar Királyságnak arra a térségre kiterjesztett, politikailag meghatározott érdekszféráján túl – befolyásolhatta, hogy ismerte a magyarok legrégebbi történetét, az úgynevezett ősgesztát, de tudomása lehetett az Anonymus által írt Gesta Hungarorum-ról is. A további eseményekben aztán fontos szerepet játszottak

---

* A magyar történelemben a mongol hadjáratot tatárjárás néven öröközték meg, mert abban a már korábban leigázott tatárok is részt vettek, a mongol hadak segédcsapataiként.

a magyar domonkos szerzetesek. Magyarországon egy magyar származású domonkos rendi szerzetes – Paulus Ungarus, vagyis Magyarországi Pál – az 1220-as évek elején kezdte meg a rend szervezését. Az első térítő missziókat ők indították a kunok közé. Mindez arra készítette Béla herceget, hogy domonkos szerzeteseket küldjön a keleten maradt magyarok felkutatására. Izgalmas történetünk ezzel kezdődött.

Julianus barát útjai

Időközben Ázsia és Európa határán fontos események történtek. A mongolok 1235-ben döntöttek Európa meghódításáról. Érdekes és véletlen egybeesése Ázsia és Európa történelmének, hogy erről a fontos eseményről egy magyar szerzetes hozta az első híreket.

Julianus barát, domonkos rendi szerzetes, amikor először indult el, hogy felkeresse Nagy Magyarországot – Ungarie Magne, Ungaria Maior –, amelyről a Magyarok Történetében (Gesta Ungarorum, itt az elveszett ősgesztánk!) olvasható –, még nem gondolt arra, hogy ő hozza majd újtjáról az első híreket az Európa ellen készülődő mongol veszedelemlről. De kezdjük a történetet az elején.

Julianus első útjára 1235/36-ban, még Béla herceg IV. Béla királyként történt trónra lépése előtt került sor. Újtjáról nem készített feljegyzést, de rendtársa, Riccardus fráter, az ő elbeszélése alapján írásba foglalta úti élményeit a pápai kúria számára. **A jelentésnek Rómában rendkívüli jelentőséget tulajdonítottak**, és bevezették a Liber Censuumba, a római kúria legfontosabb jogait és a pápák legfontosabb tudnivalóit tartalmazó iratok gyűjteményébe.

Julianus barát három domonkos szerzetessel együtt kerekedett fel a keleten maradt magyarok felkutatására. **Küldetését 1235 tavaszán, Béla herceg költségén, és Konstantinápolyig adott kíséretével kezdte meg.** Egyik rendtársa, Ottó információi alapján a Kaukázus felé vette az irányt. Elsőként ugyanis – 1232 körül –, Ottó barátot három szerzetes társával küldte Béla herceg a magyarok felkeresésére. Három év után csak egyedül Ottó tért vissza. Viszontagságos küldetését egy héttel élte túl, és halálos ágyán számolt be arról, hogy a Kaukázus térségében valahol találkozott néhány magyarul beszélő emberrel egy pogány országban, akik elmondták neki, hogy lakhelyük merre található.

Julianus és társai Konstantinápolyban hajóra szálltak és a mai Tamanyig hajóztak. Innen a hegység nyugati területeire, majd onnan Alániába (a Kaukázus északi térsége) vándoroltak. Ottó útmutatásai alapján azon a területen keresték a magyarokat, sikertelenül. Onnan két rendtársuk hazatért, és Julianus másodmagával észak felé vette az irányt, talán az Anonymus által Dentumogyernek nevezett ország felé. Embert próbáló, viszontagságos útjuk során eljutottak a Volga menti Bolgárországba, amely a Volga és a Káma összefolyása alatt terült el. Ott egy nagy bolgár városban (feltehetően a főváros, Bolgár) ráakadtak egy magyarul beszélő asszonyra, akinek útbaigazítása alapján, kétnapi járőföldre rátaláltak a keleten maradt magyarokra.

De helyettem – Julianus szóbeli beszámolója alapján – beszéljen Riccardus fráter írásos feljegyzése, amelyet kivonatolva – a későbbi értékelések szempontjából fontos információi miatt – a következőkben ismertetek:

„(1) *A keresztény Magyarok Történetében (az elveszett ősgesztában) azt találták (a domonkos barátok), hogy van egy másik, nagyobb Magyarország (Ungaria Maior – szó szerint Nagyobb Magyarország, de értelmezve Nagy, vagyis Régi Magyarország), ahonnan a hét vezér népével együtt kiköltözött. (...)*

A domonkos barátok, miután ezeket a Magyarok Történetében megtalálták, megszánták a magyarokat, akiktől származnak, hogy az ideig hitetlenségben tévelyegtek. Elküldtek hát négy barátot keresésükre, hogy Isten segédelmével megtalálják őket, ahol csak tudják. Annyit tudtak a régiak írásaiból, hogy keleten laknak, de hogy hol vannak, nem is sejtették. (...)

(2) *A domonkos barátok pedig, óhajtván a hitetleneket megtéríteni, ismét négy barátot küldtek (az első missziót a fent említett Ottó vezette) az említett nép felkutatására. Ezek elnyervén rendtársaik áldását, szerzetesi ruhájukat világival váltották fel, szakállukat és hajukat pogány módra megnövesztették, majd Aszen Bulgáriáján (II. Aszen János (1218–1241, a dunai Bolgárország fejedelme) és Rumélián (a korabeli Románia, a mai Bulgária déli része) keresztül **Béla úrnak, Magyarország mostani királyának kíséretével és költségén Konstantinápolyba érkeztek. Itt tengerre szálltak, és harminchárom nap alatt eljutottak a Zikiának (Sychia tartomány, a Kaukázus északnyugati szélén, a Kubán folyó torkolata térségében) nevezett földre. (...)***

Innen ... továbbmentek, és tizenhárom nap alatt átkeltek a sivatagon (a Kubán torkolata és a Terek közötti füves puszta), ahol sem házat sem embert nem találtak. Itt elértek az Alániának (a Kaukázus középső vonulatától északra eső terület, ma oszét leszármazottaik lakják) nevezett földre, ahol keresztények és pogányok vegyesen laknak. (...)

Erről a helyről a barátok nem tudtak kapni útleírásokat a továbbutazáshoz a tatároktól való félelem miatt, kik állítólag a szomszédságban laktak. Ezért kettő közülük visszafordult, kettő pedig visszamaradt azon a földön; ugyanis a legnagyobb szükségben hat hónapot töltöttek el itt. (...)

(3) *Ezek végül néhány pogány társaságában útra kelve, a puszta sivatagon harminchét napon át folyvást mentek. (...)*

Átkelven pedig a minden út és ösvény nélküli sivatagon, a harminchetedik napon elértek a mohamedánok földjére, amelyet Védának neveznek, Bundaz városába (Burdász a burdászok és a mordvinok városa). (...)

Ezután Julianus barát, aki egyedül maradt (társa, Gerhardus meghalt), nem tudva, miként juthat tovább, szolgálja lett egy mohamedán papnak és feleségének, akik Nagy-Bolgárországba (Magna Bulgária, a Volga menti Bulgária) készültek utazni, s meg is érkeztek ide. Nagy-Bolgárország nagy és hatalmas ország, melynek gazdag városai vannak, de mindnyájan pogányok. (...)

Ennek az országnak egyik nagy városában, mely állítólag ötvenezer harcost tud kiállítani (a harcérték feltehetően az országra vonatkozik), a barát egy magyar nőt talált, aki a keresett földről erre a vidékre ment férjhez. Ez elmagyarázta a barátnak az utat, hogy merre menjen, s azt állította, hogy kétnapi járóföldre biztosan megtalálhatja azokat a magyarokat, akiket keresett. Így is történt.

(4) **Megtalálta pedig őket a nagy Etil (Volga) folyó mellett.** *Kik látván őt s megértvén, hogy keresztény magyar, nagyon örvendeztek megérkezése felett. Körülvezették őt házaikban és falvaikban, és keresztény magyar véreik királyáról és országáról behatóan tudakozódtak. Bármit mondott nekik a hitről vagy egyebekről, a legfigyelmesebben hallgatták, mivel teljesen magyar a nyelvük; megértették őt, és ő is azokat. (...) Földet nem művelnek, lóhúst, farkashúst és efféléket esznek, kancatejet és vért isznak. Lovakban és fegyverekben bővelkednek, és igen bátrak a harcban. A régiek hagyományaiból tudják, hogy ezek a magyarok tőlük származnak, de hogy hol vannak, nem volt tudomásuk róla.*

A tatár nép szomszédos velük, de ezek a tatárok, harcba bocsátkozva velük, nem tudták őket háborúban legyőzni, sőt az első csatában vereséget szenvedtek. Ezért barátokká és fegyvertársakká fogadták őket, úgy hogy együttesen tizenöt tartományt teljesen elpusztítottak. A magyaroknak ezen a földjén az említett barát (Julianus) találkozott a tatárokkal és a tatár vezér követével, aki beszélt magyarul, oroszul, kunul, németül, szaracénul (perzsa) és tatáruul. Ő mondta, hogy a tatár sereg, ami ide ötnapi járóföldre helyezkedett el, Németország ellen készül menni, de várnak egy másik sereget, amelyet a perzsák legyőzésére küldtek. Ugyanő azt is mondotta, hogy a tatárok földjén túl él egy másik nép, (...). Ugyanez a nép (vagyis a mongol) a földjéről ki akar jönni, hogy mindazok ellen harcoljon, aki csak ellenáll, és elpusztítson minden országot, amelyet csak le tud igazni.

(5) **A barát mindezt megtudva, jóllehet a magyarok kérték, hogy maradjon, nem állt rá két okból.** *Először azért, mert ha a pogányok országaiban (burdász, mordvin és bolgár földek) és Oroszországban, melyek a keresztény magyarok és emezek között fekszenek, híre menne, hogy ezeket a katolikus hitre térítik, nyugtalanná válnának, és talán ettől kezdve minden utat elzárnának, (...). Másodszor azért, mert elgondolta, hogy ha rövidesen meghalna, vagy megbetegedne, munkája füstbe menne, (...) s magyar rendtársai nem tudnák, hogy hol található ez a nép. Mikor tehát vissza akart térni, kitanították őt ezek a magyarok egy másik útra, amelyen gyorsabban utazhat. Megindult pedig a barát hazafelé a Szent János ünnepe előtti harmadik napon (1235, vagy még valószínűbb, hogy 1236. június 21-én), és néhány napi pihenőt tartva az úton, vízen és szárazföldön utazva, karácsony másodnapján (december 27.) lépte át Magyarország kapuját (az Uzsoki-, vagy a Duklai-hágón át), jóllehet Oroszországon és Lengyelországon át lóháton jött.*

Az említett (Julianus) Magyarországról (Nagy Magyarországról) való visszatérő útján tizenöt nap alatt folyón szelte át a mordvinok országát (a Volgai Bolgárországtól nyugatra, valószínűleg a Moksa folyóról van szó), (...) ezek jósaiktól megtudván, hogy keresztényekké kell lenniük, Nagy-Lodoméria, a velük szomszédos orosz föld fejedelméhez (a vlagyimir–szuzdali nagyfejedelemség Moszkva vidékén) küldtek, hogy küldjön nekik papot, akitől felvegyék a keresztiséget, de az ezt válaszolta: „Nem az én feladatomban ezt cselekedni, hanem a római pápáé (...).”

A beszámolóból kiviláglik ugyan az egyházi érdekltség és szemlélet, azonban a keleten maradt magyarok felkutatása nem Róma térítő (egyházi) indíttatású szándéka következményeként értékelhető. Sőt, elsősorban nem annak. A Riccardus-féle jelentésből egyértelműen kitűnik, hogy a Julianus vezette szerzetes csoport Béla herceg támogatását élvezte, és útba indításuk célja a keleten maradt magyarok felkutatása volt.

Tudatos hírszerzés vagy „véletlen” információszerzés?

Figyelmesen olvasva a jelentést, tetten érhető Julianus barát rendkívüli fogékonysága arra a hírre, hogy **a tatárok Európa lerohanására készülnek**. Ez készítette őt a gyors visszatérésre. A keresztény Európa és a Magyar Királyság számára ő hozta az első hírt a **hatalmas méretű mongol invázió** szándékáról.

Riccardus beszámolójában több helyen megragadható Julianus fogékonysága a hazájával kapcsolatos információkra. Elsőként lehet megemlíteni **aktivitását az információszerzésre**. Ugyanis felvette a kapcsolatot a Baskíriában (Nagy Magyarországon) tartózkodó tatár követtel. Tőle tudta meg, hogy egy mongol sereg Baskíriától nem messze, ötnapi járóföldre tartózkodik, nagy valószínűséggel délebbre, valahol az Ural folyó mentén. A barát azt is megtudta, hogy a tatárok Németország ellen készülődnek, és meg is támadják, miután egyesültek a Perzsiából visszatérő csapatokkal. További fontos momentum, hogy – a Magyar Királyságot és egész Európát érintő rendkívül fontos információ birtokába jutva –, Julianus úgy dönt, hogy a magyarok marasztalása ellenére sem marad tovább, hanem 1236. június 21-én visszaindul a fontos hírrel. 190 napi utazás után, december 27-én érkezett meg Magyarország határára, azt a gyorsabb utat követve, amelyet a keleti magyarok javasoltak.

Julianus barát előbb kiküldőjét – akkor már IV. Béla királyt –, majd feltehetően a pápai legátuson keresztül a római pápát értesítette az Európát fenyegető mongol–tatár veszedelemről. Ő volt az, aki **messze hazájától, társak nélkül, egyedül és elsőként felismerte a Magyar Királyság fenyegetettségét és azonnal hazaindult a hírrel**.

Az ismert dátumok alapján úgy értékelhető, hogy 1237 elején juthatott el a mongol–tatár invázió híre a királyi udvarba (IV. Béla 1235. október 14-én lépett trónra).

El kell ismernünk, hogy az események véletlen egybeesése adta meg a lehetőséget: híreket szerezni a mongol–tatár invázió céljáról és méreteiről. Tehát **Julianus első útjával kapcsolatosan még nem beszélhetünk a mongol–tatár seregek ellen szervezett tudatos hírszerző tevékenységről**.

Julianus második útbaindításának ismert története nem kapcsolódik közvetlenül IV. Bélához. Azt tudjuk, hogy a domonkos szerzetest IX. Gergely pápa, a Riccardus-féle jelentés kézhezvétele után, audienciára rendelte Rómába. Erre 1237-ben kerülhetett sor, az idő tájt, amikor megkezdődött a mongol–tatár invázió. 1236/37-ben a Dzsingisz kán unokája, Batu kán vezette hadjáratban sorra esetek áldozatul a Volga menti országok, így a volgai Bolgárország és Magna Hungária is.

Közben négy domonkos szerzetest is útnak indítottak Nagy Magyarország felé. Ők Szuzdal és Rjazany érintésével, 1237. június 29-én elérték a mordvinok földjét. Még abban az évben, valamikor a nyár elején utánuk küldték Julianust három társával. Julianus azonban a nyár végére csak Szuzdalig jutott, ahonnan tájékozódás után visszafordult. Az ott szerzett híreket a pápai legátushoz intézett levelében foglalta össze, mely 1237/1238-ra datálható, mikor is a mongolok, kezdeti sikereiket kihasználva, átfogó támadásba kezdtek az orosz fejedelemségek és a kunok ellen.

Amikor Julianus 1237-ben, a második útja során Szuzdalig jutott, ott vette a hírt a mongol–tatár pusztításról és további terveikről. De szóljon erről Julianus jelentése:

Levél a tatárok életéről (vagyis a mongolokról)

„Krisztusban tisztelendő férfiúnak és atyának, Isten kegyelméből Perugia püspökének, az apostoli szék legátusának Julianus barát, a magyarországi domonkos rend szerzetese, (...)

*Amikor reám rótt engedelmességet követve, Nagy Magyarországba kellett mennem a mellém adott barátokkal, és a nekünk kiszabott utat bejárni óhajtottuk, amint Poroszország legtávolabbi végeibe (a Nyeman folyó felső szakaszára azonosítható) érkeztünk, megtudtuk az igazságot (...), hogy (...) a bolgárokat (a volgai bolgárok) és számos országot a tatárok elpusztítottak, **hogy a tatárok egész serege, nyugat felé vonulva, négy részre oszlott.** (...) Most pedig, amikor Oroszország végein várakoztunk, megtudtuk a való igazságot,. Az egyik rész az Etil folyó (Volga) mellett Oroszország keleti végeinél Szuszdal (Moszkvától északkeletre, a vlagyimir-suzdali nagyfejedelemség korábbi székhelye) felé közeledik; a másik rész dél felé már elérte Rjazany határait (Moszkva délkelet, az Oka folyó mellett, fejedelemségi székhely); (...) a harmadik rész a Don folyóval átellenben Orghusin (nem azonosított helynév) várnál táborozik, ... Azok a rutének, **magyarok** és **bolgárok**, akik előlük menekültek, élőszóval mesélték nekünk, hogy a tatárok arra várnak, hogy a következő télen, amikor a föld vizei és mocsarai befagynak, **egész Oroszországot teljes sokaságukkal olyan könnyen feldőlják, mint az egész rutén földet** (kisebb fejedelemségeket ért alatta).*

Tudjátok meg így még mindezeket, hogy maga Gürkagán (Dzsingisz kánt kell érteni alatta), az első vezér, aki a háborút elkezdte, meghalt (1227). Most pedig az ő fia, a Kán (Ögödej kán) uralkodik a helyén, és a nagy Ornach városában székel (Ürgendzs-nek felel meg, de tudjuk, hogy Ögödej székhelye Karakorum volt, Mongóliában), melynek országát atyja az első hadjáratban foglalta el. (...)

*Hanem, hogy hadviselésükről tudósítsalak Benneteket, azt mondják, hogy **messzebbre nyilaznak, mint más népek.** Az első összecsapáskor mintha nem is nyilaznának, hanem úgy látszik, hogy nyilzapor esik. Karddal és lándzsával nem bánnak olyan jól a harcban. **Seregüket meg úgy rendezik, hogy tíz ember élén egy tatár áll, száz ember felett eddig egy százados.** Ezt azért csinálják ilyen fortélyossággal, nehogy befurakodó kémek valami módon meglapuljanak közöttük, és ha történetesen számuk lecsökken a csatában, tüstént ki tudják egészíteni, és hogy a sokfelől összegyűlt nép, amely különböző nyelvűek és nemzetiségűek közül verődik össze, ne tudjon valamilyen hűtlenséget elkövetni. Minden elfoglalt ország királyait, fejedelmeit és főurait, akikről feltehető, hogy valamikor ellenállást szerveznek, haladék nélkül megölik. **A katonákat és erős parasztokat meg a csatában maguk előtt küldik felfegyverkezve, harcra kényszerítve őket.** Más parasztokat pedig, akik harcra kevésbé alkalmasak, meghagynak földművelésre, és mindegyik csatába hajsolt vagy megölt ember feleségét, leányait és nőrokonait szétszítják a földművelésre hagyottak között, némelyiknek tizet vagy többet juttatva, és kötelezik őket, hogy azontúl tatároknak nevezzék magukat.*

Azok a katonák, akiket harcra kényszerítenek, ha jól harcolnak, és győznek, kevés kegyben részesülnek, ha viszont csatában elesnek, semmi gond nincs velük. Ha azonban harc közben meghátrálnak, a tatárok tüstént megölik őket; így hát a

harcolók inkább törekednek arra, hogy harcban essenek el, semmint hogy a tatárok kaszabolják le őket. (...) **Erős várat nem ostromolnak, hanem előbb a földet elpusztítják, és a népet kifosztják, ugyanazon föld népét egybegyűjtik, és ezeket hajtják csatába és a saját váruk ostromára. Ennek a seregnek a sokaságáról nem írok Nektek egyebet, minthogy minden elfoglalt ország fegyverfogható katonaságát maga előtt hajtja, és harcolni kényszeríti.**

Többen mind biztos dolgot beszélnek, és a szuszdali fejedelem előszóval megüzente általam Magyarország királyának, hogy a tatárok éjjel-nappal tanácskoznak afelett, hogy miként győzhetnék le, és keríthetnék hatalmukba a keresztény Magyarországot. Állítólag tervbe vették, hogy továbbnyomulnak, és elfoglalnák Rómát és a Rómán túli területeket.

Ezért követeket küldtek Magyarország királyához, akiket mikor Szuszdal földjén átmentek, a szuszdali fejedelem elfogott, és a királynak küldött levelet a fejedelem elvette tőlük. Ezeket a követeket mellém adott társaimmal láttam is. **Az említett levelet, amelyet a szuszdali fejedelem nekem adott át, elvittem Magyarország királyának.** A levelet pogány betűkkel írták, de tatár nyelven. Így hát a király sokakat talált, akik el tudták olvasni, de nem akadt, aki megértette volna. Mi pedig, midőn áthaladtunk egy Kerman nevű nagy pogány városon (nem azonosított hely), találtunk valakit, aki lefordította nekünk. A fordítás pedig így hangzik:

»Én, a Kán (nagy valószínűséggel a már Európában tartózkodó Batu kán, vagy talán Ögödej kán) az égi király küldötte, akinek hatalom adatott a Földön a nekem meghódolókat felemelni és az ellenállókat elnyomni; csodálkozom feletted, Magyarország királya, hogy midőn már harmincadik ízben küldöttem követeket hozzád, miért nem küldesz vissza közülük senkit, de még követeidet és válaszlevelet sem küldesz nekem. Tudom, hogy gazdag és hatalmas király vagy, sok katonád van, és egyedül kormányozol egy nagy országot. Ezért nehéz önként alávetned magadat; mégis jobb és üdvösebb lenne neked, ha önként behódolnál nekem. Megtudtam ezenfelül, hogy kun szolgáimat oltalmad alatt tartod. Ezért utasítalak téged, hogy ezeket a jövőben ne tartsd magadnál, és miattuk ne kerülj velem szembe. Nekik könnyebb elmenekülni, mint neked, mivel nem lévén házaik, sátraikkal vándorolva talán el tudnak menekülni, (...)«

Nem mellőzöm az alábbiakat sem. Ismét midőn a római udvarban tartózkodtam, előttem elment Nagy Magyarországba négy rendtársam, akik átkelven Szuszdal földön, ennek az országnak határain találtak némely pogány magyarral, akik a tatárok elől menekültek. ...”

A Vatikánban őrzött levélben található egy, akkor is igen fontos információt tartalmazó utóirat:

„Adassék tudtul minden Krisztushívőnek, hogy ezt az írást Magyarország királya elküldte az aquileiai pátriárkának (Meráni Bertold, Gertrud királyné öccse, IV. Béla nagybátyja, 1218–1251 között aquileiai pátriárka, előtte kalocsai érsek), a pátriárka pedig továbbította a brixeni püspöknek és Tirol grófjának (Brixen város Dél-Tirolban, ma Bressanone), hogy abból minden Krisztushívőnek küldjenek; (...) Továbbá tudatni kívánjuk mindenkivel, akihez ez az írás elérkezik, hogy a jelen sorok vívője igaz és szavahihető.”

A második útról szóló levél tartalmából egyértelműen kiviláglik, hogy a küldetés célja a kelet-európai helyzet tisztázása volt. Ez a pápának és IV. Béla királynak egyaránt érdekében állt. A Szuzdalig jutó Julianus a híreket egyrészt a mongol–tatár seregek elől menekülő magyaroktól, bolgároktól és oroszoktól, valamint a szuzdali fejedelemtől szerezte be.

Ez a levél már egy céltudatos hírszerzési igényt elégít ki. Tömör, lényegre törő összefoglalóban pontos értesítéseket fogalmaz meg a mongol sereg inváziójának megindulásáról, az elfoglalt országokról (a tatárok akkor már behódoltak a mongoloknak). Részletesen taglalja harceljárásaikat és fegyverzetüket. Kitér a mongolok és a tatárok történetére és életmódjára. Egyértelművé teszi, hogy az invázió közelebbi hadműveleti célja a Magyar Királyság elpusztítása, annak bizonyosságául Julianus elvitte IV. Bélának a mongol kán levelét is. Majd azt követően Rómát és további európai területeket szándékoznak meghódítani.

Julianus visszatérése második útjáról 1237/38 telére tehető. A történelem bizonyította, hogy hírei hitelesek voltak. Attól kezdve 1240 decemberéig a tatárok tovább nyomultak nyugat felé, és elfoglalták az orosz fejedelemségeket (Rjazany, Vlagyimir–Szuzdal, Csernyigov, Kijev, volhíniai Vlagyimir). Kijev ostromát 1240 decemberében kezdték el. Onnan a mongol–tatár sereg Orda és Bajdar vezette északi szárnya Lengyelországra zúdult. A Batu kán irányítása alatt harcoló mongol főerők elfoglalták Halicsot, majd onnan Kadan vezetésével egy déli szárny leválva, Moldvát támadta meg. Halics elfoglalása után Batu kán Magyarország ellen összpontosította erőit. 1241-ben már világossá vált, hogy a mongol Arany horda fő célja a Magyar Királyság elfoglalása, amelyet három irányból támadhatott. Északról Orda serege, keletről Batu kán főerői, délről pedig Kadan erői közeledtek Magyarország felé.

Tehát 1238-tól kezdve hitelesen, több forrástól bizonyítottan, világossá vált a Magyar Királyság létének fenyegetettsége, a mongol–tatár seregek feltartóztathatatlan közeledése.

Időközben az oroszok sorozatos vereségei, valamint a Don és a Dnyeper közötti kun törzsek szétverése, az oroszokkal együttműködő kun törzseket újabb szövetséges keresésére készítette. Fejedelmük – Kötöny – 1238-ban követeket küldött IV. Bélához, és népével bebocsátást kért a Magyar Királyság területére. IV. Béla súlyos feltételek (kereszténység felvétele, alávetésük a magyar királynak) árán befogadta a kunokat. Jelenlétük azonban súlyos belső feszültségek forrásává vált.

Hogyan készült az ország a mongol invázió fogadására?

Az idézetből olvashattuk, hogy a hírek eljutottak IV. Bélához is. Sőt a két jelentés egy irányba mutató tartalmi egyezése, a kánnak a királyhoz intézett levele, valamint a közvetlen támadás előtt a királynál járt mongol követ nem hagyhatott kétséget az invázió rövid időn belüli bekövetkeztéről.

A jelentés eljutott a Vatikánba is. A levél végén található záradék arról tanúskodik, hogy Béla király felismerte a mongol veszedelem jelentőségét és diplomáciai lépéseket tett, legalábbis fontosabb szövetségeseit értesítette a közelgő veszélyről. **IV. Béla Kijev elfoglalását követően döbönt rá, hogy halálos veszedelem fenyegeti a Magyar Királyságot.**

Rogierius mester, váradi kanonok kortársi megemlékezésében – a „Siralmas ének”-ben – szolt a tatár betörés készülődéséről, hogy 1240. december 25-e táján „... híre jött annak, hogy a tatárok Magyarországnak Oroszországgal határos vidékeit elpusztították. S mivel a király erről hírvivői útján megbizonyosodott, (...)”. Témánk szempontjából rendkívül fontosnak ítékelhető ez a bejegyzés, hiszen rávilágít az ország határai mentén húzódó gyepűsáv fontos rendeltetésére, a **felderítésre**, amely a forrás szerint eredményesen működött.

Veszprémy László értékelése szerint IV. Béla – feltehetően 1240 februárjában – országos gyűlésen tárgyalta a kialakult helyzetet. Akkor hozta meg a király az ország védelmére az első intézkedéseket. Felszólította fegyveresek kiállítására kötelezett előkelőket, hogy tartsák készenlétben csapataikat, a királyi várszervezet csapatait pedig Székesfehérvár és Esztergom körzetében gyülekeztette. Dénes nádort határvédelemre rendelte az Orosz-kapuhoz (a Vereckei-hágóhoz).

Milyen szerepet játszott a felderítés a muhi csatában?

El kell fogadnunk, hogy a **hírszerzés idejében figyelmeztette IV. Bélát a közelgő mongol–tatár veszedelemre**. Ebből kiindulva elvárható, hogy közvetlenül a támadást megelőzően és a csata alatt jól szervezett magyar felderítés működött. Jóllehet a mongolok elleni védelemmel kapcsolatos felderítés megszervezéséről és végrehajtásáról kevés közvetlen adat áll rendelkezésünkre, de a csata aránylag jól feldolgozott lefolyása mentén, működése megítélhető.

Kijev bevétele után – a három irányba továbbnyomuló mongol–tatár seregből –, a főerőket vezénylő Batu kán rontott rá elsőként a Magyar Királyságra. Kibontakozott egy óriási – mai mércével is szinte hadászatinak nevezhető – három irányból indított támadásra épülő, bekerítő hadművelet képe.

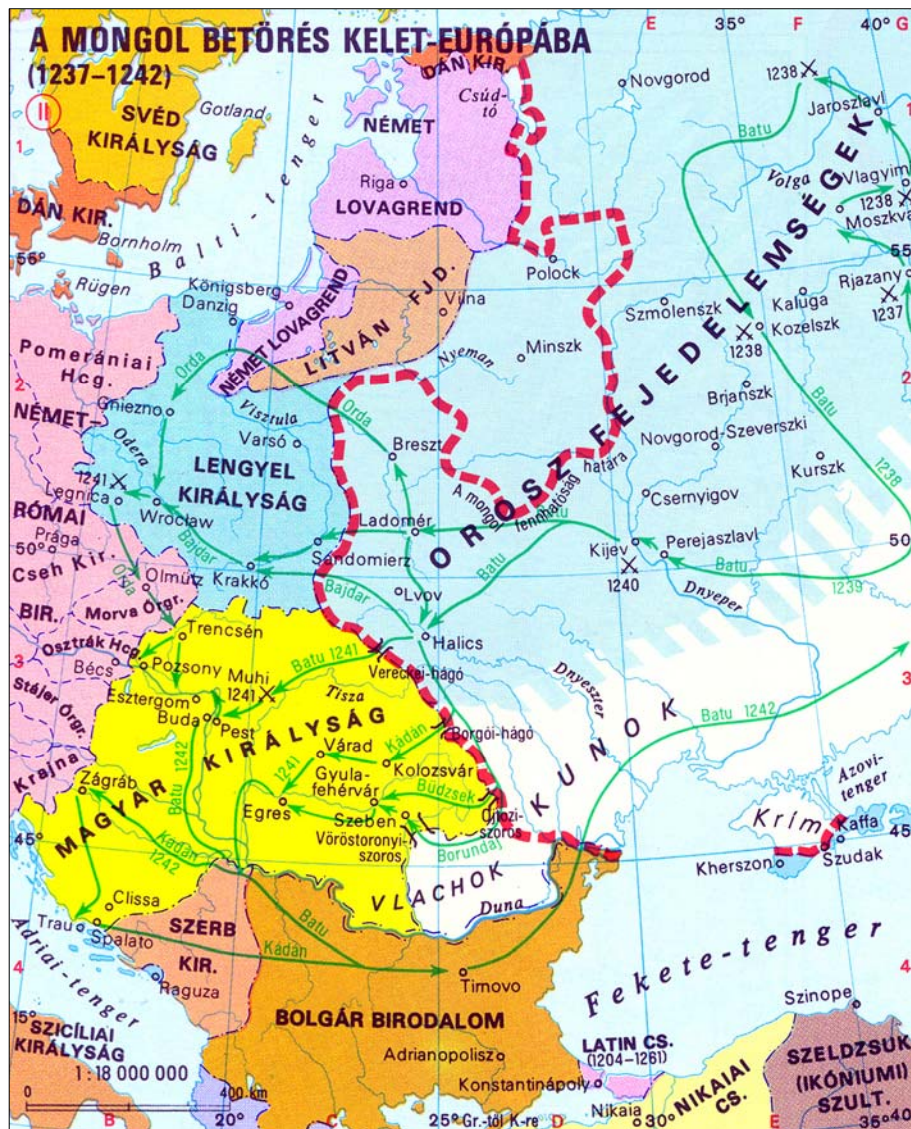
Rendelkezett-e a magyar haderő elegendő erővel három irányból megvédeni a Kárpát-medencét? A legújabb kutatások szerint elfogadható becsléssel Batu kán főerőibe 20–25 ezer fegyveres tartozhatott, Béla királynak pedig 15–25 ezer fős sereg állhatott rendelkezésére. A szárnyakon maradt tatár seregek létszámával együtt az erőviszonyok lényeges mongol fölényről tanúskodnak. Szerencsére egyidejű támadásuk nem következett be. Amikor Batu kán csapatai 1241. március 12-én a Vereckei-hágónál áttörték a magyar ellenállást, a déli szárny még Erdélyben, az északi pedig Lengyelországban hadakozott.

Az Orosz-kapu (a Vereckei-hágó) elestéről a hírt maga Dénes nádor hozta március 15-én. A király azonnal az egész országra kiterjedő mozgósítást rendelt el, továbbá a már egybegyűlt erők erőket Esztergom és Fehérvár térségéből Pestre rendelte.

Ezek az **intézkedések** messzemenőkig **megfeleltek a kialakult helyzetnek**. A király a közvetlen veszély, Batu kán támadásának az elhárítására készült. Ahhoz, hogy ilyen elhatározásra jusson, ismernie kellett az ország körül kialakult helyzetet. Ehhez nagyban hozzájárultak Dénes nádor hírei, valamint feltehetően híreket kapott Lengyelországból, és Erdélyből is, akár menekültek, akár diplomáciai összeköttetések útján.

Közvetlenül az eseményeket megelőzően, a lehető legrosszabb irányba fordult a magyar–kun viszony. Februárban – azzal a gyanúval, hogy Kötöny összejátszik a tatárokkal – a Pesten tartózkodó magyar urak megölték Kötönt. Amikor ezt megtudták a tatárok ellen fegyverbe hívtak kunok, szembefordultak a magyarokkal, és útjukban mindent elpusztítva elhagyták az országot. Megütköztek a király seregéhez csatlakozni igyekvő csanádi püspök csapatával is, amelyet csaknem egészében megsemmisítettek. A kunokkal komoly harci erőket vesztett a király, méghozzá a tatárok harcmodorával megegyező felfogásban harcoló könnyűlovas, zömükben íjász fegyvereseket.

Forrás: Történelmi világtalasz

A király hada 1241. március 20-a után indulhatott a közeledő Batu kán serege elé, a keletre vezető országos hadiúton. Közben a hadoszlopot folyamatosan támadták az erőszakos felderítésre kiküldött mongol–tatár csapatok, nyomon követve annak vonulását, és feltérképezve erejét, fegyverzetét. Április 8-9-ére tehető megérkezésük és táborverésük Muhinál.

A tábor helyének kiválasztása védelmi szempontból vitatható. Jóllehet nem biztosított megfelelő kilátást és áttekintést a környékre, ezáltal a vizuális felderítés lehetőségétől megfosztották magukat, de a Sajó és a Hejő által táplált mocsarak a keleti és délkeleti irányból várható rajtaütés ellen bizonyos védelmet nyújthattak, és a Sajón való átkelést biztosító híd őrzését is megszervezték. A sereg két éjszakát, de sejtethetően ennél többet is eltöltött a táborban. Igaz ez alapján még nem dönthető el, hogy pihenő céljából rendezkedtek-e ott be, vagy már a védelemre készülődtek. Az viszont megítélhető, hogy a táborhelyről az ártéri erdők miatt nem látták be a környéket, és így nem voltak képesek nyomon követni a tatárok mozgását.

Azonban nem csak **a vizuális felderítés hiánya** érhető tetten a további történésekben. A rendelkezésre álló időben felderítő járőrök kiküldésével fel lehetett volna mérni a tatár erők támadásra alkalmas irányait, fel lehetett volna deríteni a Sajó átkelésre alkalmas gázlóit, azaz olyan helyismerettel kellett volna rendelkezniük, ami a tatároknak nem állt rendelkezésre (de megszerezték), és ennek megfelelően berendezkedni a védelemre, vagy a megfelelő időben támadást indítani (amire később lehetőségük is nyílt). Mindezek nem történtek meg, ami végzetes következményekkel járt. Mivel **nem szerveztek felderítést**, nem tudhatták mekkora erők érkeztek a Sajó túlsó oldalára, és azok milyen távol vannak a folyótól. Így nem voltak tisztában a valós erőviszonyokkal, és saját lehetőségeikkel.

Pedig 1241. április 11-én még a szerencse is beleszólt az események menetébe. Ugyanis a mongol–tatár támadást megelőzően egy szökevény rutén (orosz) hadifogoly érkezett a táborba, aki figyelmeztetett a tatárok éjszaka induló támadására. A hír hallatára IV. Béla Ugrin érseket és Kálmán herceget a hídhöz vezényelte. Akkor látták, hogy a mongol előőrsök már megkezdték az átkelést. A herceg és az érsek azonnal megtámadta az átkelt erőket, és nagy részüket megsemmisítették, vagy a folyóba szorították. A sikeres akció után Kálmán herceg és Ugrin érsek visszavonult csapataival a táborba, de az éjszaka további részét is fegyverben töltötték. A hídfőnél erős őrséget hagytak.

Valószínűleg úgy ítélték meg a helyzetet, hogy még nem érkezett be a mongol főszereg, és a hídnál csak előreküldött osztagokkal, vagy felderítő csapatokkal csaptak össze (hiszen nem rombolták le a hidat). Feltehetően nem így értékelték volna a kialakult helyzetet, ha a megszervezik a felderítést a hídon túlra, és észlelik Batu kán főerőinek szétbontakozását. De nem ez történt! Hadtörténelési értékelések szerint, a hídtól északra és délre Batu felderítői átkelőhelyet találtak, és a hajnali órákban két helyen átkeltek a folyón, majd bekerítették a magyar csapatokat. Közben folyamatosan támadták a hidat, ezzel is elterelve a magyar hadvezetés figyelmét a bekerítő hadműveletről.

A történelem nem szereti a „Mi történt volna, ha ...”-val kezdődő kérdéseket. Azonban **a hadtörténelem számára meg kell fogalmazni a tapasztalatokat.** A muhi csata legfőbb tapasztalata abban foglalható össze, hogy elkerülhető lett volna Batu kán seregének a magyar hadban okozott hatalmas vesztesége, valamint azt követően az ország katonai védelem nélküli teljes kiszolgáltatottsága a mongol–tatar hordának, ha egy működő aktív felderítéssel felméri a hadszíntéri viszonyokat, és folyamatosan értékeli az erőviszonyokat, valamint a kialakult helyzetet. A megközelítőleg egyenlő erőkkel rendelkező szembenálló felek közül az ragadta magához a kezdeményezést, aki idejében mérte fel a másik fél erejét, a hadszíntér adottságait, és annak előnyeit kihasználta csapatai váratlan támadására. Ezek akkor a mongolok voltak.

A muhi csata és előzményeinek ismert történetében folyamatosan nyomon követhető az aktív mongol felderítés. Kezdve attól, hogy a mongolok több alkalommal küldték követeket IV. Béla udvarába, akiknek feladata a legális diplomáciai hírszerzés volt. Batu támadását követően, már a Vereckei-hágótól felderítő csapatok üldözték Dénes nádort és zaklatták IV. Béla felvonuló hadát. A Muhinál lezajlott ütközetre szétbontakozó, helyismerettel nem rendelkező mongolok azonnal megtalálták az átkelést elsődlegesen biztosító hidat a Sajón, majd mikor azt Ugrinék visszafoglalták, azonnal megkeresték és megtalálták az őrizetlen gázlókat a Sajón, ahol rövid idő alatt, ellenállásba nem ütközve bekerítették a magyarok táborát.

Manapság tanulmányok jelennek meg arról, hogy a felderítés nem szükségszerű feltétele a győzelemnek. **Történelmünknek ez a tragikus fordulata azonban arra világított rá, hogy a felderítés hiánya átengedi a kezdeményezést, ezáltal a váratlanságot a szembenálló félnek, ezért annak győzelméhez vezet.**

FELHASZNÁLT ÉS IDÉZETT IRODALOM

- Györffy György: *Julianus barát és a Napkelet felfedezése.* Budapest, 1986.
- Nagy Balázs: *Tatárjárás.* Budapest, 2003.
- Rogerius mester: *Siralmas ének.*
- Csorba Csaba: *A magyar keleti politika és a kun kérdés.*
- Kristó Gyula: *A tatárjárás.*
- Veszprémy László: *Újabb szempontok a tatárjárás történetéhez.*
- Négyesi Lajos: *A muhi csata – 1241. április 11.*
- *A mongolok Nyugaton.*
- *Történelmi világtalasz.* Budapest, 2001, Cartographia Kft.

VASS JENŐ EZREDES
SZEMLETÜKÖR–2006

Tisztelt Olvasó!

A Felderítő Szemle V. évfolyama hat számmal jelentkezett 2006-ban. Az egyes számokban továbbra is színvonalas tanulmányokat, cikkeket, elemzéseket és más publikációkat jelentettünk meg. A szerzők köre tovább bővült, a Szerkesztőbizottság pedig – a színvonal megtartása érdekében –, körültekintően koordinálta a szerzők munkáinak megjelentetését és gondoskodott azok lektorálásáról.

Az elmúlt esztendőben a Felderítő Szemlének összesen 5 nyílt és 1 minősített száma készült el, amelyek a periodika naptári negyedévenkénti rendszeres kiadását, valamint a 2005. évi biztonságpolitikai témájú konferencia anyagának Különszámban történt közreadását és egy „Titkos” minősítésű szám elkészítését jelentették. Az elemzéshez felhasználtam a Szerkesztőbizottság véleményét is.

A példányszám a korábbi évekhez képest nem növekedett, a számonkénti átlagosan 200 példányra reális igény mutatkozott. A kapott visszajelzések megerősítették a Szerkesztőbizottságot abban, hogy törekvéseink helytállóak, tevékenységünk reális. Gondoskodtunk arról, hogy az állami vezetéshez, a felsőbb és az irányító szervekhez, a hírszerző–felderítő szakemberekhez, a nemzetbiztonsági társszolgálatokhoz, a Honvédelmi Minisztérium és a HM Honvéd Vezérkar érintettjeihez, a csapattagozati felderítő szervekhez, a béketámogató műveletek szervezőihez, a tanintézetekhez, a tudományszervezéssel foglalkozókhöz, továbbá más szervekhez és személyekhez eljuttassuk a szerzők publikációit.

Külön is gondot fordítottunk a kötelezpéldányok biztosítására és megküldésére az Országos Széchényi Könyvtárba, a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum hadtudományi könyvtárba, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem tudományos könyvtárba, az MK Katonai Felderítő Hivatal szakkönyvtárba, továbbá a szerkesztőség archív példányainak megőrzésére, a tartalékpéldányok kezelésére. Az egyes számokból eljuttattunk olyan szervezetekhez is, amelyek biztonságpolitikai témákkal és tudományos munkával is foglalkoznak, mint például a Magyar Hadtudományi Társaság, a Felderítők Társasága Közhasznú Egyesület, valamint az Innovációval a Védelemért és a Biztonságért Társaság.

A Felderítő Szemle főbb mutatói 2006-ban

A Hivatal periodikája az elmúlt esztendőben is folyamatosan formálódott, alkalmazkodott az igényekhez. A korábbiakhoz képest két új rovatot nyitottunk, és teljesen új elemként, a negyedévenként megjelenő számokban – a lektori vélemények felhasználásával –, magyar és angol nyelven közreadjuk az adott számban megjelenő írások recenzióit. A kedvező fogadtatás igazolta a Szerkesztőbizottság elgondolását, ezért idén is folytatjuk ezt a gyakorlatot.

További tanulmányokat tettünk közzé a folyóirat hasábjain a magyar katonai rádióelektronikai felderítés történetével összefüggő témákban, és folytattuk a tudományos fokozatot szerzett kollégáink megvédett disszertációinak közreadását. A szerzők tanulmányai, cikkei általában reagáltak a világpolitikában bekövetkezett, biztonságpolitikai vagy nemzetbiztonsági szempontból fontosnak ítélt eseményekre, de a periodika a jellegénél fogva nem is teszi lehetővé, hogy a napi történésekre reagáljunk.

Összességében véve az elemző–értékelő tevékenység erősödését, a biztonságpolitikai témájú publikációk számának növekedését érzékelhettük, szem előtt tartva, hogy a Felderítő Szemlében megjelenő minden egyes anyag valamilyen kapcsolódásban legyen a hírszerzés–felderítéssel, lévén ez a szakfolyóirat fő jellege.

A 2006-ban megjelent 6 számban összesen 990 oldalt (495 lapot) találhatunk, amely számonként átlagosan 165 oldalnyi írott anyagot és ahhoz tartozó dokumentációt jelent. A különféle írásokban megjelent 226 kép, 96 ábra, grafika és rajz, 17 térkép, 28 táblázat, 5 szervezeti séma és 3 egyéb, összesen 375 dokumentum, amelyek kiegészítették az írások tartalmát, és elősegítették a témák feldolgozását, felhasználhatóságát.

A megjelenés sorrendjében taglalva az egyes számokat: a 2006/K számban – amelyben a 2005 novemberében megrendezett biztonságpolitikai témájú konferencia anyagát adtuk közre – 25 szerző 25 munkája olvasható; a 2006/1. számban 14 szerző 13 munkája; a 2006/2. számban 13 szerző 12 munkája; a 2006/3. számban 14 szerző 13 munkája; a 2006/T számban 6 szerző 6 munkája; a 2006/4. számban pedig 17 szerző 16 munkája, mindösszesen 89 szerző 86 munkája összesen 974 oldalon jelent meg. (Az egyéb munka 16 oldalnyi.)

Az előző évfolyamokkal összevetve: a 2002 és 2004 között megjelent 11 számban összesen 109 munkával, 2005-ben öt számban 42 munkával lehetett a kiadványunkban találkozni, ezért úgy gondoljuk, hogy a tények önmagukért beszélnek. Azonban mindezek kiadásához nem lenne elegendő a szerzők és a lektorok igyekezete, a hat szám összesen 1200 példányban történő megjelentetésében nagyon fontos tényező volt a szükséges pénzkeret és a logisztikai háttér is. Mindezerért köszönet a Hivatal főigazgatójának, aki – mint a Felderítő Szemle felelős kiadója –, az egyre nehezedő körülmények között is biztosította a szükséges feltételeket a periodika megjelentetéséhez, megerősítve ezáltal, hogy eredményesnek ítéli a tudományos munkát is. A Hivatal Tudományos Tanácsa, s az annak keretében működő Szerkesztőbizottság körültekintően gazdálkodott a lehetőségekkel, a szerzői és megbízási díjak számfejtésénél pedig a honvédelmi tárcánál érvényben lévő szabályzók szerint jártunk el.

A Szerkesztőbizottság ezúton is köszönetét fejezi ki a szerzőknek és a lektoroknak a tartalmas és színvonalas munkákért, publikációkért. 2006-ban összesen 49 szerző 85 munkáját adtuk közre a Felderítő Szemle hasábjain, akik közül 29 fő 1 munkával, 20 fő pedig 2–7 munkával jelentkezett. A szerzők közül tudományos fokozattal rendelkezik 14 fő, doktorandusz hallgató 13 fő. 6 fő visel tábormoki, 36 fő főtiszti, 4 fő tiszti, 1 fő tiszthelyettesi rendfokozatot, 2 fő pedig közalkalmazottként dolgozik a honvédségnél. Más vonatkozásban a 49 szerző közül

34 fő aktív állományban, 15 fő pedig nyugállományúként végzi szakmai és tudományos munkáját. Elmondhatjuk, hogy a folyóiratnak kialakult egy 10–15 főből álló, rendszeresen publikáló szerzői kollektívája, további 15–20 fő évente 1–2 írással jelentkezik. 56 szerző „belsőnek” számít, 27 szerző „külsőnek”, de közülük 10 fő a Hivaltól vonult nyugállományba, akik továbbra is aktív tudományos tevékenységet fejtenek ki. Öröndetes tény, hogy újabb, elsősorban fiatalabb korú és rendfokozatú szerzők is megmutatják képességeiket és tudásukat. Mindez biztató a jövőre nézve.

A 2006-ban megjelent írások lektorai valamennyien kiemelkedő tudású művelői szakterületüknek, akiknek a munkája biztosíték arra, hogy az egyes számok tartalmát a kutatók és mások forrás értékű adatként is felhasználhatják. Ezért nem véletlen, hogy a Felderítő Szemlét a hiteles és megbízható folyóiratok között tartják számon. Az elmúlt évben megjelent hat szám írásait 17 fő lektorálta. Közülük 4 fő rendelkezik tudományos fokozattal, 5 fő doktorandusz hallgató, a további 8 fő is elismert szakember. Közülük 2 fő tábornoki, 14 fő főtiszti, 1 fő tiszti rendfokozatot visel; 13 fő aktív állományban, 4 fő pedig nyugállományban lévőként végez tudományos munkát. Más vonatkozásban: a Szerkesztőbizottság tagja 5 fő, külső szakértő 1 fő, s a további 11 fő is a Hivatal állományában dolgozik. Tevékeny közreműködésükre és tudásukra a jövőben is számítunk, számíthatunk.

A Szerkesztőbizottság úgy értékelte, hogy a jelenlegi rovatok kellő mértékben átfogják a folyóirat témaköreit, és lehetőséget biztosítanak a szakszerű és áttekinthető összeállításra. A rovatok – részleteiben – az alábbiakat mutatják:

• Biztonságpolitika	37 szerző	37 munkája	359 oldalon;
• Hírszerzés – Felderítés	13 szerző	13 munkája	130 oldalon;
• Országismertető	4 szerző	4 munkája	49 oldalon;
• Kutatás – Fejlesztés	9 szerző	9 munkája	139 oldalon;
• Kiképzés – Felkészítés	1 szerző	1 munkája	23 oldalon;
• Fórum	9 szerző	9 munkája	168 oldalon;
• Tudományos munka	3 szerző	3 munkája	36 oldalon;
• Az Olvasóhoz	9 szerző	13 munkája	70 oldalon;

vagyis 2006-ban 89 szerző tollából 85 írás jelent meg, 974 oldal terjedelemben.

A megjelent publikációk tartalom szerinti megoszlása:

• aktuális világpolitikai eseményekhez kapcsolódó	– 6 munka
• a terrorizmusellenes fellépés témakörében	– 22 munka
• válságkezelés, béketámogatás témakörökben	– 5 munka
• a Szövetségen belüli országokról	– 4 munka

• a Szövetségen kívüli országokról	– 13 munka
• hírszerzés – felderítés témakörben	– 28 munka
• elemzés – értékelés témakörben	– 11 munka
• rádióelektronikai szaktémákban	– 12 munka
• informatikai szaktémákban	– 7 munka
• kutatás – fejlesztés témakörökben	– 17 munka
• kiképzés – felkészítés témakörökben	– 17 munka
• NATO-témákban	– 4 munka
• EU-témában	– 1 munka
• biztonságpolitikai vonatkozású	– 10 munka
• katonai vezetés témakörben	– 16 munka
• katonadiplomáciai témakörben	– 3 munka
• katonapolitika, országismertetés témakörökben	– 13 munka
• történelmi események, témák vonatkozásában	– 5 munka
• csapattörténeti témákban	– 2 munka
• tudományos indíttatású írások	– 5 munka
• különfélék, egyéb témák	– 15 munka

Ezt a felsorolást nem összesítjük, mert egy-egy írás több témakört is érintett, ugyanakkor mutatja, hogy azok milyen széles skálán mozognak. Tudomásunk szerint az Olvasók érdeklődéssel tanulmányozzák az egyes számokat, amelyet véleményük is megerősített.

A Szerkesztőbizottság köszönetét fejezi ki a Tisztelt Olvasóknak, a szerzőknek és a lektoroknak, akik ezirányú munkájukkal is hozzájárultak a folyóirat színvonalának megtartásához, további fejlődéséhez. Előnyére váltak a periodikának azok a kisebb-nagyobb módosítások is, amelyeket a szerkesztésben, a számítógépes munkákban, a nyomdai kézirat komplett elkészítésében, valamint a nyomdai kivitelezésben és sokszorosításban közreműködő munkatársaink valósítottak meg. Munkájuk eredményeként tetszetős, szép kiadványt vehetnek kézbe, amelynek rendszeres megjelenéséről reményeink szerint a jövőben is gondoskodunk.

A következőkben a Felderítő Szemle V. évfolyamának hat számában megjelentetett írások részletezését adjuk közre, egyrészt az egyes számok rovatonkénti tartalma, másrészt az egyes számok tartalma szerinti felsorolásban.

**A FELDERÍTŐ SZEMLE 2006. évben megjelent számainak
rovatonkénti tartalma**

BIZTONSÁGPOLITIKA

1. Morber Ferenc nyá. altábornagy <i>Együttműködéssel eredményesebb a terrorizmus elleni küzdelem</i>	2006/K 7. o.
2. Madarász Károly mk. dandártábornok <i>Elnöki megnyitó</i>	2006/K 9. o.
3. Dr. Kis-Benedek József nyá. ezredes <i>A nemzetközi terrorizmus jelenlegi tendenciái Európában</i>	2006/K 10. o.
4. Bali József <i>A biztonság- és védelempolitika és a terrorizmus összefüggései a védelmi tervezés folyamatában</i>	2006/K 17. o.
5. Prof. Dr. Kőszegvári Tibor nyá. vezérőrnagy <i>A katonai felderítés helye, szerepe és problémái a terrorizmus elleni küzdelemben</i>	2006/K 22. o.
6. Dr. Tálás Péter <i>A civil társadalom – és a terrorizmus elleni harc</i>	2006/K 31. o.
7. Tarján István ezredes <i>A katonai elhárítás helye, szerepe és problémái a terrorizmus elleni harcban</i>	2006/K 38. o.
8. Szabó János ezredes <i>A Magyar Honvédség feladatrendszere és képességei a terrorizmus elleni küzdelemben</i>	2006/K 44. o.
9. Fucsku Sándor alezredes <i>A válságkezelő műveletekben részt vevő magyar kontingensek terrorfenyegetettsége, a felderítő csapatok különleges felderítő képességei</i>	2006/K 54. o.
10. Dr. Magyar István ezredes <i>Az 1. szekció megnyitója</i>	2006/K 66. o.
11. Lakatos Zsolt alezredes <i>Terrorizmus – A nemzetbiztonsági szolgálatok átalakításának tapasztalatai</i>	2006/K 67. o.
12. Dr. Rácz Lajos ezredes <i>Új elemző-értékelő módszerek a terrorfelderítésben – avagy a terrorizmus élveboncolása</i>	2006/K 75. o.

13. Dr. Pados Ferenc ezredes <i>Az Európai Unió hatékonyságának növelése a terrorizmus elleni küzdelemben</i>	2006/K 95. o.
14. Dr. Bolgár Judit nyá. mk. ezredes <i>A sztereotípiák, előítéletek, valamint a terrorizmus – A terrorizmus személyiség-lélektani megközelítése</i>	2006/K 100. o.
15. Dr. Szternák György ezredes <i>A terrorizmussal kapcsolatos legújabb kutatások eredményei</i>	2006/K 108. o.
16. Dr. Nagy László nyá. ezredes <i>A terrorizmus jellege napjainkban</i>	2006/K 109. o.
17. Lévay Gábor alezredes <i>A civil szféra hozzájárulási lehetőségeinek feltárása a terrorizmus elleni küzdelemhez</i>	2006/K 117. o.
18. Tóth András mk. ezredes <i>A 2. szekció megnyitója</i>	2006/K 120. o.
19. Dr. Haig Zsolt mk. alezredes <i>A terrorizmus újszerű módszerei és eszközei</i>	2006/K 123. o.
20. Magyar László mk. őrnagy <i>A SIGINT helye, szerepe és lehetőségei a terrorizmus elleni küzdelemben</i>	2006/K 139. o.
21. Simon Gyula őrnagy <i>A NATO-SIGINT és a terrorizmussal kapcsolatos információk továbbításának folyamata</i>	2006/K 145. o.
22. Béres János alezredes <i>A modern iszlám fundamentalizmus gyökerei és az al-Kaida</i>	2006/K 152. o.
23. Dr. Magyar István ezredes <i>Az 1. szekció vezetőjének jelentése a konferencia plenáris ülésének</i>	2006/K 160. o.
24. Tóth András mk. ezredes <i>A 2. szekció vezetőjének jelentése a konferencia plenáris ülésének</i>	2006/K 162. o.
25. Madarász Károly mk. dandártábornok <i>Zárszó</i>	2006/K 164. o.
26. Dr. Kis-Benedek József nyá. ezredes <i>A Hamasz a palesztin választások után</i>	2006/1. 8. o.
27. Tóth István mk. ezredes <i>Oroszország biztonságpolitikai koncepciójának változásai 1992-től napjainkig</i>	2006/1. 17. o.

28. Dr. Szilvágyi Tibor mk. őrnagy 2006/2.
Hogyan tovább Montenegró függetlenné válása után? 10. o.
29. Dr. Rác Lajos ezredes 2006/2.
A kínai „össz nemzeti erő” növekedésének hatása a nemzetközi kapcsolatokra és a nagyhatalmak geostratégiai törekvéseire 20. o.
30. Dr. Kis-Benedek József nyá. ezredes 2006/2.
A palesztin intifáda biztonságpolitikai és katonai összefüggései 41. o.
31. Dr. Kis-Benedek József nyá. ezredes 2006/3.
A libanoni háború biztonságpolitikai és katonai összefüggései 12. o.
32. Gróf Béla mk. alezredes 2006/3.
Az Afganisztánban működő tartományi újjáépítési csoportok tevékenységének néhány tapasztalata 24. o.
33. Dr. Kis-Benedek József nyá. ezredes 2006/3.
A palesztin intifáda biztonságpolitikai és katonai összefüggései 37. o.
34. Dr. Pados Ferenc ezredes 2006/T
A libanoni konfliktus összefüggései 5. o.
35. Dr. Nagy László nyá. mk. ezredes 2006/4.
A globális biztonság helye és szerepe a NATO új feladatrendszerében 8. o.
36. Dr. Szternák György nyá. ezredes 2006/4.
Célszerű újragondolni a terrorizmus elleni harcot 18. o.
37. Dr. Pados Ferenc ezredes 2006/4.
Atomelrettetés 32. o.

HÍRSZERZÉS – FELDERÍTÉS

38. Prof. Dr. Kőszegvári Tibor nyá. vezérőrnagy 2006/1.
A különleges katonai műveletek elvei és erői 27. o.
39. Gróf Béla mk. alezredes 2006/1.
Tartományi Újjáépítési Csoport (PRT) felderítő biztosítása 40. o.
40. Lévay Gábor alezredes 2006/1.
Internetes weboldalak elemzése 57. o.
41. Nagy István mk. százados 2006/1.
A számítógépes terrorizmus 75. o.
42. Tihanyi Marietta mk. alezredes 2006/2.
Az Amerikai Egyesült Államok hírszerző/felderítő stratégiája 73. o.
43. Szedlacek Róbert mk. ezredes 2006/3.
A hadászati felderítés személy- és objektumvédelmének aktuális vezetési problémái, a korszerűsítés lehetőségei 74. o.

44. Dr. Rác Lajos ezredes <i>A tudás alapú szervezetek vezetése</i>	2006/3. 81. o.
45. Prof. Dr. Kószegvári Tibor nyá. vezérőrnagy <i>Néhány gondolat a kozmikus hadviselésről</i>	2006/3. 94. o.
46. Béres János alezredes <i>A transznacionális fenyegetések kezelése az ügynöki hírszerzésben</i>	2006/T 11. o.
47. Keresztes Tamás ezredes <i>A felderítés – Ma. És holnap?</i>	2006/T 22. o.
48. Dr. Kis-Benedek József nyá. ezredes <i>Az izraeli-libanoni háború katonai és hírszerzési tapasztalatai</i>	2006/4. 55. o.
49. Dr. Rác Lajos ezredes <i>„Vattába burkolt acél” – A kínai kultúra világméretű terjeszkedése</i>	2006/4. 63. o.
50. Tóth István mk. ezredes <i>Oroszország és a NATO-tagállamok haditechnikai együttműködése</i>	2006/4. 79. o.

KIKÉPZÉS – FELKÉSZÍTÉS

51. Varga Attila hadnagy <i>Terrorszervezetek által alkalmazott házi készítésű robbanószerkezetek</i>	2006/2. 123. o.

KUTATÁS – FEJLESZTÉS

52. Balogh Péter mk. alezredes <i>A harctéri azonosító rendszerekről</i>	2006/1. 88. o.
53. Makkai Zsolt mk. törzsőrmester <i>Műholdas integrált digitális műsorszórás</i>	2006/2. 83. o.
54. Szegedi Ferenc mk. százados <i>Küldetések kereszteződése</i>	2006/3. 107. o.
55. Magyar Sándor mk. őrnagy <i>Az IP-technológia felhasználási lehetősége a béketámogató műveletekben</i>	2006/3. 115. o.
56. Makkai Zsolt mk. törzsőrmester <i>Beszédkommunikáció megvalósítása az Internet Protokoll segítségével (VoIP)</i>	2006/3. 124. o.
57. László Attila mk. őrnagy <i>Az orosz műholdas távközlés</i>	2006/T 30. o.
58. Magyar Sándor mk. őrnagy <i>A távbeszélő központok felügyelete az MK Katonai Felderítő Hivatal távbeszélő hálózatában</i>	2006/T 64. o.

59. Balkányi Gábor mk. őrnagy 2006/4.
Terminálszolgáltatás – az egyszerűsítés eszköze? 86. o.
60. Dr. Lits Gábor nyá. alezredes 2006/4.
A felderítés korszerű, biztonságos eszközei –
a pilóta nélküli légi járművek (UAV) 93. o.

ORSZÁGISMERTETŐ

61. Vida Csaba mk. őrnagy 2006/2.
A nemzetközi terrorizmus hatása egy közép-európai országra –
a Szlovák Köztársaság és a terrorizmusellenes küzdelem 99. o.
62. Tihanyi Marietta mk. alezredes 2006/2.
A szerződéses katonai szolgálat helyzete
az Oroszországi Föderáció fegyveres erőiben 115. o.
63. Dr. Tömösváry Zsigmond nyá. dandártábornok 2006/2.
Lektori replika 121. o.
64. Hegyi Ágnes hadnagy 2006/4.
A szudáni konfliktusok és azok háttere 107. o.

FÓRUM

65. Dr. Rácz Lajos ezredes 2006/1.
A szakirodalom művelésének fontossága a hírszerzésben
napjainkban is aktuális 109. o.
66. Hekli László nyá. alezredes 2006/1.
A Magyar Honvédség hadműveleti–harcászati szintű
felderítő-szakanyag javítás és ellátás története 118. o.
67. Torma Béla nyá. ezredes 2006/1.
A 907. évi pozsonyi csata – A magyarság első ismert
honvédő háborújának döntő ütközete I. 128. o.
68. Torma Béla nyá. ezredes 2006/2.
A 907. évi pozsonyi csata – A magyarság első ismert
honvédő háborújának döntő ütközete II. 141. o.
69. Torma Béla nyá. ezredes 2006/3.
Gondolatok a 907. évi pozsonyi csatát megörökítő források
hitelességéről 138. o.
70. Kövesdi Márton nyá. alezredes 2006/T
A magyar rövidhullámú rádió-iránymérés története 1947–1990 75. o.

71. Lévay Gábor alezredes 2006/4.
Elméltetés a válságkezelés felderítő támogatásáról 126. o.
72. Dr. Kovács Sándor r. alezredes 2006/4.
Honvédségi objektumok őrzés-védelmének néhány kérdése 136. o.
73. Szilágyi Gergelyné közalkalmazott 2006/4.
Az MK KFH Szakkönyvtár 2006-ban beszerzett újdonságai 146. o.

TUDOMÁNYOS MUNKA

74. Vass Jenő nyá. ezredes 2006/1.
Szemletükör-2005 145. o.
75. Marton Csaba mk. ezredes 2006/4.
SIGINT – Tudományos konferencia az MK Katonai Felderítő Hivatalban 152. o.
76. Vass Jenő nyá. ezredes 2006/4.
Tájékoztató a Felderítő Szemle 2006/T különszámáról 155. o.

AZ OLVASÓHOZ

77. Madarász Károly mk. vezérőrnagy 2006/1.
A fejlődés egyik záloga a tudományos igényességgel végzett szakmai munka 5. o.
78. Vass Jenő nyá. ezredes – Szabó Mihály nyá. ezredes 2006/1.
E számunk tartalma 154. o.
79. Tóth András mk. ezredes 2006/2.
Tudományos szakmai konferencia a hadászati felderítés vezetéséről 5. o.
80. Vass Jenő nyá. ezredes – Szabó Mihály nyá. ezredes 2006/2.
E számunk tartalma 168. o.
81. Dr. Tömösváry Zsigmond nyá. dandártábornok 2006/3.
Megalakult a Felderítő Társasága Közhasznú Egyesület 5. o.
82. Vass Jenő nyá. ezredes 2006/3.
Új könyv a magyar haderőről – A Hazáért 1848–2004 160. o.
83. Vass Jenő nyá. ezredes – Szabó Mihály nyá. ezredes 2006/3.
E számunk tartalma 164. o.
84. Pászka Tibor mk. ezredes 2006/4.
A rádióelektronikai felderítés a harmadik évezred elején 5. o.
85. Vass Jenő nyá. ezredes – Szabó Mihály nyá. ezredes 2006/4.
E számunk tartalma 160. o.

A FELDERÍTŐ SZEMLE 2006. évben megjelent számainak tartalma

2006/K szám – V. évfolyam Különszám

Megjelent: 2006. január (25 szerző 25 munkája)

Morber Ferenc nyá. altábornagy <i>Együtműködéssel eredményesebb a terrorizmus elleni küzdelem</i>	7. o.
Madarász Károly mk. dandártábornok <i>Elnöki megnyitó</i>	9. o.
Dr. Kis-Benedek József nyá. ezredes <i>A nemzetközi terrorizmus jelenlegi tendenciái Európában</i>	10. o.
Bali József <i>A biztonság- és védelempolitika és a terrorizmus összefüggései a védelmi tervezés folyamatában</i>	17. o.
Prof. Dr. Kőszegvári Tibor nyá. vezérőrnagy <i>A katonai felderítés helye, szerepe és problémái a terrorizmus elleni küzdelemben</i>	22. o.
Dr. Tálás Péter <i>A civil társadalom – és a terrorizmus elleni harc</i>	31. o.
Tarján István ezredes <i>A katonai elhárítás helye, szerepe és problémái a terrorizmus elleni harcban</i>	38. o.
Szabó János ezredes <i>A Magyar Honvédség feladatrendszere és képességei a terrorizmus elleni küzdelemben</i>	44. o.
Fucsku Sándor alezredes <i>A válságkezelő műveletekben részt vevő magyar kontingensek terrorfenyegetettsége, a felderítő csapatok különleges felderítő képességei</i>	54. o.
Dr. Magyar István ezredes <i>Az I. szekció megnyitója</i>	66. o.
Lakatos Zsolt alezredes <i>Terrorizmus – A nemzetbiztonsági szolgálatok átalakításának tapasztalatai</i>	67. o.
Dr. Rácz Lajos ezredes <i>Új elemző-értékelő módszerek a terrorfelderítésben – avagy a terrorizmus élveboncolása</i>	75. o.
Dr. Pados Ferenc ezredes <i>Az Európai Unió hatékonyságának növelése a terrorizmus elleni küzdelemben</i>	95. o.

Dr. Bolgár Judit nyá. mk. ezredes <i>A sztereotípiák, előítéletek, valamint a terrorizmus – A terrorizmus személyiség-lélektani megközelítése</i>	100. o.
Dr. Szternák György ezredes <i>A terrorizmussal kapcsolatos legújabb kutatások eredményei</i>	108. o.
Dr. Nagy László nyá. ezredes <i>A terrorizmus jellege napjainkban</i>	109. o.
Lévay Gábor alezredes <i>A civil szféra hozzájárulási lehetőségeinek feltárása a terrorizmus elleni küzdelemhez</i>	117. o.
Tóth András mk. ezredes <i>A 2. szekció megnyitója</i>	120. o.
Dr. Haig Zsolt mk. alezredes <i>A terrorizmus újszerű módszerei és eszközei</i>	123. o.
Magyar László mk. őrnagy <i>A SIGINT helye, szerepe és lehetőségei a terrorizmus elleni küzdelemben</i>	139. o.
Simon Gyula őrnagy <i>A NATO-SIGINT és a terrorizmussal kapcsolatos információk továbbításának folyamata</i>	145. o.
Béres János alezredes <i>A modern iszlám fundamentalizmus gyökerei és az al-Kaida</i>	152. o.
Dr. Magyar István ezredes <i>Az 1. szekció vezetőjének jelentése a konferencia plenáris ülésének</i>	160. o.
Tóth András mk. ezredes <i>A 2. szekció vezetőjének jelentése a konferencia plenáris ülésének</i>	162. o.
Madarász Károly mk. dandártábornok <i>Zárszó</i>	164. o.

2006/1. szám – V. évfolyam 1. szám
Megjelent: 2006. március (14 szerző 13 munkája)

Madarász Károly mk. vezérőrnagy <i>A fejlődés egyik záloga a tudományos igényességgel végzett szakmai munka</i>	5. o.
Dr. Kis-Benedek József nyá. ezredes <i>A Hamasz a palesztin választások után</i>	8. o.
Tóth István mk. ezredes <i>Oroszország biztonságpolitikai koncepciójának változásai 1992-től napjainkig</i>	17. o.

Prof. Dr. Kőszegvári Tibor nyá. vezérőrnagy <i>A különleges katonai műveletek elvei és erői</i>	27. o.
Gróf Béla mk. alezredes <i>Tartományi Újjáépítési Csoport (PRT) felderítő biztosítása</i>	40. o.
Lévay Gábor alezredes <i>Internetes weboldalak elemzése</i>	57. o.
Nagy István mk. százados <i>A számítógépes terrorizmus</i>	75. o.
Balogh Péter mk. alezredes <i>A harctéri azonosító rendszerekről</i>	88. o.
Dr. Rácz Lajos ezredes <i>A szakirodalom művelésének fontossága a hírszerzésben napjainkban is aktuális</i>	109. o.
Hekli László nyá. alezredes <i>A Magyar Honvédség hadműveleti–harcászati szintű felderítő-szakanyag javítás és ellátás története</i>	118. o.
Torma Béla nyá. ezredes <i>A 907. évi pozsonyi csata – A magyarság első ismert honvédő háborújának döntő ütközete I.</i>	128. o.
Vass Jenő nyá. ezredes <i>Szemletükör–2005</i>	145. o.
Vass Jenő nyá. ezredes – Szabó Mihály nyá. ezredes <i>E számunk tartalma</i>	154. o.

2006/2. szám – V. évfolyam 2. szám
Megjelent: 2006. június (13 szerző 12 munkája)

Tóth András mk. ezredes <i>Tudományos szakmai konferencia a hadászati felderítés vezetéséről</i>	5. o.
Dr. Szilvágyi Tibor mk. őrnagy <i>Hogyan tovább Montenegró függetlenné válása után?</i>	10. o.
Dr. Rácz Lajos ezredes <i>A kínai „össz nemzeti erő” növekedésének hatása a nemzetközi kapcsolatokra és a nagyhatalmak geostratégiai törekvéseire</i>	20. o.
Dr. Kis-Benedek József nyá. ezredes <i>A palesztin intifáda biztonságpolitikai és katonai összefüggései</i>	41. o.
Tihanyi Marietta mk. alezredes <i>Az Amerikai Egyesült Államok hírszerző/felderítő stratégiája</i>	73. o.

Makkai Zsolt mk. törzsőrmester <i>Műholdas integrált digitális műsorszórás</i>	83. o.
Vida Csaba mk. őrnagy <i>A nemzetközi terrorizmus hatása egy közép-európai országra – a Szlovák Köztársaság és a terrorizmusellenes küzdelem</i>	99. o.
Tihanyi Marietta mk. alezredes <i>A szerződéses katonai szolgálat helyzete az Oroszországi Föderáció fegyveres erőiben</i>	115. o.
Dr. Tömösváry Zsigmond nyá. dandártábornok <i>Lektori replika</i>	121. o.
Varga Attila hadnagy <i>Terrorszervezetek által alkalmazott házi készítésű robbanószerkezetek</i>	123. o.
Torma Béla nyá. ezredes <i>A 907. évi pozsonyi csata – A magyarság első ismert honvédő háborújának döntő ütközete II.</i>	141. o.
Vass Jenő nyá. ezredes – Szabó Mihály nyá. ezredes <i>E számunk tartalma</i>	168. o.

2006/3. szám – V. évfolyam 3. szám
Megjelent: 2006. szeptember (14 szerző 13 munkája)

Dr. Tömösváry Zsigmond nyá. dandártábornok <i>Megalakult a Felderítők Társasága Közhasznú Egyesület</i>	5. o.
Dr. Kis-Benedek József nyá. ezredes <i>A libanoni háború biztonságpolitikai és katonai összefüggései</i>	12. o.
Gróf Béla mk. alezredes <i>Az Afganisztánban működő tartományi újjáépítési csoportok tevékenységének néhány tapasztalata</i>	24. o.
Dr. Kis-Benedek József nyá. ezredes <i>A palesztin intifáda biztonságpolitikai és katonai összefüggései</i>	37. o.
Szedlacsek Róbert mk. ezredes <i>A hadászati felderítés személy- és objektumvédelmének aktuális vezetési problémái, a korszerűsítés lehetőségei</i>	74. o.
Dr. Rácz Lajos ezredes <i>A tudás alapú szervezetek vezetése</i>	81. o.
Prof. Dr. Kőszegvári Tibor nyá. vezérőrnagy <i>Néhány gondolat a kozmikus hadviselésről</i>	94. o.

Szegedi Ferenc mk. százados <i>Küldetések keresztvezetése</i>	107. o.
Magyar Sándor mk. őrnagy <i>Az IP-technológia felhasználási lehetősége a béketámogató műveletekben</i>	115. o.
Makkai Zsolt mk. törzsőrmester <i>Beszédkommunikáció megvalósítása az Internet Protokoll segítségével (VoIP)</i>	124. o.
Torma Béla nyá. ezredes <i>Gondolatok a 907. évi pozsonyi csatát megörökítő források hitelességéről</i>	138. o.
Vass Jenő nyá. ezredes <i>Új könyv a magyar haderőről – A Hazáért 1848–2004</i>	160. o.
Vass Jenő nyá. ezredes – Szabó Mihály nyá. ezredes <i>E számunk tartalma</i>	164. o.

2006/T szám – V. évfolyam Titkos szám
Megjelent: 2006. november (6 szerző 6 munkája)

Dr. Pados Ferenc ezredes <i>A libanoni konfliktus összefüggései</i>	5. o.
Béres János alezredes <i>A transznacionális fenyegetések kezelése az ügynöki hírszerzésben</i>	11. o.
Keresztes Tamás ezredes <i>A felderítés – Ma. És holnap?</i>	22. o.
László Attila mk. őrnagy <i>Az orosz műholdas távközlés</i>	30. o.
Magyar Sándor mk. őrnagy <i>A távbeszélő központok felügyelete az MK Katonai Felderítő Hivatal távbeszélő hálózatában</i>	64. o.
Kövesdi Márton nyá. alezredes <i>A magyar rövidhullámú rádió-iránymérés története 1947–1990</i>	75. o.

2006/4. szám – V. évfolyam 4. szám
Megjelent: 2006. december (17 szerző 16 munkája)

Pászka Tibor mk. ezredes <i>A rádióelektronikai felderítés a harmadik évezred elején</i>	5. o.
Dr. Nagy László nyá. mk. ezredes <i>A globális biztonság helye és szerepe a NATO új feladatrendszerében</i>	8. o.

Dr. Szternák György nyá. ezredes <i>Célszerű újragondolni a terrorizmus elleni harcot</i>	18. o.
Dr. Pados Ferenc ezredes <i>Atomelrettetés</i>	32. o.
Dr. Kis-Benedek József nyá. ezredes <i>Az izraeli-libanoni háború katonai és hírszerzési tapasztalatai</i>	55. o.
Dr. Rácz Lajos ezredes <i>„Vattába burkolt acél” – A kínai kultúra világméretű terjeszkedése</i>	63. o.
Tóth István mk. ezredes <i>Oroszország és a NATO-tagállamok haditechnikai együttműködése</i>	79. o.
Balkányi Gábor mk. őrnagy <i>Terminálszolgáltatás – az egyszerűsítés eszköze?</i>	86. o.
Dr. Lits Gábor nyá. alezredes <i>A felderítés korszerű, biztonságos eszközei – a pilóta nélküli légi járművek (UAV)</i>	93. o.
Hegyi Ágnes hadnagy <i>A szudáni konfliktusok és azok háttere</i>	107. o.
Lévay Gábor alezredes <i>Elmélkedés a válságkezelés felderítő támogatásáról</i>	126. o.
Dr. Kovács Sándor r. alezredes <i>Honvédségi objektumok őrzés-védelmének néhány kérdése</i>	136. o.
Szilágyi Gergelyné közalkalmazott <i>Az MK KFH Szakkönyvtár 2006-ban beszerzett újdonságai</i>	146. o.
Marton Csaba mk. ezredes <i>SIGINT – Tudományos konferencia az MK Katonai Felderítő Hivatalban</i>	152. o.
Vass Jenő nyá. ezredes <i>Tájékoztató a Felderítő Szemle 2006/T különszámáról</i>	155. o.
Vass Jenő nyá. ezredes – Szabó Mihály nyá. ezredes <i>E számunk tartalma</i>	160. o.

E SZÁMUNK TARTALMA *

DR. TÖMÖSVÁRY ZSIGMOND DANDÁRTÁBORNOK

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG
KATONAI FELDERÍTŐ HIVATAL
TUDOMÁNYOS TANÁCSA

Az 1990-es évek elején bekövetkezett társadalmi–politikai rendszerváltozás törvényszerű velejárója volt a Magyar Honvédség és a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok, és azzal párhuzamosan az ott folyó tudományos tevékenység rendszerének átalakítása.

A szerző aktív és kiterjedt tevékenysége jól ismert tudományos körökben is. Ebben a tanulmányában – az MK KFH Tudományos Tanácsa elnökeként – bemutatja azt a közel másfél évtizedes tudományszervezési folyamatot, amely mindig is jellemző volt a Katonai Felderítő Hivatalra, bármilyen szervezeti formában is működött.

A tudományos munka irányítására 1993. május 1-je óta létezett és működött a Tudományos Tanács. A Hivatal mindenkori vezetése az állandósult szervezeti és más átalakítások közepette is gondot fordított a tudományos munka színvonalának fenntartására.

Új lendületet akkor kapott a folyamat, amikor 2002-ben a Magyar Köztársaság honvédelmi minisztere újból tudományos kutatóhellyé nyilvánította a Hivatalt, ami a Tudományos Tanács újjászervezését is eredményezte. Egyik első ténykedésük a Felderítő Szemle létrehozása és elindítása volt, amely azóta is töretlenül, folyamatosan megújulva jut el az állami és katonai felső vezetéshez, valamint a tudományos munkával foglalkozó Tisztelt Olvasókhöz.

A Tudományos Tanács tevékenysége pozitív hatást gyakorol a szakmai munkára, egyúttal a megjelenő cikkek és tanulmányok tükrözik a jelentős szellemi és tudományos kapacitást.

A jövőbeni folytatáshoz is megvan minden szükséges feltétel, amelynek alapját a magas képzettségű, művelt és felkészült hivatásos állomány képezi. Kedvező hatással van a munkára a különféle irányultságú, egyre szélesedő tudományos együttműködés is.

A tanulmányt általános tájékoztatásként ajánljuk az Olvasóknak.

---

* A recenziókat Vass Jenő ezredes, a Felderítő Szemle felelős szerkesztője készítette, a „Lektori vélemény”-ek tartalmának felhasználásával.

Az angol nyelvű fordítás Szabó Mihály ezredes munkája. Szaklektor: Lakatos Zsolt alezredes.

CONTENTS*

BRIGADIER GENERAL ZSIGMOND TÖMÖSVÁRY, PhD
ACADEMIC COMMITTEE
OF THE MILITARY INTELLIGENCE OFFICE (MIO)
OF THE HUNGARIAN REPUBLIC

The social and political change of system in the early 90s automatically entailed the reorganization of the Hungarian Defence Forces and the military national security services, including their research and academic activities.

The author's dynamic and extensive activity is well-known by academic circles as well. In this study he – as the Chairman of the Academic Committee of MIO – provides us with a comprehensive picture of the one and a half decade long organizational process in academic activity, which has always been a special feature of MIO, irrespective of its given organizational form.

The MIO – in order to supervise its academic work – established the Academic Committee on the 1st of May, 1993 and since that time, the Committee has been successfully functioning. The MIO's consecutive leaders have always paid great attention – despite the MIO's repeated reorganizations – to maintain the academic work on a high level.

This process gained new momentum in 2002, when the Hungarian Minister of Defence officially opened the MIO's library for researches, which, at the same time, led also to the Academic Committee's revival. Having been invigorated, the Committee's first action was to create and “launch” the Intelligence Review that has regularly appeared, providing the state and military leadership, as well as the experts and the interested Honoured Readers with newer and newer material.

The activity pursued by the Committee has exercised a positive impact on professional work, and the studies and articles appearing in the Review well-reflect the stupendous mental capacity.

We have got all the necessary condition for continuing our work, relying first of all on the very qualified, well-educated and prepared professional personnel. Our work has been, to a great extent, facilitated by our various and ever more widening co-operation.

The study offers, first of all, a general orientation.

---

* The recessions have been prepared by Col. Jenő Vass, responsible redactor of the Review, by making use of the advisers' assessments.

The English translation has been made by Col. Mihály Szabó. Lector: Lt.-Col. Zsolt Lakatos.

DR. BOTZ LÁSZLÓ ALTÁBORNAGY

HAZÁNK BIZTONSÁGI RENDSZERÉNEK HELYZETE ÉS FELKÉSZÜLTSEGE A VÁRHATÓ FENYEGETÉSEK ELHÁRÍTÁSÁRA

A szerző már hosszú évek óta foglalkozik biztonságpolitikai témákkal. Mint az MK KFH korábbi főigazgatója, a mindennapok során is figyelemmel kísérhette a folyamatok alakulását. Ebben a tanulmányában tapasztalatait, következtetéseit és véleményét fogalmazza meg.

A tanulmány bevezetőjében bemutatja a hazánk biztonságát befolyásoló tényezőket, majd sokoldalúan elemzi az európai biztonsági környezetben bekövetkezett változásokat, a regionális és transznacionális kihívásokat, valamint az euroatlanti integrációs szervezetek jelentőségét a biztonsági helyzet alakításában.

Az írásban különösen figyelemre méltó a szerzőnek a hazánk biztonsági rendszerét alkotó összetevők helyzetéről készített elemzése és értékelése, ahol a katonai összetevő mellett megjelenik a civil összetevő is, a gondolkodásra ösztönző felvetésekkel és javaslatokkal egyetemben.

A tanulmány nemzetbiztonsági szolgálatokkal foglalkozó részei elgondolkodtatóak, és minden bizonnyal vitára készítőek. Bár a Szerkesztőbizottság – a lektor véleményével azonosulva – a szerző nem minden felvetésével, illetve javaslatával ért egyet, mégis közreadjuk azokat, mert serkenteni fogják a tudományos gondolkodást, és talán közelebb hozzák a megoldást is.

Az írást elsősorban a szakembereknek ajánljuk, de valószínűleg minden Olvasót elgondolkodtat majd.

LÉVAY GÁBOR ALEZREDES

A GLOBÁLIS FELMELEGEDÉS BIZTONSÁGPOLITIKAI HATÁSAI

A szerző – a ZMNE doktorandusz hallgatójaként – egy aktuális, szinte mindennapossá vált problémakört vett górcső alá. Bevezető gondolata egyben a tanulmány fő motívuma is, miszerint a globális felmelegedés problémaköre olyan kihívás, amelyet csak nemzetközi együttműködéssel lehet kezelni.

A Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiája című dokumentum áttanulmányozása során tűnt fel neki, hogy abban nem találja a „globális felmelegedés” kifejezést, viszont talált olyanokat, amelyeket a globális felmelegedés hatása erősíthet.

LIEUTENANT-GENERAL LÁSZLÓ BOTZ, PhD

THE SITUATION AND READINESS OF HUNGARY'S SECURITY SYSTEM FOR AVERTING POSSIBLE THREATS

The author has been – for a long time – dealing with security policy issues. As a former Director General of MIO, had been able to follow every day the security policy related events. In this study he summarizes his experiences, his conclusions and opinion.

In the introduction he shows us the factors influencing the security of our country, later on, comprehensively assesses the changes in the European security environment, the regional and transnational challenges, as well as the significant role of the Euro-Atlantic integrations in ensuring security.

His analysis and assessment deserves special attention on the present components of our security system, in which – besides the military aspects – he describes also the civil elements, along with his thought-provoking opinion and proposals.

The paragraphs dealing with the national security services are also thought-provoking, and will certainly trigger discussions. Although the Editorial Board – accepting the adviser's opinion – does not agree with the author on all the issues and proposals he raised, we decided to publish them with a view to giving impulses to new academic ideas and, perhaps, to finding solution to the controversial issues.

The writing is recommended, above all to experts, but it can be useful to other readers as well.

LIEUTENANT-COLONEL GÁBOR LÉVAY

SECURITY POLICY EFFECTS OF GLOBAL WARMING

The author – as a correspondence student of the PhD doctoral candidate course at the Zrínyi Miklós National Defence University – has analysed a very actual topic. His introductory statement constitutes, at the same time, also the main motive, passing through the study: the comprehensive issue of global warming represents such a challenge that can be met successfully only by pursuing international co-operation.

In giving a thorough examination to the document of the National Security Strategy of the Republic of Hungary, he could not find therein the expression of “global warming”, but could notice such security risks that may become more acute under the pressure of global warming.

A szerző mélységében, részletekbe menően elemzi a globális felmelegedés hatásait az egyes kontinensekre, az egész glóbusz vonatkozásában; bemutatja a hatásokban rejlő konfliktusforrásokat; valamint az Északi-sark jégfelülete olvadásának stratégiai hatásait. Ez utóbbi kapcsán a szerző egyik megállapítása kifejezetten kuriózum: úgy látja, hogy a Pentagon által kiadott tanulmányban van egy érdekes „hiány”, mivel abban nem foglalkoznak az Északi-sark jéggrétegének olvadásával, pedig az komoly mértékben változtathatja meg Oroszország stratégiai helyzetét!

A szerző által közreadott következtetések szintén elgondolkodtatóak. Messze egyetért azokkal a kutatókkal, akik azt állítják, hogy a globális felmelegedés hatására létrejövő klímaváltozás súlyos következményekkel járhat a világ biztonságpolitikai helyzetére, amibe beleértendők a válságkezelő műveletekre gyakorolt hatások is. A káros hatások csak a fejlett országok hathatós fellépésével csökkenthetők, s a kutatók általános véleménye szerint gyors, határozott cselekvéssel a negatív hatások nagy része elkerülhető.

A téma iránt érdeklődőknek a tanulmány igazi „unikum”, de mások számára is élvezetes olvasmány.

LESKÓ LÁSZLÓ TAMÁS ÖRNAGY

AFGANISZTÁN – A MAGYAR SZEREPVÁLLALÁS ÉS A BIZTONSÁGPOLITIKAI KÖRNYEZET

A tanulmány szerzője elismert Afganisztán-szakértő, aki hazai és nemzetközi rendezvények, konferenciák rendszeres előadója.

A Puli-Humriban működő magyar tartományi újjáépítési csoport (PRT) tevékenysége ismét előtérbe került. Médianyilvánosságot kaptak, különböző tanulmányokban elemzik a magyar szerepvállalást, az eddigi tapasztalatokat.

A szerző a katonaszakember szemszögéből – személyes tapasztalatait is közreadva – mutatja be a PRT működését, az afganisztáni konszolidációs folyamat eddigi eredményeit, a nemzetközi erők helyzetét, és nem utolsósorban a PRT működési körzetének biztonsági helyzetét. Ily módon a szerző munkájának címe akár az is lehetne: Ami az újságokból kimaradt...

A tanulmány a témával foglalkozó szakembereknek forrásmunkaként is szolgál, mert eredményesen lehet hasznosítani az újabb csoportok felkészítéséhez, annál is inkább, mert várhatóan rövidesen megszületik a döntés a küldetés meghosszabbításáról.

Az írást jó szívvvel ajánljuk minden érdeklődőnek.

Lt.-Col. Lévy analyses, in very great details, the effects of global warming on each continent and on the globe as a whole; evaluates the sources of conflicts inherent in the harmful effects; and the strategic consequences deriving from ice-thawing in the North Pole. In this regard, one of his findings is quite unique: he noticed an interesting “shortage” in a relevant Pentagon’s study. It fails to deal with the ice-thawing in the North Pole, although this process can significantly influence Russia’s strategic situation.

His conclusions are also thought-provoking. He is in full agreement with the scientists who clearly confirm that the climate-change caused by global warming may entail grave consequences for international security policy, including the impacts on crisis-management operations, as well. The harmful effects can be only alleviated by the efficient interventions of the developed countries. This is all the more so, since the scientists are of the opinion that many of the dangerous impacts can be prevented by initiating prompt and resolute actions.

The study represents a “unique reading” for everybody who is interested in this topic or would like to read an interesting article.

MAJOR TAMÁS LÁSZLÓ LESKÓ
AFGHANISTAN – HUNGARIAN ROLE AND
SECURITY ENVIRONMENT

The author is a recognised Afghan-expert, who regularly and actively participate in the Hungarian and international conferences.

The activity of the Provincial Reconstruction Team (PRT) in Pol-e-Khumri has come again to the fore. The PRT has obtained large publicity; the Hungarian role and experiences have been analysed in various studies.

Major Leskó describes – from the standpoint of a military expert – the PRT-s activity, the results reached so far in the Afghan consolidation process, the working and living conditions of the international forces, and last but not least, the security situation on the PRT’s area of responsibility. Looking at these issues, the most appropriate title of his study might be: Pieces of information omitted from newspapers.

The article is a helpful source of work for experts. It can be successfully used in the preparation of new contingents, taking into account the fact that an affirmative decision is expected soon on the extension of the PRT’s mandate.

We recommend the writing to all interested readers.

DR. KIS-BENEDEK JÓZSEF EZREDES

ÉSZAK-AFRIKAI ISZLÁM RADIKÁLIS CSOPORTOK TEVÉKENYSÉGE EURÓPÁBAN

A szerző írásai rendszeresen megjelennek a Felderítő Szemle hasábjain, amelynek Szerkesztőbizottságában – alapító tagként, a korábbi években – meghatározó szerepet töltött be. Tudományos munkásságának fő vonulatát az utóbbi években a terrorizmus elleni fellépés témakörének vizsgálata képezi.

Ebben a tanulmányában átfogó ismertetést ad az észak-afrikai iszlám radikális csoportok tevékenységéről, kiemelt figyelemmel Európa terrorfenyegetettségére, a kontinensen működő terrorista és szélsőséges szervezetek jellemzőire, ami egyben nemzetbiztonsági kérdés és feladat is. Elemzésében külön kitér a szervezetek európai kötődéseire, az általuk alkalmazott toborzási eljárásokra, valamint más fontos összetevőkre.

A tanulmány forrásértékű a témával foglalkozó szakemberek számára, összességében pedig ismeretbővítő olvasmány az érdeklődőknek.

LAKATOS ZSOLT ALEZREDES

A TERRORISTA SZERVEZETEK FELÉPÍTÉSE ÉS CSOPORTOSÍTÁSA

A tanulmány szerzője a témakör elismert szakértője, aki érdekes és aktuális témát dolgozott fel. Érdekes azért, mert a sajtótermékekben nemigen tárgyalják terrorista szervezetek felépítését, a sejtek és a tagok kapcsolatrendszerét, holott azok jelentős mértékben befolyásolják a szerveződések műveleti képességeit. Aktuális pedig azért, mert napjaink legfőbb biztonsági kihívását a terrorizmus, a terrorista szervezetek jelentik.

A szerző bemutatja a különféle terrorista szerveződések hierarchikus és hálózati felépítési modelljeit, az azokban részt vevők tennivalóit. Az ábrák, képek és aktuális példák elősegítik a folyamatok összefüggéseinek megértését.

A tanulmány nemcsak a terrorizmus témakörével foglalkozó szakembereknek, hanem a téma iránt érdeklődő olvasók számára is érdekes, hasznos olvasmány.

COLONEL JÓZSEF KIS-BENEDEK, PhD

ACTIVITY OF THE NORTH AFRICAN ISLAMIC RADICAL GROUPS IN EUROPE

The author has regularly published in the Intelligence Review and – during his active service, as a founding member – played a determinant role in the Review's Editorial Board. In recent years he has devoted his academic activity to the issue of fighting against terrorism.

In this study Colonel Kis-Benedek gives us a through picture of the activity of North African Islam radical groups, with special emphasis on the terrorist threat posed to Europe, as well as on the main features of terrorist and radical groups operating in our continent. All these topics touch upon – some way – our national security. In his assessment the author shows us, in detail, the European links of the above groups, their recruiting methods, and their other important aspects.

The study represents a valuable source for experts, at the same time, helps readers to broaden their knowledge on this subject.

LIEUTENANT-COLONEL ZSOLT LAKATOS

STRUCTURE AND CLASSIFICATION OF TERRORIST ORGANISATIONS

Lt.-Col. Lakatos is a recognised expert in this field, who has elaborated, also in this occasion, an interesting and actual topic. It is really interesting because the media very rarely deal with the structure of terrorist organizations, as well as with the relation system of terrorist cells and members, although all these determine, to a great extent, the organisations' operative capabilities. It is also actual for the reason that nowadays the main security challenges are posed by terrorism, that is, by terrorist organisations.

The author outlines the hierarchical and structural models of various terrorist formations and the tasks of their members. Illustrations, pictures and actual examples help the readers to easily understand the connection among the various processes described in the study.

This is an interesting and useful writing not only for experts, but for all those who would like to read about this topic.

VARGA ATILA FŐHADNAGY

TERRORIZMUS – AZ ISZLÁM DZSIHÁDISTA HÁLÓZATOK

A szerző a nemzetközi terrorizmus és a terrorszervezetek tevékenységének elemzésével ígéretesen foglalkozó fiatal szakember. Ebben a tanulmányában az iszlám dzsihádisták hálózatok kialakulásának körülményeivel, azok felépítésével és működési sajátosságaival foglalkozik, megkülönböztetett figyelemmel Európa terrorfenyegetettségének alakulására.

A szerző gondolatai egybecsengenek az előbbi két tanulmány lényegi mondandójával: a szélsőséges eszmék terjedéséhez megfelelő táptalajt jelentenek az Európában élő másod-harmad generációs muzulmán fiatalok bizonyos csoportjai, amiben egyre növekvő szerepet tölt be az al-Kaida decentralizált közrehatása.

A tanulmány gondolatait többcélúan lehet hasznosítani, ezért minden érdeklődőnek, különösképpen a szakembereknek ajánljuk.

DR. RÁCZ LAJOS EZREDES

AZ ÖSSZNEMZETI ERŐ SZÁMÍTÁSA

A szerző Kína-témájú tanulmányai már eddig is megjelentek a Felderítő Szemle számaiban. Mint a ZMNE Hadtudományi Doktori Iskola doktorandusza, folytatja kutatási részeredményeinek publikálását a kínai stratégiai gondolkodás központi fogalma, az össznemzeti erő témakörében.

A tanulmányban jelentős teret kap a fogalom definiálása, komplexitása és érvényesítésének jelentősége – miszerint „*a stratégiai tervezés kiindulópontja*”, a nemzetközi kapcsolatokban „*versenyképességi mutató*”, az „*állami döntéshozatal támogatásának alapvető eszköze*”, az „*államok érdekérvényesítő képességének komplex modellje*” és így tovább.

A szerző átfogóan és elmélyülten elemzi az össznemzeti erő kiszámítására eddig kidolgozott elméleteket, eljárásokat és módszereket, továbbá javaslatokat és ajánlásokat fogalmaz meg a koncepció továbbfejlesztésére.

A tanulmányt mindenekelőtt az elemző-értékelő munkával foglalkozó szakembereknek ajánljuk, de különleges olvasmány a „csak” érdeklődők számára is.

LIEUTENANT ATTILA VARGA

TERRORISM – ISLAM JIHADIST NETWORKS

The author is a promising young officer who continuously assesses terrorism and the activities of terrorist organisations. In this article he evaluates the circumstances in which Islamic Jihadist networks emerged, their structure and their special modus operandi, paying great attention to the terrorist threat faced by Europe.

His conclusions coincide with the substance of the two foregoing studies: it is certain that groups among the second and third generation of Muslim youth living in Europe constitute a fertile soil for the dissemination of extremist theories, in which the al-Qaeda's decentralised structure (but centralised propaganda) has an increasing role.

The thoughts raised in the study can be utilized for several purposes, therefore we recommend it to all interested readers, especially to experts.

COLONEL LAJOS RÁCZ

ASSESSMENT OF COMPREHENSIVE NATIONAL POWER

The author's China-related studies have already appeared in the Intelligence Review. As a student of the PhD doctoral candidate course at the Zrínyi Miklós National Defence University, he continues publishing the fresh results of his research work about the central notion of the Chinese strategic planning: the Comprehensive National Power (CNP).

The study lays special emphasis on defining the CNP's notion, showing its complexity and the significance of its enforcement. All this is clearly underlined by expressions as: "*the CNP is to be the starting point for strategic planning*", "*it is an indicator of competitiveness*" in international relations, "*an essential method for preparing governmental decisions*", "*a complex model for states to be able of promoting their interests*" and so on.

The author analyses, in-depth and in its complexity the concepts, the procedures and methods elaborated for the CNP's assessment, moreover he makes suggestions and recommendations for the concept's refinement.

We recommend the article to experts responsible for analysis and assessment, but it represents a special material for other readers, as well.

HAJGATÓ TAMÁS SZÁZADOS

OROSZ TITKOSSZOLGÁLATOK A MÚLT ÁRNYÉKÁBAN

A szerző „örökzöld” témát dolgozott fel, igen nagyra értékelhető precizitással.

Az Oroszországi Föderáció végrehajtó hatalmi szerveinek nemzetbiztonsággal összefüggő irányító tevékenységének és jogköreinek ismertetését követően részletesen bemutatja a biztonsági szolgálatokat és azok feladatrendszerét. Szó esik azokról az átalakítási törekvésekről, amelyekkel az egykori KGB híres-hírhedt „utódszervezetét” igyekeztek „szalonképessé” tenni.

A tanulmány aktuális kérdéseket is feszeget, amelyek különösen a napjainkban játszódó események tükrében új megvilágításba helyeződhetnek.

Elsősorban a témával foglalkozó szakembereknek ajánljuk, de kifejezetten érdekes azok számára is, akik a régi és az új egymásra hatását figyelemmel kísérik.

TIHANYI MARIETTA MK. ALEZREDES

SPANYOLORSZÁG – BÉKEFENNTARTÓ MISSZIÓK

A szerző ebben a tanulmányában részletes adatokkal alátámasztott összefoglalást készített az elmúlt közel két évtized békefenntartó misszióiban, valamint humanitárius segítségnyújtási akcióiban megvalósult, illetve jelenleg is folyamatban lévő spanyol szerepvállalásról.

A szerző annak idején – mint hazánk Madridban akkreditált véderő-, katonai és légügyi attaséja – személyesen is tapasztalhatta a spanyol katonák viszonyulását ezekhez a küldetésekhez, és írásában elismeréssel szól azokról.

Bár a tanulmány csak az elmúlt év közepéig mutatja be a folyamatot, a szerzőnek elhatározott szándéka, hogy hamarosan jelentkezik a folytatással is.

A téma iránt érdeklődők számára sok információt adó tanulmányt mindenekelőtt a szakembereknek ajánljuk.

TORMA BÉLA EZREDES

HÍRSZERZÉS ÉS FELDERÍTÉS AZ 1241. ÉVI TATÁRJÁRÁS IDEJÉN

A szerző körültekintő alaposággal és ezúttal is kifejezetten a katonai felderítés szemszögéből megközelítve fejt ki gondolatait a magyar történelem egyik fájdalmas eseményéről.

CAPTAIN TAMÁS HAJGATÓ
RUSSIAN SECRET SERVICES
UNDER THE SHADOW OF THE PAST ERA

Captain Hajgató has very precisely elaborated on this “evergreen topic”.

First, he makes us known the directing activity and jurisdiction of the Russian executive organs in the field of national security, and later displays, in detail, the security services and their tasks. He makes some references to the reorganizational efforts aimed at making “presentable” the KGB’s “famous-and ill-famed” successor organization.

The study has raised such actual issues that – in the mirror of present events – can get a brand-new reflection.

The writing is useful, above all, for experts but it can be very enjoyable for those who like to follow with attention the interaction of the past and the present.

LIEUTENANT-COLONEL ENG. MARIETTA TIHANYI
SPAIN – PEACEKEEPING MISSIONS

The author has summarized in this article – supported by detailed data – the former and ongoing Spanish contributions (during the last, nearly two decades) to peacekeeping and humanitarian missions.

She – as our ex-military attaché in Madrid – could gain personal experiences concerning the Spanish military’s constructive attitude towards these missions, and on this occasion, she writes about them with great appreciation.

Although the study encompasses this process only until the middle of last year, the author is quite resolute to present herself soon with the continuation.

The article provides the readers with a lot of information, but we offer it first to experts.

LIEUTENANT-COLONEL BÉLA TORMA
INTELLIGENCE AND RECONNAISSANCE
DURING THE 1241 TARTAR INVASION

The author approaches – with his usual thoroughness – this very painful event of the Hungarian history explicitly from the standpoint of military intelligence.

A tanulmányban szemléletesen és olvasmányosan mutatja be Julianus domonkos rendi szerzetes útjait, amelyeknek jelentős szerepe volt abban, hogy IV. Béla király már jóval a mongol–tatár hadak Kárpát-medencébe történő betörése előtt információkkal rendelkezhetett a Magyar Királyságot és Európát fenyegető veszedelemről.

Megtudhatjuk a cikkből azt is, hogy bár a magyarság emlékezetében tatárjárás néven maradt fenn ez a pusztító hadjárat, de azt a korabeli mongol birodalom, az Arany Horda seregei hajtották végre, akik a tatárokat már korábban vazallusukká tették, s ezért írnak a történészek mongol–tatár invázióról, hadjáratról.

A szerző munkája most is érdekesítő gondolatisággal és okfejtéssel párosul, valamennyi Tisztelt Olvasónknak ajánljuk.

VASS JENŐ EZREDES

SZEMLETÜKÖR–2006

A szerző – mint a Felderítő Szemle felelős szerkesztője – az elmúlt évben megjelent tanulmányokról és cikkekről is elkészítette az elemzést, összefoglalást.

Írásából kitűnik, hogy 2006-ban a periodikának hat száma látott napvilágot, abból négy a negyedévenkénti számok, egy konferenciaszám és egy minősített szám. Mindez mutatja azt is, hogy a Felderítő Szemle arculata kialakult, s kifejezett igény mutatkozik a további rendszeres megjelentetésre.

Az MK KFH vezetése és Tudományos Tanácsa nagy gondot fordít a periodika színvonalának magas szinten tartására, s mindehhez a nehéz körülmények között is biztosítja a szükséges anyagi feltételeket és a logisztikai háttérrel. E tudatos, célirányos törekvés érezteti hatását mind a katonai felderítés szakmai fejlődési folyamatában, mind pedig a tudományos tevékenységnek fejlődéshez történő hozzájárulásában.

A rövid elemzést két összeállítás követi: az egyik a megjelent írások rovatok szerinti csoportosítását, a másik pedig az egyes számok tartalom szerinti ismertetését tartalmazza, mindkettő hasznos segédanyag a kutatóknak és az érdeklődőknek.

He describes, in an easy-to-read and enjoyable manner, the travels of the Dominican monk, Julianus, who had a significant role in providing information (far before the Mongol–Tartar troops reached the Carpathian basin) for king Béla the Fourth, about the Tartar peril threatening the Hungarian Kingdom and Europe.

We can learn from the article also the interesting fact that; although the Hungarians remember the devastating campaign as Tartar Invasion, in reality, it was the troops of the Golden Horde from the Mongol Empire that invaded our country. (The Mongols had already earlier forced the Tartars into vassalage, and that is the reason for the historians to write about Mongol–Tartar invasion.)

The author’s writing, also on this occasion, is accompanied by his exciting vein of thinking and logical reasoning, therefore we recommend the article to all Honoured Readers.

COLONEL JENŐ VASS

REVIEW’S MIRROR

Col. Vass – as the responsible redactor of the Intelligence Review – has compiled a summary and assessment of the studies and articles published last year.

It appears from his assessment that in 2006 there were six volumes of this periodical: four “regular” (quarterly), one special (on a conference) and one classified edition. All this clearly demonstrates that the Intelligence Review’s image has taken a solid shape, and there is a concrete need for its regular publication.

The MIO’s leadership and Academic Committee have paid great attention to preserve the Review’s high quality level and – despite the budgetary restraints and difficulties – make the necessary financial and logistical means available. This well-considered and purposeful endeavour makes feel its favourable impact both on the professional development of military intelligence and on the promotion of academic activity.

The short assessment is followed by two compilations: the first comprises the studies’ titles grouped according to their topics, the second describes their summarized content. Both may be useful for researchers and readers.

CONTENTS

FOR READERS

BRIGADIER GENERAL ZSIGMOND TÖMÖSVÁRY, PhD
**ACADEMIC COMMITTEE
OF THE MILITARY INTELLIGENCE OFFICE (MIO)
OF THE HUNGARIAN REPUBLIC**

SECURITY POLICY

LIEUTENANT-GENERAL LÁSZLÓ BOTZ, PhD
**THE SITUATION AND READINESS
OF HUNGARY'S SECURITY SYSTEM
FOR AVERTING POSSIBLE THREATS**

LIEUTENANT-COLONEL GÁBOR LÉVAY
SECURITY POLICY EFFECTS OF GLOBAL WARMING

MAJOR TAMÁS LÁSZLÓ LESKÓ
**AFGHANISTAN – HUNGARIAN ROLE AND
SECURITY ENVIRONMENT**

INTELLIGENCE – RECONNAISSANCE

COLONEL JÓZSEF KIS-BENEDEK, PhD
**ACTIVITY OF THE NORTH AFRICAN
ISLAMIC RADICAL GROUPS IN EUROPE**

LIEUTENANT-COLONEL ZSOLT LAKATOS
**STRUCTURE AND CLASSIFICATION
OF TERRORIST ORGANISATIONS**

LIEUTENANT ATTILA VARGA
TERRORISM – ISLAM JIHADIST NETWORKS

COLONEL LAJOS RÁCZ
ASSESSMENT OF COMPREHENSIVE NATIONAL POWER

CAPTAIN TAMÁS HAJGATÓ
**RUSSIAN SECRET SERVICES
UNDER THE SHADOW OF THE PAST ERA**

FACTS ABOUT COUNTRIES

LIEUTENANT-COLONEL ENG. MARIETTA TIHANYI
SPAIN – PEACEKEEPING MISSIONS

FORUM

COLONEL BÉLA TORMA
**INTELLIGENCE AND RECONNAISSANCE
DURING THE 1241 TARTAR INVASION**

ORGANIZATION OF THE ACADEMIC ACTIVITIES

COLONEL JENŐ VASS
REVIEW'S MIRROR – 2006

FOR READERS

COLONEL JENŐ VASS – COLONEL MIHÁLY SZABÓ
CONTENTS

Tisztelt Olvasó!

A FELDERÍTŐ SZEMLE a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal által kiadott szakfolyóirat, amely negyedévente jelenik meg.

A Magyar Tudományos Akadémia IX. Osztálya keretében működő Hadtudományi Bizottság a kiadványt „*a hadtudomány egyes szakterületeire kiterjedő tartalmú hazai folyóiratok*” között tartja nyilván, és „*az MTA doktori eljárás során felhasználandó, mértékadó folyóiratok jegyzéké*”-ben szerepel.

A Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal a honvédelmi miniszter 2002-ben tudományos kutatóhellyé minősítette. A Hivatal Tudományos Tanácsa feladatai közé tartozik a kiadvány gondozása és szakmai felügyelete, melynek első száma 2002 szeptemberében jelent meg.

A Tudományos Tanács elnöke dr. Tömösváry Zsigmond dandártábornok, főtanácsos, a Tanács titkára dr. Sallai Imre ezredes. A kiadvány Szerkesztőbizottságának tagjai közül többen tagjai a Tudományos Tanácsnak is.

A kiadványban történő publikálás feltételei:

- Jellegével összhangban a honvédelemmel, azon belül elsősorban a nemzetbiztonsággal összefüggő témákat, kérdéseket feldolgozó és elemző írásokat – tanulmányokat, cikkeket és más anyagokat – várunk megjelentetésre. A főbb rovatok címei – Biztonságpolitika, Hírszerzés – Felderítés, Kutatás – Fejlesztés, Országismertető, Kiképzés – Felkészítés, Fórum, Tudományszervezés – egyben orientálják is a szerzőket.
- A szerzői kéziratok megküldhetők a Tudományos Tanács elnökéhez és titkárához, a Szerkesztőbizottság elnökéhez, valamint a felelős szerkesztőhöz. A kéziratához kérjük olvashatóan mellékelni a szerző, vagy szerzők nevét, rendfokozatát, beosztását, állandó lakcímét és telefonon történő elérhetőségét.
- A szerzői kéziratok terjedelme lehetőleg ne haladja meg az egy szerzői ívet (40 ezer karakter, illetve 20-21 gépelt oldal). A kéziratot 12 pontos betűvel, másfeles sortávolsággal gépelve, lehetőség szerint elektronikus formában, valamilyen adathordozón, és egy kinyomtatott példányban kérjük megküldeni. Előzetes egyeztetés után lehetőség van a kézirat interneten történő fogadására is.
- A közlésre elfogadott írásokért megbízási szerződés alapján – a honvédelmi tárcánál érvényben lévő szabályzóknak megfelelően –, szerzői honoráriumot fizetünk. A kéziratokat a Szerkesztőbizottság lektoráltatja.
- A megjelentetett írások szerzőit és lektorait tiszteletpéldány illeti meg. A közlésre nem került kéziratokat csak az adott naptári év végéig őrizzük, de a szerző kérésére azt visszaadjuk.

Tisztelt Olvasó!

A FELDERÍTŐ SZEMLE a honvédelemmel, a biztonságpolitikával és a nemzetbiztonsággal összefüggő kérdések felvetésének és megválaszolásának fóruma. A kiadványban közzétett tanulmányokban megjelenő vélemények nem feltétlenül azonosak a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal és a Tudományos Tanács hivatalos álláspontjával.

Elérhetőségeink

Postacím: MK Katonai Felderítő Hivatal Tudományos Tanácsa
1111 Budapest, Bartók Béla u. 24-26.

MK Katonai Felderítő Hivatal Tudományos Tanácsa
1502 Budapest, Pf. 117

Telefon: Dr. Tömösváry Zsigmond dandártábornok, főtanácsos,
a Tudományos Tanács elnöke
06(1) 386-9344/1300, HM 02/61-300
e-mail: zsig07@t-online.hu

Dr. Sallai Imre ezredes, tanácsos,
a Tudományos Tanács titkára
06(1) 386-9344/1332, HM 02/61-332

Tóth András mk. ezredes,
a Szerkesztőbizottság elnöke
06(1) 386-9344/1500, HM 02/61-500

Vass Jenő ezredes,
felelős szerkesztő
06(1) 386-9344/1306, HM 02/61-306
telefax: 06(1)372-1842, HM 02/61-842

Gerencsérné Tóth Krisztina főörzsőrmester,
általános ügyintéző
06(1) 386-9344/5401, HM 02/65-401
e-mail: mkkfh_szemle@freemail.hu

Várjuk jelentkezését és írásait!

A Szerkesztőbizottság